

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський національний технічний університет

**Збірник
праць молодих науковців
ЦНТУ**

Випуск 7

Кропивницький 2017

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський національний технічний університет

**Збірник
праць молодих науковців
ЦНТУ**

Випуск 7

Кропивницький 2017

Збірник праць молодих науковців ЦНТУ. – Вип. 7. – Кропивницький: ЦНТУ, 2017 –243 с.

Збірник праць молодих науковців складається зі змісту, статей та тез студентів та магістрантів по матеріалам дипломних робіт.

Організаційний комітет:

Голова – Кропивний В.М., проректор

Редакційна колегія:

Черновол М. І.	д.т.н., професор (головний редактор)
Левченко О. М.	д.е.н., професор (заступник головного редактора)
Ворона Т. В.	відповідальний секретар
Гамалій В. Ф.	д.ф-м.н., професор
Кириченко А. М.	д.т.н., професор
Кропивний В. М.	к.т.н., професор
Магопець С. О.	к.т.н., доцент
Медведева О. В.	к.б.н., доцент
Мостіпан М. І.	к.б.н., доцент
Миценко І. М.	д.е.н., професор
Настоящий В. А.	к.т.н., доцент
Носуленко В. І.	д.т.н., професор
Орлик В. М.	д.іст.наук., професор
Осадчий С. І.	д.т.н., професор
Павленко І. І.	д.т.н., професор
Пальчевич Г. Т.	к.е.н., професор
Пальчук О. В.	к.е.н., доцент
Плєшков П. Г.	к.т.н., доцент
Свірень М. О.	д.т.н., професор
Семикіна М. В.	д.е.н., професор
Смірнов О. А.	д.т.н., професор
Шалімова Н. С.	д.е.н., доцент

Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за підбір і точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей, а також за те, що матеріали не містять даних, які не підлягають відкритій публікації. Друкується в оригіналі згідно поданих робіт.

ОЦІНКА ПЕРСОНАЛУ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО НАДІЙНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Гайдаренко А.В., ст. гр. АДМ -15-2М
Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті розглянуто теоретичну базу та розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення надійності персоналу підприємства. Для створення ефективної системи управління персоналом підприємства необхідно чітко визначити концепцію, принципи, політику та стратегію управління персоналом.

надійність персоналу, принципи управління персоналом, політика управління персоналом, стратегія управління персоналом

Численні дослідження роботи сучасних організацій дозволяють зробити узагальнений висновок - ефективність будь-якої організації, залежить від трьох важливіших умов: сприятливого ділового середовища; правильної стратегії компанії; якості і надійності людських ресурсів. На думку фахівців, перші дві умови - результат третьої - кадрового потенціалу організації. Навіть найкращі моделі, стратегії і політики терплять фіаско без компетентного здійснення.

Сьогодні надійність персоналу - основна проблема будь-якої організації, обов'язкова і дуже важлива складова частина забезпечення ефективної роботи.

Для підвищення ефективності системи управління персоналом необхідно аналізувати і враховувати специфічні умови розвитку ринкової економіки в Україні. Проблемам теорії, методології і практики управління персоналом присвятили велику кількість наукових праць, зокрема такі економісти: Амоша О.І., Блок Дж., Браверман А., Дзюба С.Г., Журавльов П.В., Іванцевич Дж.М., Колпаков В.М., Лобанов А.А., Пагрушев В.Д., Паладій М.В., Поклонський Ф.Ю., Рак М.Г., Синк Д.С., Скударь Г.М., Томпсон А.А., Шекшня С.В., Шермет А.Д., Щербакова Г.Н. та ін. А. Шермет, Г. Щербакова. У роботах М. Паладія досліджено взаємозв'язок між досягненням бажаної продуктивності та результативності праці персоналу і мотивацією праці на підприємствах. Однак внаслідок складності й багатоаспектності цієї проблеми в сучасних умовах існують питання, розроблені не повністю.

Персонал - це особовий склад колективу підприємства, включаючи технічний, обслуговуючий або частина персоналу відділень по певних ознаках. Працівники підприємства - це високоякісний і цінний ресурс, яким для більшої надійності і ефективності, потрібно грамотно управляти для поліпшення якості результату і конкурентоспроможності у сучасному бізнес-середовищі [8].

Управління персоналом - скоординована система заходів щодо формування і ефективного використання трудового потенціалу працівників в складних організаційних утвореннях ієрархічного виду. Це цілеспрямована діяльність керівного складу організації, а також керівників і фахівців підрозділів системи управління персоналом, яка включає розробку концепції і стратегії кадрової політики, принципів і методів управління персоналом [9].

Надійність персоналу є однією з важливих складових будь-якого комерційного підприємства [7]. Ненадійність персоналу, яка виникає в організації, іноді приймає загрозливу форму та розрушає її економічну діяльність. Дану проблему слід розглядати системно у трьох напрямках: при наймі кандидатів на роботу; при профілактичних та при контролюючих заходах у роботі з персоналом.

При наймі на роботу нового співробітника повинні бути визначені:

- його особисті характеристики та потенційна можливість адаптації у колективі та до

існуючої корпоративної політики організації;

- кваліфікація;
- надійність.

Перші два пункти знаходяться у віданні відділу персоналу та визначаються ним з допомогою традиційних психологічних методик та іншими засобами (співбесіда, збір та оцінка інформації о кандидатах, психологічні тестові процедури). Ризики, пов'язані з цими пунктами, в більшій мірі залежать від кваліфікації самих співробітників служби персоналу, здійснюючих відбір, та кадрової корпоративної політики організації [5].

Визнанням надійності кандидата займаються спеціалізовані організації, наприклад, Центр детекції брехні. Частіш за все питанню надійності кандидата керівники організації, як показує практика, присвячують мало уваги.

В деяких організаціях проблема підбору надійного нового співробітника вирішується за допомогою оцінки запропонованих рекомендацій та випробувального терміну. До них іноді додають традиційні кадрові перевірки, суть яких складається у надмірному вивченні біографічного та трудового минулого кандидата для прогнозу його благонадійності в майбутньому. Такі перевірки здійснюються, як правило, уповноваженими співробітниками організації (найчастіше це фахівці служби безпеки). Але навіть у таких компаніях прийняття рішень про надійність кандидата часто спрощується до визнання дійсності наданих документів, правдивості наданої їм персональної інформації, наявності в нього судимостей фактів нанесення шкоди на попередньому місці роботи. Всього цього не достатньо. Такі кадрові перевірки, засновані на зборі інформації про кандидата, іноді затягуються до декількох місяців, а то і більше. Вирішення кадрових проблем потребує нових підходів. Наприклад, застосування поліграфа, що дозволяє скоротити кадрову перевірку до двох-трьох годин та отримати інформацію від кандидата, яку іншим засобом получить не можливо. Тут мова йде про використання в організації співробітника, який потім буде працювати на ініціатора впровадження (кримінал, конкурентів), або про факти у біографії кандидата, які залишилися невідомі: кримінальні злочини, адміністративні чи посадові зловживання, пагубні пристрасті та ін. Ступень достовірності отриманої інформації з допомогою поліграфа, як правило, більше 90%. Наступний напрям в рішенні кадрових проблем - профілактика, до якої входять заходи, методи та принципи, які спрямовані на встановлення позитивних відносин між працедавцем та робітником для підвищення ступеню лояльності останнього. Створення та впровадження корпоративних систем колективної та персональної мотивації, матеріального стимулювання, навчання всередині фірми, підвищення кваліфікації та перепідготовки, програми кар'єрного зросту - ось деякі із заходів, які дозволяють підтримувати ці відносини на повинному рівні [2].

У профілактику звичайно укладають недостатню кількість коштів. Така економія призводить до того, що організація вимушена витратити більше ресурсів на заходи третьої направленості - здійснення контролю [6].

Контроль - це комплекс заходів, які направлені на увесь персонал компанії, який складається з регламентів, інструкцій, обов'язків, обмежень, режимів, технологічних процесів, оцінок, контрольних та ін. операцій та процедур безпеки. Він орієнтований на ліквідацію можливостей. Щоб створити систему управління персоналом підприємства, треба чітко визначити концепцію, принципи, політику та стратегію управління персоналом.

Концепція управління персоналом - це комплекс теоретико-методологічних поглядів на розуміння суті, змісту, цілей, завдань, принципів, критеріїв та організаційно-практичних методів управління персоналом, а також підходів до формування механізму їх реалізації в конкретних умовах функціонування управлінь, відділень і філій.

Існують певні вимоги для розробки і реалізації концепції управління персоналом:

- для практичного використання концепція управління персоналом повинна бути чітко сформульована у вигляді сукупності нормативних положень;
- для узаконення положень концепції вона повинна бути зафіксована у певному організаційно - розпорядчому документі;

- концепція управління персоналом повинна діяти протягом певного періоду, достатнього для її реалізації, а у зв'язку з динамікою зовнішнього і внутрішнього середовища - періодично переглядатися і уточнюватися.

Під принципами управління персоналом розуміється певна сукупність правил і норм, прийнятих в організації, якими керуються лінійні та функціональні керівники в процесі вирішення кадрових питань. Правила і норми поведінки стають принципами, якщо вони загальноновизнані і зафіксовані у певних нормативно-правових документах, обов'язкових для виконання всіма ланками системи (організації).

До складу основних принципів управління персоналом в системі підприємства входять: науковість, об'єктивність, демократизм, гласність, підбір кадрів за діловими і моральними якостями; ротація кадрів; поєднання інтересів системи, колективу і особистості; пропорційність; балансування вікового чинника; поєднання вимогливості і контролю роботи працівників з повагою до них.

Концепція та принципи управління персоналом є відправними моментами для розробки політики управління персоналом (кадрової політики).

Під кадровою політикою розуміються основні напрями, форми, методи та критерії роботи з персоналом, спрямовані на підвищення ефективності його використання і діяльності системи підприємства в цілому. Політика не вимагає безпосередніх дій, однак вона формується для того, щоб лінійні і функціональні керівники керувалися нею, аналізували можливі наслідки рішень з кадрових питань до того, як ці рішення прийняті.

Основними складовими кадрової політики є:

- політика набору, відбору і розстановки кадрів;
- політика профорієнтації, адаптації і підвищення кваліфікації;
- політика зайнятості;
- політика управління службовим зростанням;
- політика стимулювання;
- соціальна політика.

Політика є основою розробки стратегії управління персоналом. Нині поняття стратегія широко використовується в управлінській практиці як сукупність довготермінових заходів з управління надійністю ресурсів, до числа яких належать і кадрові ресурси (кадровий потенціал). При розробці стратегії діяльності організації важливим є питання визначення оптимальної тривалості стратегічного періоду [7].

Очевидно, що стратегічним є такий період часу, протягом якого в діяльності організації (підприємства) відбуваються суттєві якісні і (або) кількісні зміни. На думку більшості економістів, стратегічний період повинен охоплювати понад 10 років. Однак тривалість періоду, протягом якого відбуваються стратегічні зміни, залежить від багатьох чинників: сфери діяльності організації (підприємства), динаміки чинників зовнішнього середовища, виду задіяних ресурсів. Мінімальний період, протягом якого відбуваються відчутні стратегічні зміни персоналу організації, становить в середньому близько п'яти років. Тому стратегія управління надійністю персоналу комерційного підприємства повинна розроблятися на кожні п'ять років.

Під стратегією управління надійністю персоналу розуміється комплекс основних складових елементів, які повинні стати вузловими при побудові системи управління персоналом.

Розробка стратегії управління персоналом - це продуманий, повністю усвідомлений і контрольований розумовий процес, який передбачає, що за визначенням стратегії наступить її реалізація. Мистецтво розробки стратегії управління персоналом полягає в тому, щоб наслідками формулювання загальних підходів до управління персоналом у стратегічному періоді стали конкретні дії, які б дозволили досягти високої ефективності використання трудового потенціалу персоналу.

Стратегія управління персоналом повинна враховувати певні обмеження на функціонування системи управління персоналом. До числа їх належать фінансові, матеріальні, соціальні обмеження.

Фінансові обмеження визначаються лімітом коштів, які виділяються в кошторисі витрат на утримання персоналу. Оскільки кошти на утримання персоналу можуть спрямовуватися на різні цілі (підвищення заробітної плати всіх працівників чи окремих категорій, розширення штатів при збереженні наявного рівня оплати праці, купівля засобів оргтехніки тощо), то зрозуміло, що фінансові обмеження є однією з основ розробки стратегії управління персоналом.

Матеріальні обмеження стосуються наявної інфраструктури установ підприємства (приміщень, засобів механізації управлінської праці та ін.).

Формування стратегії управління персоналом знаходиться під впливом взаємозв'язків системи підприємства із зовнішнім середовищем. У зовнішньому середовищі можна виділити три системи: економіку, суспільство, екосистему. Економіка - це частина суспільства, діяльність якої спрямована на скорочення дефіцитів шляхом створення робочих місць, виготовлення і розподілу товарів та послуг.

Для аналізу зв'язків між системою підприємства і її зовнішнім середовищем важливе значення має так звана концепція групових претензій. Ця концепція виходить з того, що різноманітні підприємства, заклади, установи знаходяться в постійній конфронтації з різними групами інтересів, зміст яких впливає на їх майбутнє становище.

Таким чином, людський чинник та кадровий корпоративний капітал - головний ресурс підприємства, якщо ним кваліфіковано управляти, то він майже невичерпний. Успіх організації залежить від якості і надійності людських ресурсів і вміння ними управляти. Щоб створити систему управління персоналом підприємства треба чітко визначити концепцію, принципи, політику та стратегію управління персоналом. Добре зважена система по забезпеченню кадрової безпеки сучасного підприємства, складовими якої є найм, профілактика та контроль, може вагомо зменшити збитки від невиробничих витрат, пов'язаних з персоналом. Для створення надійної та ефективної системи управління персоналом треба добре вивчити проблеми, пов'язані з формуванням служби персоналу, методи мотивації персоналу, планування оптимальної чисельності підрозділів підприємства.

Кожне підприємство повинне створювати власну службу персоналу. Щоб зупинити плинність кадрів і не тільки зберегти найкращих співробітників, але і підвищити надійність та ефективність, підприємство повинне зробити наступне:

- дізнатися, чого насправді більш за все хочуть співробітники (за допомогою спілкування з ними і постійного зворотного зв'язку);
- представити широкий спектр можливостей росту та розвитку для співробітників будь-якого рівня;
- впроваджувати системи критеріїв і заохочень, які чітко виражають, чого саме підприємство очікує від співробітників і, відповідно, за що їх винагороджує.

Оптимально забезпечити планову потребу в кадрах кожної категорії можна шляхом переміщення всередині установи або найму. Рух персоналу між категоріями може вимагати їхньої перепідготовки. Вона необхідна також для того, щоб попередити старіння кадрів у межах категорій працівників

Вдосконалення процесу управління можливо за допомогою підвищення кваліфікації співробітників та вдосконалення системи оцінки персоналу.

Список літератури

1. Богданова Е. Л. Маркетинговая концепция организации персонала - менеджмента и конкурентоспособной рабочей силы / Е. Л. Богданова // - СПб., 1997. - 352 с.
2. Власова А. Развитие менеджмента: диагностика потреб у навчання / А. Власова // ИКБ/Отдел кадров. - 2002. - № 01(64). - С. 34-35.
3. Воронина О. Оценка как составляющая системы развития персонала / О. Воронина, М. Первушина // ИКБ/Отдел кадров. - 2004. - № 23(134). - С.14-17.

4. Воронина О. Типичные ошибки в стимулировании персонала / О. Воронина // ИКБ/Отдел кадров. - № 10(145). - С.70-72.
5. Журавлев П. В. Персонал. Словарь понятий и определений / П. В. Журавлев, С. А. Карташов, Н. К. Маусов, Ю. Г. Одегов // М. : экзамен, 1999. - 517 с.
6. Маслов Б. От управления кадрами - к управлению персоналом / Б. Маслов // ИКБ/ Отдел кадров. - 2002. - № 4(67). - С. 6-7.
7. Мороз Е. Методы оценки персонала / Е. Мороз // ИКБ/Отдел кадров. - 2005. - № 7(142). - С. 62-65.

УДК 331.368

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ

Лю Юньлунь, ст. гр. АДМ – 15-2М

Центральноукраїнський національний технічний університет

В статті розглянуто основні етапи розвитку теоретичних та практичних підходів до організації професійної підготовки кадрів на виробництві. Охарактеризовано принципові складові сучасного процесу навчання працівників на підприємстві.

підготовка кадрів, професійна освіта, навчання, загальний менеджмент якості, подвійна петля, комп'ютерні та комунікаційні технології

Головною особливістю професійної освіти та підготовки кадрів в інформаційному суспільстві є значне зменшення життєвого циклу професійних знань. Це обумовлює необхідність у країнах, які хочуть конкурувати на світових ринках та бути здатними відстоювати свої інтереси на власних ринках в умовах тотальної експансії процесу глобалізації, формувати національні системи безперервної професійної освіти та підготовки кадрів, а також впровадження на власних підприємствах сучасних інноваційних підходів до професійного розвитку кадрів.

Різним аспектам питання професійного розвитку кадрів та розвитку системи професійної освіти приділяли увагу багато як зарубіжних, так і вітчизняних вчених таких як: В. Брокбенк, Д. Парсон, Дж. Грехем, П. Дракер, С. Аржиріс, В. Савченко, Г. Щекін, Д. Богиня, І. Бондар, О. Грішнова.

У той же час, вітчизняними вченими ще недостатньо досліджено особливості та напрямки формування сучасної вітчизняної моделі професійного розвитку кадрів, враховуючи, зокрема, еволюційний розвиток, успішних західних моделей професійного навчання та підготовки працівників на підприємствах.

У зв'язку з цим, метою даної статті є визначення основних принципових засад формування сучасних систем підготовки кадрів провідних країн світу на основі дослідження особливостей еволюційного процесу розвитку останніх.

У 20-му столітті у сфері бізнесу як Великобританії, так і інших розвинених країнах світу, відбулися значні, у порівнянні з попередніми епохами, трансформації, зокрема, революційні прориви у сфері виробничих, інформаційних та телекомунікаційних технологій. Завдяки таким технологічним змінам бізнес багатьох компаній вийшов за межі окремих країн і набув статусу міжнародного.

Цілком природно, що за подібних умов постійно відбувалося зростання вимог до якісних характеристик робочої сили, та, зокрема, до процесу підготовки кадрів на підприємствах.

Так, на початку ХХ сторіччя, зокрема, у США, Великобританії, передбачалось, що на підприємстві об'єктом навчання є окремий працівник, який має отримати необхідні знання та навички для роботи на певному підприємстві. Зараз, картина набагато складніша. Навчальні плани на підприємствах вже спрямовані як на навчання персоналу в

інтересах цих підприємств, так і на професійний розвиток робочої сили у відповідності до вимог національного та міжнародного ринку праці, що обумовлюється необхідністю робочої сили періодично змінювати своє робоче місце, за різних обставин, а отже час від часу конкурувати на ринку праці, і навіть після працевлаштування така конкуренція хоч і неявно, але триває. Саме така спрямованість підприємств у підготовці своїх кадрів вимагає зусиль не лише від них самих, а й від держави, шляхом створення відповідної інфраструктури та вживання певних стимулюючих заходів.

Зараз організації розглядаються, так само, як і індивідууми, як такі, які “здатні вчитись”.

Необхідно зазначити, що протягом ХХ сторіччя, у сфері підготовки кадрів постійно зростало значення таких трьох основних фундаментальних ідей :

Перша — про те, що постійно мінливе середовище потребує, перш за все, постійного навчання.

Друга — про те, що досвід реального життя пропонує значні можливості навчання і може стимулювати навчання.

Третя — про те, що мають існувати національні професійні стандарти, які б описували і покращували професійну компетенцію. Остання, сама по собі, повинна бути визнана сертифікованими національними професійними кваліфікаціями.

Для того, щоб зрозуміти причини цих різноманітних напрацювань, і того як вони формувались, потрібно оглянути їхню еволюцію дещо детально.

Так, на початку ХХ ст. основна увага, в процесі навчання, приділялась питанням сприйняття, тренування пам'яті, координації чуттів і умов поведінки. Останній з цих напрямків, базувався на ранніх експериментах на тваринах, які могли придбати умовний рефлекс поведінки засобами використання ретельно спланованих стимулів і винагород.

Так як, ідеї умов поведінки співвідносились з областю організації праці, вони відповідали теорії класичного менеджменту, яка була краще розроблена і зрозуміла.

Теорія класичного менеджменту передбачала статичні, механічні організації під керівництвом менеджерів, які навчали і дисциплінували робітників пристосовуватися до зааделегідь визначеного порядку робочих рухів.

Принципи Ф. Тейлора про “науковий менеджмент”, які мали своє застосування в машинобудівній промисловості США, покладали всю відповідальність у сфері організації праці на менеджмент. Ідеї вченого стали основою у сфері організації праці також і у Сполученому Королівстві та інших економічно розвинених країнах на початку століття, а також залишаються ще впливовими й на початку ХХІ ст.

Теоретики менеджменту використовували ці ідеї, створюючи ієрархічні структури, функціональний поділ праці і процедурні “правила”, які служили типовим прикладом стандартної бюрократичної моделі організації.

Найбільш плідний з дослідників у сфері соціології Макс Вебер, описав у 1947 році бюрократію як “ідеальну” форму організації — маючи на увазі не операційний успіх, а, передусім, стандарт, з яким можуть порівнюватись всі організаційні реалії. Керівництво у такій структурі повинно було бути ясным, точним, лаконічним в наданні інструкцій.

У даній структурі, очікувалось, що нові працівники будуть вдосконалювати свою роботу, копіюючи те, що роблять кваліфіковані робітники, а у випадку складних завдань, використовувати інструкцію.

У зв'язку з цим, у 40-х роках на національних рівнях різних країн почали впроваджуватися програми з професійного навчання, які пропонували випускникам шкіл чоловічої статі, отримання професії у сфері техніки чи друкарства під наглядом майстра.

Навчання, звичайно, включало інструктаж “по роботі” майстром, до якого був прикріплений учень, плюс вечірнє навчання, неповний робочий день в місцевому професійно-технічному закладі.

Схожий підхід, без освітнього елементу, існував в більш працеінтенсивних областях виробництва, де передбачалось, що кваліфіковані робітники зможуть навчити новоприбулих за короткий період одноманітній роботі, яка вважалась в основному як “некваліфікована” [1].

Під час навчання на виробництві використовувався 4-х етапний підхід (рис. 1).

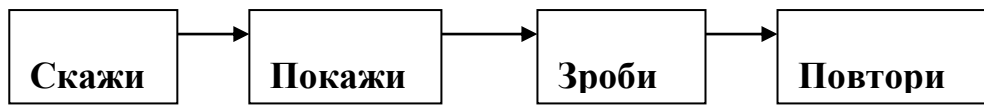

Рис. 1. 4-х етапний підхід до навчання

У випадках, де предметом навчання була інформація, завдання викладача було просто навчити цьому, тобто представити інформацію впорядкованим шляхом, де можливо з візуальною допомогою.

Особливий вплив на подальший розвиток підходів до підготовки кадрів відіграла робота Елтона Мейо, який розповсюдив наукові дослідження проведені в 1920-х і напочатку 1930-х років на Хоторнському заводі “Уестерн Електрик” в Чикаго.

Дослідник прийшов до висновку, що, незважаючи на існування чітко визначеної формальної організації, робітники колективно неформально домовлялися про підтримку незапланованої, неузгодженої керівництвом, діяльності, яка задовольняла їхні соціальні потреби, і що соціальні потреби були щонайменше, такі ж важливі як і їхня зарплата. Останній факт обґрунтовував те, що сама природа стимулювання найманих працівників, зокрема до навчання, набагато складніша, ніж це передбачалося в рамках «наукового менеджменту». Дані результати знайшли підтвердження в дослідженнях й інших вчених.

Так, А. Маслоу (1943) в результаті досліджень запропонував “ієрархію потреб” для індивідуума на робочому місці, найвища з яких була “самореалізація”.

Герцберг (1959) проголошував “збагачення праці”, що обумовлювало необхідність проектування для робітників таких робіт, які будуть виключно значимі для них, а також завдяки своєму ступеню складності будуть сприяти професійному розвитку останніх.

Сфера зайнятості протягом ХХ століття у світі ставала все більш конкурентною, складною та інноваційною.

У динамічному середовищі було неминучим те, що навчальна діяльність буде зростати і розвиватись в межах більших організацій, де працівники різних типів, особливо менеджери, відвідували спеціально заплановані різноманітні курси: від маркетингу й техніки збуту до енергозберігаючих технологій та законодавства у сфері безпеки праці.

Новостворені бізнес-школи у розвинених країнах з ринковою економікою пропонували нові освітні ступені для випускників, які шукали швидкий шлях до кар’єрного просування до рівня вищого менеджменту, а також підтримували короткі програми для менеджерів нижнього рівня.

Такі програми, звичайно, об’єднували лекції з економіки, соціології, маркетингу, бухгалтерського обліку та трудових відносин. При цьому, багато часу приділялось дискусіям, які часто базувались на матеріалах з реального життя.

Загалом, в 60-ті роки спостерігалось істотне зростання в межах підприємств середнього бізнесу частки штату, який був відповідальний за проведення навчання, ідентифікацію навчальних потреб, а також їхню трансформацію в реальні навчальні плани.

У 1970-ті роки та на початок 1980-х років відбувалися подальші значні трансформації у сфері управління. Так, з’явилися такі нові напрямки менеджменту як: управління змінами, групова динаміка, експериментальне вивчення, стратегічне управління.

Якщо місцем уваги менеджерів у 1960-их роках була одна з вагомих змін, що мала чітко виражену тенденцію до зростання або убування, то у 1970-их і 1980-их роках таких вагомих змін було значно більше. Нові вироби і процеси впроваджувалися з частотою, що постійно зростала. Великі організації почали розвивати стратегічні плани і інструменти їх

реалізації: формулювання місії, встановлення стратегічних корпоративних цілей, розроблення середньострокових планів і бюджетів.

У зв'язку з цим, в цей час відбувається опрацювання нових інноваційних теоретичних та практичних підходів до організації професійного навчання на підприємстві.

Так, у цей час з'являється теорія Колба (1974 рік) заснована на досвідному вивченні, яка швидко отримала поширення серед науковців і керівництва підприємств у США та у Великобританії.

1980-ті роки принесли інтерес до тотального (загального) менеджменту якості (TQM). Це напрямок, який аргументував основні процедури та правила з управління якістю на підприємстві з метою отримання в результаті високої якості продукції

TQM у сфері управління персоналом передусім робив опір на необхідність поширення партисипативних принципів до управління на підприємстві. Також цей підхід вимагав формування а організації культури навчання та фокусування всіх працівників на своєму постійному професійному самовдосконаленні.

В США, Арджеріс і Шон зробили наступний важливий крок в розвитку теорії організації професійного навчання. Так, вони розробили теорію “подвійної петлі”, яка знайшла своє подальше інтенсивне використання у процесі підготовки кадрів. Головною особливістю даного підходу була наявність двох основних циклів навчання:

- первинне навчання, яке допомагає отримати формальні знання та навички, які необхідні для того, щоб працівник міг навчитися використовувати існуючі методи для виконання своєї роботи;
- рефлексивне навчання, яке обумовлює подальший розвиток знань, навичок та умінь на основі першого циклу, але з врахуванням реалій умов виробничої та господарської діяльності. У результаті даного циклу, вже правильність та придатність існуючих норм може ставитись частково, або повністю під сумнів. Таким чином, відбувається трансформація розуміння і поведінки працівників в організації у відповідності до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі останньої [1].

Особливо цінним в результатах даних досліджень є те, що вони визначили шляхи трансформації нових організаційних ідей та досвіду в організаційне знання та шляхи його реалізації в практичній діяльності та відповідній подальшій модернізації.

Поряд з цим, у цей час, наукові дослідження зв'язків між комерційним успіхом і внутрішніми системами навчання продовжували розвиватися. Їхні результати, зокрема, підтвердили взаємозалежність між ефективністю стратегічного управління і навчанням персоналу.

Так, у Великобританії Геррет (1994 рік) і Бургойн (1995 рік) описали організаційні заходи, що дозволяли забезпечити постійні зміни з удосконалення на підприємстві, підкреслюючи у даному контексті, зокрема, важливість саморозвитку колективів (відділів, команд) на робочому місці.

У США перший директор програми з системного мислення та організаційного вивчення в Слоанській школі менеджменту Масачусетського технологічного інституту (1990 рік) визначив компонентні технології ідеальної “організації, що навчається” (learning organization), визначаючи при цьому вимоги до колективного (командного) навчання, а також описуючи, зокрема, роль лідерства, з метою забезпечення ефективного управління всіма процесами навчання в організації. Останні заходи, як він наголошував, дозволять організації управляти зовнішнім середовищем у власних інтересах. Сендж показав, як традиційний менеджмент, що діє по принципу “зверху вниз”, перешкоджає істотному використанню ефективної технології навчання “подвійної петлі” в організації.

Особливу увагу, за умов все зростаючої потреби у розвитку людських ресурсів підприємств, заслуговує процес організаційного навчання, зокрема шляхом групового навчання. Це обумовлюється такими чинниками:

По-перше, «відображення в дії» є більш легким і більш ймовірним, що може статися, коли дві або більше людини працюють на одному місці.

По-друге, якщо культура «відкритості» існує, то групове навчання, допомагає індивідуальному навчанню і цей процес навчання відбувається швидше ніж шляхом простого саморозвитку.

По-третє, навчання в групі, має можливість бути більш творчим і ініціативним, ніж самоосвіта.

У зв'язку з останнім Нонака і Такеуши (1995) впровадили у процес навчання термін «колективне відображення». Необхідним стимулом для «відображення в дії» є визначення актуальних питань щодо діяльності підприємства. Останнє вимагає ведення організаційного діалогу, який у повній мірі буде можливим лише за умов формування культури відкритості. У той же час, у процесі навчання учасники групи відіграють оперативні ролі, що відрізняються від повсякденних, і цей процес неминуче виливається у «відкритий» діалог.

В цілому, на думку провідних експертів, при організації процесу навчання на сучасних підприємствах мають бути враховані такі припущення:

1. Сучасні зміни все більше будуть трансформувати зміст та характер роботи.

2. Найбільш важливою вимогою для ефективного управління змінами є впровадження на підприємствах моделі навчання «навчання, щоб навчатися», замість попередньої «навчання, щоб робити», що не означає нехтуванням вивчення змісту роботи, але обумовлює необхідність впровадження аналітично-пізнавальної моделі безперервного вивчення змінного робочого середовища, замість простого копіювання, або використання стандартних рецептів.

3. Використання сучасних комп'ютерних та комунікаційних технологій призводить (та буде ще більше призводити) до того, що працівники будуть працювати постійно у полі нової інформації, яку вони матимуть оперативно аналізувати та засвоювати, а отже процес навчання буде постійним .

4.«Навчання, щоб навчатися» змінює значення процесу вивчення як для окремого працівника, менеджера, так і організації, і робить його невід'ємною складовою (функцією) формального процесу управління.

Таким чином, протягом ХХ сторіччя мало місце постійне удосконалення підходів до навчання робочої сили, що передусім пов'язано як з удосконаленням технологічного рівня виробництва товарів та послуг, так і з зростанням якісного рівня самої робочої сили, яка постійно потребує як все більших обсягів знань, так і відповідно нових інноваційних підходів до організації навчального процесу.

Список літератури:

1. Грішнова О. Зарубіжний досвід підтримання конкурентоздатності робочої сили.// Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та заробітної плати: кол. Монографія.- Інститут економіки НАНУ – Київ, 2001.- С. 167-183.
2. Левченко О.М. Економіка знань: управління розвитком людських ресурсів Великобританії.- К.: Видавничий дім „Корпорація”, 2005.- С.143.
3. Garatt B. The Learning Organization. Fontana, London, 1994.
4. Herzberg F. et al. The Motivation to Work. John Wiley, New York, 1959.
5. Nonaka I. and Takeuchi H. The Knowledge-Creating Company. Oxford University Press, New York, 1995.
6. Wayne Brockbank. If HR were really strategically proactive: present and future direction in HR's contribution to competitive advantage. Human Resource Management, Winter 1999, Vol.38, №.4, P.337

The main periods of theoretical and practical approaches to on job professional staff training are considered in the paper. The critical elements of the employees modern training process at the company are characterized.

УДК 65.050.9

КАДРОВА БЕЗПЕКА ЯК ПІДСИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розкрито місце кадрової безпеки в системі економічної безпеки. Визначено відмінності у функціях відділу кадрів і служби безпеки, а також взаємозв'язок забезпечення кадрової безпеки відділом кадрів, службою безпеки та лінійного менеджменту
кадрова безпека, суб'єкти кадрової безпеки, кадрова служба.

Актуальність теми обумовлена сучасними завданнями, які ставляться перед керівниками підприємств для забезпечення безпеки їх діяльності. Існуюча система забезпечення безпеки, що включає фізичну охорону, технічні засоби захисту, елементи оперативно - розшукової роботи може вважатися надійним тільки з включенням в неї сучасних психологічних технологій. Комплекс психологічних технологій являє собою систему заходів, основним змістом яких є застосування психологічних методів оцінки персоналу, прогнозування і впливу на поведінку працівників для вирішення завдань, що стоять перед службою персоналу та безпеки підприємства.

Останнім часом тема забезпечення економічної безпеки саме в розрізі роботи з кадрами підприємства набуває все більшої актуальності. Це пов'язано з тим, що найбільша частина загроз економічній безпеці підприємства пов'язана з діяльністю персоналу.

Перш ніж перейти до розгляду процесу кадрової безпеки підприємства слід ввести поняття кадрової безпеки як елемента економічної безпеки підприємства.

Процес забезпечення кадрової безпеки можна розуміти як захист життєво важливих інтересів підприємства в сфері управління персоналом, а також процес запобігання негативних впливів на економічну безпеку підприємства за рахунок ризиків і загроз, пов'язаних з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами в цілому.

Мета забезпечення безпеки створити постійно діючий механізм протидії загрозам і забезпечити ефективне функціонування і високий потенціал розвитку і зростання організації в майбутньому [1].

У науковій літературі питання щодо економічної безпеки підприємства, формування кадрової політики на підприємстві обговорюється доволі активно в працях В. Щелкунова, О. Ареф'євої, В. Губського, В. Пономарьова, О. Кірієнко, Т. Кузенко, А. Колосова, О. Груніної, О. М. Ляшенко та ін. [2 – 4].

Кадрова безпека займає домінуюче положення відносно інших елементів системи безпеки компанії, оскільки вона "працює" з персоналом, кадрами, а вони в рамках будь-якої складової первинні. Служба персоналу – більш важливий суб'єкт у кадровій безпеці, ніж служба безпеки. Уся діяльність служб персоналу може бути розкладена на етапи (пошук, відбір, прийом, адаптація тощо аж до звільнення та далі) і на кожному етапі виникає багато питань безпеки, що вирішуються саме співробітниками служби персоналу. Будь-яка дія менеджера з персоналу на будь-якому етапі – це або посилення, або ослаблення безпеки компанії з головної її складової – з кадрів.

Змістом категорії "кадрова безпека" є характеристика стану економічної системи, при якому відбувається ефективне функціонування всіх її функціональних складових, забезпечення захищеності та здатність протистоять внутрішнім та зовнішнім впливам і загрозам, пов'язаним з персоналом, змістовний та структурний аналіз, діагностика та прогнозування впливу діяльності персоналу на внутрішні та зовнішні показники вказаної економічної системи. Кадрова безпека є комбінацією складових, пов'язаних між собою складними та часто завуальованими зв'язками [5].

З точки зору управління кадрова безпека займає більшу частину в процесі забезпечення економічної безпеки підприємства, так як спрямована на роботу з персоналом, ключовим елементом будь-якого підприємства.

Суб'єктами кадрової безпеки є служба управління персоналом, співробітники служби безпеки і лінійний менеджмент основних структурних підрозділів організації.

Високий рівень кадрової безпеки забезпечується комплексною роботою, що складається з трьох етапів:

1. Ретельна перевірка кандидата і прийом його в організацію.

Зараз при прийомі на ключові посади в організації анкети претендента на вакантну посаду обов'язково передають на перевірку службі безпеки. На мій погляд, це не завжди вірне рішення, наприклад, в організацію категорично заборонено приймати співробітників, які залучалися в якості підозрюваних у кримінальних справах і окремих адміністративних статтях. Це можуть виявити співробітники служби персоналу при проведенні співбесіди з претендентом. Також, вважаємо за доцільне проведення, психологічних тестів, що дозволяють виявити схильності людини, яка претендує на займану посаду. У питанні забезпечення кадрової безпеки не слід робити акцент тільки на діяльність служби безпеки або відділу кадрів, тільки взаємопов'язана робота співробітників цих служб, а також менеджменту забезпечить досить високий рівень захищеності від загроз, що виходять від персоналу.

Проблема в процесі збору інформації про кандидата - це відсутність чітких регламентів взаємодії між службою економічної безпеки і кадровим підрозділом.

Взаємодія цих служб має здійснюватися в такий спосіб:

Кадрова служба збирає якомога більше інформації про кандидата - вони стають базою для подальшої перевірки в службі економічної безпеки.

Одночасно менеджер лінійного підрозділу перевіряє його професійні якості і переконується в компетентності здобувача.

Служба безпеки підприємства проводить перевірку інформації про кандидата.

2. Контроль співробітника на етапі його професійного функціонування.

Провідну роль даного етапу щодо забезпечення кадрової безпеки повинні займати лінійні керівники. Саме ці суб'єкти здатні здійснювати контроль поведінкового тренда співробітників. Відсутність інформації про стан колективу не дозволить забезпечити прийнятний рівень кадрової безпеки. Отримати цю інформацію можна від членів колективу, які знаходяться в безпосередній взаємодії зі співробітником.

Функції служби безпеки на даному етапі зводяться до роботи з інформаторами, виявлення фактів деструктивної поведінки співробітників. Кадрова служба, в свою чергу, реалізує програми формування лояльності до підприємства, зміцнення мотивації.

3. Забезпечення безпеки на етапі звільнення співробітника.

При отриманні інформації про те, що співробітник збирається звільнитися необхідно:

- з'ясувати справжні причини звільнення;
- з'ясувати плановане місце роботи;
- виявити мотивацію співробітника, його лояльність до Вашого підприємства;
- з'ясувати обсяг відомої співробітнику інформації;
- встановити ймовірність розголошення конфіденційної інформації та вжиття заходів до їх мінімізації.
- здійснювати контроль здачі співробітником, що звільняється всіх конфіденційних матеріалів.
- провести інструктаж щодо нерозголошення конфіденційної інформації.

Вищевикладені завдання повинні виконуватися всіма суб'єктами, що забезпечують кадрову безпеку підприємства.

Таким чином, забезпечення кадрової безпеки - один з найважливіших процесів сучасної організації. Рівень безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і фахівці зможуть уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Головними цілями виступає: забезпечення розвитку організації, запобігання загрозам безпеки, захист інтересів організації від протиправних дій зі сторони співробітників, недопущення розкрадання фінансових і матеріально-технічних засобів, знищення майна і

цінностей, розголошення, втрати, витоку, перекручування, і знищення службової інформації, порушення роботи технічних засобів.

Фахівцям кадрових підрозділів, служби безпеки і лінійним менеджерам слід частіше згадувати про існування один одного, і частину функцій делегувати більше компетентним з конкретних питань співробітникам, при цьому чітко розмежовуючи зони відповідальності з урахуванням специфіки компанії.

Список літератури

1. Алавердов А.Р. Управление кадровой безопасностью организации: учеб. /А.Р. Алавердов. — М.: Маркет ДС, 2010. - 176 с.
2. Ареф'єва О. В. Кадрова складова в системі економічної безпеки машинобудівних підприємств / О. В. Ареф'єва, О. Ю. Литовченко. // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 11. – С. 95–100.
3. Кириченко О. А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навч. посібн. / О. А. Кириченко. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання-Прес, 2002. – 384 с.
4. Ляшенко О. М. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : монография / О. М. Ляшенко. – К. : Либра, 2003. – 280 с.
5. Подлужна Н. Загрози кадровій безпеці та методи їх попередження в виробничо- комерційній діяльності підприємств / Н. Подлужна, О. Єгорова // Схід. – 2010. – № 5 (105). – С. 56–60.

УДК 331.658.3

АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДІЙНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Цяо Чжи, магістр гр. УФЕБ – 15 М2
Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті розкрито поняття надійності персоналу як фактора підвищення конкурентоспроможності підприємства. Визначено заходи щодо забезпечення надійності персоналу підприємств
персонал, надійність персоналу, забезпечення надійності персоналу.

Численні дослідження роботи сучасних підприємств дозволяють зробити узагальнений висновок – ефективність будь-якої організації, залежить від трьох найважливіших умов: сприятливого ділового середовища; правильної стратегії компанії; якості і надійності людських ресурсів. На думку фахівців, перші дві умови – результат третьої – кадрового потенціалу організації. Навіть найкращі моделі, стратегії і політики терплять фіаско без компетентного здійснення. Сьогодні надійність персоналу – основна проблема будь-якої організації, обов'язкова і дуже важлива складова частина забезпечення ефективної роботи.

Проблемам теорії і практики управління персоналом присвятили велику кількість наукових праць закордонні і вітчизняні економісти: Амоша О.І., Блэк Дж., Браверман А., Дзюба С.Г., Журавльов П.В., Іванцевич Дж.М., Колпаков В.М., Лобанов А.А., Пагрушев В.Д., Паладій М.В., Поклонський Ф.Ю., Рак М.Г., Синк Д.С., Скударь Г.М., Томпсон А.А., Шекшня С.В., Шеремет А.Д.

Надійність персоналу є однією з важливих складових будь-якого підприємства [1]. Ненадійність персоналу, яка виникає в організації, іноді приймає загрозову форму та розрушає її економічну діяльність. Дану проблему слід розглядати системно у трьох напрямках: при наймі кандидатів на роботу; при профілактичних та при контролюючих заходах у роботі з персоналом.

Надійність є однією з важливих складових професійної придатності співробітників як державних, так і недержавних підприємств. Працівники, що володіють такою якістю, зберігають моральну стійкість і лояльність до підприємства, відчувають себе «прив'язаними»

до нього, сама робота представляє для них високу мотиваційну значимість, а її втрата оцінюється як серйозна життєва невдача.

Прикладом тлумачення надійності є визначення Д. Мейстера: «Надійність людини – це вірогідність того, що робота або завдання буде успішно виконана персоналом на будь-якому необхідному рівні роботи системи протягом потрібного проміжку часу» [2].

Ступінь надійності залежить від різних причин і може змінюватися у людей у зв'язку зі зміною умов, виникненням нестандартних і особливо екстремальних (надзвичайних), кризових ситуацій. У цих ситуаціях дуже ймовірний прояв ненадійності у тих людей, які не вважають себе зобов'язаними відносно до моральних вимог або мають деякі особистісні недоліки.

Для забезпечення надійності персоналу підприємств слід застосовувати такі заходи:

1. Проведення серйозного і усестороннього відбору кадрів, при якому: не допускається прийом на роботу осіб, що мають серйозні особові недоліки, соціальні зв'язки, що порочать їх; біографію, що свідчить про наявність у них моральних дефектів; обов'язково встановлюється випробувальний термін для всіх найманих працівників. Наявність випробувального терміну дозволяє більш точно оцінити особисті і ділові якості співробітника, визначити його придатність до виконання тих задач, які перед ним планується поставити. Доцільно доповнити загальні умови такими заходами, як особисте поручительство працівників, по рекомендації яких береться на роботу кандидат, отримання інформації з колишніх місць навчання або роботи, аналіз результатів його попередньої діяльності тощо.

2. Створення умов, при яких працівнику не вигідно здійснювати дії, що завдають збитку організації і її керівництву. Ці умови повинні включати цілу систему заходів по моральному і матеріальному стимулюванню, формуванню престижності роботи саме в цій компанії, турботі про зовнішній і внутрішній імідж компанії, створенню в ній такого соціально-психологічного клімату, який би сприяв сприйняттю її як референтної для кожного працівника.

3. Формування корпоративності працівників, тобто вживання заходів по створенню у них відчуття приналежності до організації з тим, щоб вважати її «свою», і у разі утруднень звертатися за допомогою до компанії, а не шукати її на стороні.

4. Попередження ситуацій, при яких працівник або близькі йому люди можуть опинитися в безвихідному критичному положенні при виникненні гострих життєвих проблем. Профілактика таких ситуацій (зокрема, боргів, матеріальних утруднень) повинна здійснюватися шляхом кредитування працівників, створення каси взаємодопомоги і ін. Працівники повинні бути упевнені в тому, що у разі виникнення у них матеріальних або інших труднощів, компанія прийде до них на допомогу. Потрібно також не допускати випадки байдужого відношення до прохання і скарги кожного працівника, а при виникненні таких випадків — оперативно і жорстко реагувати на них.

5. Введення прогресивної системи матеріального і інших видів стимулювання, додатково «прив'язуючих» працівника до компанії, які він не зможе отримати в конкуруючих організаціях. Така система може включати заохочення за добросовісну роботу, дотримання трудової дисципліни і лояльність компанії (вручення премій, цінних подарунків або інших нагород, туристичних путівок і ін.).

4. Забезпечення змішаного стилю керівництва. Це значить, що стиль роботи керівників будь-якого рангу в організації не повинен бути жорстко авторитарним, приводити до приниження гідності підлеглих з тим, щоб не провокувати зворотної негативної реакції.

6. Створення і зміцнення в компанії морально-психологічного клімату, перешкоджаючого виникненню надзвичайних подій (тобто не допускаючого виникнення випадків порушення лояльності), а також сприятливого для ефективної роботи кожного. Цьому сприяє, зокрема, організація колективних неформальних заходів, в яких працівники можуть спільно проводити час, брати участь в них сім'ями. Подібні заходи не тільки

сприяють корпоративній згуртованості, але, певною мірою, дозволяють визначити відносини між працівниками і їх сім'ями.

7. Проведення періодичних атестацій працівників, за допомогою яких необхідно отримати об'єктивні відповіді на питання, що стосуються того чи не є він джерелом постійних конфліктів, сварок, споровши з малозначимих, відволікаючих від основної роботи питань тощо.

9. Формування «командного духу», згуртованості. Вирішуючи цю задачу, слід мати на увазі, що згуртованість персоналу не повинна означати кругової поруки, потурання, коли випадки явного відступу від прийнятих норм замовчуються, працівники покривають порушення дисципліни їх колегами і не доводять ці випадки до зведення керівництва. Керівник організації повинен бути проінформований про кожний такий випадок. Крім того, подібна поведінка повинна отримати відповідну суспільну оцінку. Тим часом, дуже часто рядові співробітники відносяться співчутливо до винуватця, вільно або мимовільно ставлячи себе на його місце; в кращому разі колектив проявляє байдужість до неналежної поведінки свого колеги. При такій суспільній реакції розраховувати на надійність персоналу не стоїть.

10. Узяття підписки про не розголошення службової інформації і необхідності дотримання правил поведінки, перешкоджаючих випадкам прояву ненадійності. В підписку обов'язково повинен включатися пункт про те, що у випадках прояву моральної ненадійності або виявлення фактів нелояльності, що завдають матеріального збитку компанії або заподіюючих шкоду її діловій репутації, її керівництво залишає за собою право притягати працівника до відповідальності відповідно до чинного законодавства. Персонал повинен бути інформований про те, що може слідувати у разі порушення конкретних норм встановленої дисципліни (догана, позбавлення премії, пониження в посади, позбавлення певних пільг, попередження про звільнення, і ін.). В цьому ж документі повинен бути пункт про згоду працівника на можливі заходи по перевірці його лояльності по відношенню до компанії. Для того, щоб довести нормальність такої перевірки керівництво організації повинне показати особистий приклад, взявши участь в цих заходах, з тим, щоб не викликати пересудів і виразу непотрібних образ з боку персоналу. Наприклад, в договір може вноситься пункт про добровільну згоду працівника на перевірку в необхідних випадках за допомогою приладу «Поліграф».

11. Періодичне (щорічне або щоквартальне) нагадування працівникам про необхідність дотримання певних правил поведінки з відновленням відповідної підписки. Звичайно такі заходи через свою формалізовану процедуру перетворюються на чисто номінальні. Тому, як керівнику організації, так і працівникам кадрової служби і служби безпеки варто задуматися над тим, щоб понизити формалізм в проведенні цих заходів і психологічно підняти їх значущість і дієвість.

12. Організаційні заходи, сприяючі збереженню комерційної і іншої службової таємниці. Кожний працівник повинен володіти тільки тією інформацією, яка необхідна йому для якісного і успішного виконання своїх обов'язків (і не більше). Прояв інтересу до відомостей, що виходять за рамки службової компетенції, не повинно залишатися без уваги колег. Про них слід негайно інформувати службу безпеки і керівництво організації.

13. Звільнення працівника за грубі порушення дисципліни і нелояльність — «розставання» повинне бути «мирним». Іноді воно навіть навмисно камуфлюється і представляється як вимушене. Можуть бути вжитий і іншим доступним і прийнятним з погляду закону заходам для того, щоб після відходу з компанії працівник не робив спроб помститися або заподіяти шкоду.

Таким чином, дотримання вищеперерахованих заходів по забезпеченню надійності персоналу сприятимуть підвищенню як кадрової безпеки так і конкурентоспроможності самого підприємства загалом.

Список літератури

1. Євтушевська О. О. Методи управління трудовими ресурсами: японський досвід та особливості його трансформації в Україні / О. О. Євтушевська, В. А. Голубєв // Економіка харчової промисловості. – 2012. – № 3(15). – С. 26-30
2. Аполлонский С. М. Надежность и эффективность электрических аппаратов : учеб. пос. / С. М. Аполлонский, Ю. В. Куклев. – СПб. : изд-во «Лань», 2011. – 463 с.

УДК 343.98¹

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ СТРУКТУРИ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ

Василюк А. В., *магістр гр. ДІ-15-М*

Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті здійснено огляд сучасних інформаційних систем, які використовуються в управлінських структурах медичних установ. Проведено порівняльний аналіз для можливості обґрунтованого вибору найбільш оптимальної та адаптованої до керування основними процесами медичних закладів.

медичні заклади, інформаційна система, організаційна структура, управлінська структура, інформаційне забезпечення, напрями автоматизації.

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку охорони здоров'я характеризується підвищенням інформативності та технологічності надання медичної допомоги. В останнє десятиріччя було розроблено та впроваджено в організаційно-управлінські структури медичних закладів ряд інформаційних систем і технологій для забезпечення скорочення часу реєстрації, обліку пацієнтів, формування виписок, звітних документів та автоматизації інших операцій, що в цілому дозволить підвищити рівень обслуговування і лікування пацієнтів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань розробки інформаційних систем для закладів охорони здоров'я займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як І.В. Ємелін, Ю.Л. Перов, Ю.С. Серегин, Р.А. Ельчиян, В.О. Качмар, А.І. Хвищун. Роботи цих вчених сприяли удосконаленню систем автоматизації медичних закладів, проте цей напрямок потребує подальшого розвитку з метою покращення автоматизації управлінської діяльності.

Постановка завдання. Метою роботи є проведення аналітичного огляду сучасних медичних інформаційних систем та їх інформаційного забезпечення, дослідження проблем впровадження таких систем в закладах охорони здоров'я та розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності управління медичними закладами на основі автоматизованих систем.

Виклад основного матеріалу. Базовою складовою для роботи будь-якої інформаційної системи, в тому числі і медичної, є інформаційне забезпечення. На даний час більшість провідних лікувально-профілактичних закладів України мають службу інформаційного забезпечення, завданням якої є надання апарату управління та учасникам лікувального-діагностичного процесу актуальної та повної інформації. При цьому до апаратно-програмного забезпечення лікувально-профілактичного закладу висувається ряд вимог [2]:

- організація даних, при якій забезпечується можливість обміну та актуалізації даних, що використовуються в системі, їх цілісність та достовірність;
- наявність захисту від несанкціонованого доступу та помилкових дій користувача;
- можливість адміністрування бази даних (призначення прав доступу до бази даних та архіву для кожного робочого місця);

¹ * Науковий керівник: канд. істор. наук, доц. Бондаренко О.В.

– забезпечення працездатності програмного забезпечення: наявність набору тестів, що здійснюють самоперевірку; видача відповідних діагностичних повідомлень;

- наявність у програмному забезпеченні меню-орієнтованого графічного користувацького інтерфейсу.

Зазначимо, що програмне забезпечення лікувально-профілактичного закладу має забезпечувати можливість адаптації робочих місць та серверу до конкретної конфігурації технічних засобів, операційної мережі, типу та специфіки лікувально-профілактичного закладу (стаціонар, поліклініка, медсанчастина, багатопрофільний ЛПЗ, діагностичний центр), структури вихідних форм інформації (екранних; паперових; електронних) тощо.

До пріоритетних напрямів автоматизації управління медичним закладом потрібно віднести:

- облік витрат та управління ресурсами лікувально-профілактичного закладу;
- введення системи електронного документообігу;
- ведення медичної статистики;
- формування медичних реєстрів населення в зоні обслуговування лікувально-профілактичного закладу;
- формування баз даних пацієнтів, які знаходяться на обліку в поліклініці та лікувались в стаціонарі;
- облік пільгового забезпечення населення лікарськими засобами;
- електронний обмін документами між відділеннями та відділами лікувально-профілактичного закладу, з керівництвом закладу та з органами влади.

Нині з метою інформаційно-технічного забезпечення роботи лікувально-профілактичних закладів та управління їх підрозділами розроблено ряд інформаційних систем. Серед них найбільш відомими є «GreenCube» (компанія «TICH CONSULTING», Іспанія), система «Лікарня» (ПрАТ «Макрохим», Україна), МІС «Доктор Елекс» (компанія «ELEKS Software», Україна), «Медоблік SQL» (компанія «Софтлайн-ІТ», Україна) [3–10]. Розглянемо детальніше функціональні можливості найпоширеніших із них .

Чималою популярністю на даний час користується в західних країнах та в Україні медична інформаційна система «GreenCube» іспанської компанії-виробника «TICH CONSULTING» [3, 5] що призначена для комплексної автоматизації роботи медичної установи будь-якого рівня, розміру, структури і профілю. Система «GreenCube» надає можливість автоматизувати клінічні і адміністративні потреби медичної установи. Серед переваг слід відмітити, що «GreenCube» об'єднує усю інформацію клініки в єдиний інформаційний простір, надає керівникові можливість своєчасно і ефективно реагувати на усі зміни в роботі клініки. Вона забезпечує: інформаційну підтримку лікувально-діагностичних заходів та роботу медичних працівників, оцінку ефективності лікувального процесу, контроль адміністративно-господарської і фінансової діяльності, бізнес-планування і оптимізація лікувального процесу. Проте при впровадженні системи в українських медичних закладах виникають питання щодо адаптації до законодавства та формуванні форм звітності.

Для автоматизації управління лікувально-профілактичних закладів в пострадянських країнах та Україні використовується інформаційна система «Поликлініка» (компанія «MbLabSoft», [6, 7], що дозволяє реалізувати комплекс завдань:

- сформувати базу даних населення, яке прикріплення до даної поліклініки;
- вести єдину нормативно-довідкову інформацію;
- отримувати достовірні статистичні звіти;
- вести облік роботи медичного персоналу;
- проводити персоналізований облік захворюваності, звертань пацієнтів до лікаря;
- проводити аналіз якості медичного обслуговування;
- проводити автоматизовані розрахунки.

Вказана система безумовно надає широкий спектр можливостей для управління закладами поліклінічного типу, проте має обмежені функції щодо обліку та контролю

адміністративно-господарської та фінансової діяльності таких установ.

В Україні набирає все більшої популярності інформаційна система «Медоблік SQL» [5] для автоматизації ділових процесів в клініках, лабораторіях і медцентрах. Дане програмне рішення розроблене компанією «Софтлайн-ІТ» підтримує і контролює сервісні процеси, що відбуваються в клініці, а також підвищує безпеку і ефективність лікувально-діагностичного процесу. Серед переваг системи слід відмітити:

- зручну роботу з паспортними картками пацієнтів і співробітників;
- створення гнучких графіків роботи лікарів і зручного механізму записи пацієнтів на прийом;
- швидке оформлення мед послуг;
- введення системи штрих-кодування для пацієнтів клініки і біологічних зразків у лабораторії;
- контроль оплати послуг юридичними і фізичними особами з можливістю часткових оплат.
- зручний механізм конструювання бланків результатів і швидке введення готових результатів досліджень.

Крім зазначених переваг, особливо слід виділити те, що всі інформаційні ресурси зберігаються на сервері і в будь-який момент можна відновити історію взаємодії пацієнта з лікарем, лікаря з клінікою, клініки з постачальниками і так далі. Зазначимо, що контролювати роботу клініки її керівник може і віддалено. Крім того, до єдиної бази даних можна підключити необмежену кількість територіально віддалених підрозділів.

Знайшла своє поширення медична інформаційна система «Доктор «Елекс», яку розробила компанія «ELEKS Software», м. Львів [6]. Для автоматизації організаційно-управлінської структури медичного закладу система надає широкий спектр функцій:

- налаштування робочих місць та шаблонів документів відповідно до потреб медичного закладу;
- моніторинг роботи медичних працівників;
- надійна система управління правами користувачів;
- корегування спектру послуг медичного закладу;
- маркування даних медичних послуг штриховими кодами;
- узгодження часу візиту пацієнта із розкладом роботи лікаря, лабораторії та інфраструктурою медичного закладу;
- заощадження часу на веденні медичної документації завдяки використанню шаблонів оглядів, лабораторних досліджень та ін.;
- гнучка система відбору даних для генерування внутрішніх звітів та звітів передбачених вимогами МОЗ України.

Зазначені функціональні можливості медичної інформаційної системи «Доктор Елекс» та прагнення її розробників до постійного удосконалення, розширення області застосування та інтеграції з іншими ефективними медичними інформаційними системами робить її високо затребуваною на сучасному ринку програмних продуктів сфери охорони здоров'я.

Актуальним питанням для управління лікувально-профілактичним закладом на даний час є також впровадження багатофункціональної інформаційної системи, що зможе забезпечити ведення всіх видів документації: лікувально-профілактичної; фінансово-господарської, методологічної. Прикладом розробки та впровадження такої багатофункціональної інформаційної системи є комп'ютерна система «Лікарня» в Івано-Франківській обласній клінічній лікарні.

Програма дозволяє вносити дані в історію хвороби паралельно з різними лікарями. Крім цього, в кабінетах ультразвукової діагностики, комп'ютерної томографії та рентгенологічному відділенні можливо створити для кожного пацієнта архів зображень. В ендоскопічних відділеннях при проведенні лапароскопії, торакокопії, артеріоскопії створюється архів відеоматеріалів.

Нині стає можливим об'єднання інформаційних мереж кількох лікувально-профілактичних закладів з метою створення корпоративної телекомунікаційної медичної мережі. Такий вид корпоративної мережі забезпечує більш високий рівень конфіденційності порівняно з публічними електронними мережами для забезпечення дистанційного консультування пацієнтів; проведення моніторингу та оцінки стану та динаміки здоров'я населення; підвищення кваліфікації медичних кадрів тощо.

Висновки. Отже, порівняння характеристик сучасних систем управління медичними установами дозволило встановити, що найбільш оптимальною з точки зору функціональності, технологічності, вартості та адаптованості до вимог українського законодавства є МІС розробки Львівської компанія «ELEKS Software» «Доктор Елекс». Крім того, серед основних переваг, слід зазначити використання: інтегрованої електронної карти пацієнта; інноваційної технології деревоподібних шаблонів, що дозволяє швидко та ефективно проводити огляд пацієнтів, а також аналізувати отримані дані; сумісність із сучасним медичним обладнанням; використання віддаленого доступу до даних з дотриманням політики конфіденційності.

Таким чином, на основі проведеного огляду інформаційного забезпечення та функціональних можливостей сучасних систем управління організаційною структурою медичних закладів можна відзначити, що впровадження таких систем дозволяє значно покращити роботу поліклінічних та лікувальних установ. Водночас для ефективного впровадження та їхнього використання можна запропонувати ряд рекомендацій, а саме:

- введення єдиних стандартів та протоколів обміну інформацією;
- створення ринку готових комп'ютерних рішень;
- створення нормативно-правової бази, яка формує стратегію інформаційної політики та включає питання ведення нормативно-довідкової інформації, що є обов'язковою для всіх закладів; визначення штатних одиниць для кожного лікувально-профілактичного закладу із супроводу програмного забезпечення, визначення джерел фінансування комп'ютерної техніки, програмних забезпечень і телекомунікаційних технологій;
- створення освітніх центрів з підготовки медичного персоналу з питань інформаційного забезпечення системи охорони здоров'я, запровадження підготовки спеціалістів для роботи з медичними інформаційними системами.

Список літератури

1. Основи законодавства про охорону здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу
2. Інформаційне забезпечення діяльності лікувально-профілактичного закладу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1748101237488/meditsina/informatsiyn_ezabez_pechennya_diyalnosti_likuvalno-profilaktichnogo_zakladu.
3. Медична інформаційна система «GreenCube» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : techconsulting.com.ua/ru/goods.
4. Медична інформаційна система «MedWork» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.medwork.ru/content/zagruzit-0/>
5. Медична інформаційна система «МедоблікSQL» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.softline.kiev.ua/ru/otraslevye-resheniya/meditsina/elektronnaya-bolnitsa.html>.
6. Медична інформаційна система «Доктор Елекс» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://doctor.eleks.com/News-uk.aspx>.
7. Гусев А. Тенденции развития рынка медицинских информационных систем / А. Гусев // PC Week/RE. – 23–29 октября 2007. – № 39 (597).
8. Емелин И.В. Концепция построения открытых медицинских информационных систем / И.В. Емелин, Ю.Л. Перов, Ю.С. Серегин, Р.А. Эльчиан // Клинический вестник. – 2002. – С. 147–156.
9. Застосування МІС «Доктор Елекс» для автоматизації та управління діяльністю медичної установи: Методичні рекомендації 2008 / МОЗ України, Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України.
10. Качмар В.О. Електронна медична карта пацієнта. Взаємосумісність та стандартизація / В.О. Качмар, А.І. Хвищун // Український журнал телемедицини та медичної телематики. – 2008. – Том 6, № 1.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

С.М. Головатий, *магістр гр. УФЕБ – 15 М2*
Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті розглянуто теоретичні аспекти економічної безпеки підприємства: розкрита сутність поняття, сформульовані варіанти підрозділу погроз по різних класифікаційних ознаках, відмічені чинники, що формують рівень економічної безпеки підприємства, та способи її забезпечення.

Фінансово-економічна безпека підприємства, ризики, фінансова стабільність, засоби безпеки.

З розвитком ринкових відносин однією з найважливіших рис сучасного бізнесу є вміння працювати в умовах діючих ризиків і загроз економічній безпеці. Нерозвиненість страхового ринку, не завжди цивілізовані конкурентні відносини, недосконалість чинного законодавства з оцінки та охорони інтелектуальної власності, свавілля фіскальних органів, відсутність підприємницької культури у бізнесменів і т.д. - все це ставить підприємця перед проблемою вміння приймати рішення і ефективно керувати бізнесом в складній комерційній ситуації [1].

Фінансово-економічна безпека підприємства - це стан найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загрозам і забезпечення стабільного функціонування підприємства. Під економічною безпекою підприємства слід розуміти захищеність його потенціалу від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення. Поняття фінансово-економічної безпеки підприємства можна розглядати з кількох позицій.

З позиції різних агентів ринку, взаємодії підприємства із споживачами, з посередниками, з податковими та кредитними органами і т.д., оцінка повинна визначити, що фінансово-економічна безпека підприємства є комплексним відображенням ступеня надійності підприємства як партнера в виробничих, фінансових, комерційних та інших економічних відносинах за певний проміжок часу.

До основних цілей економічної безпеки належать: забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства; забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу підприємства; досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством; досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу; мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища; правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства; забезпечення захисту інформації, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства; ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу і майна, а також комерційних інтересів.

Необхідно відзначити, що факторів ризику, небезпек і загроз, які безпосередньо чи опосередковано, впливають на підприємця, в нинішніх умовах господарської діяльності, велика кількість. І, тим не менш, знати їх природу, джерела виникнення та рівень небезпеки вкрай важливо для підприємця сучасного ринку.

Розглянемо інший підхід до класифікації загроз економічній безпеці. Він базується на поділі всіх загроз за сферами виникнення: 1 - сфера - за межами підприємства (бізнесу), 2 - сфера - всередині підприємства, тобто загрози поділяються на дві великі групи: зовнішні і внутрішні. Так, до зовнішніх загроз і дестабілізуючих чинників можна віднести протиправну діяльність кримінальних структур, конкурентів, фірм і приватних осіб, що займаються промисловим шпигунством або шахрайством, неспроможних ділових партнерів, раніше звільнених за різні проступки співробітників підприємства, а також правопорушення з боку

корумпованих елементів з числа представників контролюючих та правоохоронних органів. До внутрішніх загроз і дестабілізуючих чинників відносяться дії або бездіяльність (в тому числі навмисні і ненавмисні) співробітників підприємства, що суперечать інтересам його комерційної діяльності, наслідком яких може бути нанесення економічних збитків компанії, витік або втрата інформаційних ресурсів (в тому числі відомостей, що становлять комерційну таємницю і / або конфіденційну інформацію), підрив її ділового іміджу в бізнес колах, виникнення проблем у взаєминах з реальними і потенційними партнерами (аж до втрати важливих контрактів), конфліктних ситуацій з представниками кримінального середовища, конкурентами, контролюючими та правоохоронними органами, виробничий травматизм або загибель персоналу і т.д.

Кількісний та якісний аналіз перерахованих вище загроз дозволяє зробити висновок про те, що надійний захист економіки будь-якої компанії можливий тільки при комплексному та системному підході до її організації. У зв'язку з цим з'явився термін "Система економічної безпеки" підприємства, яка представляє комплекс організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних та пропагандистських заходів, спрямованих на якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Основна мета подібної системи полягає в тому, що вона повинна носити упереджувальний характер, а основними критеріями оцінки її надійності та ефективності є: забезпечення стабільної роботи підприємства, збереження і примноження фінансів і матеріальних цінностей; попередження кризових ситуацій, в тому числі різних надзвичайних ситуацій, пов'язаних з діяльністю "зовнішніх" і / або "внутрішніх" недоброзичливців [2].

Фінансово-економічна безпека підприємства характеризується сукупністю якісних і кількісних показників, найважливішим серед яких є рівень економічної безпеки. Фактори, що формують відповідний рівень економічної безпеки підприємства, різноманітні і в кожній галузі виробництва мають свою специфіку. Однак є загальні, типові фактори, що впливають на рівень економічної безпеки підприємства незалежно від форм власності та галузі виробництва, а саме:

1. Безпосередні чинники виробництва - основні фактори, які безпосередньо забезпечують діяльність виробництва. До них відносяться: безпосереднє розміщення підприємства (територія); наявні природні ресурси і умови їх розміщення на цій території, доступність використання і якісні показники, наявність трудових ресурсів, їх освітньо-кваліфікаційний рівень; є виробнича інфраструктура, можливий обсяг її використання; соціально-економічна інфраструктура та рівень матеріального добробуту населення.

- 2 Стабільний попит на продукцію - фактор, який також грає важливу роль в рівномірному розвитку виробництва. Він включає: укладені довгострокові контракти на реалізацію продукції з її споживачами, рівень конкурентоспроможності продукції; якісно-гарантійні показники виробів; обґрунтовані прогнози щодо стабільності ринку певного виду продукції, державне і регіональне замовлення на виготовлену продукцію.

3. Надійність постачальників, перш за все тих, які забезпечують поставки основної сировини і матеріалів. Для цього потрібно мати довгострокові договори на поставку необхідної сировини і матеріалів, враховуючи терміни поставки, і їх якісні показники, знати можливості постачальників і не допускати монопольності в їх поставках, для цього, як правило, потрібно мати 3-4 і більше постачальників сировини і матеріалів, щоб була гарантія стабільної цінової політики сировини, матеріалів та інших комплектуючих .

4. Зовнішня конкуренція на продукцію, призначену на експорт. Ця продукція має: відповідати міжнародним стандартам, за якісними показниками і сервісним обслуговуванням бути конкурентоспроможною, мати обґрунтовану і прогнозовану перспективу, бути конкурентоспроможною по продукції, яка імпортується в нашу країну, з метою скорочення ввезення в Україну продукції, яку можуть виробляти вітчизняні підприємства [3] .

5. Державне економічне регулювання діяльності підприємства, полягає в захисті власного товаровиробника незалежно від форм власності на засоби виробництва;

регулювання державної податкової політики; сприяння виробництву, враховуючи економічні, територіальні та інші аспекти; сприяння виробництву продукції, яка ввозиться як критичний імпорт; державне замовлення на товари, які фінансуються за рахунок бюджету і скорочення імпорту на них [4].

6. Надійний захист комерційної таємниці [5]. Держава повинна гарантувати таємницю на науково-технічні досягнення, розробки нових технологій, інтелектуальної власності [6], ноу-хау, в тому числі і комерційні таємниці [7]. Всі елементи системи захисту комерційних таємниць фірми потрібно постійно аналізувати для оцінки її фактичного стану, виявлення недоліків і порушень. Такий аналіз повинен передбачати також моделювання ймовірних каналів витоку інформації, можливих прийомів і способів її несанкціонованого отримання конкурентами.

7. Компетентність керівництва підприємства. Найважливіші чинники, які можуть найбільш активно впливати на рівень економічної безпеки підприємства, - це високий професіоналізм керівництва і команди його менеджерів (висококваліфіковані кадри, система їх підготовки та форми навчання, створення для них відповідних виробничих і соціально-економічних умов).

Правильна організація економічної безпеки вимагає конкретного і лаконічного застосування всіх ресурсів, які мають підприємства, а саме: кадрових, економічних, інтелектуальних та ін.

Тільки ефективна організація здатна запобігти існуючі загрози для фірми, забезпечуючи при цьому її правильне функціонування в майбутньому.

З огляду на все вищевикладене, можна зробити висновок, що фінансово-економічна безпека бізнесу, підприємства буде забезпечена, тобто підприємство і бізнес будуть працювати в стані захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз, якщо буде організована ефективна система економічної безпеки на підприємстві або в бізнесі в цілому, якщо система економічної безпеки будуватиметься залежно від особливостей підприємства, умов виробничої діяльності, застосовуваних технологій, стану інфраструктури та багато чого іншого.

Список літератури

1. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навч. посібник / В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко [та ін.]. – К. : Правова єдність, 2009. – 544 с.
2. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.
3. Закон України о защите экономической конкуренции [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.
4. Господарський кодекс України [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
5. Криминальний кодекс України (ст. 1486) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
6. Інтелектуальна власність та її захист : нормативно-правове регулювання / О. М. Роїна. – К. : КНТ, 2006. – 480 с.
7. Організаційно-правові основи захисту інформації з обмеженим доступом : навч. посібник / А. Б. Стоцький, А. М. Гузь, А. І. Марущак [та ін.]. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2006. – 232 с.

УДК 330.322

МЕНЕДЖМЕНТ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ

М.С. Жук, магістр гр. УФЕБ – 15 М2
Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті досліджено еволюцію концепції якості продукції та систем менеджменту якості. Обґрунтовано функції менеджменту якості.

якість продукції, рівень якості, управління якістю.

Якість продукції - це сукупність властивостей продукції, які обумовлюють її придатність, здатність задовольняти певні потреби відповідно до її призначення.

Якість продукції - поняття відносне і може бути оцінене кількісно шляхом порівняння з однотипними (базовими) виробами подібного призначення. Відносна характеристика якості продукції, заснована на її порівнянні з відповідною сукупністю базових показників, яка називається рівнем якості продукції.

Величини, що характеризують властивості якості продукції, називають показниками якості. Вони можуть бути абсолютними, відносними або питомими. Показник якості продукції, який характеризує одну її властивість, називається одиничним, два і більше властивостей - комплексним. Критерієм рівня якості продукції (ефективності) може служити інтегральним показником якості, що відображає співвідношення корисного сумарного ефекту від експлуатації і сумарних витрат на її створення і експлуатацію.

У сучасній теорії і практиці управління якістю виділяють наступні п'ять основних етапів:

1) прийняття рішень «що робити?» і підготовка технічних умов. Наприклад, при випуску автомобіля тієї чи іншої марки важливо вирішити: «для кого автомобіль» (для вузького кола досить заможних людей або для масового споживача);

2) перевірка готовності виробництва і розподіл організаційної відповідальності;

3) процес виготовлення продукції або надання послуг;

4) усунення дефектів і забезпечення інформацією зворотного зв'язку з метою внесення в процес виробництва і контролю змін, що дозволяють уникати виявлених дефектів в майбутньому;

5) розробка довгострокових планів за якістю.

Здійснення перерахованих етапів неможливо без взаємодії всіх відділів, органів управління фірмою. Така взаємодія називається єдиною системою управління якістю. Це забезпечує системний підхід до управління якістю.

Розглянемо більш детально зміст етапів управління якістю. На першому етапі якість означає той ступінь, в якій товари або послуги фірми відповідають її внутрішнім технічним умовам. Цей аспект якості називають якістю відповідності технічним умовам. На другому етапі оцінюється якість конструкції. Якість може відповідати технічним вимогам фірми на конструкцію виробу, проте, сама конструкція може бути як високого, так і низької якості. На третьому етапі якість означає той ступінь, в якій робота або функціонування послуг (товарів) фірми задовольняє реальних потреб споживачів.

Під управлінням якістю продукції розуміють постійний, планомірний, цілеспрямований процес впливу на всіх рівнях на фактори та умови, що забезпечує створення продукції оптимальної якості і повноцінне її використання.

Система управління якістю продукції включає наступні функції:

1) стратегічного, тактичного і оперативного управліннь;

2) прийняття рішень, керуючих дій, аналізу та обліку, інформаційно-контрольні;

3) спеціалізовані та загальні для всіх стадій життєвого циклу продукції;

4) управління з науково-технічним, виробничим, економічним і соціальним факторам та умовам.

Стратегічні функції включають:

- прогнозування і аналіз базових показників якості;

- визначення напрямків проектних і конструкторських робіт;

- аналіз досягнутих результатів якості виробництва;

- аналіз інформації з реклами;

- аналіз інформації про споживчий попит.

Тактичні функції:

- управління сферою виробництва;
- підтримка на рівні заданих показників якості;
- взаємодія з керованими об'єктами і зовнішнім середовищем.

Система управління якістю продукції являє собою сукупність управлінських органів і об'єктів управління, заходів, методів і засобів, спрямованих на встановлення, забезпечення і підтримку високого рівня якості продукції.

У 1987 р Міжнародною організацією зі стандартизації ISO за участю США, Канади, ФРН були розроблені і затверджені п'ять міжнародних стандартів серії 9000 (по системам якості), в яких були встановлені вимоги до систем забезпечення якості продукції, в тому числі до розробки продукції, виготовлення, до організації контролю і випробувань продукції, до її експлуатації, зберігання і транспортування. Міжнародні стандарти ISO 9000 по системам якості включають п'ять найменувань:

- 1) ISO 9000 «Загальне керівництво якістю і стандарти по забезпеченню якості. Настанови щодо вибору і застосування»;
- 2) ISO 9001 «Система якості. Модель для забезпечення якості при проектуванні і (або) розробці, виробництві, монтажі та обслуговуванні»;
- 3) ISO 9002 «Система якості. Модель для забезпечення якості при виробництві і монтажі»;
- 4) ISO 9003 «Система якості. Модель для забезпечення якості при остаточному контролі і випробуваннях»;
- 5) ISO 9004 "Загальне керівництво якістю й елементи системи якості. Керуючі накази".

Система управління якістю продукції повинна задовольняти наступні вимоги до системи:

- 9001 - контроль і випробування продукції, сертифікація надійності;
- 9002 - організація виробництва;
- 9003 - управління якістю від проектування до експлуатації.

Система управління якістю включає:

- 1) завдання керівництва (політика в області якості, організація);
- 2) система документації і планування;
- 3) документація вимог і їх здійсненність;
- 4) якість під час розробки (планування, компетентність, документація, перевірка, результат, зміни);
- 5) якість під час закупівель (документація, контроль);
- 6) позначення виробів і можливість їх контролю;
- 7) якість під час виробництва (планування, інструкції, кваліфікація, контроль);
- 8) перевірка якості (вхідні перевірки, міжопераційний контроль, остаточний контроль, документація випробувань);
- 9) контроль над випробувальними засобами;
- 10) коригувальні заходи;
- 11) якість при зберіганні, переміщенні, упаковці, відправці;
- 12) документування якості;
- 13) внутрішньофірмовий контроль над системою підтримки якості;
- 14) навчання;
- 15) застосування статистичних методів;
- 16) аналіз якості та систем вжитих заходів.

Контрольовані показники якості встановлюються залежно від специфіки продукції.

Таким чином, забезпечення якості продукції - це сукупність планованих і систематично проведених заходів, які створюють необхідні умови для виконання кожного етапу петлі якості, щоб продукція задовольняла вимоги до якості. Управління якістю включає прийняття рішень, чому передують контроль, облік і аналіз.

Управління (менеджмент) якістю пов'язує всі види діяльності, які потрібні, щоб розвивати і забезпечувати "якість". Важливі сфери його завдань – це структурна розбудова, розвиток підприємницьких масштабів, випробовування та перевірка "домовленостей" і не в останню чергу документація. Основою для цього є постійна орієнтація на досягнення цілей і неодмінне орієнтування на клієнтів. Це вимагає серйозно оцінити і з'ясувати бажання та очікування клієнтів. До всеохоплюючого управління якістю належить також формування свідомості поведінки співробітників, щоб їм було зрозумілим, які намічені домовленості мають бути досягнуті.

Підвищення якості продукції та послуг безумовно позитивно впливає на результати діяльності будь-якого підприємства.

Сучасні умови господарювання вимагають від кожного підприємства запровадження і дотримання належного (дійового) комплексного механізму управління якістю. Визначальними елементами цього специфічного менеджменту, що справляє найбільш істотний вплив на процес виробництва і постачання на ринок конкурентоспроможної продукції, є: стандартизація і сертифікація виробів; стандартизація і сертифікація внутрішніх систем якості; державний нагляд за додержанням стандартів, норм і правил та відповідальності за їх порушення; внутрішньовиробничий технічний контроль якості. Методологічно необхідно розглядати спільно економічний і технічний аспекти якості. На думку вітчизняних і закордонних дослідників якості управління якістю продукції повинне ґрунтуватися на комплексному дослідженні суспільних потреб, техніко-технологічних і економічних можливостей і практичної доцільності використання даної продукції.

Список літератури

1. Аристов, О.В. Управление качеством / О.В. Аристов. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 240 с.
2. Миронов, М.Г. Управление качеством : учеб. пособие / М.Г. Миронов. – М. : Проспект, 2006. – 286 с.
3. Управление качеством : учебник / С.Д. Ильенкова [и др.] ; под ред. С.Д. Ильенковой. – М. : Юнити, 1998. – 198 с.

УДК 621.9.06

ОПТИМІЗАЦІЯ ЧОТИРЬОХКООРДИНАТНОГО МЕХАНІЗМУ ПАРАЛЕЛЬНОЇ СТРУКТУРИ З ДОДАТКОВИМ ШАРНІРОМ НА РОБОЧОМУ ОРГАНІ

Я.В. Лимар, маг.гр.МБ(МВ)-15М2,

А.І. Гречка, к.т.н., доц.

Центральноукраїнський національний технічний університет

Проведено дослідження залежності габаритних розмірів чотирьохкоординатного механізму паралельної структури з додатковим шарніром на робочому органі від габаритів робочого органу та конструктивних особливостей даного механізму. Аналітично розв'язано пряму та зворотну кінематичні задачі руху робочого органа та вихідних елементів приводів переміщення штанг постійної довжини.

паралельна структура, чотирьохкоординатний механізм, додатковий шарнір, робочий простір, максимальна рухомість, пряма кінематична задача, зворотна кінематична задача

Однією з основних тенденцій розвитку сучасного верстатобудування є побудова технологічного обладнання на основі паралельних кінематичних структур. В порівнянні з традиційним обладнанням, що використовує послідовні кінематичні ланцюги та зв'язки між ними, у даного устаткування відмічаються більш високі динамічні показники та вища жорсткість. У таких верстатах з паралельною кінематикою виконавчий орган пов'язаний з базисним елементом замкненими незалежними кінематичними ланцюгами, кожний з яких містить приводи або накладає деякі зв'язки на рух вихідної ланки. Механізми з паралельною

структурою мають замкнені кінематичні ланцюги і сприймають навантаження як просторові стрижневі ферми, що обумовлює їх високу точність та вантажопідйомність, оскільки відсутнє поступове «нагромадження мас» на кожен з приводів подачі при послідовному їх з'єднанню. Однак поряд з цим даному обладнанню притаманні і ряд недоліків [3].

Складність систем управління верстатом, його налагодження та експлуатації, що сказується на вартості такого обладнання – ось головні перепони на шляху широкого впровадження даного принципу. Також можна відмітити і інші недоліки, в першу чергу конструкційні, чи не головним серед яких є вкрай низький коефіцієнт використання робочого простору, що призводить до непропорційного зростання габаритів верстатів з паралельною кінематикою при їх проектуванні для обробки великих заготовок. Одним з шляхів виправлення даного недоліку є застосування на робочому органі додаткових шарнірів, що дозволить відділити керування лінійними його переміщеннями від кутових, та підвищити таким чином рухомість кінцевої ділянки приводу подач. Це призводить до зменшення необхідних переміщень у ланках механізму паралельної структури для обробки в одному і тому ж заданому робочому просторі при однаковій рухомості у порівнянні з суцільним виконавчим органом. Щоправда очікувана жорсткість механізму буде в цілому меншою, оскільки кількість рухомих елементів зростає. Втім очікувані переваги роблять синтез і аналіз даного типу механізмів актуальним науково-технічним завданням, що становить науковий інтерес та практичну цінність [2].

В якості прикладу реалізації такого функціонального з точки зору кінематики розділу штанг на групи слугує механізм за патентом на корисну модель № 114306 [1]. В принципі, конструктивна його реалізація може бути різною за типом використаних штанг (з постійною або змінною довжиною), за розташуванням напрямних повзунів штанг постійної довжини у просторі (вертикальні, горизонтальні, похилі). Приймемо конструктивний варіант з вертикальними штангами.

На рис.1 показана схема реалізації чотирьохкоординатного механізму з паралельною кінематикою з додатковим шарніром на робочому органі. В якості основи використовується базова платформа 1. Це може бути або елемент окремого механізму, або частина більш складного, що містить у собі представлений. До базової платформи 1 кріпляться напрямні 3 за допомогою нижніх кронштейнів 4. Оскільки в якості функціональної реалізації механізму з паралельною кінематикою обрано тип «дельта» з попарними штангами постійної довжини, то кожна з напрямних 3 представлена парою, по яким рухаються повзуни 2. Для забезпечення лінійних переміщень робочого органа по трьом взаємоперпендикулярним напрямкам кількість приводних механізмів, кінцевими ланками яких являються повзуни 2, повинна бути рівна також трьом. Сам тип приводного механізму може бути різним, на рис. 1 такі приводи відсутні. Отже, маємо три пари напрямних 3, по яких переміщуються три повзуни 2, що забезпечують кінематичну функцію переміщення робочого органу по трьом взаємоперпендикулярним координатам. Для забезпечення правильної просторової орієнтації напрямних 3 вони у верхній частині через відповідні кронштейни 5 кріпляться до верхньої кришки 13, чим забезпечується також і їхня жорсткість.

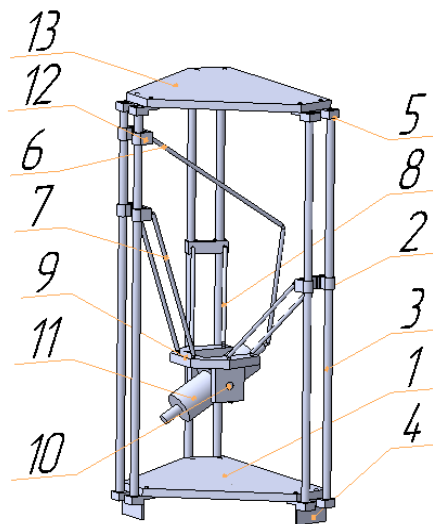

Рисунок 1 - Загальний вигляд чотирьохкоординатного механізму паралельної структури з додатковим шарніром на робочому органі

Сам робочий орган складається з двох основних частин: власне робочого органу 11, що містить вихідний орган приводу головного руху, та рухомої платформи 9. Обидві частини пов'язані між собою додатковим кронштейном 10 і мають можливість взаємного повороту один відносно іншого. Рухома платформа 9 з'єднується з повзунами 2 за допомогою системи подвійних штанг, одна з яких подовжена 7, а інші дві короткі 6. Розділення системи попарних штанг на короткі 6 і подовжену 7 викликана конструктивними особливостями механізму та габаритами робочого простору і розташуванням відносно нього робочого органу 11. Таким чином, рухома платформа 9, дві пари коротких штанг 6 і одна подовжена пара штанг 7, та три повзуна 2 утворюють систему лінійних переміщень даної рухомої платформи 9. Штанги 6 і 7 приєднуються до платформи 9 та повзунів 2 за допомогою шарнірів. Шарніри можуть бути як сферичними, так і карданными. На рис. 1 їх тип не уточнюється.

Система повороту робочого органу 11 навколо кронштейну 10 відносно рухомої платформи 9 складається з окремого приводного повзуна 12, який переміщується по тій же парі напрямних 3, по яким переміщується повзун 2, пов'язаний з подовженою парою штанг 7. Саме за такого конструктивного виконання забезпечується поворот робочого органу 11 відносно рухомої платформи 9 на кут не менше 90° без особливого положення штанги 6, що шарнірно пов'язує між собою повзун 12 та робочий орган 11. Штанга 6 викривлена для забезпечення можливості паралельного розташування осі робочого органу 11 відносно базової платформи 1. Шарніри штанги 6 також можуть бути як сферичними, так і карданными. На рис. 1 їх тип не уточнюється.

Лінійні переміщення рухомої платформи 9 за допомогою повзунів 2 не викликають переміщення повзуна 12. І навпаки, переміщення повзуна 12 не викликають переміщення рухомої платформи 9 і повзунів 2. Цим досягається функціональна кінематична роздільність систем лінійного переміщення і повороту робочого органу 11. Позитивні сторони такого рішення показано далі.

Синтез чотирьохкоординатного механізму паралельної структури з додатковим шарніром на робочому органі розпочинаємо з визначення розташування напрямних та довжин штанг. Розташування напрямних визначається радіусом R кола проведеного через проекції напрямних на площину нормальну до них, та кутом δ між променями, що виходять із центра даного кола до точок, що відповідають розташуванню проекцій. Нехай це будуть точки А, В, С. Визначаємо розташування напрямних по заданим розмірам робочого простору за умови забезпечення заданої рухомості робочого органу (рис.2). Координати точки А визначаються за побудовою, враховуючи відстань від центру робочого органа до лінії розміщення шарнірів L_2 , радіус r та безпечний зазор s :

$$y_{m,A} = r + L_2 + s; x_{m,A} = 0.$$

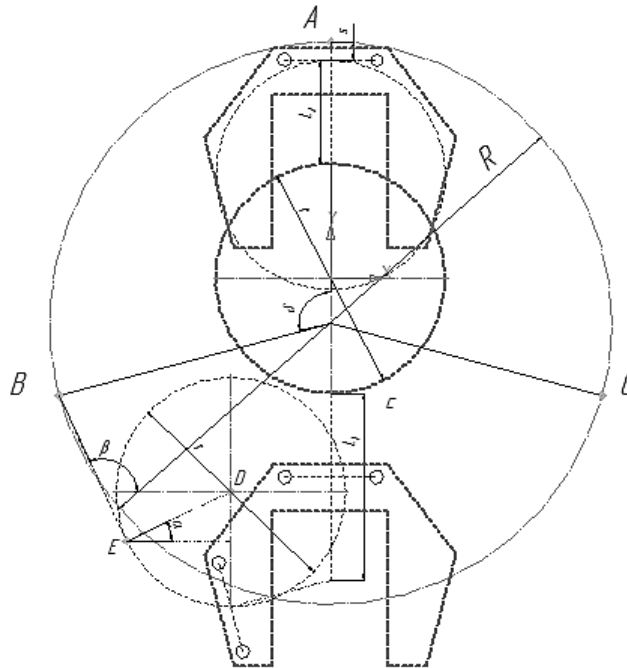

Рисунок 2 - Схема для знаходження координат точок А,В,С,Д та Е

Точка А одночасно з характеристикою розташування напрямної являється дотичною кола, яка описує шарнір на робочому органі до якого приєднується штанга при русі робочого органу по колу робочого простору радіусом r . Знаходимо координати точки D центру аналогічного кола, що його описує інший шарнір на робочому органі, враховуючи виліт інструмента L_1 :

$$x_{m,D} = -L_2 * \cos\left(\delta - \frac{\pi}{2}\right); y_{m,D} = -L_1 - L_2 * \sin\left(\delta - \frac{\pi}{2}\right).$$

Знаходимо точку Е перетину кола з центром в точці D та дотичної проведеної з точки В до даного кола. Оскільки координати точки В нам не відомі, то знаходимо величину кута α нахилу радіуса DE до осі X: $\alpha = \delta - 80^\circ$, з урахування обмеження кутового розташування штанги. Відтак:

$$x_{m,E} = x_{m,D} - r * \cos \alpha; y_{m,E} = y_{m,D} - r * \sin \alpha.$$

Тепер ми можемо знайти координати точки В. Координати точки С знаходяться дзеркально координатам точки В відносно осі Y:

$$x_{m,B} = \frac{y_{m,E} - y_{m,A} - \operatorname{tg}(\delta + 10^\circ) * x_{m,E}}{\operatorname{tg}\left(\frac{\delta}{2}\right) - \operatorname{tg}(\delta + 10^\circ)}; y_{m,B} = y_{m,C} = \operatorname{tg}\left(\frac{\delta}{2}\right) * x_{m,B} + y_{m,A}; x_{m,C} = -x_{m,B}.$$

Координати точок нам відомі, можна знайти радіус кола, який проходить через ці точки (рис.3). Радіус R описаного кола можна обчислити за формулами:

$$R = \frac{a_1 * b_1 * c_1}{4 * \sqrt{p * (p - a_1) * (p - b_1) * (p - c_1)}}; p = \frac{a_1 + b_1 + c_1}{2}.$$

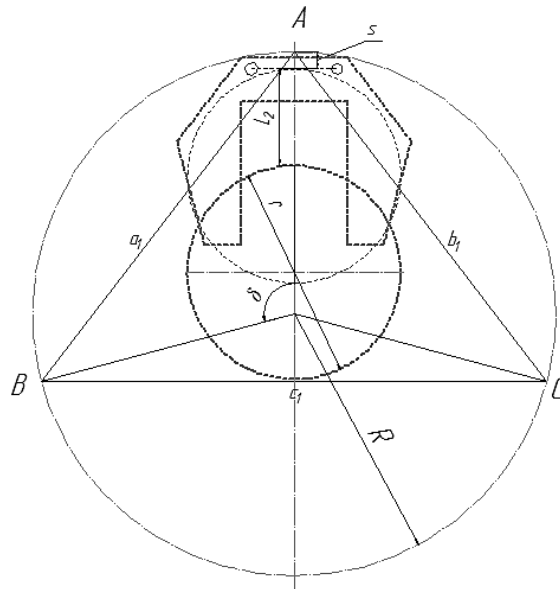
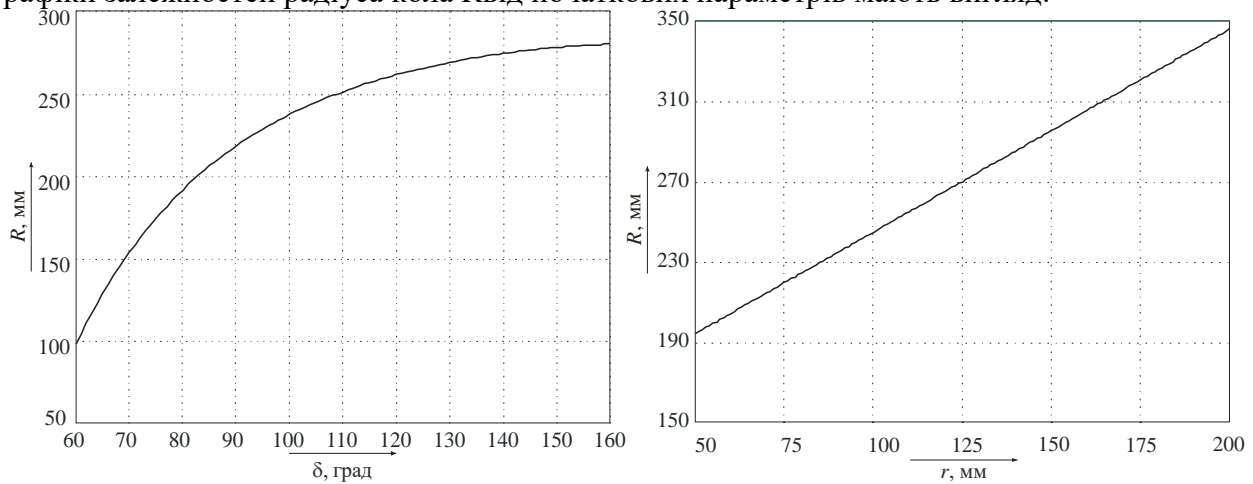

Рисунок 3 - Схема знаходження радіуса кола R

Графіки залежностей радіуса кола R від початкових параметрів мають вигляд:

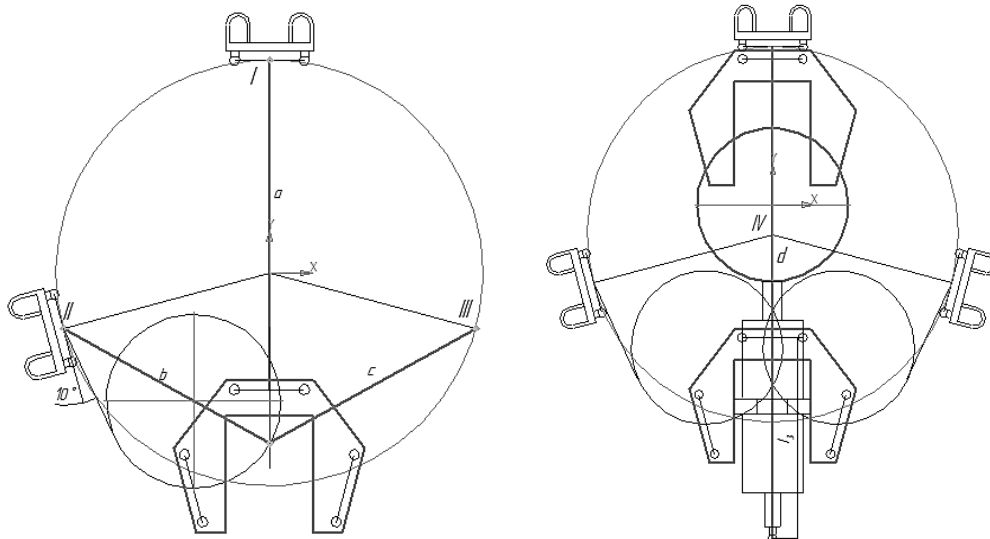
a) б)

Рисунок 4 - Залежність радіуса кола, що проведене через напрямні, від кута $\delta(a)$ та радіуса $r(b)$

Знаючи всі точки ми можемо знайти проекції штанг на нормальну до напрямних площину, як показано на рис. 5:

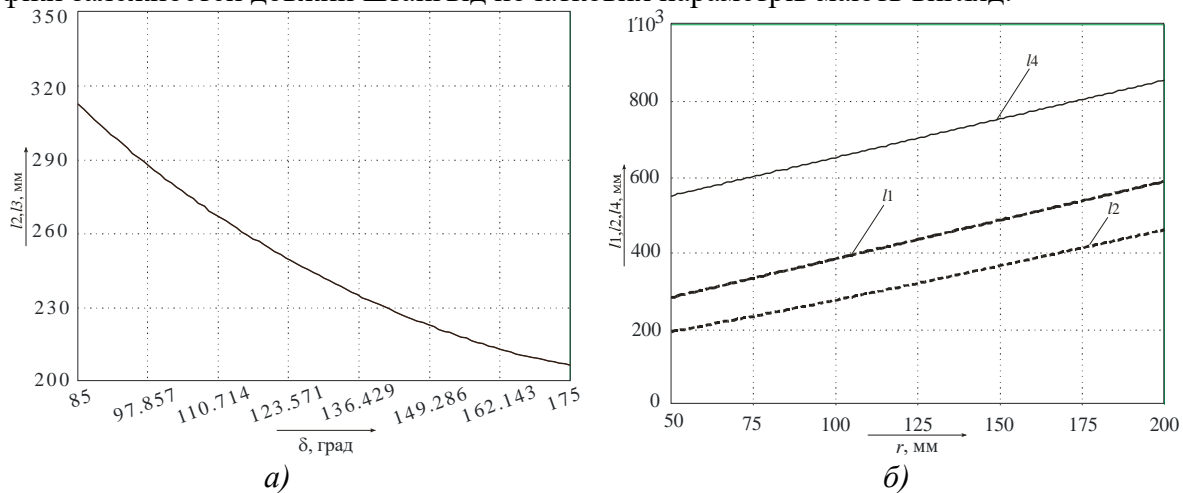
$$l_a = \sqrt{L_1 + 2r + s}; \quad l_b = l_c = \sqrt{(x_{m.B} - x_{m.D})^2 + (y_{m.B} - y_{m.D})^2} + r; \quad l_d = l_a + l_3$$

Реальні штанги будуть більшими від розрахованих величин на величину, обернену $\cos(\gamma)$. Також розмір штанги може бути додатково збільшеним по конструктивним міркуванням.

а) б)
Рисунок 5 - Схема для розрахунку довжин штанг I, II, III (а) та IV (б)

Графіки залежностей довжин штанг від початкових параметрів мають вигляд:

а) б)
Рисунок 6 - Залежність довжин штанг від кута δ (а) та радіуса r (б)

Наступним етапом синтезу механізму є розв'язок прямої задачі кінематики, яка спрямована на визначенні лінійних координат платформи та кутового положення робочого органа відносно останньої при заданих положеннях повзунів на напрямних. Лінійні координати платформи знаходимо методом трилатерації, враховуючи паралельний перенос координат напрямних відповідно до розташування штанг на робочому органі з метою зведення трьох точок кріплення шарнірів до однієї розрахункової точки P , як показано на рис. 7.

Приймаємо, що центри всіх трьох сфер лежать у площині $Z=0$, один з них збігається з початком координат, другий — лежить на осі X . Рівняння трьох сфер форматі

$R_{ij}^2 = (x_j - x_i)^2 + (y_j - y_i)^2 + (z_j - z_i)^2$, де індекс i відноситься до координат центру сфери, j — поточні координати кола:

$$R_{12}^2 = (x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2 + (z_2 - z_1)^2; R_{13}^2 = (x_3 - x_1)^2 + (y_3 - y_1)^2 + (z_3 - z_1)^2;$$

$$R_{23}^2 = (x_3 - x_2)^2 + (y_3 - y_2)^2 + (z_3 - z_2)^2.$$

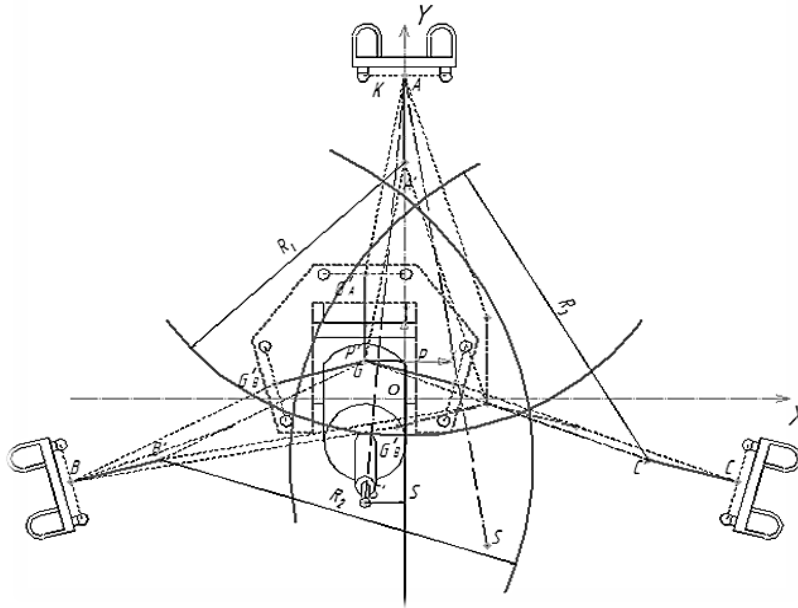

Рисунок 7 - Схема переносу координат напрямних при розрахунках методом трилатерації

Потрібно знайти точку $O(X, Y, Z)$, що задовольняє всім трьом рівнянням.

Користуючись тим, що кожна пара сфер перетинається по окружності, центр котрої лежить на прямій, що з'єднує центри сфер, і тим, що дана окружність лежить в площині, перпендикулярній даній прямій, можна розв'язати задачу через лінійну систему рівнянь.

Коефіцієнти рівняння трикутника:

$$xd = (y_3 - y_1) * (z_2 - z_1) * (y_2 - y_1) * (z_3 - z_1)$$

$$yd = (z_3 - z_1) * (x_2 - x_1) * (z_2 - z_1) * (x_3 - x_1)$$

$$zd = (x_3 - x_1) * (y_2 - y_1) * (x_2 - x_1) * (y_3 - y_1)$$

Коефіцієнти при координатах шуканої точки O утворюють матрицю 3×3 . Якщо центри вихідних сфер не лежать на одній прямій, то дана матриця невироджена і шукані координати знаходяться після використання зворотньої матриці до правої частини системи:

$$D = \begin{pmatrix} x_2 - x_1 & y_2 - y_1 & z_2 - z_1 \\ x_3 - x_1 & y_3 - y_1 & z_3 - z_1 \\ xd & yd & zd \end{pmatrix};$$

Підставляємо в матрицю D шляхом заміни i -го стовпчиків вільних членів для знаходження координати точки O :

$$D1 = \begin{pmatrix} \frac{x_2^2 - x_1^2 + y_2^2 - y_1^2 + z_2^2 - z_1^2 + l_a^2 - l_b^2}{2} & y_2 - y_1 & z_2 - z_1 \\ \frac{x_3^2 - x_1^2 + y_3^2 - y_1^2 + z_3^2 - z_1^2 + l_a^2 - l_c^2}{2} & y_3 - y_1 & z_3 - z_1 \\ xd * x_1 + yd * y_1 + zd * z_1 & yd & zd \end{pmatrix}$$

$$D2 = \begin{pmatrix} x_2 - x_1 & \frac{x_2^2 - x_1^2 + y_2^2 - y_1^2 + z_2^2 - z_1^2 + l_a^2 - l_b^2}{2} & z_2 - z_1 \\ x_3 - x_1 & \frac{x_3^2 - x_1^2 + y_3^2 - y_1^2 + z_3^2 - z_1^2 + l_a^2 - l_c^2}{2} & z_3 - z_1 \\ xd & xd * x_1 + yd * y_1 + zd * z_1 & zd \end{pmatrix}$$

$$D3 = \begin{pmatrix} x_2 - x_1 & y_2 - y_1 & \frac{x_2^2 - x_1^2 + y_2^2 - y_1^2 + z_2^2 - z_1^2 + l_a^2 - l_b^2}{2} \\ x_3 - x_1 & y_3 - y_1 & \frac{x_3^2 - x_1^2 + y_3^2 - y_1^2 + z_3^2 - z_1^2 + l_a^2 - l_c^2}{2} \\ xd & yd & xd * x_1 + yd * y_1 + zd * z_1 \end{pmatrix}$$

Тоді координати точки O знаходимо за формулою:

$$X_{m.O} = \frac{D1}{D}; Y_{m.O} = \frac{D2}{D}; Z_{m.O} = \frac{D3}{D}.$$

де D_i – матриці, отримані з матриці D шляхом заміни i -го стовпчика стовпчиком вільних членів

Знаходимо відстань від площини трикутника ABC до точки O :

$$d_{01} = \sqrt{(x_0 - x_1)^2 + (y_0 - y_1)^2 + (z_0 - z_1)^2}.$$

Знайшовши відстань від площини трикутника можемо розрахувати коефіцієнт перетворення координат та координати базової точки:

$$k = \frac{\sqrt{l_a^2 - d_{01}^2}}{2 * s}; X_{m.P} = X_{m.O} + k * xd; Y_{m.P} = Y_{m.O} + k * yd; Z_{m.P} = Z_{m.O} + k * zd.$$

Визначаємо кутове положення робочого органу відповідно до схеми на рис. 8.

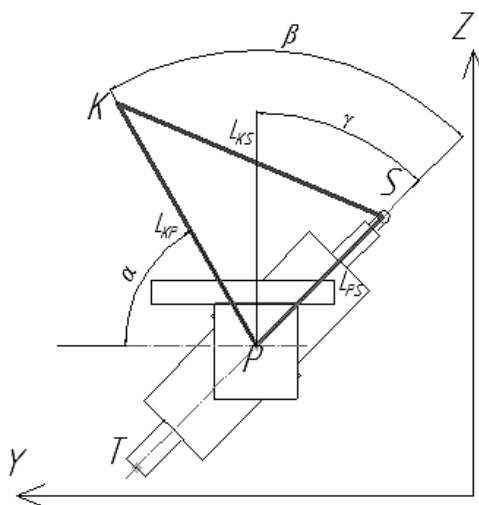

Рисунок 8 - Схема визначення кутового положення робочого органу

Координати центру рухомої платформи нам відомі з попереднього розрахунку методом трилатерації. Також нам задано координати шарніру на повзуні штанги 4: x_4, y_4 та z_4 . Знаходимо довжин сторін трикутника KSP за формулами:

$$L_{KS} = \sqrt{l_d^2 - X_{m,P}^2}, L_{KP} = \sqrt{(y_4 - Y_{m,P})^2 + (z_4 - Z_{m,P})^2}.$$

Знаючи довжин сторін трикутника, ми можемо знайти кут γ :

$$\gamma = \arccos\left(\frac{L_{KP}^2 + L_{PS}^2 - L_{KS}^2}{2 * L_{KP} * L_{PS}}\right) + \arctg\left(\frac{z_4 - Z_{m,P}}{y_4 - Y_{m,P}}\right) - \frac{\pi}{2}.$$

Завданням розв'язку зворотної задачі кінематики є розрахунок координат розташування приводних повзунів штанг по заданим координатам розташування робочого органу. Вважатимемо відомими координати точки T , що відповідає вершині інструмента, та кут нахилу γ робочого органу (рис. 9). Відтак можна розрахувати координати точки P поворотного шарніру на робочому органі:

$$Z_{m,P} = Z_{m,T} + L_1 * \cos(\gamma); Y_{m,P} = Y_{m,T} - L_1 * \sin(\gamma); X_{m,P} = X_{m,T}.$$

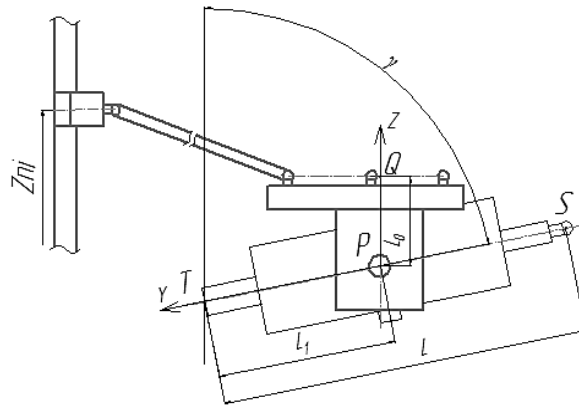

Рисунок 9 - Схема залежності зворотної кінематики

Для точки Скріплення четвертої штанги формули такі:

$$Z_{m,S} = Z_{m,T} + L_1 * \cos(\gamma); Y_{m,S} = Y_{m,T} - L_1 * \sin(\gamma); X_{m,S} = X_{m,T}.$$

Точки Q є центрами шарнірів трьох штанг, що забезпечують лінійне переміщення платформи. Їх координати розраховуються за формулами (індекс при т. Q означає номер штанги, що пов'язана з даним шарніром):

$$Z_{m,Q} = Z_{m,T} + L_0; Y_{m,Q1} = Y_{m,P} + L_2; Y_{m,Q2} = Y_{m,P} + L_2 * \cos(\delta); Y_{m,Q3} = Y_{m,P} + L_2 * \cos(\delta);$$

$$X_{m,Q1} = X_{m,P}; X_{m,Q2} = X_{m,P} - L_2 * \sin(\delta); X_{m,Q3} = X_{m,P} + L_2 * \sin(\delta).$$

Оскільки розташування напрямних нам задане, то ми можемо розрахувати відстані від точок Q_i до координат напрямних X_{n_i}, Y_{n_i} у площині, нормальній до напрямних. Індекс i означає номер штанги. Для четвертої штанги розрахунковими точками являтимуться координати першої штанги та точки S на робочому органі.

$$d_i = \sqrt{(X_{n_i} - X_{m,Q})^2 + (Y_{n_i} - Y_{m,Q})^2}; i=1,2,3; d_4 = \sqrt{(X_{n_1} - X_{m,S})^2 + (Y_{n_1} - Y_{m,S})^2}.$$

Величину d представляємо катетом прямокутного трикутника, гіпотенузою якого є довжина штанги l , нам відома. Відтак можемо знайти координати Z повзунів на напрямних:

$$Zn_i = Z_{m,Q} + \sqrt{l_i^2 - d_i^2}; Zn_4 = Z_{m,S} + \sqrt{l_4^2 - d_4^2}.$$

Кінематичний аналіз за залежностями зворотної кінематики проведемо, досліджуючи зміну висот розташування приводних повзунів від зміни кута ψ при русі вершини інструмента по максимальному радіусу робочого простору на найвищій заданій висоті за рівних значень кута нахилу робочого органу. Графіки даних залежностей показані на рис. 10.

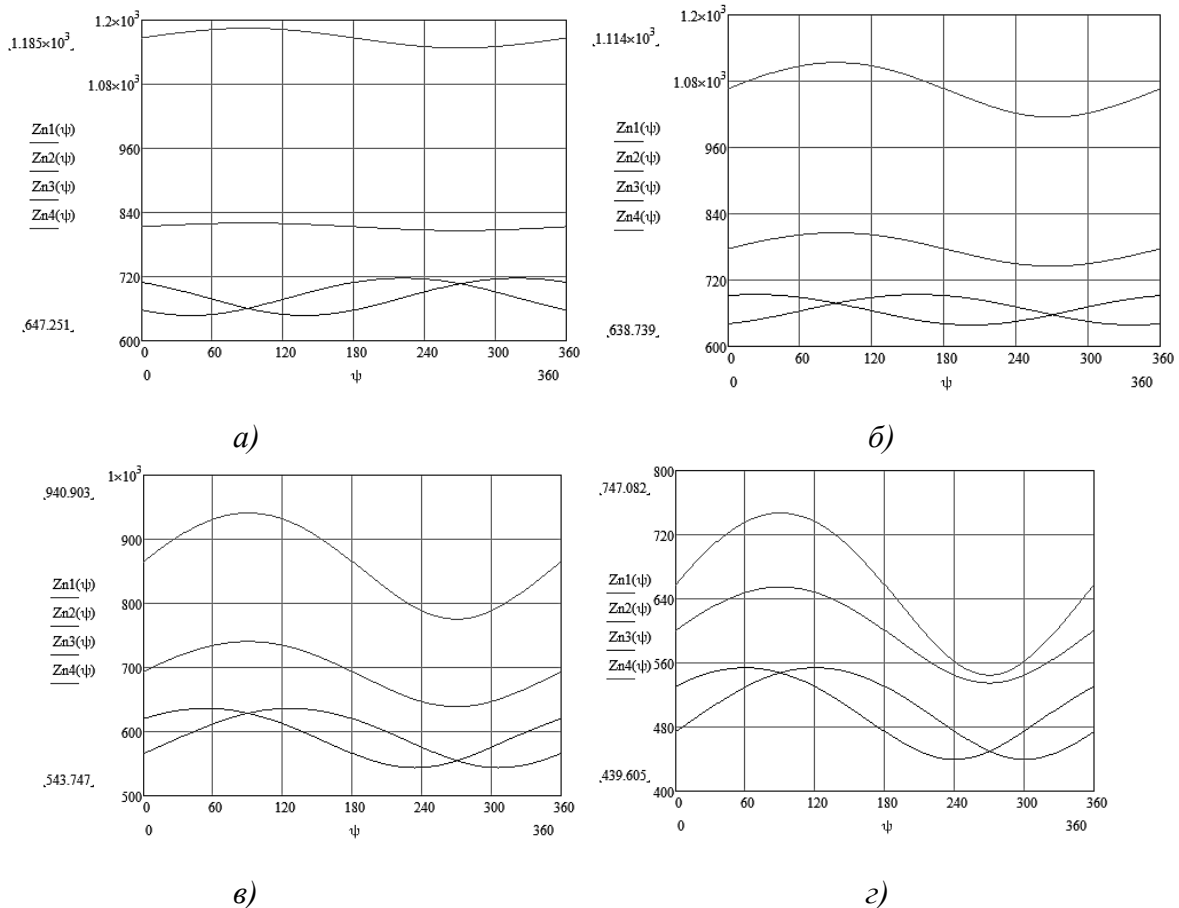

Рисунок 10 - Залежність довжин штанг від кута ψ при $\gamma = 0^\circ$ (а), $\gamma = 30^\circ$ (б), $\gamma = 60^\circ$ (в), $\gamma = 90^\circ$ (з)

Вважаємо, що основні задачі синтезу чотирьохкоординатного механізму паралельної структури з додатковим шарніром на робочому органі розв'язані.

Список літератури

1. Пат. на кор. модель 114306 Україна, МПК В23Q5/02. Привід переміщення вихідного органа верстата з чотирма штангами / Гречка А.І., Кириченко А.М., Аль-ІбрахіміМетак М.А.; заявник і патентовласник Кіровоград. нац. техн. ун-т. – № u201607833; заявл. 15.07.16; опубл. 10.03.17, Бюл. № 5.
2. Кириченко А.М. Особливі положення плоских механізмів паралельної структури / А.М. Кириченко, С.М. Заїка, А.М. Федот'єв // Вісник КДУ імені Михайла Остроградського. – Кременчук, 2010. – Випуск 5/2010 (64). Частина 1. – С. 94-99.
3. Крижанівський В.А., Кузнецов Ю.М., Валявський І.А., Скл'яров Р.А. Технологічне обладнання з паралельною кінематикою. – Кіровоград, 2004. – 449 с

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

**Нетеса В.Є., студент гр. АДМ – 15-2М,
Левченко А.О., к.е.н., доц.**

Центральноукраїнський національний технічний університет

Розкрито сутність стратегічного управління економічною системою. Досліджено тенденції розвитку стратегічного регіонального управління. Знайдено відмінності стратегій розвитку регіональних систем. Запропоновано новий підхід до визначення сутності стратегічного регіонального управління. Визначено пріоритети розвитку категорії стратегічного регіонального управління. Запропонована концепція стратегічного розвитку регіональних систем на прикладі Вінницької області
економічна система, управління, стратегія, регіон

Стратегічне управління, є основою стабільного розвитку і забезпечення стійкості економічної системи й уже більш двох десятиліть є одним із загальноновизнаних напрямків розвитку економічної науки в промислово розвинутих країнах. За цей період по даній проблематиці випущений не один десяток монографій і підручників, видаються спеціалізовані журнали, сформувалися наукові школи й напрямки.

Нові економічні умови змусили дослідників і практиків у нашій країні шукати адекватні форми, методи й інструменти стратегічного управління в регіоні, зокрема намагатися по досвіду зарубіжних країн застосовувати принципи і методи стратегічного управління, які реалізовані на рівні підприємств до регіональних систем. Ми розуміємо, що пряму аналогію між регіональною соціально-економічною системою і господарською системою, якою є корпорація проводити складно.

Але вивчення зарубіжної теорії й методики стратегічного управління й планування необхідно для розробки вітчизняної концепції стратегічного управління, адаптаційної методологічної роботи на рівні регіональних досліджень.

Основи сучасної теорії і методології стратегічного управління почали формуватися, починаючи із другої половини ХХ століття. Величезний внесок у становлення і розвиток цього розділу науки управління внесли Ф. Абрамс, С. Аджирис, І. Ансоф [1], П. Друкер, Б. Карлоф [2], Дж. Куін, Г. Мінцберг [3], Т. Пітерс, М. Портер [4], К. Прахалад, Г. Саймон [5], П. Сенге, А. Стрикленд, А. Томпсон, Г. Хамел, К. Хофер, А. Хекс, Е. Чандлер, Г. Штейнер, К. Ендрюс. З їхніх робіт почалася класична теорія спочатку стратегічного планування, а потім і стратегічного управління. Серед родоначальників стратегічного управління - далеко не тільки теоретики. Окремо слід зазначити діяльність консалтингових фірм – насамперед, «Бостон Консалтинг Груп», «Мак Кінзі», «Артур Д. Літл», чії назви стали брендами, завдяки розробленими й використаними цими фірмами новими інструментами стратегічного управління і планування.

Мета даного дослідження полягає в розвитку теорії і методології стратегічного управління регіональними економічними системами.

Загальна тенденція у розвитку стратегічного управління полягає в переході від управлінської функції «планування» до управлінської функції «організація». Певне зрушення орієнтирів на користь організації виявляється не тільки в збільшенні інтересу до системної теорії і гнучких організаційних форм, але й у структурній переорієнтації стратегічного управління, яке більшою мірою ґрунтується на концепції ключових компетенцій. Остання являє собою колективну конструкцію, що охоплює безліч окремих компетенцій, формуючи цілісну, загальнофірмову здатність вирішувати стратегічні завдання. Прихильники даного

підходувважають, що стратегічне управління повною мірою повинне перетворитися в управління ключовими компетенціями.

Регіон можна вважати реально існуючим, якщо він формує організаційну основу для економіки. У загальному значенні можна припустити, що економічний регіоналізм являє собою сукупність процесів відтворення, що базуються на специфіці територіальної структури економіки, культурних форм, природних і трудових ресурсів. Становлення цілісних механізмів і структур відтворення у процесі розвитку породжує регіони різного рівня складності, які можуть локалізуватися на тих або інших ділянках території.

Цілі регіональної політики співвідносяться із системою цінностей, що змінюється. У зв'язку з переходом до інформаційної цивілізації суспільство рухається до загальнолюдських цінностей. Регіональна політика оптимальна тільки у тому випадку, коли громадяни мають правову рівність, коли їх соціокультурний, економічний і політичний статуси не залежать від місця їх проживання (у тому або іншому регіоні, у центрі або провінції), рівність охоплює найрізноманітніші сфери соціального простору.

Розбіжності систем управління на рівні фірм і регіонів обумовлені складом, структурою, кількістю й характеристикою соціальних засобів, використовуваних у них, які власне і є об'єктом і предметом управлінської діяльності. Отже, по-різному реалізується й стратегічне управління. Для регіональних систем, в основі яких лежать соціальні процеси життєдіяльності людей у рамках екосистеми, стратегічне управління є основою управління. Організації (фірми) функціонують, насамперед, у регіональній системі як її елементи, і тому стратегія їхнього розвитку в значній мірі визначена стратегією розвитку регіону.

Для регіональних соціально-економічних систем зміст стратегічного управління означає збереження життя етнічних товариств у рамках територіальних меж екосистеми з урахуванням природно-географічних, кліматичних і історично сформованих економічних особливостей території в місцях проживання населення. Відповідно до цього повинне будуватися стратегічне управління – задоволення життєво необхідних потреб людини шляхом забезпечення необхідних умов життєдіяльності [7].

Загалом в сучасних умовах економічного розвитку найбільш суттєве значення має регіональне управління як складова розвитку загальнодержавної економіки. Регіональна економіка виступає як частина (елемент) економічної системи в цілому і має свої особливості. Вони полягають в наступному: по-перше, це територіальна цілісність, визначена як адміністративна одиниця, по-друге, природнокліматичні умови, що визначають характер регіонального господарського комплексу (природні ресурси, розвиток видобування корисних копалин тощо), по-третє, це населення (трудові ресурси), ступінь його виробничої кваліфікації, освітнього рівня і таке інше. Зрештою, все це разом визначає спеціалізацію, рівень, структуру та склад господарського комплексу. Територіальна цілісність, як відомо, визначається адміністративним розподілом, який складався історично. Україна має адміністративний розподіл за областями зі своїми органами місцевого самоврядування. За своїми природнокліматичними умовами територія України поділяється на західний, східний, північний, південний та центральний регіони. Але цей розподіл не має узаконеного адміністративного розподілу, що робить можливим розглядати область як адміністративну одиницю. Досі вітчизняні спеціалісти в галузі регіональної економіки не дійшли до однієї думки щодо визначення поняття регіону. Більшість з них за регіон вважають однорідне соціально-економічне та еколого-географічне просторове формування [1-4 та ін.]. При цьому ігнорується такий фактор як наявність автономної системи управління. Тому можна прийняти існуючу регіональну градацію, яка загально відома. При районуванні слід враховувати існуючу транспортну мережу, основні види продукції, що характерні для того чи іншого регіону тощо. Природокористування визначає характер виробничо-господарського комплексу. Це формує так звану територіальну спеціалізацію та її структуру. Якщо розглядати регіони з цієї точки зору, то можна констатувати, що всі вони поділяються на розвинені промислові (по виготовленню продукції), добувні (видобування корисних

копалин) та переробні, а також на аграрно-промислові. Наведена характеристика формує і трудові ресурси, а також науково-промисловий потенціал. Тому регіон являє собою досить складний територіально-промисловий комплекс (ТПК) з досить складною структурою, складом окремих структурних одиниць та рівнем спеціалізації. Управління розвитком регіону охоплює всю сукупність організацій різних форм власності, які ведуть свою господарську діяльність на певній території. Найбільш ґрунтовною є точка зору згідно з якою як об'єкт регіонального управління розглядаються процеси найбільш раціонального використання різного роду територіальних ресурсів з урахуванням умов відтворення. Тому і завдання місцевих органів самоврядування полягають в раціональному використанні промислового потенціалу, трудових ресурсів, в покращенні природокористування. Вирішення цих проблем, в першу чергу, потребує посиленої уваги до розробки стратегічних напрямів розвитку та функціонування територіально-промислового комплексу кожного регіону. Але важливим при цьому є те, що багато підприємств, що знаходяться на території того чи іншого регіону, ще підпорядковані окремим галузям (галузеве підпорядкування). Все це значно ускладнює процес управління ТПК і робить завдання стратегічного управління розвитком і функціонуванням досить складним. Особливо важливим елементом та стадією стратегічного прогнозування на рівні регіону є вірне визначення пріоритетів як територіального, так і галузевого розвитку окремих підприємств з врахуванням всіх факторів, що на них впливають. Відомо, що галузевий і територіальний розподіл суспільної праці є різновидом розподілу праці взагалі.

Галузевий розподіл впливає з необхідності організації та управління упорядкованого суспільного виробництва як галузевої системи. З іншого боку, наявність територіального розподілу зумовлена об'єктивною необхідністю організації та упорядкування суспільного виробництва як територіальної системи. Зв'язок між ними обумовлюється суспільними інтересами, що виникають при виробництві, розподілі, обліку та споживанні результатів виробництва. Виходячи з аналізу існуючої ситуації, можна констатувати, що галузева структура управління розвитком тою чи іншою мірою уже склалась, має свою структуру, склад окремих елементів тощо, чого не можна сказати про розвиток та функціонування регіональних систем. Не зважаючи на існуючі законодавчу базу та правове забезпечення місцевого самоврядування, занадто багато питань у цій сфері потребують свого удосконалення та вирішення. В підвищенні ефективності та впливу регіональної складової необхідно значно посилити досягнутий рівень розвитку продуктивних сил та характер виробничих відносин, що виникають з економічних інтересів та потреб. Проблемам найбільш ефективного сполучення територіального та галузевого управління присвячена значна кількість наукових робіт, написаних протягом довгого періоду часу як в нашій країні, так і за рубежом [5, 6 та ін.]. В роботах цих та інших авторів визначаються принципи формування систем управління, розподіл функцій управління, організаційні структури територіально-промислових комплексів і ціла низка інших питань і проблем, що виникають з основних засад сполучення територіального та галузевого управління. Тому що протягом багатьох років взагалі мала перевагу галузева структура управління, то сьогодні необхідно значно підсилити роль регіонального управління, яке має зайняти рівноправне положення з галузевим, оскільки тільки в такому співвідношенні можливо досягти успіху в розвитку економіки регіонів і держави в цілому. Особливості посилення регіонального управління на сучасному етапі обумовлюється, по-перше, умовами взаємного посилення централізованого і демократичного, економічного і соціального напрямів в управлінні господарським комплексом держави в цілому. По-друге, здається досягнуто розуміння того, що не можливо віддавати перевагу будь-якому одному принципу управління – галузевому чи регіональному. Поряд з розвитком галузевого управління значно змінилась роль і самостійність підприємств на місцях, що вимагає суттєвого підвищення ролі впливу органів місцевого самоврядування на їх виробничу діяльність, або регіонального управління для координації їх діяльності, економічної стабілізації та ін. Особливістю сучасного етапу розвитку регіональної економіки є вирішення проблем охорони природного середовища, підвищення ефективності

функціонування існуючих виробничих потужностей, їх модернізація і подальший розвиток інвестування капіталу в розвиток регіону, підвищення життєвого рівня населення. Без сумніву вирішення цих проблем можливе тільки на основі правильного визначення пріоритетів, а також розробки стратегічних цілей і шляхів їх досягнення. Все це можливе лише на базі неперервного удосконалення форм і методів регіонального управління. Державне управління має бути спрямоване на обґрунтування стратегій розвитку всієї економічної системи, визначення загальних критеріїв та цілей розвитку економіки в цілому, розробку шляхів та методів досягнення високих результатів діяльності. Але це прерогатива державних органів влади. Для регіонального самоуправління це необхідні, але далеко недостатні речі. У ринкових умовах суттєве значення має комплексний соціально-економічний розвиток регіонів. Це розуміється як цілеспрямований процес, зорієнтований на взаємопов'язаний і не суперечний розвиток галузевих підприємств різних форм власності, економічних суб'єктів господарювання, які забезпечують соціальний розвиток населення та рівень його життя. Звідси випливають завдання регіонального розвитку: – створення найбільш сприятливих умов соціального розвитку регіону, створення робочих місць, підвищення зайнятості населення; – забезпечення раціонального співвідношення розвитку виробничої і невиробничої сфери, соціальної і виробничої інфраструктури; – розумного використання природно-економічного потенціалу регіону, збереження природного середовища та покращення його стану; – забезпечення сприятливих умов для розвитку та зростання ринкових позицій; – формування внутрішньорегіональної структури виробництва та розміщення продуктивних сил; – підтримка малого бізнесу, а також тих секторів економіки, які дуже необхідні для забезпечення життєвого рівня населення, але не спроможні забезпечити себе фінансовими ресурсами; – стабільне забезпечення регіону необхідною продукцією та послугами; – невинне підвищення фінансового стану регіону.

Розглянемо найважливіші фактори регіонального управління, які необхідно врахувати при розробці стратегічних напрямків. Одним з них є форма територіальної організації суспільного виробництва. До цих форм слід віднести, по-перше, спеціалізацію суспільного виробництва. Спеціалізація виробництва в регіоні визначається територіальним розділом праці на виробництві одного або декількох видів продукції. В свою чергу, рівень спеціалізації в регіоні є також і галузевою характеристикою. Тому рівень спеціалізації може бути виміром галузевого управління. Звичайно спеціалізація в рамках господарського комплексу дозволяє значно ефективніше використовувати сучасні технології, стимулювати впровадження нової техніки та інше. В цьому випадку в цих умовах різко зростає роль транспорту як зв'язуючої ланки між господарськими спеціалізованими виробництвами і між регіонами. Велике значення як фактор регіонального розвитку має комбінування (диверсифікація) виробництва. Комбінування або диверсифікація виробництва ґрунтується на комплексному використанні місцевої сировини, її переробці, створенні безвідходного виробництва, а також створює передумови до появи нових матеріалів, які можуть бути використані в суміжних галузях замість традиційних. Наступний фактор – це концентрація виробництва, яка проявляється в розмірах або потужностях підприємств. Концентрація виробництва в регіоні дає можливість значно покращити інноваційну діяльність шляхом створення дослідно-експериментальних центрів окремих підрозділів та комплексів. Суттєве значення на регіональному рівні має галузева структура виробництва. Це один з найважливіших факторів впливу на ефективність регіонального управління. Як правило, галузева структура виробництва регіону формується в залежності від природних ресурсів, які є на території регіону, і це є більшою мірою історичним процесом. Так, наприклад, східний регіон характерний видобувною промисловістю, тому і структура промисловості відноситься до цієї галузі. Є регіони, в яких переважають переробні галузі, що формує відповідну промислову структуру. З точки зору управління, це створює умови господарювання з максимальним використанням матеріальних ресурсів, умови планування їх видобування чи переробки, раціонального економічного зв'язку між окремими підприємствами та на міжрегіональному рівні, розробки стратегії розвитку, залучення інвесторів тощо. Регіональна

структура виробництва тісно пов'язана зі структурою та асортиментом промислової продукції, що випускається в регіоні, а це вже є основою вирішення проблеми збуту, визначення ціни на продукцію, що виробляється, а також формування місцевого бюджету. Територіальна структура суспільного виробництва створює передумови розвитку продуктивних сил, збільшенню робочих місць і, як слідство, збільшенню зайнятості населення, розробки структури капітальних вкладень, підвищенню добробуту населення регіону. Рівень спеціалізації, кооперування, комбінування та взагалі структури суспільного виробництва регіону визначає рівень розвитку інфраструктури та транспортного комплексу як складової інфраструктури. Інфраструктура та ступінь її розвитку є характеристикою стану економічної системи регіону. Таким чином, рівень розвитку виробничої структури, спеціалізації, концентрації, внутрішньої і міжрегіональної кооперації визначають рівень використання основних засобів виробництва, умов праці, задоволення матеріальних та духовних потреб населення регіону, забезпечує належний рівень комплексного вирішення проблем науково-технічного прогресу, підвищення ефективності капітальних вкладень, розвитку зовнішньоекономічних міжрегіональних зв'язків.

Список літератури

1. Региональная экономика: планирование, прогнозирование, управление / А.С. Емельянов, В.Ф. Беседин, Е.Д. Клименко и др. – К.: Наукова думка, 1989. – 270 с.
2. Региональная экономика / Т.Г. Морозова, М.П. Победина, Г.Б. Поляк и др.; Под ред. Т.Г. Морозова – М.: Банки и биржи, «ЮНИТИ», 1995. – 304 с.
3. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики. – М.: ГУ ВШЭ, 2000.
4. Сигов И.И. Региональная экономика (понятийный аппарат). – С.Пб.: ИРЭ РАН, 2000. – 77 с.
5. Мильнер Б.З., Евенко Л.И., Рапопорт В.С. Системный подход к организации управления. – М.: Экономика, 1983. – 224 с.
6. Битунов В.В. Отрасль и территория (экономический анализ). – М.: Мысль, 1987. – 156 с.
7. Ansoff I.H. Implanting strategic management / I.H. Ansoff. – Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall International, 1984.
8. Карлофф Б. Деловая стратегия / Б. Карлофф. – М.: Экономика, 1991.
9. Минцберг Г. Стратегический процесс / Г. Минцберг, Дж. Б. Куинн, С. Гошал. – СПб.: Питер, 2001.
10. Портер М. Международная конкуренция [пер. с англ.] / М. Портер. – М.: Международные отношения, 1993.
11. Саймон Г.А. Менеджмент в организациях / Г.А. Саймон, Д.У. Смитбург, В.А. Томпсон. – М.: Экономика, 1995.
12. Минцберг Г. Школы стратегий / Г. Минцберг, Б. Альстрэнд, Д. Лэмпел. – СПб.: Питер, 2000.
13. Геєць В.М. Перехідна економіка: монографія / В.М. Геєць, Е.Г. Панченко, Е.М. Лібановата та ін. – Вища школа, 2003, 591 с.
14. Мазур А.Г. Управління в регіональних економічних системах: теорія, методологія, практика / А.Г. Мазур. – Вінниця: ТОВ „Консоль”, 2003. – 408 с.
15. Львов Д.С. Стратегическое управление: регион, город, предприятие / Д.С. Львов, А.Г. Гранберг, А.П. Егоршина: ООИ РАН, НИМБ. – М.: ЗАО Издательство «Экономика», 2004.
16. Панасюк Б.Я. Прогнозування та регулювання розвитку економіки / Б.Я. Панасюк. – К.: Поліграфкнига, 1998. – 304 с.
17. Козловський С.В. Стратегічний аналіз розвитку регіональних економічних систем / С.В. Козловський // Електронне фахове видання „Ефективна економіка”: [Електронний ресурс], № 4, 2010. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=178>
18. Калетнік Г.М. Розвиток ринку біопалива в Україні : [моногр.] / Г.М. Калетнік. – К. : Аграрна наука, 2008. – 464 с.

УДК 621.9.06

ПІДВИЩЕННЯ ШВИДКОДІЇ ЛАЗЕРНО-РОЗКРІЙНОГО ВЕРСТАТА ВИКОРИСТАННЯМ ПАРАЛЕЛЬНОГО МАНІПУЛЯТОРА

А. А. Пашенко, магістр гр. МБ(МВ)-15М2

В статті запропоновано з метою підвищення швидкодії лазерно-розкрійного верстата використовувати двохкоординатний механізм паралельної структури з ланками постійної довжини, приводи якого переміщуються вздовж рухомого порталу верстата. Визначені та проаналізовані прямі і зворотні кінематичні залежності. Обґрунтовані раціональні конструктивні параметри механізму паралельної структури для отримання заданої робочої зони

Механізм паралельної структури, кінематичні залежності, лазерний верстат

Недоліком традиційних лазерно-розкрійних верстатів є великі рухомі маси та відповідно високі інерційні навантаження у приводі [1]. Під час переміщення лазерної головки виникають сили інерції, які впливають на точність та швидкість обробки на лазерних розкрійних верстатах.

Для вирішення цієї проблеми було змінено компоновку порталу лазерно-розкрійного верстата, що призвело до зменшення рухомої ваги (рис 1). Задача підвищення швидкодії та зменшення інерційних навантажень у приводі вирішується завдяки тому, що орган управління з'єднаний одночасно з двома лінійними повзунами. Цим самим було досягнуто зменшення сил інерції та збільшення швидкості обробки на лазерно-розкрійному верстаті.

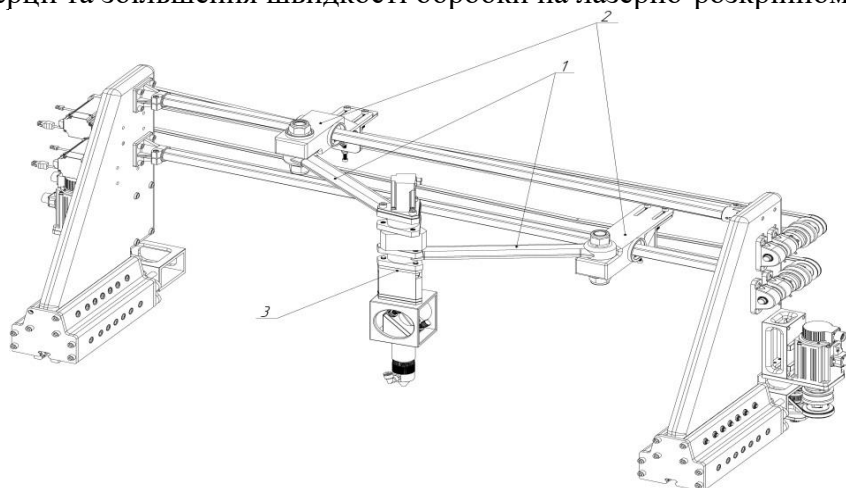

Рисунок 1 – Змінена компоновка порталу лазерно-розкрійного верстата з паралельною кінематикою

Метою роботи є підвищити швидкість лазерно-розкрійного верстата використанням паралельного маніпулятора.

Виконані наступні задачі: розроблена кінематична схема, визначені кінематичні залежності між положенням робочого органу та переміщеннями приводів ланок механізму, та розроблена конструкція порталу верстата на основі механізму паралельної структури.

Для запропонованої кінематичної схеми визначені пряма і зворотна кінематичні залежності, що встановлюють зв'язок між положенням робочого органу та переміщеннями приводів ланок механізму.

Для вирішення прямої задачі кінематики використовуємо наступні формули. Відомі положення координат розташування повзунів q_1 , q_2 та довжина ланок L_1, L_2 : Потрібно знайти координати x_0 , y_0 .

$$x_0 = q_1 + \sqrt{L_1^2 - y_0^2}$$
$$y_0 = \left(\frac{2}{q_2 - q_1} \right) \cdot \sqrt{p \cdot [p - (q_2 - q_1)] \cdot (p - L_2) \cdot (p - L_1)}$$
$$p = \frac{L_1 + L_2 + (q_2 - q_1)}{2}$$

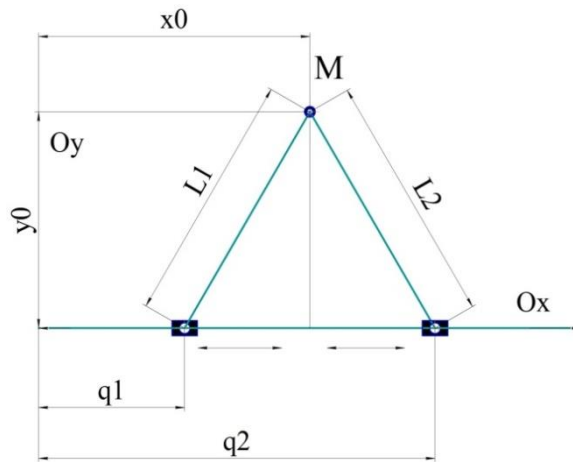

Рисунок 2 – Розрахункова схема маніпулятора

Для знаходження координат переміщення інструмента точки М знаходимо з відомих координат повзунів q_1, q_2 та довжин штанг L_1 і L_2 , який показано на рис. 2.

Здійснюємо розрахунок залежностей q_1 від q_2 ;

Знайдемо невідомі залежності величини L_1, L_2 для подальшого розрахунку маніпулятора

Для вирішення зворотної задачі кінематики відомі положення координат розташування інструмента x_0, y_0 точки М та довжина ланок L_1, L_2 .

Потрібно знайти координати точок q_1, q_2 [3].

Для вирішення зворотної задачі кінематики вивели використовуємо наступні формули:

$$q_1 = x_0 - \sqrt{L_1^2 - y_0^2}$$

$$q_2 = x_0 + \sqrt{L_2^2 - y_0^2}$$

На рис. 3 зображено графік залежності переміщення робочого органу по окружності, задаючи різний радіус.

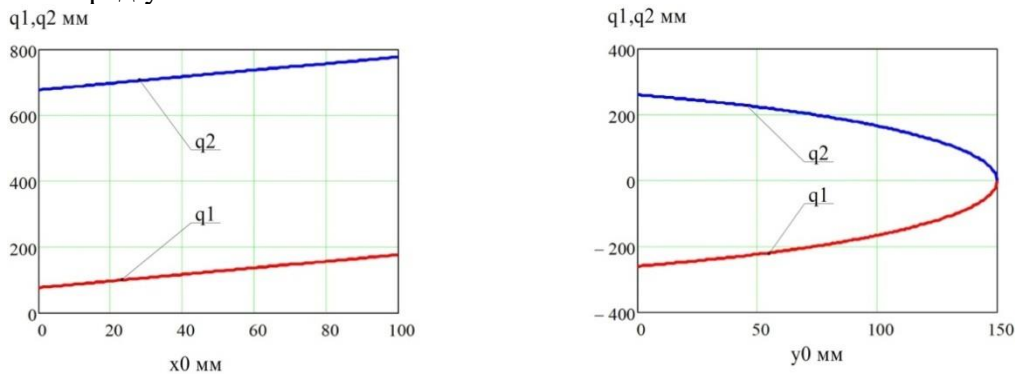

Рисунок 3 - Графік залежності переміщень повзунів q_1, q_2 від координати положення робочого органу x_0 при постійній координаті y_0 і навпаки.

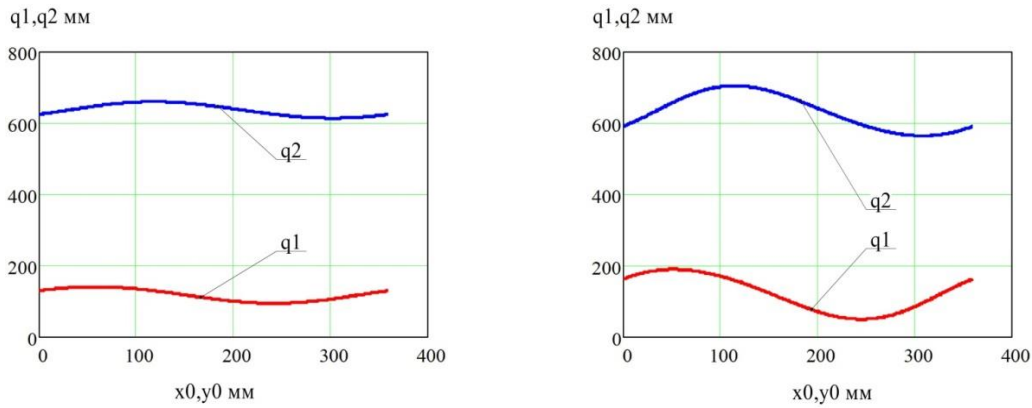

Рисунок 4 – Залежності переміщень повзунів q_1, q_2 від координати положення виконавчого органу $x_0 + R \cos(1..360^\circ)$ та $y_0 + R \sin(1..360^\circ)$

Визначення робочої зони механізму. Робоча зона даних схем механізму характеризується відношенням досяжності переміщень повзунів до переміщення робочого органу. Для ефективного використання механізмів необхідно, щоб це співвідношення було якомога більше.

Верстат складається з уніфікованих деталей: штанг, повзуна, виконавчого органу, станини. З'являється можливість модернізувати, шляхом компонування стандартних уніфікованих виробів. Такі верстати, володіють такою конструктивною і технологічною гнучкістю, що можуть обробляти деталі не тільки в середині своєї робочої зони, але і зовні після змінення компоновки механізму. Проведено розрахунок робочої зони маніпулятора. Спираючись на схему верстата-маніпулятора (рис.6) отримані умови обмеження .

z -переміщення виконавчого органу по координаті z_0 мм.

z_1 - висота виконавчого органу z_1 мм.

x_0 - довжина столу

y_0 - довжина столу

Розраховуємо об'єм переміщення виконавчого органу за формулою:

$$P := \sqrt{(z_0 - z_1)^2 \cdot x_0^2 \cdot y_0^2}$$

Розраховуємо площі переміщення виконавчого органу за формулою:

$$P_1 := \sqrt{x_0^2 \cdot y_0^2}$$

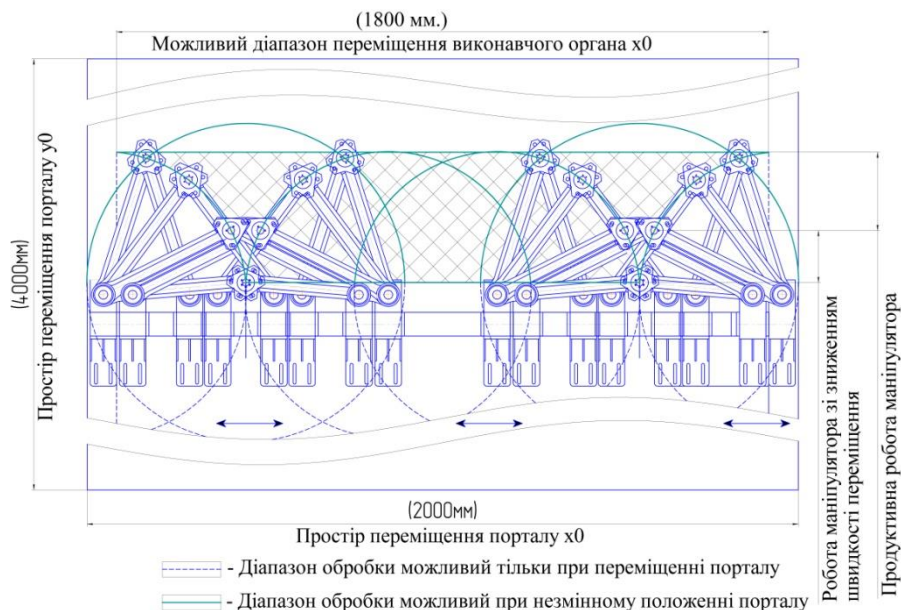

Рисунок 5 – Робоча зона маніпулятора

Робоча зона верстата маніпулятора запропонованої кінематики, має зони недосяжності, які мають місце в традиційній паралельній кінематики, але вона є незначна.

При переміщенні порталу є значний простір який не досяжний для виконавчого органа, але це ми компенсували переміщенням стола вздовж порталу. При досліджуванні отримали об'єм по якому виконавчий орган може здійснювати переміщення по координатам x_0 , y_0 , z_0 яка становить $0,36 \text{ м}^3$ та площу руху досяжності переміщення $7,2 \text{ м}^2$. Простір переміщення робочого органу складає $4000 \times 1800 \text{ м}$.

Висновки. Отже, отримано аналітичний розв'язок кінематичних залежностей, необхідних для управління приводами з механізмом паралельної структури. Обґрунтовані раціональні конструктивні параметри механізму паралельної структури для отримання заданої робочої зони

Список літератури

1. Крижанівський В.А., Кузнецов Ю.М., Валявський І.А., Скляр Р.А. Технологічне обладнання з паралельною кінематикою: Навчальний посібник для ВНЗ. Під ред. Ю.М. Кузнецова. – Кіровоград, 2004. – 449 с.
2. Кириченко А.Н. Станки с паралельной кинематикой: быстрее, точнее, прочнее // Оборудование и инструмент для профессионалов. – 2005. – №9. – С. 26-28.
3. Кириченко А.М. Особливі положення плоских механізмів паралельної структури / А.М. Кириченко, С.М. Заїка, А.М. Федотьев // Вісник КДУ імені Михайла Остроградського. – Кременчук, 2010. – Випуск 5/2010 (64). Частина 1. – С. 94-99.

УДК² 338

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНИ

С.П. Постригань, ст.гр. АДМ-15-2М

Центральноукраїнський національний технічний університет

Стаття присвячена удосконаленню механізму реалізації державної політики у сфері енергозбереження України. Запропоновано напрями удосконалення механізму реалізації державної політики у сфері енергозбереження.

енергозбереження, державна політика у сфері енергозбереження, потенціал енергозбереження

Сучасні тенденції світового розвитку – зростання техногенного впливу на довкілля, підвищення цін на паливно-енергетичні ресурси (далі – ПЕР) та наслідки глобального потепління – призводять до повільного зубожіння населення й погіршення його здоров'я, особливо в країнах з низьким енергоресурсним потенціалом і розвиненою виробничою інфраструктурою. Україна як країна з високим рівнем розвитку матеріально-технічної бази і недостатністю домінуючих на ринку первинних енергоресурсів найбільш повно відчуває зміни у світовій економіці, які призводять до невизначеності і фінансової нестабільності. Саме тому дедалі більшого значення набуває необхідність узгодженості дій держави і суспільства щодо формування сучасної енергоефективної ринкової економіки.

Застаріла енерговитратна виробнича база разом з усталеними суспільними стереотипами становить реальну перешкоду для формування енергоефективної економіки. Водночас, дефіцит ПЕР і енерговитратність виробництва (за відповідної державної політики, суспільного інтересу і підтримки) створюють величезний потенціал для реалізації політики у сфері енергозбереження та ефективного енергоспоживання.

Енергозбереження є одним із визначальних чинників для реалізації Енергетичної стратегії України на період до 2030 року: від нього залежить як ефективність

²Науковий керівник: канд. наук.здерж. упр., доцент В.В. Зайченко

функціонування національної економіки, так і енергетична безпека держави. Саме тому передумовою виконання основних завдань Енергетичної стратегії України є удосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері енергозбереження.

Вагомий внесок у розвиток науково-теоретичних і методологічних основ державної політики у сфері енергозбереження зробили вітчизняні і зарубіжні вчені та фахівці-практики, серед яких слід відзначити А. Алмейду, С. Аталі, В. Бушуєва, М. Гнідого, С. Денисюка, А. Дорошкевича, В. Жовтянського, М. Земляного, М. Ковалка, М. Кулика, В. Кухара, Б. Лапонша, О. Литвинова, Я. Малика, С. Мартішоу, А. Праховника, М. Рапцуна, В. Розена, Б. Стогнія, О. Суходолу, В. Тонкаля, А. Шевцова, А. Шидловського, Ю. Шульгу та інших.

Сьогодні проблема енергозбереження не є економічною чи технологічною проблемою, адже випереджальні темпи науково-технічного прогресу та інноваційний шлях розвитку економіки держави дають можливість широко впроваджувати енергоощадні техніку і технології. Тому проблема енергозбереження, з одного боку, політична, бо вимагає вдосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері енергозбереження, а з іншого – соціальна, бо потребує зміни принципів поведінки людини та утвердження нових ціннісних орієнтирів суспільства щодо енерговикористання. Зацікавленість суспільства в енергозбереженні та енергоефективності і закріплення їх пріоритетності в життєдіяльності суспільства – чинники, що дадуть змогу сформувати енергозберігаючий тип суспільної свідомості.

Державна політика у сфері енергозбереження – це система цілеспрямованих заходів (дій) органів державної влади з метою формування механізмів державного управління для впливу на національну економіку щодо забезпечення ефективного та раціонального використання ПЕР. Під енергетичною безпекою держави розуміємо стан повної захищеності енергетичних інтересів населення, підприємств, установ, організацій, галузей економіки і держави загалом від внутрішніх і зовнішніх загроз, що базується на ефективно діючому паливно-енергетичному комплексі та системі суспільних відносин і забезпечується органами державної влади шляхом розробки, закріплення та реалізації державної енергетичної політики. Потенціал енергозбереження - це сукупність енергетичних можливостей держави, досягнутих за рахунок упровадження енергоощадних заходів та ефективного енергоспоживання, які можуть бути використані для забезпечення потреб суспільства (виробництва, особистих потреб людини та ін.).

Розвиток нормативно-правової бази у сфері енергозбереження можна умовно поділити на 4 етапи (табл. 1) [2].

Таблиця 1 - Етапи процесу формування і розвитку нормативно-правової бази енергозбереження

Роки	Етап	Особливості
1994-1997	Становлення та формування державної політики у сфері енергозбереження	Прийняття Закону України “Про енергозбереження”; створення Державного Комітету України з енергозбереження; прийняття Комплексної державної програми енергозбереження; розробка основних напрямів державної політики у сфері енергозбереження
1998-2001	Упровадження державної політики у сфері енергозбереження	Формування економічних та інвестиційних механізмів енергозбереження; популяризація і пропаганда економічних та екологічних переваг енергозбереження
2002-2004	Використання інноваційних перетворень	Оптимізація енергозбереження на основі широкого використання сучасних інформаційних технологій; державна підтримка наукових досліджень у сфері енергозбереження

З 2005- до цього часу	Проведення структурних трансформацій	Структурні зміни в системі державного управління енергозбереженням; створення Національного агентства України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів; удосконалення механізмів державного управління енергозбереженням
-----------------------------	---	--

Бачимо, що на кожному етапі розвитку нормативно-правової бази у сфері енергозбереження, ставилися конкретні завдання для забезпечення процесу реалізації державної політики у цій сфері. Проте відкритими залишаються питання стимулювання і фінансового забезпечення заходів з енергозбереження, а також адаптації вітчизняного законодавства в галузі енергозбереження до норм і вимог Європейського Союзу.

Функціонування інституційного механізму реалізації державної політики у сфері енергозбереження забезпечується певними методами (прийняття нормативно-правових актів, Комплексної державної програми енергозбереження (далі - КДПЕ), галузевих і регіональних програм тощо), важелями (економічні і фінансові – система цін і тарифів на ПЕР, податкові і кредитні пільги, економічне стимулювання і фінансування енергоощадних заходів та ін.), інструментами (нормування питомих витрат ПЕР, сертифікація обладнання та приладів, енергетична експертиза проектів, стандарти енергоспоживання, ліцензування роботи аудиторських і консалтингових фірм та ін.).

Для кращого розуміння результативності політики у сфері енергозбереження пропонуємо поділ процесу її реалізації на два етапи, що пов'язано зі зміною центрального органу виконавчої влади (далі – ЦОВВ) у сфері енергозбереження [1].

На першому етапі (1995-2005 рр.) – державну політику у сфері енергозбереження провадив Державний комітет України з енергозбереження (далі – Комітет), що розпочав практичну роботу за умов падіння базових показників економіки, загальної дезорганізації виробництва. Діяльність Комітету дала змогу створити структуру державного управління, яка охоплювала всі рівні керівництва, зупинити негативну тенденцію збільшення енергоємності ВВП та забезпечити зниження цього показника на 40 % (з 1,2 кг у.п./грн. у 1995 р. до 0,77 кг у.п./грн. у 2004 р.). Ліквідація Указом Президента України у 2005 році цього органу і передання його функцій Міністерству палива та енергетики практично зруйнували державний і регіональний рівні управління енергозбереженням.

Реалізації державної політики у сфері енергозбереження на першому етапі показав, що діяльність Комітету базувалася на витратному механізмі; Комітет не розглядав енергозбереження як ресурс і не зміг сформувавши ринкових механізмів управління енергозбереженням.

Другий етап (починаючи з 2006 р.) характеризується створенням Національного агентства з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів (далі – НАЕР) – Центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, який, відповідно до покладених на нього завдань, дасть змогу забезпечити дієве стратегічне управління у сфері ефективного використання енергоресурсів і налагодити співпрацю з місцевими органами виконавчої влади, що, своєю чергою, сприятиме вдосконаленню механізмів реалізації державної політики у сфері енергозбереження та енергоефективності в регіонах України.

Зміна ЦОВВ в галузі енергозбереження зумовлена невідповідністю організаційної структури державного управління енергозбереженням сучасним умовам і потребам ринкової економіки.

Державна політики у сфері енергозбереження має позитивні і негативні тенденції. До негативних тенденцій, характерних здебільшого для періоду становлення державної політики в означеній сфері, віднесено такі: продовження використання в енергетичній галузі морально та фізично застарілих основних фондів; поглиблення залежності вітчизняної енергетики від імпортованих енергоносіїв; повільні темпи зниження енергоємності економіки та ін. До позитивних тенденцій періоду розвитку довгострокової політики у сфері енергозбереження віднесено: орієнтацію на видобуток і використання власних енергоресурсів; зростання частки використання НВДЕ; впровадження вискооефективних

технологій і максимальне залучення потенціалу енергозбереження; адаптацію національного законодавства до норм і стандартів ЄС та інші. Систематизація тенденцій процесу становлення і розвитку державної політики у сфері енергозбереження підтверджує тісний зв'язок проблеми енергозбереження з проблемами окремих галузей, економіки держави та проблемами суспільства загалом.

Отже, для удосконалення державної політики у сфері енергозбереження України в органах державної влади, на різних рівнях, необхідно створити функціональні підрозділи з питань енергоефективності та енергозбереження, повноваження і ресурсне забезпечення яких визначає НАЕР. На регіональному рівні доцільно створити обласні державні управління з питань енергоефективності та енергозбереження, оперативне керування якими здійснює НАЕР. У районних державних адміністраціях та в міських державних адміністраціях міст Києва і Севастополя діятимуть відділи енергозбереження. Що стосується органів місцевого самоврядування, то в міських радах (міст обласного значення) необхідно створити міські відділи з питань енергоефективності та енергозбереження, а в міських радах інших міст – міські сектори енергоаудиту.

Список літератури

1. Єрмілов С. Проблеми та шляхи удосконалення державної політики України у галузі енергозбереження / С. Єрмілов // Економіка України [Текст]. — 2006. — № 9 (538). — С. 4—11.
2. Сердюк Т.В. Особливості реалізації політики енергозбереження в Україні: досягнення та шляхи вдосконалення / Т.В.Сердюк, С.Ю.Франишина // Вісник Хмельницького національного університету. — 2009. — №1. — С. 52-56.

УДК 331.101

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Рисич М.М., магістр гр. АДМ-15-2М

Кіровоградський національний технічний університет

У статті аналізуються проблеми формування та використання трудового потенціалу підприємства. Аналіз використання трудових ресурсів підприємства являється оцінкою забезпеченості підприємства та його підрозділів трудовими ресурсами та руху робочої сили. Основними частинами даного етапу є склад і структура персоналу, освітній рівень, кваліфікація, професійний склад, рух робочої сили підприємства, забезпеченість підприємства робітниками, адміністративно-управлінським персоналом, спеціалістами. Представлені переваги використання коефіцієнтної методики оцінки трудового потенціалу підприємства, яка по своїй суті є гібридом витратних та порівняльних підходів до оцінки. У статті акцентується увага на необхідності аналізу трудових ресурсів, який дозволить визначити, який прихований потенціал мають фахівці, що з нього можна використовувати в інтересах компанії, які характеристики даного ресурсу підлягають корегуванню та подальшому стратегічному розвитку.

трудоий потенціал, трудові ресурси, кадрова політика, ефективність, продуктивність, раціоналізаторська активність, кваліфікація.

У сучасних конкурентних умовах, які характеризуються необхідністю випуску високоякісної інноваційної продукції та масштабних науково-технічних перетворень, перспективність розвитку будь-якого підприємства безпосередньо залежить від компетентності, знань та навичок, професійного досвіду персоналу підприємства. Керівництво компанії повинно мати адекватне уявлення, які трудові ресурси воно використовує задля досягнення стратегічних цілей організації. Сучасні процеси формування та ефективного використання трудового потенціалу зумовлюють такі умови, за яких більшість підприємств може втрати контроль за станом свого трудового потенціалу та процесами його формування й використання. Так, падіння обсягів виробництва, криза

неплатежів, затримка у виплаті заробітної плати та її низький рівень обумовлюють погіршення професійно-кваліфікаційного рівня працівників, їхнього морального, мотиваційного й творчого потенціалів, що, в свою чергу, заважає проведенню реструктуризації виробництва, впровадженню новітніх інноваційних технологій та виробництву конкурентоспроможної продукції. З огляду на це багато питань щодо економічного обґрунтування та ефективних шляхів формування трудового потенціалу залишаються не визначеними. Проблеми формування та визначення трудового потенціалу представлені у роботах В. В. Адамчука, Е. В. Сарапуки, О. С. Федоніна, І. М. Репіна, О. І. Олексюка, К. Х. Абдурахманова та інших. Не визначені досі залишаються питання щодо системного аналізу процесів формування та використання трудового потенціалу підприємства.

У даний час можна виділити три напрями у розвитку уявлень про таку економічну категорію як «потенціал». Прихильники першого з них вважають, що потенціал – це сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних ресурсів, головним чином економічних, безпосередньо пов'язаних із функціонуванням виробництва та прискоренням НТП. Прихильники другого напрямку вважають, що потенціал – це система матеріальних і трудових факторів, які забезпечують досягнення цілей виробництва. Прихильники третього – розглядають потенціал як здатність комплексу ресурсів вирішувати поставлені перед ним завдання, тобто потенціал є цілісним вираженням сукупної можливості колективу по виконанню яких-небудь завдань [6]. На цій основі можна робити висновок про синергетичний ефект. Тобто, чим вдаліше склалася структура об'єкта, чим у більшій відповідності знаходяться його структурні й функціональні елементи, тим вище його потенціал і ефективність. Потенціал є своєрідною єдністю просторових і тимчасових характеристик, він одночасно концентрує в собі три рівні зв'язків і відносин: – по-перше, відображає минуле, тобто являє собою сукупність властивостей, накопичених системою в процесі її становлення й обумовлюючих її здатність до функціонування та розвитку. У цьому плані поняття «потенціал» фактично приймає значення поняття «ресурс»; – по-друге, характеризує сьогодення з погляду практичного застосування й використання наявних здібностей. Це дозволяє виявити розходження між нереалізованою та реалізованою можливостями. Розглядаючи структуру потенціалу з цих позицій, важливо те, що в першому випадку структурні елементи потенціалу, що залишилися в нереалізованому вигляді, ведуть до зниження ефективності його функціонування (наприклад, не використані в роботі трудові навички втрачаються, не задіяні особистісні здібності руйнуються), а в другому випадку «надлишковий» запас сил і здібностей працівника забезпечує гнучкість і маневреність розвитку системи стосовно мінливих умов праці; – по-третє, орієнтований на розвиток у процесі трудової діяльності працівник не лише реалізує свої наявні здібності, а й здобуває нові. Представляючи собою єдність стійкого і мінливого станів, потенціал містить у собі в якості «потенції» елементи майбутнього розвитку. Рівень потенціалу, характеризуючи наявний стан системи, обумовлений тісною взаємодією всіх трьох перерахованих вище станів [2].

Трудовий потенціал не є величиною постійною. Це змінна величина. В залежності від розвитку та ступеня удосконалювання знань і навичок трудових ресурсів, змін у стані здоров'я, умов праці і життєдіяльності відбуваються і зміни працездатності. Зокрема зниження або підвищення даного показника. Зниження працездатності може відбуватися в результаті несприятливих умов праці, що виникають в результаті реалізації різних за своєю складністю виробничих процесів, технічних вимог, організаційних особливостей і т. п. У довгостроковій перспективі потенціал трудових ресурсів може характеризуватися віковими можливостями працівників, набутого практичного досвіду, отриманих ділових якостей, рівня мотивації, рівня залучення та причетності працівників до розуміння місії, цілей, завдань та стратегічного розвитку підприємства. Трудовий потенціал характеризує дві групи ознак: кількісні та якісні. Якщо говорити про кількісні ознаки, то основними показниками, як правило називають чисельність населення, зайнятого у виробництві на даний період; запас

праці на поточний момент і на майбутнє (у днях, роках). До якісних характеристик трудового потенціалу включають: загальний стан здоров'я та рівень працездатності; середню тривалість трудового життя; середній трудовий вік; статевовікову структуру; рівень загальноосвітньої підготовки; рівень професійної підготовки і кваліфікації; стаж роботи, досвід, трудові навички; рівень трудової активності; рівень соціальної зрілості, політичної культури (ціннісні орієнтації, інтереси, потреби тощо); психологічні характеристики – рівень свідомості, організаторські здібності; рівень моралі, культури та вихованості і т. д [2; 4]. Термін «потенціал» вказує на те, що ця величина більшою чи меншою мірою піддається виміру і включає як можливості збільшення, так і зниження. Трудовий процес являє собою не тільки єдність кількісного та якісного, але й досягнутого і можливого. Якщо фактичний рівень трудового потенціалу визначається через порівняння показників за періодами, то рівень можливого встановлюється шляхом зіставлення досягнутого стану з бажаним і необхідним [3].

На сучасному етапі не існує універсального підходу до виміру та оцінювання трудового потенціалу підприємства. Особливо актуальним аспектом при визначенні величини потенціалу й ступеня його використання є вибір показників, які вимірюють трудовий потенціал підприємства. Складність проблеми такого виміру полягає насамперед у множинності його проявів. Він може виступати як миттєво зафіксований рівень; як потік із невизначеним поданням про його одиницю; як запас, який існує у фізично різних формах і який зберігається впродовж невизначеного періоду; як різниця значень його компонент, що відповідають різним, але порівнюваним об'єктам (компонентам потенціалу); як розходження, які відповідають різним моментам часу стану потенціалу, що сприймається у вигляді єдиного об'єкта; як розносне або мультиплікативне відношення напружених станів різних його носіїв або змістовно різних компонентів [4]. Як зазначають Федонін О. С., Рєпіна І. М., Олексюк О. І. досить поширеною можна вважати коефіцієнтну методику оцінки трудового потенціалу підприємства, яка за своєю сутністю є гібридом витратних та порівняльних підходів до оцінки. Усі коефіцієнти даної методики можна інтегрувати у такі групи [5]:

- показники професійної компетентності;
- показники творчої активності;
- показники повноти, якості та оперативності виконаних робіт;
- показники трудової дисципліни;
- показники колективної роботи тощо.

1. Коефіцієнт освіти:

$$K_{\text{осв}} = A/60, \quad (1)$$

де А – тривалість роботи працівника за спеціальністю, визначеною в дипломі (за аналізований період), місяців; 60 – максимальна нормативна тривалість роботи за спеціальністю, визначеною у дипломі про вищу освіту, місяців.

2. Коефіцієнт посадового досвіду:

$$K_{\text{досв}} = B/60, \quad (2)$$

де В – досвід роботи на певній посаді, місяців; 60 — максимальна нормативна тривалість роботи на певній посаді, місяців.

3. Коефіцієнт підвищення кваліфікації:

$$K_{\text{квал}} = H / \text{ПН}, \quad (3)$$

де Н – фактична тривалість навчання для підвищення кваліфікації за період роботи за спеціальністю, місяців; ПН – нормативна тривалість навчання для підвищення кваліфікації (виходячи з припущення щодо необхідності щорічного навчання тривалістю 0,5 місяця), місяців.

4. Коефіцієнт оперативності виконання робіт:

$$K_{OIP} = M/P, \quad (4)$$

де M – фактична кількість робіт виконаних у встановлені терміни; P – число робіт, фактично виконаних за аналізований період.

Корисність праці персоналу підприємства є основою результативного оцінювання трудового потенціалу на відміну від витратних методик. Як правило, у якості ефекту роботи працівників підприємства приймають кількість чи вартість виготовленої продукції. При цьому виникають значні труднощі у визначенні конкретних результатів окремих категорій персоналу [1]. Планування персоналу, як одна із важливих функцій управління персоналом, полягає в кількісному, якісному, часовому і просторовому визначенні потреби в персоналі, необхідному для досягнення цілей організації. Воно ґрунтується на стратегії розвитку організації, її кадрової політики. Функція планування кадрів стає все більш важливою при визначенні стратегії організації, оскільки точний аналіз майбутніх потреб дає змогу чітко орієнтуватися під час розроблення планів підвищення кваліфікації та роботи з резервом. Заплановані програми економічного зростання організації дедалі частіше не забезпечуються відповідними управлінськими кадрами, більше уваги приділяється питанням фінансування та інвестицій [4]. Метою формування персоналу є визначення його кількісного та якісного складу, що забезпечує розвиток підприємства, його економічне зростання в коротко-, середньо- та довгостроковому періоді. На сьогоднішній день в Україні показник використання трудового потенціалу компанії (професійні знання та навички, особистісні та демографічні характеристики, ділові зв'язки) дуже низький. У зв'язку з цим багато вчених стверджують про необхідність проведення аналізу трудових ресурсів, який дозволить визначити, який прихований потенціал мають фахівці, що з нього можна використовувати в інтересах компанії, які характеристики даного ресурсу підлягають корегуванню та стратегічному розвитку.

Для реалізації загальної концепції стратегії управління персоналом необхідне розроблення комплексу заходів щодо визначення та розвитку стратегічного потенціалу підприємства. Цей комплекс заходів повинен містити доволі широкий набір: пропозиції щодо вдосконалення критеріїв і методів добору і розстановки кадрів; методики вдосконалення атестації кадрів, роботи з резервом на висування, підвищення кваліфікації кадрів; пропозиції щодо структури заробітної плати і видів пільг із метою залучення, найму та закріплення працівника на підприємстві; методику оцінювання трудової діяльності працівників; рекомендації щодо вдосконалення організації та поліпшення умов праці (задоволення працівника своєю роботою, розширення обсягу і збагачення змісту праці, різноманітні комбінації грошових винагород, додаткових пільг та моральних стимулів, заохочення і т. ін.); рекомендації щодо вдосконалення соціально-психологічного клімату в колективі; методи переміщення співробітників на посади з більшою або меншою відповідальністю, розвиток їхнього професійного досвіду шляхом переміщення на вищі посади та складніші ділянки роботи [6]. Оцінку трудового потенціалу підприємства краще робити із використанням коефіцієнтної методики оцінки, яка дозволяє враховувати зазначені пропозиції.

Список літератури

1. Богиня, Д. П. Управління потенціалом підприємства / Д. П. Богиня. – К., 2002. – 258 с.
2. Головкова, Л. С. Методологічні проблеми вимірювання потенціалу підприємства / Л. С. Головкова // Економіка та держава. – 2007. – № 4. – С. 37–39.
3. Дулуб, Л. Н. Соціально-економічна сутність категорії «трудоий потенціал» / Л. Н. Дулуб // Економіка. – 2009. – № 3 (27). – С. 99–102.
4. Набока, Р. М. Методологічні проблеми вимірювання та оцінювання трудового потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / Р. М. Набока. – Режим доступу до ресурсу : http://www.rusnauka.com/22_PNR_2009/Economics/50309.doc.htm.
5. Федонін, О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : [навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.] / Федонін О. С., Рєпіна І. М., Олексюк О. І. – К. : КНЕУ, 2005. – 261 с.

УДК 331.522

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ РИНКУ ПРАЦІ

О.В. Серебреннікова, *зр. ПА – 16СЗ*

Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті розглянуто поняття "ринок праці", функції ринку праці та умови його ефективного функціонування. Систематизовано особливості функціонування сучасного ринку праці.

праця, ринок праці, умови праці, зайнятість, робоча сила.

Сучасний стан ринку праці відображає неоднозначність реформ, що відбуваються в сфері зайнятості, обумовлених впливом економічних і соціальних перетворень в економіці. Ринок праці оживляє ринки споживчих товарів і послуг, засобів виробництва і капіталу. Цей ринок в силу важливості самої праці може справити позитивний або негативний вплив на кількісні та якісні показники відтворювальних процесів. Розвиток ринку праці та зайнятості населення особливо актуальні для економіки, що стоїть перед необхідністю зберегти, примножити і раціонально використовувати наявний трудовий потенціал.

Ринок праці - це сукупність соціально-трудова відносин між покупцями і продавцями з приводу умов найму і оплати робочої сили.

Ринок праці формується як органічна ланка ринкової системи загального характеру, який може ефективно функціонувати лише у взаємозв'язку з іншими ринками. Ринок праці, як складова частина ринкової системи, функціонує за її законами: попиту і пропозиції, конкуренції, вартості та грошового обігу, на який поширюються принципи організації, властиві всій системі ринків. Його діяльність регулюється законодавчо-правовими нормами. Але в ньому діють особливі регулятори і соціальні сили, які можна представити у вигляді трьох груп.

Перша група особливостей пов'язана зі взаємодією ринку праці та ринку товарів: попит на робочу силу є похідною величиною, яка залежить від попиту на місцеву продукцію. При цьому необхідно враховувати такі фактори як: науково-технічний прогрес, співвідношення конкуренції і монополії на товарному ринку праці, еластичність попиту за ціною.

Пропозиція праці окремої людини залежить від величини заробітної плати з урахуванням ефекту доходу і ефекту заміщення.

Друга група особливостей функціонування ринку праці пов'язана з особливостями самого товару - робочої сили:

- невід'ємність власності на товар - робочу силу - від її власника. Продається лише право на використання і часткове розпорядження робочою силою протягом першого часу. При цьому не можна порушувати права робітника; необхідність регламентації взаємовідносин роботодавця і найманого працівника, яке пов'язане з існуванням інституційних структур: профспілок, об'єднань роботодавців, системи законодавства, соціально-економічних програм;

- високий рівень індивідуалізації угод, що зумовлений впровадженням контрактної системи найму, різним професійно-кваліфікаційним рівнем робочої сили, різноманітністю технологій, організації праці тощо; існування негрошових чинників: змісту і умов праці, гарантій збереження робочих місць, перспектив професійного зростання.

Третя група чинників пов'язана з процесом обміну товару - робочої сили, - який здійснюється в трьох сферах. У сфері обігу товару - робочої сили - складається договір про

передачу роботодавцю використання здатності до роботи і фіксується величина можливої заробітної плати. Потім в сфері виробництва проходить реальний обмін функціонує робочої сили на номінальну заробітну плату, а в сфері товарного ринку - обмін номінальної заробітної плати на товари, необхідні робітникам для життєдіяльності [1; 2; 3].

Ринок праці сприяє підвищенню ефективності виробництва, прискоренню науково-технічного прогресу, втілення нових технологій, які покращують умови праці. Він дає людині свободу, можливість обрати не тільки місце роботи, а й спосіб життя. Ринок праці сприяє узгодженню особистих, колективних і загальнонаціональних інтересів при суспільному поділі праці, надає необхідну гнучкість підготовки при розподілі робочої сили, яка виражається у виконанні такою робочою силою певних функцій, а саме: суспільного поділу праці; інформаційної функції; посередницької; ціноутворюючої; стимулюючої; регулюючої; оздоровчої; соціальної; розподільчої [4].

Разом з тим є такі функції, які ринок не може виконувати, тому їх потрібно покласти в основу державної політики і реалізовувати відповідними органами управління. Забезпечити ефективне функціонування ринку праці можливо при таких умовах: при повній самостійності і незалежності роботодавця і найманого працівника і їх економічної відповідальності, за умови, що відносини суб'єктів ринку праці - це відносини рівноправних партнерів, де існує єдність ринку праці з іншими ринками.

Таким чином, проведений аналіз дозволив систематизувати особливості функціонування сучасного ринку праці. Розглянуто функції ринку праці та умови його ефективного функціонування.

Список літератури

1. Бреев В. Д. Рынок труда: некоторые аспекты анализа и прогноза / В. Д. Бреев // Проблемы прогнозирования. – 2008. – № 2. – С. 20–25.
2. Никифорова А. А. Рынок труда: занятость и безработица [Текст] : монография / А. А. Никифорова. – М. : Международные отношения, 1991. – 184 с
3. Чернейко Д. Рынку труда необходим действенный регулирующий механизм / Д. Чернейко // Человек и труд. – 2006. – № 6. – С. 20–22.
4. Пухова Е. Л. Государственное регулирование рынка труда в нестабильной экономике / Е. Л. Пухова. – СПб. : СПБТИС. – 2008, 325 с.

УДК 621.9.06

ДОСЛІДЖЕННЯ СИЛОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ПЛОСКОГО МЕХАНІЗМУ ПАРАЛЕЛЬНОЇ СТРУКТУРИ З НАДЛИШКОВИМ ПРИВОДОМ

**Ю.О. Гуржос, маг. гр. МБ(МВ)-15М-2,
А.І. Гречка, к.т.н, доц.**

Центральноукраїнський національний технічний університет

Проведено дослідження величин реакцій, що виникають в штангах плоского механізму паралельної структури з надлишковим приводом при дії зовнішньоприм'ячених сил. Синтезовано схему навантаження вихідного органа механізму в двох його компоновках з урахуванням зміни напрямку дії зовнішньоприм'ячених сил, розв'язано статичну невизначенність силового навантаження.

паралельна структура, надлишковий привод, схема навантаження, статична невизначеність

Однією з основних тенденцій розвитку світового верстатобудування є створення технологічного обладнання з використанням паралельних кінематичних структур. Цьому

сприяють можливість забезпечення високих динамічних показників, значна жорсткість обладнання. Однак поряд з цим даному обладнанню притаманні і ряд недоліків [1].

Серед цих недоліків слід відмітити низький коефіцієнт використання робочого простору, що призводить до непропорційного зростання габаритів верстатів з паралельною кінематикою при їх проектуванні для обробки великих заготовок. Одним з шляхів виправлення даного недоліку є впровадження комбінованої кінематики, де використовується розділення рухів між інструментом і заготовкою. Зменшення кількості пов'язаних між собою кінематичних ланцюгів призводить до підвищення значень коефіцієнту використання робочого простору та спрощує конструкцію верстата. При цьому з'являється можливість в більшій мірі задовольнити потребам споживача, оскільки будуть відсутні зайві технологічні можливості обладнання, які не використовуються.

Якщо рухи між інструментом і заготовкою розділити за способом, що використовується у поздовжньо-фрезерних верстатах, тобто заготовка отримує переміщення вздовж однієї з координат, а всі інші необхідні рухи здійснюються інструментом у площині, нормальній до напрямку руху заготовки, то реалізація механізму поперечних переміщень шпинделя на основі паралельної кінематики з мінімально необхідними трьома приводами матиме певні ускладнення. Притаманні такому плоскому механізму, що забезпечує два лінійних переміщення вихідного органу та його поворот навколо осі, перпендикулярній площині даних переміщень, просторові обмеження на положення вихідного органу не дозволяють надати йому доступ до оброблюваної заготовки з усіх сторін, не приймаючи до уваги, звісно, площину її установки на робочому столі верстата [2].

Вихідний орган плоского механізму паралельної структури повинен мати кут повороту 180° . Одним із способів вирішення проблеми досягнення такої величини кутового переміщення є оснащення механізму додатковим приводом. Тому вдосконалення плоского механізму паралельної структури з надлишковим приводом для забезпечення повної, як у верстатів традиційного виконання, технологічної рухомості його вихідного органу становить науковий інтерес та практичну цінність.

Розробку математичної моделі починаємо з синтезу схеми навантаження вихідного органу плоского механізму паралельної структури з надлишковим приводом. Загальна схема навантаження показана на рисунку 1. Приймаємо, що штанги механізму працюють тільки на розтяг-стиск, а тертя в шарнурах механізму відсутнє. За довільного розташування вихідного органу штанги, що примикають до нього, опиняться нахиленими під кутами β_i до осі X . Величини даних кутів відомі з розв'язку прямої та зворотньої кінематичних задач [3]. Сам виконавчий орган розташований під кутом γ до осі X .

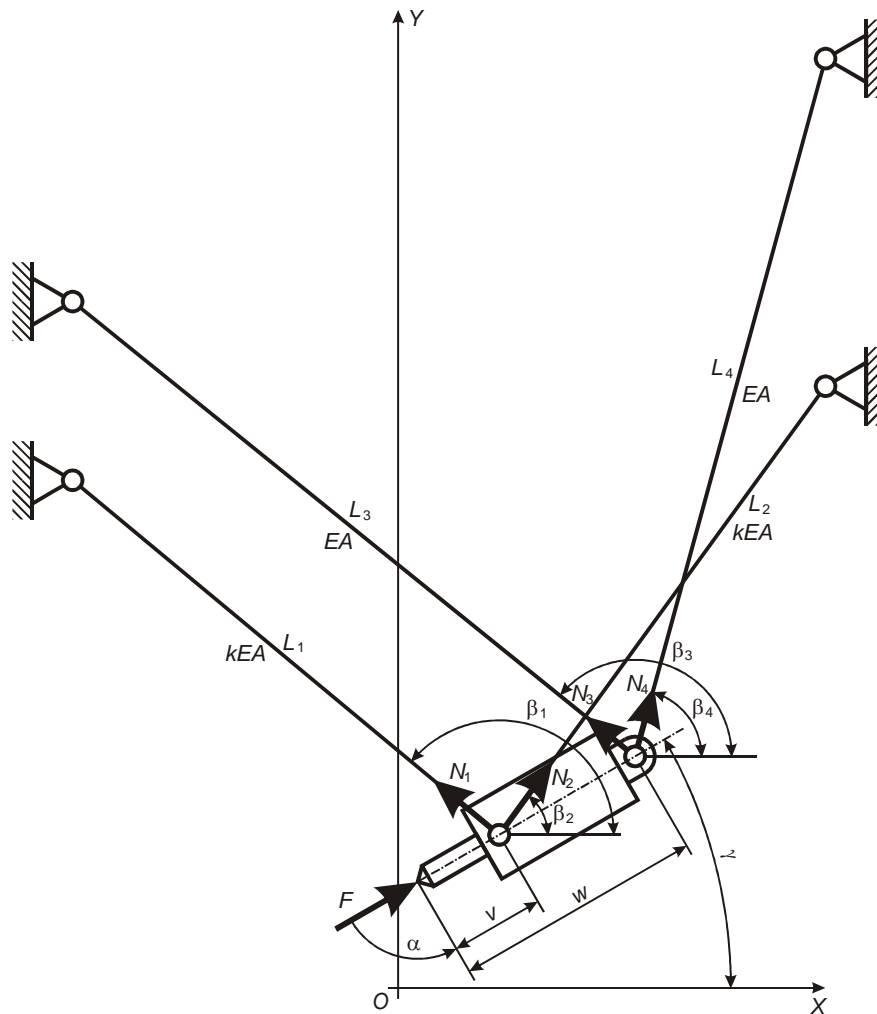

Рисунок 1 – Загальна схема навантаження вихідного органу плоского механізму паралельної структури з надлишковим приводом

Всі зовнішньопрікладені сили до виконавчого органу замінюємо рівнодіючою силою F , яка може змінювати своє положення до осі шпинделя в межах кута α від 0 до 90° , так як показано на рисунку 1. Оскільки штанги механізму працюють на розтяг-стиск, то реакції N_i , що виникають внаслідок прикладання сили F , спрямовуються вздовж самих штанг. На першому етапі приймаємо, що реакції N_i направлені від шарнірів виконавчого органу. Відтак можемо скласти рівняння рівноваги сил і моментів, прикладених до виконавчого органу:

$$\Sigma X = 0: N_1 \cos \beta_1 + N_2 \cos \beta_2 + N_3 \cos \beta_3 + N_4 \cos \beta_4 + F \cos \gamma = 0;$$

$$\Sigma Y = 0: N_1 \sin \beta_1 + N_2 \sin \beta_2 + N_3 \sin \beta_3 + N_4 \sin \beta_4 + F \sin \gamma = 0;$$

$$\Sigma M = 0: N_3(w-v)\sin(\beta_3 - \gamma) + N_4(w-v)\sin(\beta_4 - \gamma) - Fv\sin \alpha = 0.$$

Рівняння рівноваги моментів прикладених сил у системі складено навколо шарніру, до якого підходять штанги 1 і 2.

Як свідчить аналіз схеми на рисунку 1, представлений шарнірний механізм один раз статично невизначений. Розкриття статичної невизначеності будемо проводити методом сил. Для цього необхідно знайти недостаюче рівняння сумісності деформацій. Приймаємо, що виконавчий орган у порівнянні зі штангами має набагато більшу жорсткість, а тому його будемо вважати абсолютно жорстким. Для визначення деформації штанг необхідно знати їх поперечні A_i та поздовжні L_i розміри, модуль пружності при розтягу E . Дані параметри

зазначені на схемі навантаження. Різницю між першою і другою та третьою і четвертою штангами враховуємо за допомогою коефіцієнта k .

Із загальної схеми навантаження механізму, зображеної на рисунку 1, вибираємо основну систему шляхом довільного перетину четвертої штанги. Її схему навантаження показано на рисунку 2.

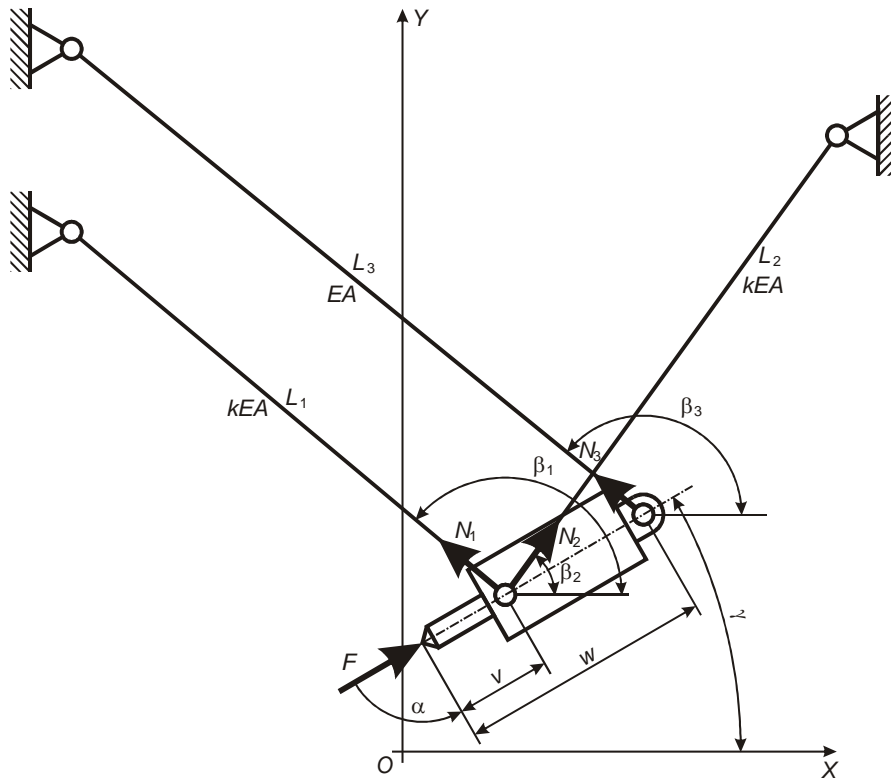

Рисунок 2 – Схема навантаження основної системи за методом сил

Складаємо рівняння рівноваги сил і моментів у основній системі:

$$\Sigma X = 0: N_1 \cos \beta_1 + N_2 \cos \beta_2 + N_3 \cos \beta_3 + F \cos \gamma = 0;$$

$$\Sigma Y = 0: N_1 \sin \beta_1 + N_2 \sin \beta_2 + N_3 \sin \beta_3 + F \sin \gamma = 0;$$

$$\Sigma M = 0: N_3(w-v)\sin(\beta_3 - \gamma) - Fv \sin \alpha = 0.$$

Знаходимо рівняння реакцій у основній системі.

$$N_3 = \frac{Fv \sin \alpha}{(w-v)\sin(\beta_3 - \gamma)};$$

$$N_1 = -\frac{Fv \sin \alpha \sin(\beta_3 - \beta_2)}{(w-v)\sin(\beta_3 - \gamma)\sin(\beta_1 - \beta_2)} - F \frac{\sin(\gamma - \beta_2)}{\sin(\beta_1 - \beta_2)};$$

$$N_2 = -\frac{Fv \sin \alpha \sin \beta_3}{(w-v)\sin(\beta_3 - \gamma)\sin \beta_2} - F \frac{\sin \gamma}{\sin \beta_2} +$$

$$+ \frac{Fv \sin \alpha \sin \beta_1 \sin(\beta_3 - \beta_2)}{(w-v)\sin \beta_2 \sin(\beta_3 - \gamma)\sin(\beta_1 - \beta_2)} + F \frac{\sin \beta_1 \sin(\gamma - \beta_2)}{\sin \beta_2 \sin(\beta_1 - \beta_2)}.$$

Еквівалентну систему отримуємо, приклавши по лінії відкинutoї в основній системі четвертої штанги одиничну силу \bar{N}_4 , та відкинувши дію зовнішньопримкленої сили F . Отриману схему навантаження показано на рисунку 3.

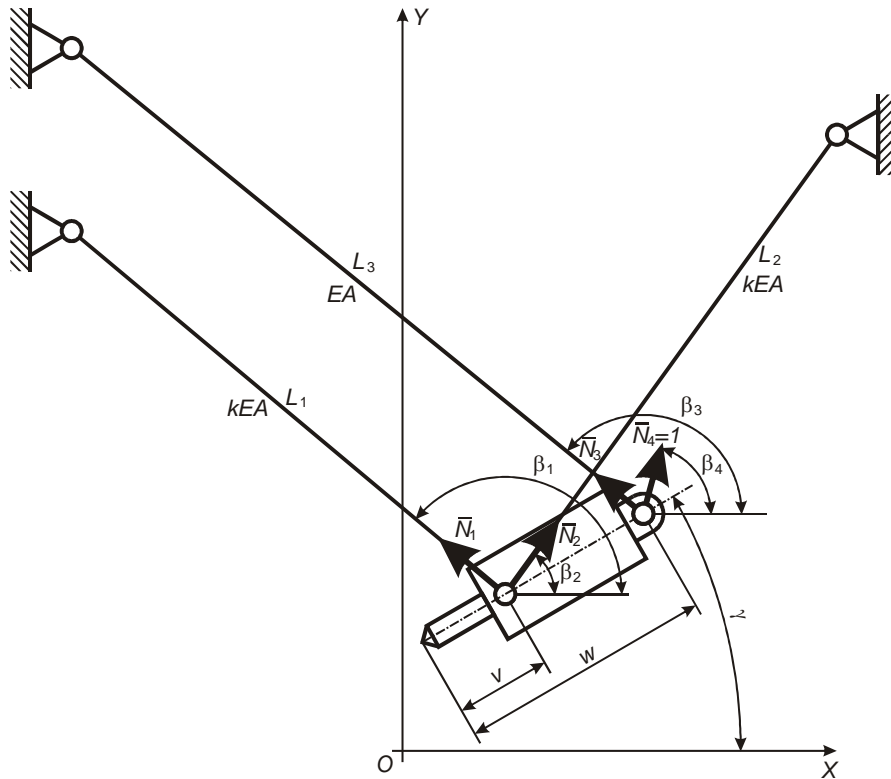

Рисунок 3 – Схема навантаження еквівалентної системи за методом сил

Складаємо рівняння рівноваги сил і моментів у еквівалентній системі:

$$\Sigma X = 0: \bar{N}_1 \cos \beta_1 + \bar{N}_2 \cos \beta_2 + \bar{N}_3 \cos \beta_3 + \cos \beta_4 = 0;$$

$$\Sigma Y = 0: \bar{N}_1 \sin \beta_1 + \bar{N}_2 \sin \beta_2 + \bar{N}_3 \sin \beta_3 + \sin \beta_4 = 0;$$

$$\Sigma M = 0: \bar{N}_3 (w - v) \sin (\beta_3 - \gamma) + (w - v) \sin (\beta_4 - \gamma) = 0.$$

Знаходимо рівняння одиничних реакцій у еквівалентній системі.

$$\bar{N}_3 = -\frac{\sin (\beta_4 - \gamma)}{\sin (\beta_3 - \gamma)};$$

$$\bar{N}_1 = \frac{\sin (\beta_3 - \beta_2) \sin (\beta_4 - \gamma)}{\sin (\beta_1 - \beta_2) \sin (\beta_3 - \gamma)} - \frac{\sin (\beta_4 - \beta_2)}{\sin (\beta_1 - \beta_2)};$$

$$\bar{N}_2 = \frac{\sin \beta_3 \sin (\beta_4 - \gamma)}{\sin \beta_2 \sin (\beta_3 - \gamma)} - \frac{\sin \beta_4}{\sin \beta_2} - \frac{\sin \beta_1 \sin (\beta_3 - \beta_2) \sin (\beta_4 - \gamma)}{\sin \beta_2 \sin (\beta_1 - \beta_2) \sin (\beta_3 - \gamma)} + \frac{\sin \beta_1 \sin (\beta_4 - \beta_2)}{\sin \beta_2 \sin (\beta_1 - \beta_2)}.$$

Знаходимо вантажний коефіцієнт Δ_{1P} розрахунку за методом сил:

$$\begin{aligned} \Delta_{1P} &= \frac{\bar{N}_1 \cdot N_1 \cdot L_1}{kEA} + \frac{\bar{N}_2 \cdot N_2 \cdot L_2}{kEA} + \frac{\bar{N}_3 \cdot N_3 \cdot L_3}{EA} = \\ &= \left(\sin(\beta_4 - \beta_2) - \frac{\sin(\beta_3 - \beta_2) \sin(\beta_4 - \gamma)}{\sin(\beta_3 - \gamma)} \right) \left(\frac{\nu \sin \alpha \sin(\beta_3 - \beta_2)}{(w - \nu) \sin(\beta_3 - \gamma)} + \sin(\gamma - \beta_2) \right) \frac{F \cdot L_1}{kEA \sin(\beta_1 - \beta_2)} + \\ &+ \left(\frac{\sin \beta_3 \sin(\beta_4 - \gamma)}{\sin(\beta_3 - \gamma)} - \sin \beta_4 - \frac{\sin \beta_1 \sin(\beta_3 - \beta_2) \sin(\beta_4 - \gamma)}{\sin(\beta_1 - \beta_2) \sin(\beta_3 - \gamma)} + \frac{\sin \beta_1 \sin(\beta_4 - \beta_2)}{\sin(\beta_1 - \beta_2)} \right) \times \\ &\times \left(\frac{\nu \sin \alpha \sin \beta_1 \sin(\beta_3 - \beta_2)}{(w - \nu) \sin(\beta_3 - \gamma) \sin(\beta_1 - \beta_2)} + \frac{\sin \beta_1 \sin(\gamma - \beta_2)}{\sin(\beta_1 - \beta_2)} - \frac{\nu \sin \alpha \sin \beta_3}{(w - \nu) \sin(\beta_3 - \gamma)} - \sin \gamma \right) \frac{F \cdot L_2}{kEA \sin \beta_2} - \\ &- \frac{\nu \sin \alpha \sin(\beta_4 - \gamma)}{(w - \nu) \sin^2(\beta_3 - \gamma)} \frac{F \cdot L_3}{EA}. \end{aligned}$$

Знаходимо одиничний коефіцієнт δ_{11} розрахунку за методом сил:

$$\begin{aligned} \delta_{11} &= \frac{\bar{N}_1 \cdot \bar{N}_1 \cdot L_1}{kEA} + \frac{\bar{N}_2 \cdot \bar{N}_2 \cdot L_2}{kEA} + \frac{\bar{N}_3 \cdot \bar{N}_3 \cdot L_3}{EA} = \\ &= \left(\frac{\sin(\beta_3 - \beta_2) \sin(\beta_4 - \gamma)}{\sin(\beta_1 - \beta_2) \sin(\beta_3 - \gamma)} - \frac{\sin(\beta_4 - \beta_2)}{\sin(\beta_1 - \beta_2)} \right)^2 \frac{L_1}{kEA} + \\ &+ \left(\frac{\sin \beta_3 \sin(\beta_4 - \gamma)}{\sin \beta_2 \sin(\beta_3 - \gamma)} - \frac{\sin \beta_4}{\sin \beta_2} - \frac{\sin \beta_1 \sin(\beta_3 - \beta_2) \sin(\beta_4 - \gamma)}{\sin \beta_2 \sin(\beta_1 - \beta_2) \sin(\beta_3 - \gamma)} + \frac{\sin \beta_1 \sin(\beta_4 - \beta_2)}{\sin \beta_2 \sin(\beta_1 - \beta_2)} \right)^2 \frac{L_2}{kEA} + \\ &+ \left(\frac{\sin(\beta_4 - \gamma)}{\sin(\beta_3 - \gamma)} \right)^2 \frac{L_3}{EA}. \end{aligned}$$

Канонічне рівняння для один раз статично невизначеної задачі має вигляд:

$$\delta_{11} X_1 + \Delta_{1P} = 0.$$

Зважаючи на те, що X_1 по змісту відповідає N_4 , та підставляючи значення коефіцієнтів, отримуємо:

$$\begin{aligned} N_4 &= -\frac{\Delta_{1P}}{\delta_{11}} = \left[\left(\frac{\sin(\beta_3 - \beta_2) \sin(\beta_4 - \gamma)}{\sin(\beta_3 - \gamma)} - \sin(\beta_4 - \beta_2) \right) \times \right. \\ &\times \left. \left(\frac{\nu \sin \alpha \sin(\beta_3 - \beta_2)}{(w - \nu) \sin(\beta_3 - \gamma)} + \sin(\gamma - \beta_2) \right) \right] \frac{F \cdot L_1}{k \sin(\beta_1 - \beta_2)} + \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
& + \left(\sin \beta_4 + \frac{\sin \beta_1 \sin (\beta_3 - \beta_2) \sin (\beta_4 - \gamma)}{\sin (\beta_1 - \beta_2) \sin (\beta_3 - \gamma)} - \frac{\sin \beta_1 \sin (\beta_4 - \beta_2)}{\sin (\beta_1 - \beta_2)} - \frac{\sin \beta_3 \sin (\beta_4 - \gamma)}{\sin (\beta_3 - \gamma)} \right) \times \\
& \times \left(\frac{v \sin \alpha \sin \beta_1 \sin (\beta_3 - \beta_2)}{(w - v) \sin (\beta_3 - \gamma) \sin (\beta_1 - \beta_2)} + \frac{\sin \beta_1 \sin (\gamma - \beta_2)}{\sin (\beta_1 - \beta_2)} - \frac{v \sin \alpha \sin \beta_3}{(w - v) \sin (\beta_3 - \gamma)} - \sin \gamma \right) \frac{F \cdot L_2}{k \sin \beta_2} + \\
& + \frac{v \sin \alpha \sin (\beta_4 - \gamma)}{(w - v) \sin^2 (\beta_3 - \gamma)} F \cdot L_3 \left[\left(\frac{\sin (\beta_3 - \beta_2) \sin (\beta_4 - \gamma)}{\sin (\beta_1 - \beta_2) \sin (\beta_3 - \gamma)} - \frac{\sin (\beta_4 - \beta_2)}{\sin (\beta_1 - \beta_2)} \right)^2 \frac{L_1}{k} + \right. \\
& \left. + \left(\frac{\sin \beta_3 \sin (\beta_4 - \gamma)}{\sin \beta_2 \sin (\beta_3 - \gamma)} - \frac{\sin \beta_4}{\sin \beta_2} - \frac{\sin \beta_1 \sin (\beta_3 - \beta_2) \sin (\beta_4 - \gamma)}{\sin \beta_2 \sin (\beta_1 - \beta_2) \sin (\beta_3 - \gamma)} + \frac{\sin \beta_1 \sin (\beta_4 - \beta_2)}{\sin \beta_2 \sin (\beta_1 - \beta_2)} \right)^2 \frac{L_2}{k} + \right. \\
& \left. + \left(\frac{\sin (\beta_4 - \gamma)}{\sin (\beta_3 - \gamma)} \right)^2 L_3 \right]^{-1}.
\end{aligned}$$

Підставляючи значення вже відомої реакції N_4 в загальну систему рівнянь рівноваги прикладених до виконавчого органу сил та моментів, знаходимо інші реакції:

$$\begin{aligned}
N_3 &= \frac{Fv \sin \alpha - N_4 (w - v) \sin (\beta_4 - \gamma)}{(w - v) \sin (\beta_3 - \gamma)}; \\
N_1 &= -N_3 \frac{\sin (\beta_3 - \beta_2)}{\sin (\beta_1 - \beta_2)} - N_4 \frac{\sin (\beta_4 - \beta_2)}{\sin (\beta_1 - \beta_2)} - F \frac{\sin (\gamma - \beta_2)}{\sin (\beta_1 - \beta_2)}; \\
N_2 &= N_3 \frac{\sin (\beta_3 - \beta_2) \sin \beta_1}{\sin (\beta_1 - \beta_2) \sin \beta_2} + N_4 \frac{\sin (\beta_4 - \beta_2) \sin \beta_1}{\sin (\beta_1 - \beta_2) \sin \beta_2} + F \frac{\sin (\gamma - \beta_2) \sin \beta_1}{\sin (\beta_1 - \beta_2) \sin \beta_2} - \\
& - N_3 \frac{\sin \beta_3}{\sin \beta_2} - N_4 \frac{\sin \beta_4}{\sin \beta_2} - F \frac{\sin \gamma}{\sin \beta_2}.
\end{aligned}$$

Таким чином, статична невизначеність розв'язана.

Пристаючи до розрахунків реакцій, що виникають у штангах приводу, спочатку проводимо синтез механізму за методикою, представлену у роботі [3]. Задаємося величиною рівнодіючої зовнішньої прикладеної до виконавчого органу сили $F = 1000$ Н. Будемо розташовувати вершину інструмента у вершинах прямокутника, що співпадає з робочим простором розмірами $b \times h$. При цьому кут нахилу виконавчого органу γ будемо фіксувати на рівнях 0, 45, 90, 135, 180 градусів. Змінюваним параметром при моделюванні виступатиме кут нахилу рівнодіючої сили α в діапазоні від 0 до 90°. Результати представлені на рисунках 4 – 6 для компоновки з вертикальними напрямними і на рисунках 7 – 9 для компоновки з вертикальними і горизонтальною напрямними.

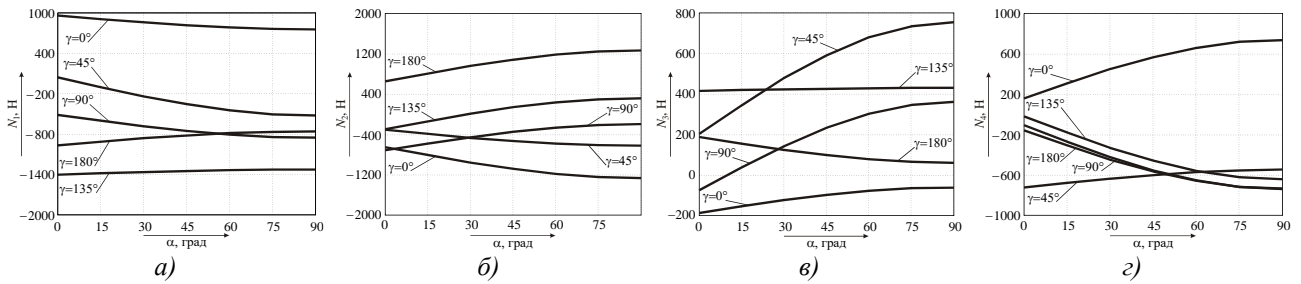

Рисунок 4 – Величини реакцій у першій (а), другій (б), третій (в) та четвертій (з) штангах при зміні кута нахилу сили F у компоновці механізму з вертикальними напрямними при $x_i = b/2$, $y_i = h$

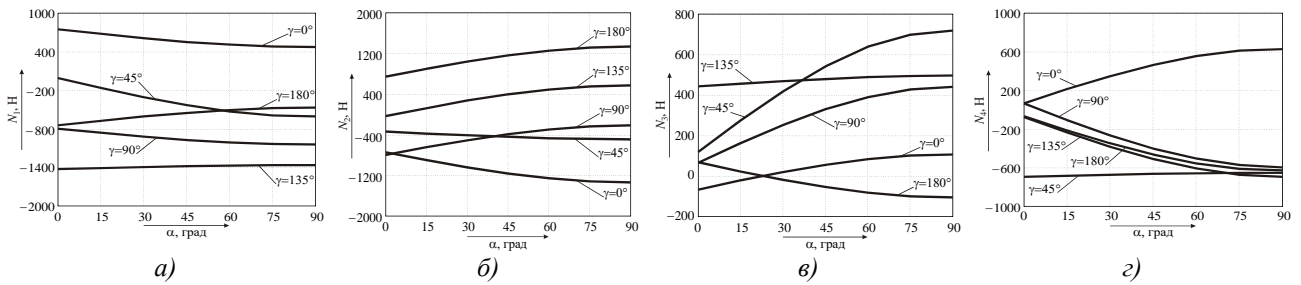

Рисунок 5 – Величини реакцій у першій (а), другій (б), третій (в) та четвертій (з) штангах при зміні кута нахилу сили F у компоновці механізму з вертикальними напрямними при $x_i = 0$, $y_i = h/2$

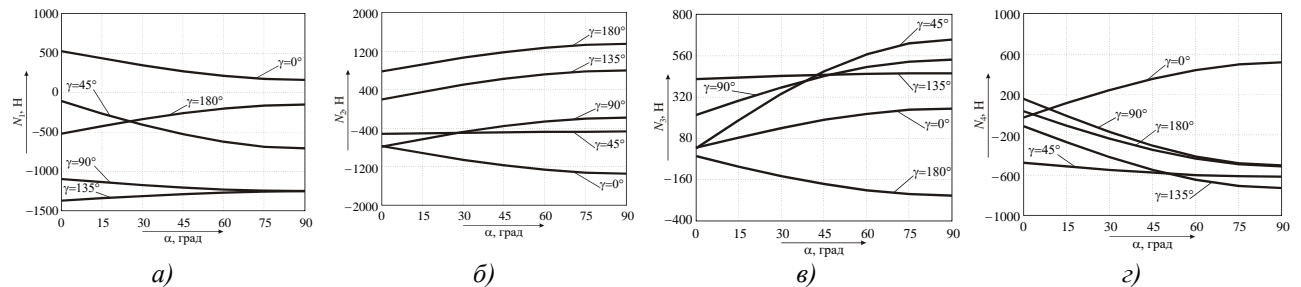

Рисунок 6 – Величини реакцій у першій (а), другій (б), третій (в) та четвертій (з) штангах при зміні кута нахилу сили F у компоновці механізму з вертикальними напрямними при $x_i = -b/2$, $y_i = 0$

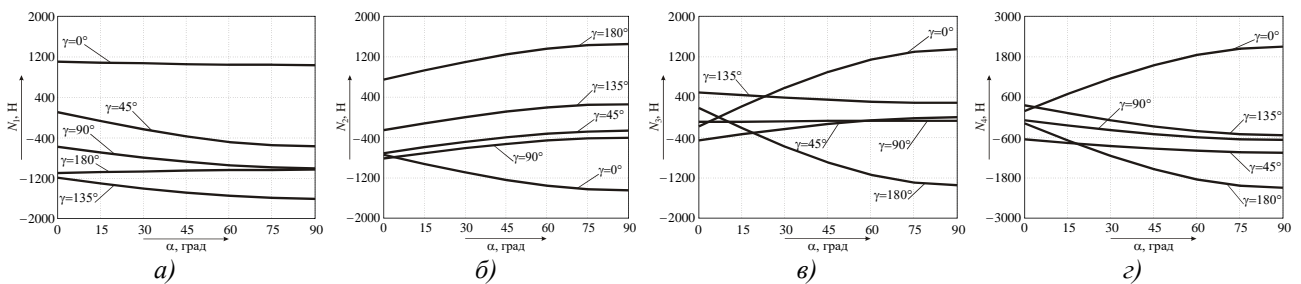

Рисунок 7 – Величини реакцій у першій (а), другій (б), третій (в) та четвертій (з) штангах при зміні кута нахилу сили F у компоновці механізму з горизонтальною напрямною при $x_i = b/2$, $y_i = h$

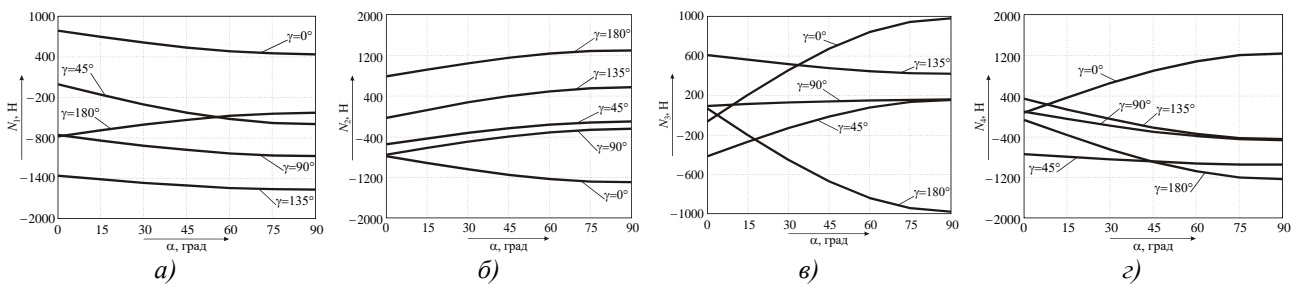

Рисунок 8 – Величини реакцій у першій (а), другій (б), третій (в) та четвертій (з) штангах при зміні кута нахилу сили F у компоновці механізму з горизонтальною напрямною при $x_i = 0$, $y_i = h/2$

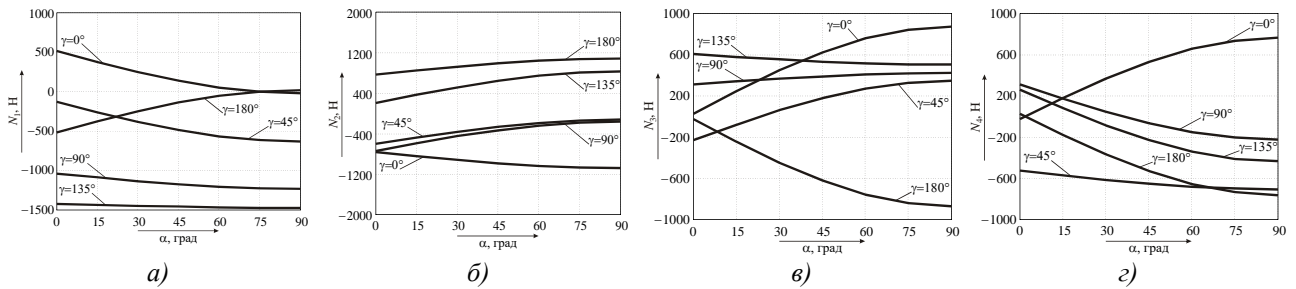

Рисунок 9 – Величини реакцій у першій (а), другій (б), третій (в) та четвертій (з) штангах при зміні кута нахилу сили F у компоновці механізму з горизонтальною напрямною при $x_i = -b/2, y_i = 0$

Знаки при реакціях збереженні для розуміння характеру роботи штанги за певного розташування виконавчого органу та напрямку дії результуючої зовнішньоприкладених сил. При цьому додатній знак відповідає роботі штанги на стиск, від’ємний – на розтяг. При порівнянні графіків на рисунках 4 – 9 робимо висновок, що штанги мають менше силоне навантаження у компоновці механізму з вертикальними штангами, тому її можна рекомендувати як більш раціональну з даної точки зору при проектуванні обладнання. Як зазначалося вище, надлишкова штанга в переважній більшості положень виконавчого органу не має кінематичної функції. Однак можна дослідити зміну силового навантаження штанг, порівнюючи реакції, що у них виникають, для основної (з трьома штангами) та загальної (з чотирма штангами) схеми навантаження механізму. Візьмемо положення вершини інструмента у середині прямокутника робочого простору механізму, з кутом нахилу осі шпинделя до осі $X \gamma = 90^\circ$. Порівняльні графіки наведені на рисунку 10.

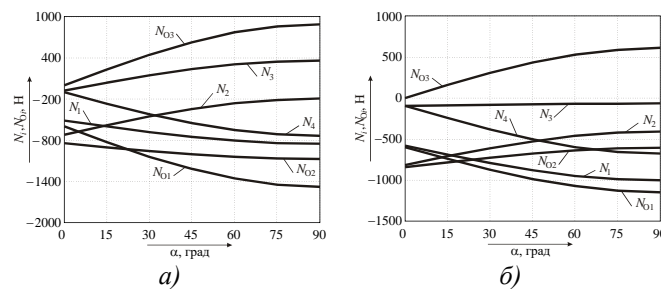

Рисунок 10 – Порівняння силового навантаження штанг за наявності та відсутності надлишкової штанги для компоновки механізму з вертикальними (а) та з вертикальними і горизонтальними (б) напрямними

Наявність надлишкової штанги суттєво знижує силоне навантаження на штангу, а отже і сили, які повинен долати привод переміщення повзуна, будуть меншими. Дане правило спостерігається для будь-якої пари порівнюваних штанг для обох компоновок механізму.

Список літератури

1. Кириченко А.М. Дослідження кінематики трьохкоординатного верстата з комбінованою структурою / А.М. Кириченко, С.М. Заїка, Л.В. Ленченко // Зб. наук. праць КНТУ: техніка в сільськогосподарському виробництві, галузеве машинобудування, автоматизація. – Кіровоград, 2008. – № 20. – С. 118-124.
2. Кириченко А.М. Особливі положення плоских механізмів паралельної структури / А.М. Кириченко, С.М. Заїка, А.М. Федотьев // Вісник КДУ імені Михайла Остроградського. – Кременчук, 2010. – Випуск 5/2010 (64). Частина 1. – С. 94-99.
3. Шапошник Л.Ю. Технологічне обладнання з паралельною кінематикою. – Кіровоград, 2004. – 449 с.

УДК 338.24.01

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено види кризових ситуацій та сутність антикризового управління в сучасних умовах. Визначено, що основними завданнями антикризового управління є своєчасне виявлення ознак кризових явищ на ранніх етапах їх прояву, запобігання їх негативному впливу або ж мінімізація такого впливу й відновлення стабільного функціонування підприємств. Запропоновано запровадження моделі проактивного антикризового управління на вітчизняних підприємствах, проведення антикризового моніторингу, використання сучасних методів ідентифікації і управління ризиками на підприємствах.

антикризове управління, криза, антикризовий моніторинг, ризик, фінансовий стан

Ефективне функціонування та перспективний розвиток підприємства в сучасних умовах залежать, у першу чергу, від використання нових методів та інструментів управління підприємством, результативності використання всіх видів ресурсів, своєчасного запобігання дії негативних факторів. Дієвим засобом забезпечення стабільного функціонування підприємств є запровадження комплексної системи антикризового управління, спрямованого на своєчасну ідентифікацію кризових явищ і процесів, запобігання їх впливу, забезпечення виходу підприємства з кризового стану.

Різноманітні аспекти антикризового управління підприємствами досліджували такі науковці, як: О. Кузьмін, Л. Лігоненко, О. Мельник, О. Мороз, О. Терещенко, І. Топій, О. Хандій, А. Чернявський та ін. Водночас, подальшого розгляду потребують аспекти вдосконалення підходів до антикризового управління діяльністю підприємств з урахуванням їх галузевої специфіки та сучасних умов економічного розвитку.

Серед усієї сукупності кризових ситуацій та таких, які спричиняють кризу, науковці виділяють:

- криза управління (погіршення якості управління, бюрократизація та збільшення масштабів управління);
- соціальна криза (проблеми своєчасної оплати праці, загроза безробіття, погіршення морально-психологічного клімату);
- економічна криза (неможливість застосування прогресивної техніки і технології, суттєве зменшення обсягів реалізації продукції та послуг, втрати підприємством ринкових позицій);
- інноваційна криза (старіння підприємства, відсутність інноваційної та стратегічної діяльності);
- фінансова криза як фаза розбалансованої діяльності підприємства та обмежених можливостей впливу його керівництва на фінансові відносини [2].

Виділяють такі зовнішні причини кризового стану підприємства, як несприятлива фінансово-економічна та/або соціально-політична ситуація в державі й відповідні зміни ринкових умов, загострення конкуренції, прийняття нових законів чи нормативних актів, що ускладнюють діяльність суб'єкта господарювання, стихійні лиха тощо.

До внутрішніх причин належать прийняття менеджерами помилкових стратегічних або тактичних управлінських рішень, ігнорування потреб модернізації та реструктуризації, недоліки в організації виробництва, недосконалість фінансової, кадрової, інноваційної, інвестиційної та маркетингової політик. У кожному конкретному випадку можливе одночасне поєднання впливу декількох причин [5].

Як відзначає Л. Лігоненко, антикризове управління – це спеціальним чином сформована система, яка безперервно реалізується суб'єктом господарювання, спрямована на найбільш оперативне виявлення ознак кризового стану та створення відповідних передумов для їх своєчасного подолання з метою забезпечення виживання і відновлення життєздатності окремого суб'єкта господарювання, недопущення виникнення ситуації його банкрутства [1].

На думку О. Терещенка, по-перше, це комплекс профілактичних заходів, спрямованих на запобігання фінансовій кризі: системний аналіз сильних та слабких сторін підприємства,

оцінка ймовірності банкрутства; управління ризиками (виявлення, оцінка та нейтралізація), упровадження системи запобіжних заходів тощо. По-друге, це система управління фінансами, спрямована на виведення суб'єкта господарювання з кризи, в тому числі шляхом санації чи реструктуризації суб'єкта господарювання [3].

Структура системи антикризового управління підприємством наведена на рис. 1.

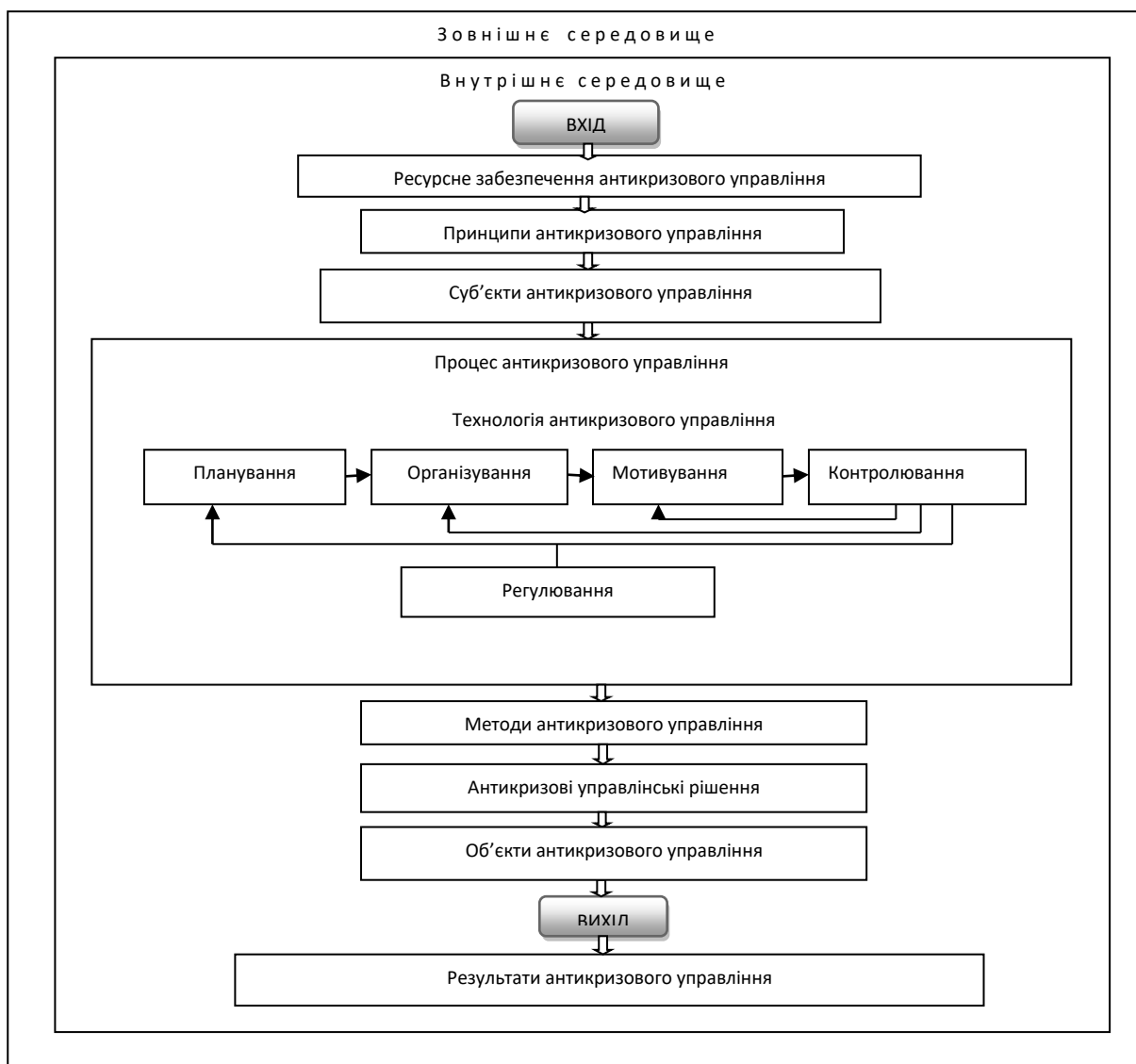

Рисунок 1 – Структура системи антикризового управління підприємством
Джерело: [4, с. 43].

Особливості антикризового управління діяльністю конкретних підприємств, по-перше, визначаються необхідністю подолання зовнішніх кризових чинників розвитку відповідної галузі в країні, а по-друге, залежать від стану організації системи управління на підприємстві.

Проведений аналіз в цілому свідчить про доцільність запровадження моделі проактивного антикризового управління на вітчизняних підприємствах, невід'ємною складовою якої є антикризовий моніторинг, використання сучасних методів ідентифікації і управління ризиками на підприємстві, що дозволить своєчасно виявляти ознаки кризових явищ на найбільш ранніх етапах, запобігати їх негативному впливу або ж мінімізувати такий вплив.

Список літератури

1. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій: [монографія] / Л.О. Лігоненко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т., 2001. – 580 с.
2. Мороз О.В. Фінансова діагностика у системі антикризового управління на підприємстві: монографія / О.В. Мороз, О.А. Сметанюк. – Вінниця: УНІВЕРСУМ, 2006 – 166 с.
3. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія / О.О. Терещенко, Г.М. Пухтаєвич. – 2-ге вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2006. – 268 с.
4. Топій І.І. Розвиток антикризового управління на підприємствах: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Топій І.І.; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – Л., 2012. – 244 с.
5. Хандій О.О. Антикризіві інструменти управління підприємством: практичні аспекти реалізації / О.О. Хандій // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 4. – С. 186-192.

УДК 657

ОБЛІКОВЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ РОЗПОДІЛУ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ

Лізункова А.О.,

Галайко Д.О. студ. гр. ОА – 15м-2

Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті визначено проблемні аспекти процедури розподілу фінансових результатів та відображення в обліку використання прибутку за напрямками. Визначено проблемні аспекти та надані рекомендації з їх подолання

Облік, аудит, дивіденди, резервний капітал, прибуток, фонди спеціального призначення.

В сучасних умовах спостерігається наявність в обліковій практиці нехтування потребами інформаційного забезпечення управління, зокрема і стосовно управління фінансовою діяльністю в частині формування і використання фінансових ресурсів. основною метою діяльності господарюючих суб'єктів є максимізація прибутку, що обумовлює важливість розгляду процедури формування і розподілу прибутку як об'єкту фінансового менеджменту.

Проблеми розвитку теорії і методології бухгалтерського обліку та аналізу, зокрема в частині формування і розподілу фінансових результатів знайшли своє відображення у працях вітчизняних і зарубіжних вчених: М.Т.Білухи, І.О.Бланка, О.С.Бородкіна, Ф.Ф.Бутинця, М.Ф.Ван Бреда, С.Ф.Голова, О.М.Губачової, О.Д.Гудзинського, К.Друрі, Г.Г.Кірейцева, М.В.Кужельного, В.Г.Лінника, М.Р.Метьюса, Є.В.Мниха, В.Б.Моссаковського, М.С.Пушкаря, М.Б.Перери, П.Т.Саблука, В.К.Савчука, Я.В.Соколова, В.В.Сопка, Л.К.Сука, Дж.Фостера, Е.С.Хендріксена, Ч.Т.Хорнгрена, Л.С.Шатковської, М.Г.Чумаченка та інших вчених.

Проте, потребує подальших досліджень цей напрям з огляду на необхідність розв'язання проблемних аспектів облікової практики з врахуванням запитів фінансового менеджменту.

Метою статті є обґрунтування напрямів оптимізації облікового супроводження процедури розподілу прибутку.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.04.2005 р. №95-р Наказ Мінфіну від 28.03.2001 р. «Про кореспонденцію рахунків» доповнено кореспонденцією спрямування чистого прибутку на розвиток виробництва. Така операція відображується у періоді прийняття уповноваженим органом (уповноваженою посадовою особою) рішення про спрямування визначеної частини фактичного чистого прибутку на розвиток виробництва. Ці зміни були внесені для забезпечення відображення в обліку державних комерційних підприємств процедури розподілу прибутку. Відповідно до Плану рахунків також було внесено рахунок 426 «Фонди спеціального призначення». Цей субрахунок наводиться не у всіх редакціях Плану рахунків Кореспонденцію рахунків щодо створення і використання цього фонду наведено в таблиці 1

Кредитове сальдо субрахунку 426 «Фонди спеціального призначення», аналітичних

рахунків 4261 «Фонд розвитку виробництва» та 4262 «Використання фонду виробництва» відображається у рядку 1410 Балансу (ф. № 1) та у рядку 1410 Балансу (ф. № 1-м). Незважаючи на те, що дане розпорядження не стосується безпосередньо підприємств недержавної форми власності Управління методології бухгалтерського обліку у відповіді на запити щодо особливостей відображення в бухгалтерському обліку додаткового капіталу (Лист від 23.02.06 №31-34000-20/23-1051/1259) звернуло увагу на те, що підприємство має право утворювати фонди відповідно до Господарського кодексу України [1].

Таблиця 1 - Створення та використання фондів для державних підприємств

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
Створення та використання фондів для державних підприємств			
1.	Спрямування частини фактичного чистого прибутку на розвиток виробництва	443 «Прибуток, використаний у звітному періоді»	4261 «Фонд розвитку виробництва»
2.	Здійснені за рахунок коштів цього фонду капітальні інвестиції (придбання, створення, модернізація, реставрація, модифікація, реконструкція, добудова, дообладнання основних засобів та інших необоротних активів)	4261 «Фонд розвитку виробництва»	4262 «Використання фонду виробництва»

Кредитове сальдо субрахунку 426 «Фонди спеціального призначення», аналітичних рахунків 4261 «Фонд розвитку виробництва» та 4262 «Використання фонду виробництва» відображається у рядку 1410 Балансу (ф. № 1) та у рядку 1410 Балансу (ф. № 1-м). Незважаючи на те, що дане розпорядження не стосується безпосередньо підприємств недержавної форми власності Управління методології бухгалтерського обліку у відповіді на запити щодо особливостей відображення в бухгалтерському обліку додаткового капіталу (Лист від 23.02.06 №31-34000-20/23-1051/1259) звернуло увагу на те, що підприємство має право утворювати фонди відповідно до Господарського кодексу України.

В обліку, як обстежених сільськогосподарських господарств так і Державних підприємств таке відображення використання прибутку та його спрямування на додатковий капітал не здійснюється. В цьому ми вбачаємо певну невідповідність, тому що відсутність рахунків призначених для відображення в обліку коштів направлення прибутку на розвиток виробничої та соціальної інфраструктури, ускладнює процеси фінансового планування, але повернення до фондового принципу послаблює зацікавленість потенційних інвесторів, може призвести до фальсифікації інформації й обмеження реалізації прав власників (інвесторів) на одержання доходу. Для усунення суперечності та запобігання негативних наслідків доцільно на рівні підприємства розробляти та приймати як додаток до статутних документів «Положення про формування та розподіл прибутків», яке ґрунтується на обраній підприємством дивідендній політиці. У свою чергу статутом має бути передбачено компетенцію розробки цього Положення.

Таким чином, оптимізація обліку додаткового капіталу полягає у розробці внутрішніх регламентів і поглибленні аналітики відображення різних видів додаткового капіталу та його використання. Напрямами подальших досліджень є розробка відповідних форм первинних документів та аналітичних реєстрів.

Список літератури

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV// Відомості Верховної Ради

УДК 657

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ ОБЛІКУ І
КОНТРОЛЮ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ
ВИКОНАННЯ КОШТОРИСІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ -
СПОРТИВНИХ ШКОЛАХ**

Є.В. Селіщева, ст. гр. ОО-16М

Центральноукраїнський національний технічний університет

Досліджено механізм виведення фінансового результату виконання кошторису бюджетними установами. Проаналізована інформативність фінансової звітності бюджетних установ. Запропонована деталізація «Звіту про результати фінансової діяльності» бюджетної установи.

кошторис бюджетної установи, фінансовий результат, бюджетна установа, звіт про результати фінансової діяльності

Актуальність обраної теми обумовлена тим, що на сьогодні фінансовий результат обчислюється розрахунково із врахуванням залишків за рахунками, що склалися у попередні бюджетні періоди, що значно знижує інформативність фінансової звітності бюджетних установ та унеможливує аналіз і контроль його формування за звітний період.

За мету при написанні поставлено визначити напрями оптимізації існуючої форми звітності бюджетних установ в частині виконання кошторису.

Основним документом, який надає повноваження бюджетній установі щодо отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання ними своїх функцій та досягнення цілей, поставлених на рік, є кошторис. Згідно з чинним законодавством, кошторис бюджетної установи є основним плановим фінансовим документом, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподілу бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань і здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень.

Формування кошторису доходів і видатків здійснюється на підставі показників лімітної довідки про бюджетні асигнування, яка надається головним розпорядником бюджетних коштів. Тобто, лімітна довідка про бюджетні асигнування встановлює граничні суми видатків, які можуть здійснюватись упродовж бюджетного періоду з метою виконання основних функцій, та, зокрема, встановлює помісячні обсяги асигнувань за такими найважливішими напрямками витрат, як оплата праці, оплата комунальних послуг та енергоносіїв тощо.

Розрахунки до кошторису складаються на основі виробничих показників діяльності бюджетної установи, а також відповідно до діючого законодавства щодо порядку видатків на виплату заробітної плати, як наприклад у спортивних школах тренерам, допоміжному персоналу, адміністративно-господарському персоналу, соціальні допомоги, дотримання діючих норм видатків за окремими видами діяльності.

Основою для визначення сумарних видатків усіх рівнів є кількість установ і показники по контингенту (рис. 1).

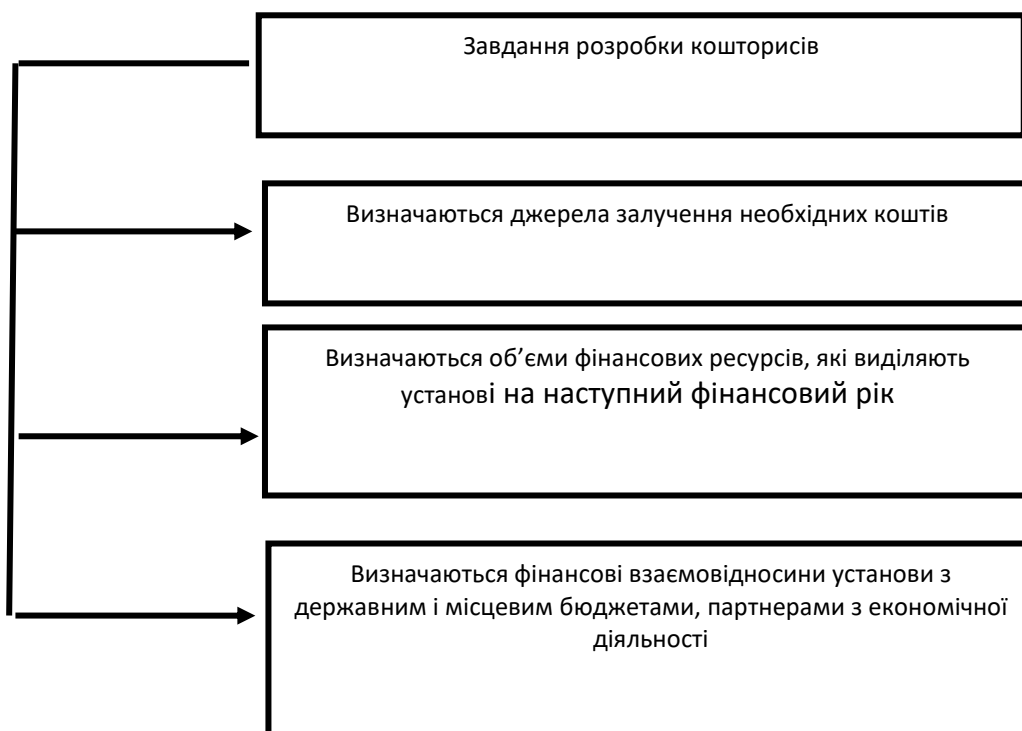

Рисунок 1 - Основні завдання, які вирішуються під час розробки кошторису

Виділення коштів починається з встановлення для бюджетної установи виробничих показників діяльності (завдання, контрольні цифри), з урахуванням якого формується кошторис видатків. Для спортивних шкіл виробничими показниками є кількість спортсменів і груп. Під час фінансового планування враховуються не лише показники на початок і кінець фінансового року, але й середньорічні показники, які залежать від термінів комплектування (прийому), випуску та відсіву в процесі тренування. Середньорічні показники кошторису і контингенту розраховуються за формулою:

$$K_{\text{сер.}} = (K1M1 + K2M2) / 12, \quad (1)$$

де $K_{\text{сер}}$ – середньорічний контингент (мережа закладів);

$K1$ – контингент на початок року, що планується;

$M1$ – кількість місяців функціонування установи із новим контингентом на кінець року;

$K2$ – контингент наступного року;

$M2$ – кількість місяців функціонування установи з новим контингентом;

12 – кількість місяців у році.

Розрахунок середньорічних величин може також здійснюватися шляхом додавання показників на кожне 1-е число місяця і поділом отриманої суми на 12. Під час розрахунку середньорічної кількості вихованців установи цей метод найкращий, оскільки дає змогу більш точно визначити контингент, що потрібний.

Особлива увага під час здійснення розрахунків за поточними видатками приділяється видаткам на оплату праці та нарахуванням на неї. Перед виконанням розрахунків фонду заробітної плати обов'язково складаються тарифікаційні списки та штатні розписи установи

станом на 1 січня та 1 вересня планового року, а також на інші відповідні дати, якщо планується підвищення розмірів посадових окладів або інших виплат.

Тарифікаційний список складається у вигляді таблиці, яка містить таку обов'язкову інформацію про кожного з працівників, що працюють у бюджетній установі: прізвище, ім'я, по батькові; посада, спеціалізація, почесні звання, тренерська категорія, найменування документа про освіту; розмір посадового окладу на місяць; розмір підвищень до посадового окладу; кількість годин роботи на тиждень; заробітна плата за посадовими окладами; розмір заробітної плати на місяць кожного окремого працівника та всього.

Для узагальнення інформації про результати виконання кошторису спортивних шкіл складається «Звіт про результати фінансової діяльності» (форма № 9) для виведення її фінансового результату діяльності за звітний рік. У ньому відображаються загальними сумами операції, наслідками яких є збільшення або зменшення доходів та (або) видатків розпорядників бюджетних коштів (результат переоцінок може впливати як на збільшення доходів розпорядників бюджетних коштів, так і на збільшення видатків). Також у цьому звіті відображають фінансовий результат.

Процедура виведення фінансового результату виконання кошторису установи складається з двох етапів:

1) визначення переліку субрахунків бухгалтерського обліку, які підлягають закриттю заключними оборотами після закінчення року. З'ясування питань, що виникають під час закриття певних рахунків;

2) відображення фінансового результату в річному балансі установи. Звірка та аналіз цього показника з даними інших форм звітності.

Стосовно першого етапу, то закриттю заключними оборотами підлягають обороти рахунків класу 7 «Доходи» та класу 8 «Витрати». Підсумкові обороти за субрахунками рахунків з обліку доходів загального фонду списуються у кредит рахунку 431 «Результат виконання кошторису за загальним фондом», а по субрахунках рахунків з обліку видатків — у дебет рахунку 431 «Результат виконання кошторису за загальним фондом». Фінансовий результат за спеціальним фондом формується аналогічно списанням доходів спеціального фонду у кредит рахунку 432 «Результат виконання кошторису за спеціальним фондом», а видатків — у дебет рахунку 432 «Результат виконання кошторису за спеціальним фондом».

Другий етап виведення фінансового результату виконання кошторису бюджетної установи полягає у відображенні його в звітності. Чинне нормативно-правове забезпечення передбачає узагальнення результату виконання кошторису у формі № 1 «Баланс», де фінансовий результат за всі бюджетні роки показується у складі власного капіталу зі знаком плюс (профіцит) або мінус (дефіцит) (у розділі I Пасиву балансу в рядках 350 «Результат виконання кошторису за загальним фондом», 360 «Результат виконання кошторису за спеціальним фондом»); у формі № 9 «Звіт про результати фінансової діяльності» (у рядках 090 «Фінансовий результат за загальним фондом» і 900 «Фінансовий результат за спеціальним фондом»).

Слід зазначити, що фінансовий результат обчислюється розрахунково із врахуванням залишку за рахунками 431 «Результат виконання кошторису за загальним фондом» і 432 «Результат виконання кошторису за спеціальним фондом», що склалися у попередні бюджетні періоди. Отже, залишки за рахунками, що переносяться до форм фінансової звітності, не відбивають фінансовий результат за звітний бюджетний рік, а показують його сумарно з фінансовими результатами, що утворилися за попередні бюджетні періоди, що є суттєвим недоліком, який знижує інформативність фінансової звітності.

Для вдосконалення узагальнення інформації з обліку результатів виконання кошторису та усунення виявленого недоліку у форму № 9 «Звіт про результати фінансової діяльності» слід ввести додаткові рядки: 091 «Фінансовий результат за загальним фондом за поточний рік» і 901 «Фінансовий результат за спеціальним фондом за поточний рік». Чинна методика узагальнення облікової інформації передбачає складання «Звіту про результати фінансової діяльності». Назва цього звіту потребує коригування, оскільки в ньому

відображаються результати всіх видів діяльності бюджетних установ, а не лише фінансової, отже уточнення потребують види діяльності бюджетних установ.

Список літератури

1. Анікеєва А. В. Контроль формування і використання кошторису бюджетної установи [Електронний ресурс] / А. В. Анікеєва // Управління розвитком. - 2014. - № 14. - С. 142-144. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>
2. Волковська Я.В. Удосконалення організації бухгалтерського обліку в бюджетних установах як засіб підвищення ефективності використання бюджетних коштів / Я.В.Волковська // Управління розвитком. – №18. – 2012. – С.125-127.
3. Гаврюкова А. Г. Аналітичний огляд стосовно виконання кошторису на утримання бюджетної установи [Електронний ресурс] / А. Г. Гаврюкова // Управління розвитком. - 2013. - № 17. - С. 81-84. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2013_17_32
4. Даценко Г. В. Фінансовий контроль за виконанням кошторису бюджетних установ, визначення основних етапів [Електронний ресурс] / Г. В. Даценко, Т. В. Поліхун // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2014. - Вип. 1. - С. 312-318. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2014_1_42

УДК: 336.64

УПРАВЛІННЯ ВІДТВОРЕННЯМ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Д.В. Сундукова, магістр гр. ФК-15М-2
Центральноукраїнський національний технічний університет

Обґрунтовано теоретико-методичні засади формуванню ефективної системи управління відтворенням необоротних активів підприємства. запропоновано технологію організації системи управління інвестуванням необоротних активів
необоротні активи, інвестиційний процес, система управління інвестуванням, ефективність системи управління необоротними активами.

Проблема залучення інвестиційних ресурсів та оптимізації співвідношення їх джерел сьогодні є особливо актуальною для українських підприємств. Розвиток вітчизняної супроводжувався відмовою від фінансування прикладних досліджень, збільшенням частки довгострокових запозичень у загальній структурі джерел фінансування. Це порушило розвиток техніко-технологічної бази, знизило рівень наукового обґрунтування проектних рішень щодо формування відтворювального механізму засобів виробництва, які є базовою складовою необоротних активів підприємств. Все це зумовлює актуальність дослідження відтворювального процесу на підприємстві, пошуку оптимальної системи управління інвестуванням для забезпечення ефективного відтворення необоротних активів на вітчизняних підприємствах.

Проблеми ефективного використання основних засобів як складової виробничих потужностей підприємств, досліджувалась такими вченими, як А.І. Анчішкін, В.М. Архіпов, І.І. Іванов, Е.А. Іванов, Е.Л.Кантор, В.М. Канінгем, А.М. Кінг, В.П. Красовський, Д.Ж. Крісті, М. Герасимчук, І. Лукінов, Б. Кваснюк, М. Чумаченко, А.Е Фукс , В. Ключко, Г. Одинцова, П. Орлов, М. Хохлов, І. Волик, І. Швець тощо.

Управління інвестуванням в необоротні активи потребує удосконалення методів діагностики їх стану та наукового обґрунтування заходів щодо ефективного використання і своєчасного оновлення необоротних активів підприємств.

Метою даної роботи є розв'язання проблеми відтворення необоротних активів підприємств та підвищення ефективності управління ними.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення ефективного управління необоротними активами підприємств у сучасних умовах господарювання.

"Необоротні активи" - синтетична категорія, що включає засоби виробництва з притаманною їм матеріально-речовою формою вираження та здатністю переносити свою вартість на вартість продукції частинами.

Основними напрямками класифікації активів є участь у господарському процесі, форми функціонування, функціональна роль в процесі відтворення, ліквідність активів.

Оцінка необоротних активів повинна проводитись комплексно, з урахуванням матеріальних та вартісних факторів. Така оцінка повинна відповідати цілям аналізу необоротних активів та ґрунтуватися на робочому місті, тобто аналізувати систему „людина-машина”. Оцінку засобів виробництва потрібно проводити комплексно за такими групами показників: економічними, технічними, санітарно-гігієнічними, ергономічними.

Амортизаційна політика підприємства є складовою частиною загальної політики управління необоротними активами, що полягає в індивідуалізації рівня інтенсивності їх відновлення відповідно до специфіки їх експлуатації в процесі операційної діяльності.

У процесі формування амортизаційної політики підприємства, що визначає рівень інтенсивності відновлення окремих груп необоротних активів, враховуються такі основні фактори:

- обсяг операційних основних засобів і нематеріальних активів, що використовуються підприємством. Вплив амортизаційної політики підприємства на інтенсивність відновлення операційних необоротних активів і на кінцеві фінансові результати його діяльності зростає пропорційно збільшенню обсягу власних основних засобів і нематеріальних активів;

- методи відображення в реальній вартості використовуваних основних засобів і нематеріальних активів. Здійснювана переоцінка цих видів операційних активів підприємства носить у сучасних умовах періодичний характер і не повною мірою відображає ріст цін на них. У зв'язку з цим амортизаційні відрахування не характеризують повною мірою фактичний знос цих активів і втрачають своє реноваційне значення. Зниження показників реального зносу операційних необоротних активів призводить не тільки до зменшення швидкості їх відновлення, але і до формування зайвої фіктивної суми прибутку підприємства, а відповідно, й до вилучення з нього додаткових фінансових засобів у вигляді сплати податку на прибуток;

- реальний термін використання підприємством амортизаційних активів. Установлений у процесі розробки норм амортизації середній термін використання окремих видів основних засобів носить знеособлений характер і повинен конкретизуватися на кожному підприємстві з урахуванням особливостей їх використання в операційній діяльності. Це стосується й окремих видів нематеріальних активів, що використовуються в операційному процесі, термін служби яких підприємство встановлює самостійно (але не більше 10 років);

- дозволені законодавством методи амортизації. Велика кількість дозволених щодо використання методів амортизації необоротних активів дає можливість підприємствам формувати альтернативні варіанти амортизаційної політики в широкому діапазоні;

- склад і структура основних засобів. Методи амортизації диференціюються в розрізі рухомої і нерухомої (активної і пасивної) частин операційних основних засобів. Цю ж диференціацію визначають і встановлені норми амортизаційних відрахувань;

- темпи інфляції. В умовах високої інфляції постійно знижується база нарахування амортизації, а відповідно і розміри амортизаційних відрахувань. Крім того, інфляція робить негативний вплив на реальну вартість накопичених зкоштів амортизаційного фонду, що негативно впливає на фінансові можливості збільшення швидкості відновлення операційних необоротних активів;

- інвестиційна активність підприємства. Вибір методів амортизації значною мірою визначається рівнем поточної потреби в інвестиційних ресурсах, готовністю підприємства до реалізації окремих інвестиційних проектів, що забезпечують відновлення операційних необоротних активів.

Управління інвестуванням у необоротні активи має здійснюватися на основі багатофакторної залежності.

Проектування системи управління інвестуванням у необоротні активи підприємств потрібно здійснювати з урахуванням існуючої на підприємствах організації менеджменту. Для цього визначається рівень розвиненості організації процесів управління на підприємствах на основі дослідження операцій, процедур, методів, що використовуються, документообігу.

До основних індикаторів можна віднести: документ, який регламентує управління інвестиційною діяльністю; стандартна форми оформлення інвестиційних проектів; план інвестиційної діяльності та його часовий горизонт; бюджет інвестиційної діяльності; рівень розвитку організаційної структури системи управління інвестиціями; регламентація бізнес-процесів інвестиційної діяльності; критерії, що використовуються при оцінці інвестиційних проектів; використання оцінки альтернативних проектів; використання фактору зміни вартості грошей у часі при оцінці проектів; зворотній зв'язок з оцінкою проекту після його реалізації. На основі виокремлених індикаторів визначається рівень організації управління на підприємствах.

У основу запропонованої організаційної структури системи управління інвестиціями у необоротні активи покладено дерево цілей, що сформульовано на проєктований період. На підприємствах можна виділити наступні цільові показники: матеріаловіддача, втрати від браку, витрати на експлуатацію і ремонт, отримання продукції з 1м² площі, трудомісткість одиниці виробу, коефіцієнт введення необоротних активів, продуктивність обладнання, втрати від простоїв і несвоєчасного введення необоротних активів, втрати від нераціональної структури інвестиційних джерел і втрати від неякісних робіт.

Досягнення кожної мети на підприємстві передбачає управління такими складовими елементами: матеріало- та енерговіддача, якість, експлуатаційні характеристики необоротних активів, завантаженість виробничих потужностей та площ, трудомісткість продукції, фондівіддача, процеси оновлення потужностей, інвестиційні проекти з розвитку необоротних активів.

В основу організаційної структури системи управління необоротними активами покладено поелементно-функціональний підхід, сутність якого полягає в умовному розділенні системи управління інвестуванням на окремі однорідні підсистеми. На основі даного підходу в організаційній структурі, відповідно до об'єктів управління, виділено вісім підсистем: управління матеріало- та енерговіддачею, управління якістю, управління експлуатацією необоротних активів, управління завантаженістю виробничих потужностей та площ, управління трудомісткістю виробництва, управління фондівіддачею, управління введенням нових потужностей, управління реалізацію інвестиційних проектів.

По кожному зі складових елементів визначено зміст цілей та спеціальні функції органів управління. Кожна з функцій виконується одним, або декількома підрозділами, виконавцями.

Критерієм ефективності запропонованої системи управління інвестуванням необоротних активів підприємств виступає рівень перевищення відносного приросту прибутку над відносним приростом інвестицій

Україна володіє достатньою чисельністю підприємств, однак, їх наявний виробничий та науково-технічний потенціал не використовується на повну потужність. Вивчення стану необоротних активів підприємств, динаміки їх руху і відтворення, показало, що підприємства не вкладають кошти в оновлення техніко-технологічної бази, підвищення комплексного рівня автоматизації та роботизації, а проводять безсистемні одиничні заміни засобів виробництва, або вкладають кошти у збільшення виробничих запасів. Пріоритетним

напрямом розвитку підприємств має стати впровадження новітніх систем управління відтворення необоротних активів

Список літератури

1. Бердар М.М. Фінанси підприємств: навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 352 с.
2. Ковалев В.В. Фінансовий менеджмент: теорія і практика / В.В. Ковалев. — М.: Проспект, 2007. — 1104 с.
3. Олійник Л.В. Сучасні підходи до ефективного управління ресурсами та активами підприємства // IX Міжнародна науково-практична конференція, 12.07.2012 р.
4. Федорова Г.П. Механізми управління активами підприємств на основі їх капіталізації, Інститут регіональних досліджень НАН України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/En/EM/2008_5_2/Zbirnik_EM_08_2_261.pdf
5. Швиданенко Г.О., Покропивний С.Ф., Клименко С.М. та ін. Економіка підприємства: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Г.О.Швиданенко, С.Ф. Покропивний, С.М. Клименко та ін. — К.: КНЕУ, 2009 — 248 с.
6. Царьов В.М. Новітній метод динамічного оцінювання інтенсивності використання інвестиційних ресурсів підприємства / В.М. Царьов// Формування ринкової економіки. Економіка підприємства: теорія та практика. Спец. Випуск: у 2.ч. Ч.1. - Київ: КНЕУ, 2010. - С. 206 – 212.

УДК 005.95³

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМУНАЛЬНОГО РЕМОНТНО-ЕКСПЛУАТАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ КРЕП №3, М. КІРОВОГРАД)

О.О. Півень, ст.гр.ДІ-15-М

Центральноукраїнський національний технічний університет

В статті розглянуто питання документаційного забезпечення на підприємствах комунальної сфери
Документаційне забезпечення, комунальне ремонтно-експлуатаційне підприємство (на прикладі КРЕП
№3, м. Кіровоград)

Комунальні підприємства є неодмінною складовою фінансового забезпечення сталого розвитку територій, оскільки комунальна власність є економічною основою місцевого самоврядування, разом з тим, її об'єкти призначені для вирішення соціальних питань місцевого значення, задоволення житлово-комунальних, соціально-культурних, побутових та інших потреб населення відповідної території. Однак на сьогодні в Україні підприємства комунальної форми власності займають незначне місце в структурі матеріального та фінансового забезпечення місцевого. Теорія та практика державного управління. – самоврядування. Для них характерна збитковість, залежність від дотацій з місцевих бюджетів, фізична та моральна зношеність основних фондів тощо. З огляду на це, особливої актуальності набуває дослідження шляхів підвищення ефективності діяльності комунальних підприємств і перетворення їх у реальне джерело фінансового забезпечення сталого розвитку територій.

Питання управління комунальною власністю являються предметом наукових розвідок українських вчених В. Алексєєва, В. Бабаєва, В. Борденюка, В. Воротіна, В. Кравченка, В. Куйбіди, Ю. Лебединського, О. Мордвінова, Н. Нижник, та ін. Дослідженням фінансового забезпечення підприємств комунальної форми власності присвячено наукові праці М. Забаштанського [2], Г. Козинець [3], С. Попової [3], О. Нагорної [4], В. Толуб'яка [5], О. Шевченко [6] та ін. Однак питання підвищення ролі фінансів комунальних підприємств у процесах соціально-економічного розвитку територій розглядалося в науковій літературі фрагментарно і потребує більш детального опрацювання. Метою статті є дослідження ролі

³ Науковий керівник: канд. пед. наук, доц. Коломієць О.Б.

фінансів підприємств комунальної власності в забезпеченні соціально-економічного розвитку територіальних громад в Україні, визначення проблем у цій сфері та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності діяльності комунальних підприємств як складової фінансової бази сталого розвитку територій.

Фінансові ресурси комунальних підприємств є невід'ємною частиною фінансової системи регіону і мають складну систему зв'язків із фінансовими ресурсами місцевих органів влади. Так, створення нових комунальних підприємств, їхнє інвестування й пільгове кредитування, покриття запланованих збитків тощо фінансується за рахунок місцевих бюджетів та місцевих позабюджетних цільових фондів. З іншого боку, за рахунок фінансових ресурсів комунальних підприємств формується певна частка дохідної частини фінансових ресурсів місцевих органів влади. Аналіз структури кількості об'єктів ЄДРПОУ станом на 1.01.2014 р. по Україні свідчить, що питома вага кількості підприємств комунальної форми власності у загальній кількості підприємств незначна – 1,1 % від загальної кількості підприємств [1].

Підприємства комунальної форми власності мають найгірші показники фінансово-господарської діяльності. Так, фондівдача на комунальних підприємствах у 2 рази нижча, ніж на державних, у 4 рази нижча. Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку підприємствах колективної форми власності, і в 11 разів нижча, ніж на приватних підприємствах. Не дивно, що за такої низької ефективності використання основних виробничих фондів собівартість продукції комунальних підприємств є найвищою. У зв'язку з цим виникає дефіцит інвестиційних ресурсів, які могли б оздоровити фінанси комунальних підприємств, оскільки за таких умов мало бажаючих вкладати кошти у їх розвиток. Місцеві ж бюджети не настільки потужні, щоб самостійно у достатніх обсягах фінансувати роботу комунальних підприємств, здійснювати їх технічну та технологічну модернізацію. Комунальні підприємства, які здійснювали технологічні інновації в 2012 р., складають 2 % від загальної кількості підприємств, що здійснювали технологічні інновації, і 0,2 % від загальної кількості комунальних підприємств, тоді як державні підприємства складають 8,5 % і 3 % відповідно [1]. Усе це призводить до прискореного фізичного і морального старіння основних фондів комунальних підприємств та поглиблення їх кризового стану, погіршення матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування в Україні. Доходи від операцій із комунальною (муніципальною) власністю в розвинених країнах створюють фінансову базу місцевих органів, зокрема, податкову базу місцевих бюджетів. Комунальне майно виступає заставою для отримання кредитів і випуску місцевих позик, є об'єктом продажу. В Україні податок на прибуток підприємств комунальної форми власності зараховується до місцевих бюджетів і не враховується при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

Однак надходження від нього не перевищують 1-2 % у доходах місцевих бюджетів [5]. Тим не менш, не маючи значного фіскального значення, об'єкти комунальної власності є основними ланками, через які місцева влада має змогу забезпечувати надання соціальних послуг та впливати на соціально- економічний розвиток території. Різносторонні функції комунальних підприємств дозволяють говорити про виділення в сукупності самих об'єктів комунальної форми власності двох груп, які потребують різних підходів до управління цими підприємствами:

- 1) об'єкти соціального характеру, що забезпечують життєдіяльність територіальної громади – мережа забезпечення населення комунальними послугами, заклади освіти та охорони здоров'я, об'єкти інженерно-технічної інфраструктури міста, житловий фонд тощо;
- 2) комерційні об'єкти – підприємства комунальної власності, функціонування яких безпосередньо не пов'язано з виконанням певних соціальних функцій – нерухомість офісного, торговельного та складського призначення, підприємства комунальної форми власності, що не є природними монополіями та працюють на ринку (наприклад, будівельні компанії). Для першої групи комунальних підприємств в сучасних умовах в Україні характерна збитковість, тоді як підприємства другої групи цілком можуть бути конкурентоспроможними на ринку і отримувати прибуток.

4 Виділяють такі групи фінансових методів управління комунальною власністю:

1) активні (внески у статутний фонд комунальних підприємств відповідно до законодавства з метою інвестування в необоротні активи, ефективне управління пакетом акцій конкретного акціонерного товариства);

2) пасивні (надання поточних трансфертів підприємствам, приватизація, здача майна в оренду, реструктуризація, передача під заставу майна та акцій). Використовуючи активні методи управління об'єктами комунальної власності, важливо забезпечити інвестиційну привабливість останніх. Це дасть змогу підвищити рівень дохідності та ринкову вартість акцій, що належать громаді та сприятиме зростанню надходжень в місцеві бюджети. Підвищенню ефективності використання комунальної власності також має сприяти оптимізація структури інвестиційного портфелю територіальних громад шляхом зменшення його обсягу за рахунок належних громадам збиткових та малорентабельних об'єктів комунальної власності та збільшення – за рахунок придбання акцій високодохідних, що мають стратегічне значення підприємств [4].

Забезпечення беззбиткової діяльності комунальних підприємств та збереження комунального майна можливе шляхом надання фінансової підтримки комунальним підприємствам, спрямованої на виконання наступних завдань:

1) здійснення статутної діяльності комунальних підприємств;

2) забезпечення раціонального використання і збереження комунального майна, розвиток матеріальної бази підприємств;

3) запобігання банкрутства та відновлення платоспроможності комунальних підприємств;

4) вирішення окремих питань господарської діяльності комунальних підприємств шляхом поповнення обігових коштів.

Підсумовуючи, пропонуємо низку рекомендацій, які дозволять підвищити ефективність функціонування комунальних підприємств.

1. Застосування місцевими органами влади сучасних технологій управління фінансами підприємств (маркетингових, фінансових, податкових тощо) при формуванні стратегії управління комунальними підприємствами, зокрема: – запровадження механізмів планування фінансових результатів діяльності підприємств комунальної форми власності і системи моніторингу фінансових планів; – застосування в окремих випадках замість кошторисного фінансування механізмів прибуткової діяльності і комерційного розрахунку.

2. Залучення у процес надання послуг соціального характеру суб'єктів підприємницької діяльності на засадах співфінансування, а також суб'єктів ринкової інфраструктури (страхових та консалтингових компаній, аудиторських фірм) із метою покращання процесу планування та мінімізації ризиків.

3. Залучення оціночних компаній до оцінки вартості майна та підготовки його до продажу чи передачі в оренду. Програмі реалізації комунального майна має передувати розробка цілей подальшого використання майнових комплексів.

4. Підвищення рівня конкурентоспроможності об'єктів комунальної власності, метою діяльності яких є надання послуг соціального характеру. З метою покращання якості надання ними послуг, фінансування таких об'єктів повинно базуватися на засадах повного бюджетного забезпечення із залученням позик та інвестицій. Із цією метою необхідно вдосконалити принципи організації місцевими органами належної роботи по управлінню об'єктами соціальної сфери, переданими у комунальну власність.

5. Функціонування об'єктів комунальної власності, які безпосередньо не пов'язані з виконанням соціальних завдань, на засадах рентабельності та прибутковості. З метою збільшення надходжень від податку на прибуток таких підприємств до місцевих бюджетів, до таких об'єктів має бути застосований механізм передання їх до комерційного управління суб'єктам приватного сектору, із розмежуванням функцій власності від функцій управління. Місцеві органи мають забезпечувати умови для підвищення їх конкурентоспроможності.

Література

1. Державна служба статистики в Україні / Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Забаштанський М. М. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств комунального господарства / М. М. Забаштанський // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 6. – С. 25–29.
3. Козинець Г. Удосконалення фінансування підприємств комунальної форми власності / Г. Козинець, С. Попова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kntu.kr.ua.
4. Нагорна О. В. Стратегія фінансового забезпечення підприємств комунального господарства: сутність та особливості / О. В. Нагорна // “Ефективна економіка” Електронне наукове фахове видання. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua>.
5. Толуб'як В. Підвищення ефективності підприємств комунальної власності у завданнях наповнення бюджетів місцевого самоврядування / 8 Теорія та практика державного управління. – Вип. 4 (47) В. Толуб'як // Вісник НАДУ при Президентіві України. – 2004. – № 1. – С. 257–264.
6. Шевченко О. В. Формування комунальної власності як джерела економічної самодостатності територіальних громад / О. В. Шевченко // Аналітичні записки щодо проблем та подій суспільного розвитку, НІСД. – 2011.

УДК 343.98

ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНАХ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Ю.С. Черчелюк, магістр гр. ДІ-15-М*

Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті висвітлено сучасний стан організації та впровадження електронного документообігу в діяльності місцевих органів виконавчої влади як складника електронного урядування. Визначено проблемні питання та шляхи їхнього розв'язання.

електронний документообіг, електронне урядування, електронний цифровий підпис, місцеві органи виконавчої влади, управлінські рішення, адміністративна реформа

Актуальність теми. Серед пріоритетів державного управління сьогодні розвиток електронного урядування є вагомим інструментом розвитку інформаційного суспільства, оскільки запровадження його створюватиме широкі умови для відкритого та прозорого управління.

Адже «Електронне урядування – форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян» [4].

Провідною складовою електронного урядування має стати система електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів як основа розвитку систем електронного документообігу – високотехнологічного і прогресивного підходу до підвищення ефективності роботи всіх державних установ та організацій.

Особливо важливого значення набуває поширення систем електронного документообігу в діяльності місцевих органів виконавчої влади та самоврядування, що мають найбільшу структурну та територіальну розрізненість, однак потребують постійної взаємодії для узгодженої реалізації державної політики на місцях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблеми впровадження електронного документообігу в діяльності місцевих органів виконавчої влади останнім часом зверталось чимало науковців, серед яких К. Вознюк, Н. Грицяк, І. Двойленко, Н. Драгомирецька, О. Загаєцька, С. Кулешов, К. Линьов, І. Лопушинський, Я. Олійник, Г. Охріменко, С. Радченко, І. Рубан, К. Синицький, С. Чукут та ін. Проте в Україні проблемам організації електронного документообігу приділяється недостатня увага. Крім того, автори зазвичай звертають увагу лише на якусь складову проблеми електронного документообігу. Практика ж його здійснення залишається загалом неефективною, а введені окремі системи

електронного документообігу не мають концептуальних підходів і не опираються на науково-теоретичні обґрунтування.

Постановка завдання. Мета статті – з'ясувати концептуальні засади запровадження систем електронного документообігу в місцевих органах влади як складової електронного урядування, з урахуванням вимог нормативно-правових актів у цій сфері та необхідності підвищення ефективності ділових процесів.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в місцевих органах влади тією чи іншою мірою вже склалися умови для певних змін у сфері інформатизації:

- місцеві органи влади практично забезпечені комп'ютерною технікою та базовим програмним забезпеченням;

- уживаються заходи до створення інфраструктури для забезпечення діяльності місцеві органи влади, зокрема для підключення до Інтернету;

- упроваджено чималу кількість комплексних інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем, зокрема систем відомчого електронного документообігу та систем підтримки прийняття управлінських рішень;

- у переважній більшості державних службовців сформовано базові навички використання інформаційних технологій [5].

Водночас практичне впровадження електронного документообігу гальмується відсутністю координації діяльності місцевих органів державної влади щодо впровадження вищезазначених технологій та вкрай низькою мотиваційною складовою працівників цих органів.

Основні причини, які стримують процес переходу від паперового до електронного документообігу, на нашу думку, такі:

- відсутність системи національних інформаційних ресурсів;

- відсутність єдиного формату та протоколів електронного цифрового підпису;

- низький рівень знань посадових осіб місцевих органів державної влади та самоврядування щодо суті та переваг електронного документообігу;

- консерватизм персоналу та стереотипи їхнього мислення й звичка працювати з паперовими документами;

- складність переведення наявних документів із паперової форми в електронну;

- фізична зношеність та моральна застарілість переважної більшості комп'ютерної техніки, відсутність доступу до мережі Інтернет;

- потреба в забезпеченні правової сили електронних документів шляхом упровадження електронного цифрового підпису [6].

Переваги електронного документообігу очевидні:

- доступність інформації та прозорість руху документів;

- підвищення швидкості обробки паперових документів;

- посилення виконавської дисципліни;

- зменшення часу передусім на пошук документів та інформації;

- формування електронного архіву документів;

- створення передумов для уніфікації та стандартизації правил роботи з документами. Тому подолання негативних тенденцій повинно стати пріоритетом, як і передбачається законами України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронний цифровий підпис» [1, 2].

Основними принципами створення та упровадження системи електронного документообігу (далі – СЕД) в місцевих органах влади повинні стати:

- визначення концептуальних засад формування системи електронного документообігу;

- правова основа;

- забезпечення надійного захисту електронних інформаційних ресурсів;

- обґрунтованість підходів і продуктів, що використовуються в рамках упроваджуваних систем електронного документообігу;

– забезпечення сумісності системи електронного документообігу з електронними інформаційними системами місцевих органів влади.

Для уникнення перешкод при створенні системи електронного документообігу потрібні:

1. Політична воля керівництва органу влади.

Це вкрай важливий чинник, оскільки керівництво місцевого органу влади бере на себе відповідальність за формування електронного документообігу та його результат. Без цього досягнення кінцевого результату неможливе.

2. Електронний цифровий підпис, який розв'язує питання легітимності документообігу.

3. Телекомунікаційна інфраструктура, що передбачає створення в окремо взятому органі влади локальної мережі. [6]. Крім того, важливою є інтеграція СЕД до існуючих систем електронного документообігу.

Ця робота, на нашу думку, має розпочинатися з формування Концепції електронного документообігу в місцевих органах влади, мета якої передбачає визначення засад та створення умов для автоматизації та оптимізації загальних процесів діловодства і документообігу із застосуванням електронного цифрового підпису, підвищення ефективності діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Упровадження системи електронного документообігу передбачає створення якісно нових форм організації діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування та їхню інформаційну взаємодію.

СЕД призначено насамперед для автоматизації процесів щодо обліку та опрацювання проектів документів, вхідної, вихідної, внутрішньої розпорядчої кореспонденції, звернень громадян, запитів на інформацію та інших документів, забезпечення контролю за виконанням документів як в умовах зосередженої, так і територіально розподіленої організаційної структури.

Основними принципами електронного документообігу повинні стати:

- єдині технічні стандарти;
- конфіденційність і захист інформації;
- орієнтація на інтереси і потреби користувачів системи.

З урахуванням переваг технологій електронного урядування завданнями із забезпечення електронного документообігу є:

- удосконалення технології державного управління;
- підвищення якості управлінських рішень;
- економія бюджетних коштів на утримання органів влади;
- організація інформаційної взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на базі електронного документообігу з використанням електронного цифрового підпису;
- організація надання місцевими органами влади послуг громадянам і суб'єктам господарювання в електронному вигляді з використанням Інтернету та інших засобів, насамперед за принципом «єдиного вікна»;
- забезпечення передачі і довгострокового зберігання електронних документів у відомчих і державних архівах, підтримки їх в актуалізованому стані та надання доступу до них.

Створення і впровадження системи єдиного електронного документообігу в місцевих органах влади доцільно здійснювати в декілька етапів. При цьому потрібно:

- проаналізувати наявні в місцевих органах влади області системи автоматизації діловодства та системи електронного документообігу;
- проаналізувати ринок пропозицій щодо готових систем електронного документообігу;

– визначити доцільність придбання готової СЕД чи замовлення її розроблення під потреби місцевих органів влади з урахуванням специфіки діяльності та особливостей діловодства;

– провести інвентаризацію наявної комп'ютерної техніки місцевих органів влади області, яка залучатиметься до електронного документо-обігу, та визначити потребу в її модернізації чи залученні додаткової кількості техніки;

– розробити технічні вимоги та проект технічного завдання на створення і впровадження в місцевих органах влади системи електронного документообігу із застосуванням електронного цифрового підпису;

– провести комплекс навчань адміністраторів СЕД;

– провести комплекси періодичних рольових навчань персоналу місцевих органів влади для опрацювання основних процедур безпаперового руху документів;

– здійснити міграцію паперових документів в електронну форму;

– запровадити повний цикл безпаперового проходження вхідних і вихідних документів;

– підтримати на належному рівні якісні показники електронного документообігу.

Програмне забезпечення СЕД повинно забезпечувати нормальну (штатну) роботу користувача з будь-якої робочої станції в локальній мережі і не повинно бути прив'язаним до конкретного комп'ютерного, периферійного, мережевого чи іншого обладнання, кількості чи територіального розміщення робочих місць.

СЕД має враховувати перспективи свого дальшого розвитку та модернізації, мати гнучку внутрішню архітектуру і легко налаштовуватися при частковій зміні прикладного програмного забезпечення.

Висновки.. Отже, підсумовуючи зазначене вище можемо стверджувати, що уведення системи електронного документообігу в місцевих органах влади дозволить:

– забезпечити удосконалення процесу документообігу на всіх його стадіях;

– прискорити обмін інформацією між структурними підрозділами місцевих органів влади;

– забезпечити системний контроль за виконанням доручень і розпоряджень керівництва місцевих органів влади;

– створити єдине сховище документів, що дозволить поліпшити якість і скоротити час на прийняття управлінських рішень;

– забезпечити потрібний рівень безпеки під час роботи з документами та запровадження в місцевих органах влади електронного цифрового підпису.

Список літератури

1. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. – <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=851-15>

2. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22 травня 2003 року № 852-IV. – <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=852-15>

3. Про затвердження Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади: постанова Кабінет Міністрів України від 28 жовтня 2004 року № 1453. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1453-2004-%D0%BF>

4. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 року № 2250-р. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-%D1%80>

5. Про схвалення Концепції створення та функціонування інформаційної системи взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів: розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2012 року № 634-р. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/634-2012-%D1%80>

6. Про схвалення Концепції створення системи електронного документообігу в МНС: наказ Міністерства з питань надзвичайних ситуацій України від 30 серпня 2011 року № 906.

РОЗМІРНА ОБРОБКА ДУГОЮ КАТКІВ ГРАНУЛЯТОРА**О.В. Кислюк, магістр гр. ІМ(ОТ)-15М-2****Центральноукраїнський національний технічний університет*

Виконано обґрунтування технологічної схеми формоутворення зовнішньої бічної поверхні катка гранулятора способом розмірної обробки електричною дугою з урахуванням особливостей фізичних механізмів їх утворення та гідродинамічних явищ в міжелектродному проміжку. Встановлені аналітичні зв'язки технологічних характеристик процесу розмірної обробки електричною дугою сталі ШХ15СГ з режимами обробки і геометричними параметрами.

електрична дуга, каток, гранулятор, технологія, технологічні характеристики, обладнання

Актуальність теми. В умовах спустошення природних ресурсів і постійно зростаючих цін на енергоносії необхідно застосовувати альтернативні джерела енергії – біопаливо. В даний час в якості твердого біопалива застосовуються різні матеріали: відходи деревопереробки, кора, сіно, солома, стебла кукурудзи та соняшнику, відходи від переробки сільськогосподарських культур (костриця льону, соняшникове та гречане лушпиння), а також спеціально вирощувані для цієї мети рослини (енергетичні ліси, енергогаї).

В останні роки використання біопалива розглядається як альтернатива традиційним видам палива. Технології отримання енергії з біопалива розвиваються і удосконалюються, тому технології переробки відходів удосконалюють і роблять виробництва безвідходними і екологічно чистими. Багато проблем, які пов'язані з вторинною переробкою відходів деревини, в процесі виробництва вирішує переробка відходів в паливні брикети або гранули, тому виробництво брикет і гранул є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Брикети мають величезні переваги в порівнянні з традиційними видами палива [1]. Для виробництва гранул чи брикетів витрачається біля 3% енергії. При цьому, під час виробництва нафти ці енерговитрати складають 10%, а при виробництві електроенергії 60%. Їх теплотворна здатність складає 4,5 - 5,0 кВт/кг, що в 1,5 рази більше, ніж у звичайної деревини. При спалюванні 2000 кг гранул або брикет виділяється стільки ж теплової енергії, як і при спалюванні: 3200 кг деревини, 957 м³ газу, 1000 л дизельного палива, 1370 л мазуту. Брикет отримують прямим пресуванням на гідравлічному або механічному пресі. Високі вимоги в галузі охорони навколишнього середовища щодо якості виготовлення паливних гранул і брикетів, привели до значного технічного прогресу в розробці обладнання для їх виготовлення.

Головним робочим елементом обладнання для отримання брикету та гранул є матриця, де відбувається процес агрегування. В залежності від геометричних розмірів отвору матриці і шорсткості бічної поверхні забезпечується умова пресування. Для досягнення мети пресування застосовуються результати досліджень пресування матеріалу брикет та гранул, які показують, що найкращі умови створення сил стиснення в калібруючій частині матриці є шорсткість бічної поверхні, яка повинна складати в межах $Ra = 3,2..6,3$ мкм в залежності від матеріалу, який застосовується. Головним елементом створення сили тиску є каток, який накатується на шихту і затаскує шихту в матрицю гранулятора, але під час роботи катки зношуються за рахунок абразивності суміші і потребують постійного ремонту – відновлення зношеної поверхні.

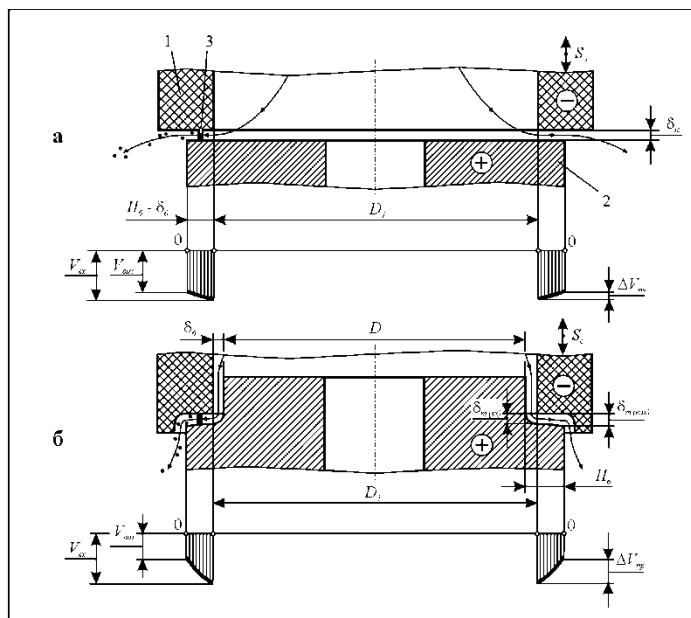
За роботами [2,3,4] відомий спосіб розмірної обробки металів електричною дугою (РОД), при якому енергія підводиться в зону обробки безперервно. Завдяки цьому, а також тому, що спосіб дозволяє вводити в зону обробки великі потужності електричного струму, даний спосіб володіє високою продуктивністю обробки. Так, за даними роботи [3] продуктивність обробки круглого отвору діаметром 30 мм (площа обробки 706 мм²) в

* Науковий керівник: канд. техн. наук, доц. Сіса О.Ф.

матеріалі сталь 45 при силі струму $I = 1000\text{А}$, досягає $27300\text{ мм}^3/\text{хв}$ при $Ra = 6,3\text{ мкм}$ та глибині зони термічного впливу в межах кількох сотих долей міліметра. Однак, впровадження у виробництво процесу РОД матриць для брикетування стримується відсутністю експериментальних даних про взаємозв'язок технологічних характеристик даного процесу з електричним і електродинамічним режимами обробки та геометричними параметрами отворів, які оброблюються. Проблема ще більш загострюється при отриманні отвору з визначеною шорсткістю поверхні калібруючої частини матриці. Тому розробка технології і обладнання для отримання катків гранулятора способом РОД є актуальною.

Постановка завдання. Таким чином, метою досліджень є розробка технології та обладнання способу РОД катків гранулятора, як високоефективної альтернативи традиційним способам їх обробки.

Виклад основного матеріалу. В якості технологічної схеми формоутворення вибрана схема за принципом прошивання-копіювання. Обробку здійснювали з використанням графітового електрода-інструмента (ЕІ, марка МПГ-7) при вибраній технологічній схемі формоутворення з прокачуванням органічного середовища в торцевому міжелектродному зазорі (МЕЗ) під технологічним тиском, за напрямком від периферії до центру електрода-інструмента (рис.1).

а – початкова фаза; б – проміжна фаза; 1 – графітовий електрод-інструмент; 2 – сталевая заготовка; 3 – електрична дуга

Рисунок 1 – Технологічна схема формоутворення катка гранулятора графітовим ЕІ з використанням способу прямого прокачування робочої рідини крізь торцевий МЕЗ

Предметом дослідження були такі технологічні характеристики: продуктивність обробки M , $\text{мм}^3/\text{хв}$; питома продуктивність обробки M_a , $\text{мм}^3/\text{А}\cdot\text{хв}$; питома витрата електроенергії a , $\text{кВт}\cdot\text{год}/\text{кг}$; бічний зовнішній МЕЗ δ , мм ; відносний лінійний знос ЕІ γ , %; шорсткість обробленої поверхні Ra , мкм . Будівання математичних моделей технологічних характеристик процесу РОД сталі ШХ15СГ здійснювалось з застосуванням математичних методів планування експериментів, зокрема плану 2^{4-1} . На підставі апріорної інформації були відібрані фактори, що визначають режими обробки (сила технологічного струму I , А ; статичний тиск робочої рідини на вході в міжелектродний зазор $P_{ст}$, МПа) та фактори, що визначають геометричні параметри обробки (площа обробки F , мм^2 ; висота пояски ЕІ s , мм).

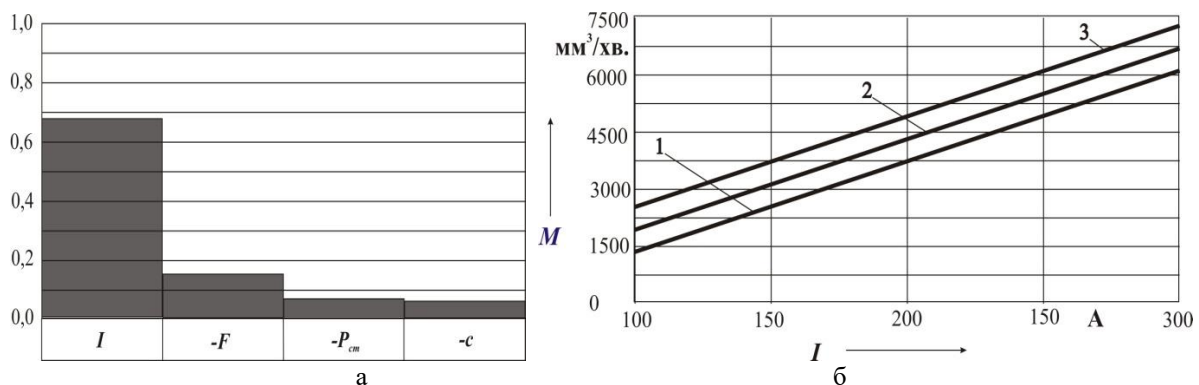
Інші параметри процесу РОД були зафіксовані на постійному рівні: робоча рідина – органічне середовище; полярність обробки – зворотня; матеріал електрода-інструмента – електроерозійний графіт марки МПГ-7.

Таблиця 1 – Поліноміальні математичні моделі технологічних характеристик процесу РОД зразків із сталі ШХ15СГ

Математична модель	Масштабні співвідношення факторів
Уніполярна РОД бічної поверхні зразка за формулою «графітовий ЕІ – сталь» з використанням способу зворотного прокачування	
$M = 4321 + 2400x_1 + 569x_2 - 275x_2 - 2300x_4$	$x_1 = (X_1 - 200)/100$ $x_2 = (X_2 - 1)/0,2$ $x_3 = (X_3 - 1106)/399$ $x_4 = (X_4 - 6)/3$
$M_a = 20,8 + 7,6x_2 - 3,74x_3 + 1,58x_1 - 1,55x_4$	
$a = 2,866 + 0,491x_3 - 0,443x_1 - 0,319x_4 + 0,096x_2$	
$R_a = 14,1 + 6,775x_1 - 1,125x_2 + 0,85x_4 - 0,6x_3$	
$\delta_a = 0,0719 - 0,0344x_4 - 0,0231x_3 - 0,0031x_1 - 0,0019x_2$	
$\gamma_{\bar{e}} = 0,5188 - 0,0863x_1 - 0,0763x_2 - 0,0238x_3 + 0,0063x_4$	
де: $X_1 \rightarrow I, A$; $X_2 \rightarrow P_{cm}, \text{МПа}$; $X_3 \rightarrow F, \text{мм}^2$; $X_4 \rightarrow c, \text{мм}$	

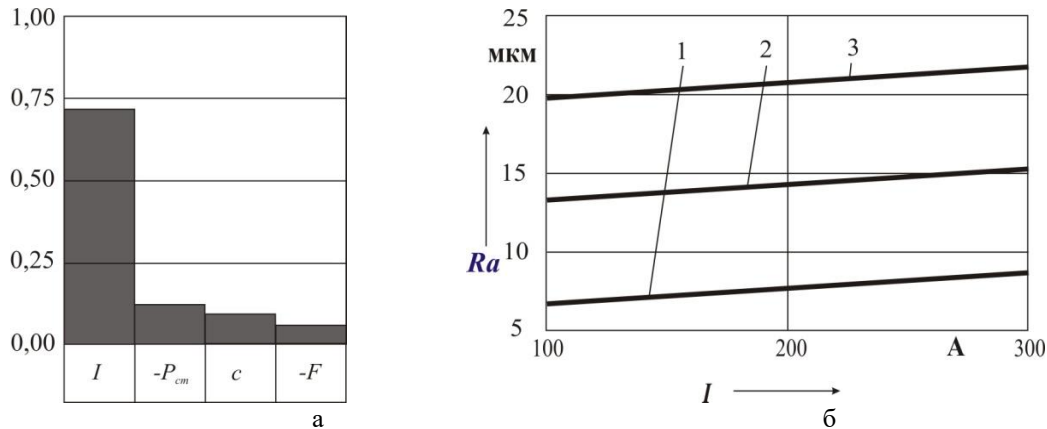
В рамках експерименту : продуктивність M процесу РОД сталі ШХ15СГ змінювалась в межах від 1190 до 8142 $\text{мм}^3/\text{хв.}$; питома продуктивність обробки M_a – від 11,90 до 27,64 $\text{мм}^3/\text{А}\cdot\text{хв.}$; питома витрата електроенергії a – 2,10 до 4,81 $\text{кВт}\cdot\text{год}/\text{кг}$; бічний зовнішній МЕЗ δ – 0,030 до 0,170 мм ; відносний лінійний знос ЕІ γ – 0,2 до 0,85 %; шорсткість обробленої поверхні R_a – 6,3 до 25 $\mu\text{м}$.

Із аналізу моделі (рис.2) випливає, що на продуктивність обробки M найбільш впливає сила технологічного струму, із підвищенням якої продуктивність збільшується. Отже силу струму слід визначити головним керуючим фактором, а даний факт свідчить про теплову природу процесу РОД. Вплив статичного тиску P_{cm} робочої рідини на вході потоку у міжелектродний зазор на продуктивність обробки M значно менший, але має суттєве значення, з його підвищенням продуктивність буде зменшуватись. Вплив висота пояса ЕІ c приблизно у 0,8 рази менше в порівнянні з статичним тиском P_{cm} робочої рідини на вході потоку у міжелектродний зазор , але має істотне значення, з підвищенням c продуктивність обробки M зменшується. Останнє пояснюється зростанням температури електричної дуги у зв'язку зі стисненням її більш динамічним потоком робочої рідини . Вплив площі обробки F на продуктивність обробки M має значення, з підвищенням F продуктивність M знижується.

а – ступінь впливу змінних факторів; б – залежність M від I ; 1 – $F = 1505 \text{ мм}^2$; 2 – $F = 1106 \text{ мм}^2$; 3 – $F = 1505 \text{ мм}^2$

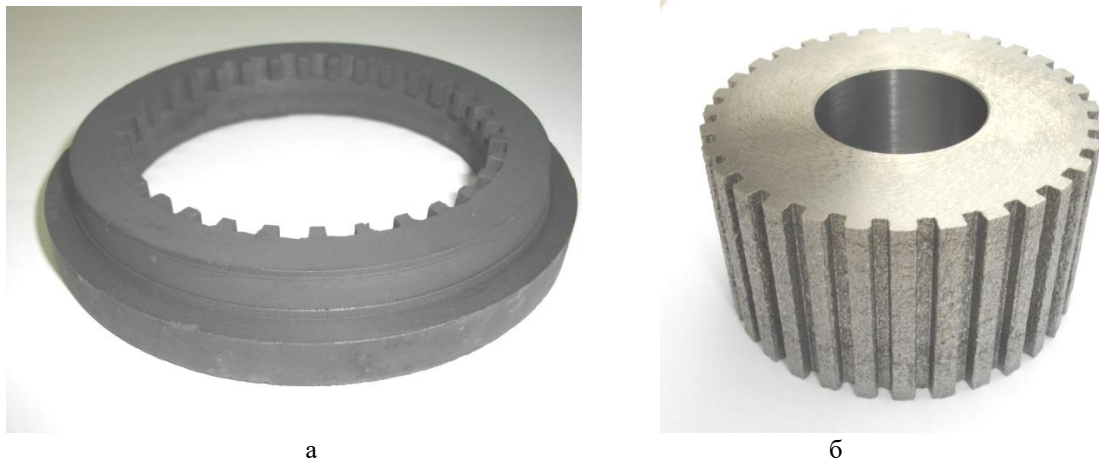
Рисунок 2 – Продуктивність M чорнової РОД бічної поверхні зразка за формулою “графітовий ЕІ- сталь” з використанням способу прямого прокачування

а – ступінь впливу змінних факторів; б – залежність Ra від I ; 1 – $P_{cm} = 1,2$ МПа; 2 – $P_{cm} = 1,0$ МПа; 3 – $P_{cm} = 0,8$ МПа

Рисунок 3 – Шорсткість обробленої поверхні Ra РОД бічної поверхні зразка за формулою “графітовий ЕІ- сталь” з використанням способу прямого прокачування

Із моделі та (рис. 3) виходить, що шорсткість обробленої поверхні Ra в повній мірі визначається силою технологічного струму I (ступінь впливу – 73,3 %) та залежить від статичного тиску P_{cm} , та висота пояса ЕІ c . Із підвищенням I шорсткість поверхні підвищується. Отже, сила технологічного струму I по відношенні до шорсткості обробленої поверхні Ra є головним керуючим фактором. Причому, чим менша сила технологічного струму, тим більша імовірність утворення лунок. При виконаних експериментальних дослідженнях шорсткість вимірювалася на периферійній частині торцевої зовнішньої поверхні зразка. В умовах експерименту вона змінювалася у межах від Ra – 6,3 до 25 мкм. За результатами металографічних досліджень мікротріщин у поверхневому шарі твердосплавного зразка після РОД не виявлено.

а – графітовий електрод-інструмент для обробки катка гранулятора;
б – каток гранулятора після РОД зовнішньої бічної поверхні графітовим ЕІ ($I = 100$ А, $P_{cm} = 0,8$ МПа, $F = 1010$ мм², $h = 42$ мм)
Рисунок 4 – Випробування способу РОД катка гранулятора

Обробку бічної поверхні, а саме фасонної циліндричної калібруючої напрямної (рис 4, б), здійснювали графітовим ЕІ марки МПГ-7 при наступному режимі обробки: сила технологічного струму $I = 100$ А, напруга на дузі $U = 27$ В, статичний тиск органічної робочої рідини на вході потоку в міжелектродний зазор $P_{cm} = 0,8$ МПа, площа обробки $F = 1010$ мм², полярність обробки зворотня (заготовка «плюс»), спосіб прокачування рідини крізь торцевий міжелектродний зазор – пряма (від центра до периферії отвору заготовки). В

результаті обробки катка гранулятора з сталі ШХ15СГ, була зафіксована продуктивність обробки $M = 1700 \text{ мм}^3/\text{хв.}$, що в 4,1...8,2 разів перевищує продуктивність електроімпульсної обробки.

Висновки. В результаті аналізу сучасних методів обробки катків гранулятора показано, що найбільш продуктивним, є спосіб РОД в умовах уніполярного режиму. Шляхом математичного моделювання, встановлено аналітичні зв'язки та досліджено вплив фізико-технологічних факторів, що обумовлюють режим обробки (силу струму, статичний тиск рідини, частоту зміни полярності обробки), та геометричні параметри на технологічні характеристики процесу. Отримані моделі дозволяють керувати продуктивністю та питомою продуктивністю обробки, питомою витратою електроенергії, якістю та точністю обробленої поверхні, прогнозувати та оптимізувати дані характеристики.

Таким чином, експериментально доведена доцільність використання способу РОД для високопродуктивної обробки катків гранулятора, що вимагає відповідно невеликих капіталовкладень в обладнання і технологію, забезпечить швидку окупність за рахунок значного збільшення строку служби катка, призведе до помітної економії коштів на будь-якому виробництві виготовлення паливних гранул.

Список літератури

1. Сарана В.В. Багатокритеріальна оцінка сучасного обладнання для виготовлення паливних гранул і брикетів з відходів переробки сільськогосподарських культур та деревини / В.В. Сарана, М.М.Гудзенко, С.М.Кухарець // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія техніка та енергетика АПК. – К., 2010. – Вип. 144, ч. 4, С.190-197.
2. Носуленко, В. И. Размерная обработка металлов электрической дугой. / В.И. Носуленко // Электронная обработка материалов. – 2005. – № 1. – С. 8–17.
3. Боков В. М. Розмірне формування поверхонь електричною дугою. – Кіровоград: Поліграфічно-видавничий центр ТОВ «Імекс-ЛТД», 2002. – 300 с.
4. Боков В.М. Оброблюваність матеріалів електричною дугою. Монографія. / В.М. Боков О.Ф. Сіса. – Кіровоград: Поліграфічно-видавничий центр ТОВ «Імекс-ЛТД», 2013. – 172 с.

УДК 007.51

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ ТА КАДРОВА БЕЗПЕКА БАНКУ НА МАТЕРІАЛАХ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Орлик М.В. студ. гр. УФЕБ-15(м)

Центральноукраїнський національний технічний університет

У даній статті розглянуто методи забезпечення банківської безпеки через поліпшення інформаційної та кадрової безпеки. Досліджено поточний стан інформаційної та кадрової безпеки, а також розроблено та запропоновано рекомендації щодо поліпшення кадрової стратегії банку.

Із прискоренням розвитку людства зменшуються періоди між виникненням глобальних економічних криз, зростають їх масштаби, а головне, із сфери виробництва вони переміщуються у сферу фінансів. У свою чергу, в цій сфері акценти зміщуються у банківський сектор. Отже, проблема забезпечення фінансової безпеки банків сьогодні є найважливішим чинником не тільки національної, а й міжнародної економіки.

Щодо банківської системи України, то мірою міжнародної інтеграції економіки нашої країни, збільшення ступеня цього процесу у світову фінансову систему залежність від нестабільності на світових фінансових ринках зростає. Вплив останньої світової кризи все більше позначається і на банківській системі України. Зокрема, починають виникати

проблеми з ліквідністю, зростає вартість ресурсів для банків, згортаються перспективні проекти через нестачу фінансових ресурсів і неможливість їх отримання на зовнішніх ринках.

Система управління інформаційною безпекою є сучасним процесом забезпечення безпеки інформаційних ресурсів організації, яка побудована на кращих світових практиках. Стандарти Національного банку України ґрунтуються на міжнародних стандартах ISO 27001 та ISO 27002 з додаванням вимог із захисту інформації, зумовлених конкретними потребами сфери банківської діяльності і правовими вимогами, які вже висунуто в нормативних документах Національного банку України [7].

Відповідність системи управління інформаційною безпекою стандартам Національного банку України СОУ Н НБУ 65.1 СУІБ 1.0:2010 та СОУ Н НБУ 65.1 СУІБ 2.0:2010 гарантує банку відповідність міжнародним стандартам ISO 27001 та ISO 27002 і надає можливість отримати відповідний сертифікат [5].

Необхідність впровадження в банках України стандартів з управління інформаційною безпекою продиктована вимогами Базельського комітету Basel III з управління та зменшення операційних ризиків банків.

На сучасному етапі еволюції методів управління в організаціях на перший план все чіткіше постає людина (персонал) як найголовніший інструмент провадження ефективної діяльності компанії. Персонал компанії впливає на всі аспекти життєдіяльності організації, а також невід'ємно пов'язаний з її економічною безпекою. Визначення місця і рівня впливу кадрової складової у загальній системі економічної безпеки організації потребує поглиблених досліджень.

У загальному плані оволодіння інформацією, до якої встановлено обмежений доступ, може здійснюватись шляхом її мимовільної втрати, розголошення або несанкціонованого доступу до неї.

У сучасній літературі тлумачення поняття «витік інформації» подається досить неоднозначно, але ми розглядаємо його як мимовільне поширення інформації за рахунок технічних або експлуатаційних особливостей певного обладнання, втрати, пошкодження, знищення документальних та програмних носіїв інформації в результаті дії стихійного лиха, поширення інформації через потрапляння в інформаційні мережі комп'ютерних вірусів, інші випадки, які не мають навмисного характеру [1, с. 14].

Розголошення інформації виявляється в умисному або необережному її повідомленні, опублікуванні, оголошенні, переданні, наданні для ознайомлення, пересиланні, втраті особами, яким така інформація була відома у зв'язку з їх професійною діяльністю, і коли у цьому не було службової необхідності.

Несанкціонований доступ до інформації – це доступ до інформації, який здійснюється з порушенням установлених правил розмежування доступу.

Усі зазначені вище шляхи отримання інформації можуть використовуватись конкурентами, промисловими шпигунами, спецслужбами за допомогою створення так званих каналів витоку та передання інформації. У свою чергу, ці канали передбачають створення відповідних умов для переходу інформації від її носія до споживача. Відомо, що взагалі інформація переноситься чи передається енергією або матеріальними носіями. У фізичній природі можливі такі шляхи перенесення інформації: світлові промені, звукові хвилі, електромагнітні хвилі, матеріали і речовини. Використовуючи ті чи інші фізичні поля, створюють відповідні системи передавання інформації, які складаються з джерел інформації, передавачів, каналу передавання, приймачів та отримувачів інформації. Подібне існує у разі передавання інформації та у взаємовідносинах людей. Носії інформації (джерела) через «передавачі», а в деяких випадках і «приймачі» передають її отримувачам. Джерелами інформації можуть бути люди, документи, публікації, технічні засоби забезпечення виробничої діяльності, продукція, промислові та виробничі відходи.

Передавачами та приймачами можуть бути різноманітні технічні засоби, тайники, кур'єри, зв'язківці та ін. Серед отримувачів можна розглядати спецслужби, конкурентів, кримінальні елементи, ЗМІ, різні інформаційні, детективні агентства тощо.

Навіть високий рівень безпеки не означає повну невразливість. Якщо клієнт чи співробітник виявляє «слабкі місця» у банківських системах, а також будь-яких веб-ресурсах ПриватБанку, він може повідомити про це головний офіс банку та отримати винагороду до 1000 USD у випадку підтвердження та усунення прогалин спеціалістами банку.

У разі виникнення проблеми з надсиланням повідомлення за допомогою цієї форми існує альтернативний зворотній зв'язок через електронну пошту bugbounty@privatbank.ua. Такі сигнали мають регламент розгляду протягом 7 робочих днів із моменту отримання.

Електромагнітні канали за своєю фізичною природою та експлуатаційними особливостями технічних засобів, які забезпечують виробничу діяльність, є найбільш небезпечними і досить поширеними каналами отримання інформації. Такі канали створюються через наявність у технічних засобах, які використовуються у виробництві, джерел небезпечних сигналів. Насамперед, до таких джерел відносять перероблювачі, якими є прилади, що трансформують зміни однієї фізичної величини в зміни іншої. У термінах електроніки перероблювач визначається як прилад, котрий перетворює неелектричну величину в електронний сигнал, або навпаки. Знання роботи перероблювачів дають змогу визначати можливі неконтрольовані прояви фізичних полів, які й створюють електромагнітні канали витоку (передання) інформації. Водночас, враховуючи ідентичність технічних і конструктивних рішень, електронних схем технічних засобів обробки інформації та забезпечення виробничої діяльності підприємств і банків, усім їм потенційно властиві ті чи інші канали витоку (передання) інформації. Тому у будь-якому випадку використання технічних засобів обробки та передання інформації створює загрозу її безконтрольного витоку (передання).

Матеріально-речові канали отримання інформації створюються через вивчення відходів виробничої діяльності (зіпсовані документи або їх фрагменти, чернетки різного роду поміток, записів, листів і т. ін.), викрадення, несанкціоноване ознайомлення, копіювання, фотографування, відеозапис документів, креслень, планів, зразків технічних або програмних засобів.

Поряд з неправомірним отриманням інформації існують й інші загрози, які не передбачають отримання інформації, але, у свою чергу, є не менш небезпечними. Серед них такі, як знищення і модифікація (зміна змісту) інформації. У цьому разі інформація хоч і не потрапляє до конкурентів чи злочинців, проте її використання стає неможливим і самими власниками.

Фактори, які створюють умови витоку (передання) інформації, за дослідженнями спецслужб, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні фактори витоку корпоративної інформації

Фактори	%
Надмірна балакучість співробітників підприємств, фірм, банків	32
Прагнення працівників підприємств, фірм, банків заробляти гроші будь-яким способом і будь-якою ціною	24
Відсутність на підприємстві, фірмі, у банку системи заходів, спрямованих на захист інформації	14
Звичка співробітників підприємств, фірм, банків ділитись один з одним почутими новинами, чутками, інформацією	12
Безконтрольне використання інформаційних систем	10
Наявність передумов для виникнення серед співробітників конфліктних ситуацій	8

Саме робота з персоналом визначає успіх у бізнесі й державному секторі економіки. Людський фактор перетворився в головний фактор виробництва, у зв'язку із чим усе більш активно використовується поняття «інвестиції в персонал» [2].

У випадках мимовільного витоку інформації зазначеними отримувачами використовуються відповідні технічні засоби, які можуть сприймати та переробляти інформацію від так званих паразитних випромінювань технічних засобів та мереж, механічних коливань будівельних конструкцій, створених від дії на них звукових коливань. Крім того, для отримання так званої випадкової інформації організовується спостереження за різними офіційними джерелами: Інтернет, ЗМІ, конференції, симпозиуми, вивчення технічних відходів і т. ін.

Управління кадровою безпекою охоплює взаємозв'язані і водночас самостійні напрями діяльності суб'єкта господарювання:

- робота з персоналом, на підвищення ефективності діяльності всіх категорій персоналу;

- збереження й розвиток інтелектуального потенціалу, тобто сукупності прав на інтелектуальну власність або на її використання (у тім числі патентів і ліцензій), та на поповнення знань і професійного досвіду працівників банку (організації) [4, с.38].

На першій стадії процесу забезпечення кадрової безпеки банку здійснюються аналіз джерел негативних факторів впливу та оцінка можливої шкоди від таких дій. З-поміж основних негативних впливів на кадрову безпеку банку виокремлюють недостатню кваліфікацію працівників тих чи тих структурних підрозділів, їхнє небажання або нездатність приносити максимальну користь своїй фінансово-кредитній установі. Це може бути зумовлено низьким рівнем управління персоналом, браком коштів на оплату праці окремих категорій персоналу банку чи нераціональним їх витрачанням.

Процес планування та управління персоналом, спрямований на гарантування належного рівня кадрової безпеки, має охоплювати організацію системи підбору, найму, навчання й мотивації праці необхідних працівників, включаючи матеріальні та моральні стимули, престижність професії, волю до творчості, забезпечення соціальними благами.

Для ефективної діяльності організації необхідно ідентифікувати та управляти багатьма видами діяльності. Будь-яку діяльність, що використовує ресурси та підлягає управлінню з метою забезпечення перетворення вхідних даних у вихідні, можна розглядати як процес. Часто вихідні дані одного процесу є безпосередньо вхідними даними для наступного [4, с.38].

Застосування системи процесів у межах організації разом з ідентифікацією цих процесів та їх взаємодіями, а також управління ними можна розглядати як «процесний підхід».

Процесний підхід до управління інформаційною безпекою виводить на перший план такі важливі складові:

- а) розуміння вимог інформаційної безпеки організації і необхідності розроблення політики та цілей інформаційної безпеки;

- б) впровадження заходів безпеки та забезпечення їх функціонування для управління ризиками інформаційної безпеки організації в контексті загальних бізнес-ризиків організації;

- в) моніторингу та перегляду продуктивності та ефективності СУБ та постійного вдосконалення, ґрунтованого на об'єктивному вимірюванні.

За даними дослідження, що було проведено однією з найбільших консалтингових компаній КРМГ, Україна сьогодні займає 6 місце у світі за кількістю розкрадань і шахрайських операцій, здійснених співробітниками. Щорічні втрати в компаніях через крадіжки, зловживання чи інші шахрайські схеми персоналу можуть досягати до 7% виручки. Майже 80% збитків українських компаній – це справа рук умисних дій або халатного ставлення власного персоналу. У то й же час, у ході дослідження 56% опитаних компаній зазначили, що не мають налагодженої системи протидії шахрайству, 37% – мають формальну схему [6].

ПриватБанк пропонує підприємствам і компаніям запровадити унікальну технологію кадрової безпеки, що дозволить не тільки ефективно боротися з шахрайством і крадіжками співробітників, але й забезпечить керування ризиками під час підбору персоналу.

Внутрішньокорпоративне шахрайство існує в усіх країнах і в усіх сферах діяльності та завдає значної шкоди бізнесу. За деякими оцінками, втрати компаній від крадіжок становлять до 5% від валового доходу.

У рамках співпраці з партнерами ПриватБанк забезпечує впровадження «Гарячої лінії» для боротьби з шахрайством на будь-якому підприємстві та тримісячний безкоштовний тест-драйв. Після закінчення грейс-періоду можна буде зробити висновок про те, чи необхідна ця послуга на Вашому підприємстві.

Як показує практика, часто співробітники підприємства бояться звертатися з резонансних питань до служби безпеки (СБ) підприємства або до керівництва. Якщо сигнали про крадіжки та шахрайство приймає та опрацьовує стороння компанія та передає їх на опрацювання в СБ, то зберігається анонімність автора сигналу, унеможливується ігнорування резонансного сигналу СБ.

В ефективному функціонуванні «Гарячої лінії» велике значення має матеріальний аспект: за всі підтверджені сигнали для осіб, які їх подали, передбачено премію. Сума премії визначається головним офісом залежно від операційних ризиків.

Поліграфологічне тестування – це спеціальна перевірка, в ході якої обговорюються питання, що стосуються службової діяльності тестованого, можливих порушень та зловживань. Щирість відповідей співробітника перевіряється за допомогою контролю на поліграфі фізіологічних параметрів його організму, що не піддаються свідомому контролю. Перевірка одного співробітника на поліграфі – 6400 грн [6].

В основі здійснення управління кадрової безпеки банку провідне місце посідає кадрова стратегія [3]:

1. Планування потреби в кадрах: організаційний аналіз, аналіз існуючих посад, потреба в нових посадах, кількісне та якісне кадрове планування, оцінка посад, поповнення кадрових резервів (маючи велику плинність кадрів банк може попередньо спрогнозувати необхідні вакансії та забезпечити безперервну роботу усіх підрозділів).

2. Навчання і підвищення кваліфікації: підвищення загальноосвітнього і професійного рівня, навчання в процесі роботи, ротация кадрів, стажування, самоосвіта та ін.

3. Система регулювання: цілеспрямоване керівництво, оцінка виконаної роботи, оцінка можливостей (здібностей) працівників, планування спадкоємності (трудова династія), планування службового росту.

4. Оплата праці: загальна сукупність всіх видів оплати, оплата за об'ємом і успішністю виконаної роботи, оплата залежно від посади, соціальне забезпечення та ін.

5. Контроль за збереженням банківської таємниці та запобігання шахрайства працівниками банку шляхом проведення психологічного тестування та застосування поліграфа.

Отже, реалізація кадрової стратегії лежить в оперативній сфері управління кадрами. Стратегічне і оперативне управління персоналом на підприємстві здійснюють менеджери по кадрах та лінійні керівники: при цьому менеджери по кадрах є головним носієм і розповсюджувачем організаційної культури, а лінійні керівники несуть відповідальність за своїх співробітників, вивчають положення справ в організації, дають висновки та інформують керівництво.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Алымов Ю. Актуальные вопросы денежно-кредитной политики / Ю. Алымов// Банковский вестник. – 2003. – № 12. – С. 4–14.
2. Букин С. Безопасность банка [Электронный ресурс]/ С.Букин // Банковские технологии. - 2003. - №9. – Режим доступа: www.bizcom.ru/security/2003-09/01.html.

3. Зубок М. І. Основи безпеки комерційної діяльності підприємств та банків : навч.-метод. посібн. / М. І. Зубок. – К. : Київ. нац. торг.-екон. 34 ун-т, 2005. – 200 с.
4. Коваленко В.В. Проблеми та перспективи розвитку регіональних банківських систем України / В.В. Коваленко // Вісник Української академії банківської справи. – 2004. – № 1.– С. 39–46.
5. Загальні положення щодо захисту інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу. — К.: ДСТСЗІ СБУ, 1999. [Електронний ресурс]/ Інтернет-сторінка Держаної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. – Режим доступу: http://www.dsszzi.gov.ua/dsszzi/control/uk/publish/article?art_id=46074&cat_id=38835.
6. Кадрова безпека [Електронний ресурс]/ Інтернет-сторінка ПАТ КБ «ПриватБанк». – Режим доступу: <https://privatbank.ua/business/srednemu-i-krupnomu-biznesu/kadrovaja-bezopasnost/>.
7. Про інформацію [Електронний ресурс]: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657. / Інтернет-сторінка Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

УДК 336.62

МІСЦЕ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Орлик М.В. студ. гр. УФЕБ-15(м)

Центральноукраїнський національний технічний університет

У даній статті розглядається фінансовий стан ПАТ КБ «ПриватБанк», його динаміка та можливі шляхи розвитку. Також досліджено історію становлення банку та негативний вплив процесу націоналізації на системні фінансові показники банку.

ПриватБанк є одним з перших приватних комерційних банків, створених в Україні. Рішення про створення ПриватБанку було прийнято на засіданні його засновників від 07 лютого 1992 року. За оцінкою експертів журналів Euromoney і Global Finance в 1999 р. ПАТ КБ «Приватбанк» був визнаний найкращим українським банком в номінації найкращих банків на ринках, що розвиваються. На сьогодні ПАТ КБ «ПриватБанк» (далі «ПриватБанк») – найбільший український універсальний комерційний банк, що здійснює свою діяльність на основі ліцензії Національного Банку України № 22 від 05.10.2011 року. Банк орієнтований на обслуговування приватних осіб і корпоративних клієнтів всіх форм власності, входить до переліку системних банків України, має один з найбільших обсягів капіталу і чистих активів. У банківській системі України «ПриватБанк» відноситься до групи нових комерційних банків, так званих банків «другої хвилі», на відміну від державних банків першої хвилі. За період свого існування банк добився лідируючих позицій на ринку банківських послуг України за рахунок збільшення частки ринку, підвищення ефективності діяльності, постійного підвищення надійності, збільшення конкурентоспроможності і комплексності надання банківських продуктів для своїх клієнтів. Досягти цього удалося спільною роботою згуртованого колективу банку на базі прогресивної системи менеджменту і передових банківських технологій.

Сьогодні «ПриватБанк» є лідером банківського ринку країни і найбільшим банком з українським капіталом. Стратегія банку спрямована на перехід від обслуговування у відділеннях банку до ідеології навчання клієнтів використанню дистанційних інструментів банківського обслуговування. Станом на кінець 2014 року в обігу знаходилось понад 30 мільйонів таких карток ПриватБанку. У 2015 році MasterCard назвала ПриватБанк найбільшим банком у Східній Європі за кількістю емітованих карток Maestro/MasterCard. Також ПриватБанк посідає перше місце в регіоні за еквайрінгом цих карток, забезпечуючи їх прийом у понад 76 тис. торгових точках.

Загальні активи ПриватБанку станом на 1 січня 2016 року становили 264 мільярди гривень (21,1 % від активів усіх банків в Україні). ПриватБанк володіє другою за чисельністю мережею відділень та найбільшою мережею банкоматів і терміналів серед банків України. На кінець 2015 року в мережі працювало близько 20 тис. банкоматів і терміналів самообслуговування та 110 тис. POS-терміналів. Національна мережа банківського обслуговування ПриватБанку включає в себе близько 2500 відділень. «ПриватБанк» є найбільшим емітентом і еквайером платіжних карток в Україні. На кінець 2015 р. банком емітовано понад 29 мільйонів карток, що становить майже половину від усіх випущених українськими банками платіжних карток. Банку належить система грошових переказів «PrivatMoney» та найпопулярніший в Україні інтернет-банкінг і платіжна система «Приват24». Також банк виступає еквайером електронної платіжної системи LiqPay.

ПриватБанку належить однойменний дочірній банк в Латвії а також філії в Італії, Португалії та Кіпрі. За даними британського журналу The Banker, станом на 2016 рік, ПриватБанк посідає 16-те місце в рейтингу найбільших банків Центральної та Східної Європи та 627-ме в рейтингу топ-1000 світових банків. Головними співвласниками ПриватБанку, станом на січень 2016, були засновники фінансово-промислової групи «Приват» Ігор Коломойський та Геннадій Боголюбов, частка яких становила по 49,9 % та 41,5 % відповідно. Решта 8,6 % належали міноритарним акціонерам (всього 43 особи). Чистий прибуток ПриватБанку у 2015 році склав 216 мільйонів гривень, що на 71 % менше за минулий рік (749 мільйонів гривень прибутку у 2014). За класифікацією НБУ, був одним з трьох системно важливих банків в Україні у 2016 році.

18 грудня 2016 року, Уряд України ухвалив рішення про націоналізацію 100% акцій ПриватБанку [6].

За даними фінансової звітності банків НБУ за 2015 рік, за чистим процентним доходом перші три місяця займали: ПАТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» і АТ «Укресімбанк». ПАТ КБ «ПриватБанк» вийшов з чистим процентним доходом в 8 млрд.грн. і активами 274,9 млрд.грн. вже до грудня 2015 року. АТ «Ощадбанк» при чистому процентному доході 4,1 млрд.грн. прийшов до активів 92,3 млрд.грн. АТ «Укресімбанк», маючи чистий процентний дохід 2,9 млрд.грн. досяг суми активів 91,1 млрд.грн.

Сьогодні спостерігається значне скорочення кількості банків на території України. Так, якщо на початок 2001 року було зареєстровано 189 банків, то на початок 2016 року кількість банків скоротилась до 117.

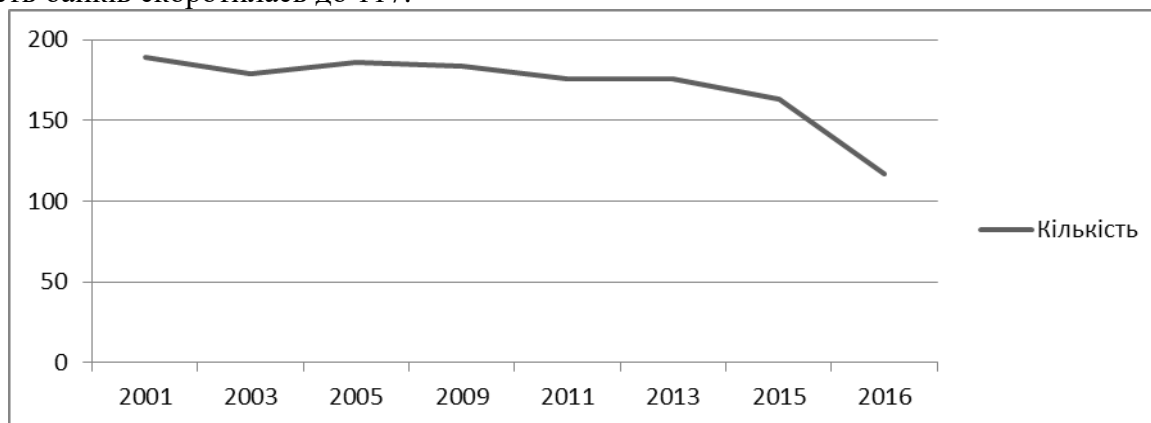

Рис 1. Динамікам кількості банків в Україні 2001-2016 рр.

Важливою проблемою вітчизняної банківської системи є нестача ресурсів для кредитування реального сектору економіки, фінансування ефективних інвестиційних проектів та ін. Залучення вільних грошових коштів населення на довгостроковий період є одним із шляхів вирішення цієї проблеми. Проте банківська система України не відрізняється стабільністю, а тому й не викликає довіри у вкладників, тим більше в

довгостроковій перспективі. Цей аргумент часто наводиться як головний чинник незацікавленості населення в довгострокових вкладах (депозитах), навіть введення обов'язкового страхування вкладів населення не вирішило цю проблему.

Аналіз основних показників діяльності ПАТ КБ «Приват Банк» за 2012-2016 рр., наведено в таблиці 1. (Основні фінансові показники ТОВ КБ «ПриватБанк» у розрізі активів 2011-2016 рр.) та в табл.2. (Основні фінансові показники ТОВ КБ «ПриватБанк» у структурі пасивів за 2011-2016 рр.)

Таблиця 1

Основні фінансові показники ТОВ КБ «ПриватБанк» у розрізі активів 2011-2016р. (млн.грн)

Показник/роки	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Грошові кошти та їх еквіваленти	16 020	29 928	38 680	19 582	35 609	31 116
Кошти в інших банках	1 357	5 441 061	9 427 622	15 585	3 689	2 178
Кредити та заборгованість клієнтів	107 756	123 452	149 625	161 830	195 339	89 640
Цінні папери в портфелі банку на продаж	1 055	815	1 397	1 262	2 060	64,408
Цінні папери в портфелі банку до погашення	178	337	561	648	766	-
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	188	-	-	146	102	181
Гудвіл	47	48	48	61	82	-
Інші фінансові активи	816	951	3 290	238	-	10 747
Інші активи	1 015	1 091	1 111	914	1 244	22 360
Необоротні активи, утримані для продажу, та активи групи вибуття	40	47	49	4 098	4 651	213
Загалом	137 619	166 407	209 002	229 036	274 934	218 598

Таблиця 2

Основні фінансові показники ТОВ КБ «ПриватБанк» у структурі пасивів за 2011-2016 рр. (млн.грн)

Показник/роки	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Заборгованість перед НБУ	-	-	3 473	18 357	27 079	18 046
Кошти банків	7 609	9 830	3 758	3 279	4 476	2 650
Кошти клієнтів	103 316	124 525	150 888	152 053	191 910	210 857
Боргові цінні папери, емітовані банком	6 324	7 995	11 080	7 987	9 145	345
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	21	51	32	7	-	-
Відстрочені податкові зобов'язання	14	85	890	784	1 012	90
Резерви за зобов'язаннями	47	51	1 319	2 189	2 801	987

Субординований борг	1 725	1 629	3 306	5 450	9 466	348
Зобов'язання групи вибуття	-	-	-	3 150	-	-
Усього зобов'язань	120 671	147 423	174 746	203 303	245 889	207 713

За результатами аналізу таблиць 1 та 2 можна зробити висновок про майже синхронний ріст активів та зобов'язань банку за період 2011-2015 рр. та досить суттєвий спад цих показників у останньому звітному році. Це зумовлено складним процесом націоналізації, що супроводжувався виводом частини підприємств, які належали банку із під його власності.

Сьогодні однією з головних причин недовіри клієнтів до банківської системи є зростання випадків втрати ліцензій відомими банками. Так, у 2014 році було ліквідовано Український промисловий банк, у 2016 році – Банк «Столиця». Більше 70 банків припинили свою діяльність або знаходяться на стадії ліквідації, серед яких банк «Фінанси і Кредити», банк «Надра» і банк «Хрещатик».

Таблиця 3

Чистий дохід ПАТ КБ «ПриватБанк» (2014-2016 рр.)

РІК	Чистий дохід ПАТ КБ «ПриватБанк»
2014	1 375 519
2015	832 760
2016	-16 500 443 766 419

Що стосується програм кредитування, керівництвом банку планується нарощувати кредитний портфель приблизно до 10 млрд, з яких 5 млрд – малий і середній бізнес і 5 млрд – корпоративний бізнес. У планах ПриватБанку також розробка близько 230 нових ІТ-продуктів у першому півріччі, а також збільшення кількості POS-терміналів і торгових точок на 15%. Крім того, до кінця 2017 року планується довести кількість нових робочих місць до 1 млн.

Таблиця 4

Власний капітал державних банків України станом на 01.01.2017р

Банка	Статутний капітал	Емісійні різниці	Незарєстрований статутний капітал	Інший додатковий капітал	Резервні та інші фонди банку	Резерви переоцінки	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Усього власного капіталу
Укресімбанк	31 008 041				162 926	725 335	-26 582 144	5314158
ОЩАДБАНК	34 856 840				269 992	2585645	-21 972 290	15740187
ПРИВАТБАНК	50 694 751	22 873	111 591 225		1 619 305	11 237 785	-164 280 716	10885224

УКРГАЗБАНК	13 837 000	135 942		-1 620 743	252 122	593,415	-7 899 830	5297906
Укр.банк реконстр.та розв.	120 000			99 -	4 044		-61 809	62136
РОЗРАХУН- КОВИЙ ЦЕНТР	153 100						-405	152695
Усього по банках з державною часткою	130 669 732	58815	111591225	-1620843	2308390	15142180	-220797194	37452306

Як ми бачимо з таблиці №4, навіть після націоналізації та низки потрясінь пов'язаних з нею ПриватБанк посідає друге місце за загальним об'ємом власного капіталу, що дає змогу говорити про те, що банк має сильні позиції на рику банківських послуг.

Отже, аналіз фінансових показників ПАТ КБ «ПриватБанк» показав, що за період до його націоналізації банк був прибутковим та стабільно перебував на лідируючих позиціях за доходність, депозитним портфелем та наявними активами. Проте у процесі націоналізації було допущено витік капіталу в офшори, що і спричинило збитки в останньому звітному році. Також негативну роль зіграв продаж за безцінь пов'язаних підприємств групи «ПРИВАТ», що знаходились у власності банку і також формували його дохідну частину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Деякі питання забезпечення стабільності фінансової системи [Електронний ресурс]: Постанова КМУ від 18 грудня 2016 р. № 961 / Інтернет-сторінка Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: – <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=249601402>
- Про банки і банківську діяльність від 07.12.2000 р. [Електронний ресурс] Закон України / Інтернет-сторінка Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
- Про Національний банк України від 13.07. 2000 р. [Електронний ресурс]/ Інтернет-сторінка Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/%20679-14>
- Про банк [Електронний ресурс]/ Інтернет-сторінка ПАТ КБ ПриватБанк. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/about/>
- Показники банківської системи України за станом на 01.01.2015 року [Електронний ресурс] /Інтернет-сторінка НБУ. – Режим доступу: – https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=31246184
- Показників банківської системи України за станом на 01.01.2016 року [Електронний ресурс]. /Інтернет-сторінка НБУ. – Режим доступу: – https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593
- Показників банківської системи України за станом на 01.01.2014 року [Електронний ресурс] /Інтернет-сторінка НБУ. – Режим доступу: – https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=13771481

ДОКУМЕНТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАДРОВОЇ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В данній статті розглянуте питання документного забезпечення для кадрової служби в органах місцевого самоврядування
документне забезпечення, кадрова служба, місцеве самоврядування

Важливе значення, що закладає основи на кожному підприємстві, установі чи організації, має кадрове діловодство. Його грамотне ведення призводить до реалізації права кожного громадянина на працю та захист його інтересів у трудовій сфері, уникненню конфліктів.

Будівництво демократичної правової держави, розв'язання складних політичних і соціально-економічних проблем її розвитку вимагає постійної уваги до роботи з керівними кадрами. Україні зараз як ніколи потрібна науково обґрунтована державна кадрова політика, чітка, продумана система роботи з кадрами створення необхідного потенціалу для призначення на посади, формування персоналу управління, підготовка державних службовців-професіоналів, постійне підвищення їхньої кваліфікації.

Саме вступ України на шлях становлення, розвитку її як незалежної держави поставив перед нею завдання: виробити свою державну політику як в цілому, так і в різних сферах діяльності. Особливо це стосується кадрів, кадрової політики, механізмів її реалізації як універсального важеля, на основі якого держава постійно впливає на стан суспільного, політичного та економічного розвитку.

Формування та раціональне використання кадрів важлива і актуальна проблема державного управління. Необхідність розробки нової кадрової політики впливає із змісту тих завдань, які стоять сьогодні перед державою. Потрібні нові ідеї, принципи і технології вирішення кадрових питань, які б відбивали сучасний рівень управлінської науки, практики і вимоги до демократичного суспільства

В усі часи діловодство становило важливу ділянку державної діяльності. У кожній країні вироблялися свої специфічні форми і назви діловодних служб і посад, форми державного діловодства, стиль діловодства і навіть ділова мова.

У сучасних умовах вирішення кадрових питань є однією з актуальніших проблем державного будівництва в Україні, визначальним аспектом формування державної влади.

На сучасному етапі кадрове діловодство – це діяльність апарату управління, що охоплює процеси документування та організації роботи з документами з питань приймання, переведення, звільнення, обліку працівників. Складається з ряду стадій, яких проходить документ: від його створення і аж до передачі в архів.

Незворотний поступ України шляхом незалежності, формування її як демократичної, правової і рівноправної європейської держави з кожним кроком ставить все більші вимоги до кадрів. Ці вимоги зростатимуть в міру того, як в Україні буде розширюватись і поглиблюватись реформа адміністративної системи, конкретизуватись завдання перед керівниками, усім персоналом. Вимоги до кадрів, ефективності їх роботи підвищуватимуться разом з докорінним поліпшенням правового забезпечення їх діяльності, глибоким науковим осмисленням сучасної державної кадрової політики, її постійного розвитку – наповнення новими теоретичними положеннями і практичними здобутками, завданнями, орієнтирами та акцентами в державній політиці.

Головною метою державної кадрової політики є прогнозування та програмування кадрового забезпечення, визначення стратегічного бачення формування, професійного розвитку та раціонального використання кадрів, всіх трудових ресурсів України. Причому під трудовими ресурсами країни, слід розуміти працездатну частину населення, яка в силу

* Науковий керівник: канд. пед. наук, доц. В.А.Барабаш

психофізіологічних та інтелектуальних якостей спроможна призводити матеріальні блага чи послуги.

Формування та раціональне використання кадрів – важлива і актуальна проблема державного управління. Тривалий час до її вирішення підходили однобоко, як до чисто організаційно-управлінського завдання. Необхідність розробки нової кадрової політики впливає із змісту тих завдань, які стоять сьогодні перед державою. Потрібні нові ідеї, принципи і технології вирішення кадрових питань, які б відбивали сучасний рівень управлінської науки, практики і вимоги до демократичного суспільства. Тому особливої уваги набуває проблема побудови системи управління персоналом або кадрами. Термін персонал вперше став застосовуватись в англійській літературі, в нашій же країні більш широке поширення все-таки має термін “кадри”.

Персонал (от латинського *personalis* - особистий) – це особистий склад організації, який включає всіх найманих робітників, а також працюючих власників та співвласників.

В той же час, хотілось би відзначити, що для здійснення ефективного управління персоналом кожна організація повинна мати кадрову політику. Кадрова політика організації – це генеральне направлення кадрової роботи, сукупність принципів, методів, форм, організаційного механізму по виробленню цілей та задач, які направлені на збереження, укріплення та розвиток кадрового потенціалу, на створення кваліфікованого та високотоварного згуртованого колективу, здатного своєчасно реагувати на постійно перемінливі вимоги ринку з урахуванням стратегії розвитку організації.

Своє практичне втілення як кадрова політика держави та і кадрова політика організації знаходить в реалізації функції управління персоналом.

До останнього часу сам термін “управління персоналом” в нашій управлінській практиці був відсутнім. Правда, система управління кожної організації мала функціональну підсистему управління кадрами та соціальним розвитком колективу, але більшу частину обсягу робіт по управлінню кадрами виконували керівники лінійних підрозділів. Тому важливим є розуміння теоретико-методологічних засад управління персоналом організації, освоєння світового досвіду.

Управління персоналом організації – цілеспрямована діяльність керівного складу організації, керівників та спеціалістів підрозділів системи управління персоналом, яка включає розробку концепції та стратегії кадрової політики, принципів та методів управління персоналом організації.

Тож можна сказати, що управління персоналом це - забезпечення співробітництва між усіма членами трудового колективу для досягнення поставленої мети з використанням елементів навчання, мотивації й інформування працівників; діяльність, виконувана усіма керівниками, а також спеціалізованими структурними підрозділами організації, що сприяє найбільш ефективному використанню працівників для досягнення цілей організації й особистих цілей кожного.

Наведені складові управління персоналом в тій чи іншій мірі притаманні будь якій організації, але механізми управління персоналом органів місцевого самоврядування на відміну від процесів організації кадрової роботи виробничих, підприємницьких, фінансово-банківських структур має свої особливості і жорстко регламентується системою нормативно-правових актів держави, що обумовлює необхідність побудови чіткої схеми супроводження системи роботи з кадрами.

Список літератури

1. Кадрова політика і державна служба: Конспект лекцій: У 2-х ч. / Уклад.: С. М. Серьогін, Н. Т. Гончарук, І. Г. Батраченко.-2-е вид., доп. - Д.: ДРІДУ НАДУ, 2004. -Ч. 1.-40с.
2. Державна служба в Україні: збірник нормативних актів. - К. Юрінком Інтер, 2002. – 352 с.

ОЦІНКА ВПЛИВУ ВИПРОМІНЮВАНЬ ПОБУТОВОЇ ТЕХНІКИ НА ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ

В.М.Дяченко, студ. гр. ЕО-16-С

Кіровоградський національний технічний університет

У статті розглядаються технологічні досягнення, які зробили людське життя більш зручним і комфортним. З'ясовано в першу чергу покращення, пов'язані з підвищенням рівня життя та додатковими зручностями. А також виявлено, як саме шкодить побутова техніка здоров'ю і як себе максимально убезпечити від її негативного впливу. Запропоновано загальні правила захисту при користуванні побутовими приладами.

техніка, наука, виробництво, промисловість.

Актуальність теми. Побутова техніка супроводжує людство з часів винайдення перших побутових пристроїв. Використання технічних засобів полегшує працю та поліпшує життя. Але не всі надають ваги тому факту, що існує випромінювання від побутової техніки чинить негативний вплив на здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фахівцями різних країн світу ведуться дослідження впливів електромагнітних випромінювань на людський організм. Американські вчені встановили негативний вплив випромінювання побутових приладів на людський мозок. Регулярне знаходження людини в електромагнітному полі може викликати безпліддя - встановили вчені з Італії. Незалежно від країн світу, усі вчені визнають, що електромагнітні випромінювання негативно впливають на гормональний фон людини, репродуктивну функцію, ЦНС, серцево-судинну систему.

Постановка завдання. Життя та діяльність людини тісно пов'язана з використанням цілого арсеналу техніки. Це спричиняє постійний вплив випромінювань, перебування у психічному напруженні серед прискороженого ритму життя в сучасну епоху інформаційних технологій. Тому необхідно розробити рекомендації на основі узагальнення даних та досліджень.

Виклад основного матеріалу. Техніка пройшла історично тривалий шлях розвитку – від примітивних знарядь первісної людини до складних автоматичних пристроїв сучасної промисловості. Особливо важливу роль у розвитку суспільного виробництва зіграли так звані робочі машини, що виконують певні технологічні і транспортні функції. Винахід прядильних робочих машин і створення універсальної парової машини дали поштовх промислому перевороту кінця 18 початку 19 ст.. Передумовою створення різних передавальних механізмів, що утворили широко розгалужену систему стала удосконалена парова машина, що приводила в рух цілий ряд робочих машин. Характеризуючи еволюцію механічних засобів праці К.Маркс дав наступну схему розвитку: «Прості знаряддя, накопичення знарядь, складні знаряддя; приведення в дію силами природи; машина; система машин, що має один двигун, система машин, що має автоматично діючий двигун, - от хід розвитку машин». Розвиток великої промисловості став можливим завдяки тому, що вона опанувала найбільш характерним для неї засобом виробництва – самою машиною. Капіталістична промисловість створила адекватний технічний базис, почавши виробництво «машин машинами».

Протягом 19-20 ст. технічні засоби праці послідовно завоювали всі галузі промисловості, витіснивши традиційні форми виробництва, розташовані на ручній праці та ремісничій техніці. У всіх індустріально розвинених країнах світу отримало широке поширення саме машинне виробництво. З розвитком великої промисловості удосконалювалися конструкції, збільшувалася продуктивність технічних засобів. У кінці 19 ст. парова машина поступово витіснилася більш економічним і компактним двигуном, який дозволив створити нові типи робочих і транспортних машин (автомобілі, трактори, екскаватори, літаки, теплоходи та ін.).

В 1-ій половині 20 ст. удосконалення електричних двигунів привело до повсюдного використання їх у якості групового та індивідуального приводу робочих машин. У

розвинутій формі система машин створює передумови для безперервно-потокowego виробництва. Набуває все більш широкого використання автоматів – робочих машин, які самостійно виконують всі основні і допоміжні операції. Кожен автомат це складний агрегат, який включає один або декілька двигунів, кілька робочих органів і спеціальні пристрої контролю, регулювання, управління. Створюються машини-автомати, в яких одночасно можуть діяти десятки робочих органів, що виконують складні операції. Автоматична техніка забезпечує значне зростання продуктивності праці, звільняє людину від виконання трудомістких функцій.

Основне призначення техніки – заміна виробництв, функцій людини з метою полегшення праці та підвищення її продуктивності. На основі пізнання законів природи техніка дозволяє підвищити ефективність трудових зусиль людини, розширити можливості у процесі доцільної трудової діяльності.

У міру розвитку виробництва та створення нових знарядь праці людина звільняється від виконання різних функцій, пов'язаних як з фізичною, так і з розумовою працею. Техніка застосовується для впливу на предмети праці при створенні матеріальних та культурних цінностей, для отримання, передачі і перетворення енергії; управління суспільством; пересування і зв'язку; обслуговування побуту; забезпечення обороноздатності і ведення війни. Техніка розрізняється за функціональним призначенням, а саме: виробнича, в т.ч. енергетична, невиробничо-побутова, освіти та культури, військову, медичну та ін.

За масштабами застосування основну частину технічних засобів становить виробнича техніка: машини, механізми, інструменти, апаратура управління машинами і технологічними процесами, виробничі будівлі, мости, канали, засоби транспорту, комунікації, зв'язку. Найбільш активна частина виробничої техніки машини, у складі яких можна виділити кілька основних груп: транспортні машини – автомобілі, тепловози, електровози, літаки, теплоходи та ін.; транспортують машини - конвеєри, елеватори, крани, підйомники та ін.; контрольно-керуючі і обчислювальні машини, енергетичні машини - електричні, двигуни внутрішнього згорання, турбіни; технологічні машини - металообробні, будівельні, гірські, металургійні, сільськогосподарські, текстильні, харчові. Серед технічних засобів сучасного виробництва найважливіша роль належить енергетичній техніці для отримання та перетворення енергії.

У складі невиробничої техніки основну роль виконують засоби комунальної і побутової техніки (комунальні машини, пральні й кухонні машини, холодильники, пилососи, телевізори, магнітофони і т.д.), техніка пересування (легкові автомобілі, мотоцикли, моторолери, велосипеди та ін.), спортивної техніки (гоночні автомобілі, яхти, гімнастичні снаряди та ін.), техніка освіти і культури (технічні засоби навчання, сценічна техніка. [1]

Найбільш небезпечні побутові прилади і методи захисту

Сучасна людина оточена технікою з усіх боків: телевізор, холодильник, НЧВ - піч, фен, комп'ютер, кондиціонер, обігрівач і багато інших - без них важко обійтися, адже вони роблять наше життя комфортним. І включаючи той чи інший з них, ми не згадуємо про такий побічний ефект їх діяльності, як електромагнітне випромінювання.

Вчені давно визначили, що електромагнітні поля негативно впливають на центральну нервову систему, серцево-судинну, репродуктивну. А деякі навіть стверджують, що вони можуть викликати онкологічні захворювання і стати причиною безпліддя. Але від досягнень цивілізації відмовлятися ніхто не збирається, тому перед усіма нами постає питання: як же захиститися від шкідливого впливу наших помічників?

Холодильник - найбільш небезпечними вважаються холодильники, оснащені системою No frost — від них виходять електромагнітні випромінювання в радіусі до 1,5 м. І стіни цьому випромінюванню не перешкода. Щоб холодильник не перетворився на систематичного шкідника потрібно не перебувати довго біля нього, і не розташовувати ліжко, а тим більше її узголів'я, за стіною таким чином, щоб через стіну знаходився холодильник.

Мікрохвильова піч - якщо корпус НВЧ - печі не пошкоджений, то він досить надійно захищає від електромагнітного випромінювання. Нічого страшного немає і в продуктах,

приготовлених у такій печі — мікрохвилі підвищуючи частоту коливань частинок речовини лише підвищують його температуру. Працююча піч не шкідливіша завжди працюючого холодильника — просто тримайтеся від неї, коли вона включена, на відстані 1,5 м.

Телевізор - оскільки не дивитися його більшість з нас не може, то купуючи і встановлюючи телевізор, потрібно враховувати три головних правила:

1. Намагайтеся встановлювати його на відстані не менше, ніж 1,5 м від очей.
2. Чим сучасніше модель, тим вона безпечніше.

3. Перш ніж вибрати місце для ліжка поцікавтеся у сусідів, де стоїть їх телевізор — пам'ятаємо, що стіни не захищають від ЕМП.

Комп'ютер - сьогодні є практично в кожному будинку. І, як правило, діти сидять за комп'ютерами навіть частіше, ніж батьки. Навчіть їх правильно користуватися електроприладом, оскільки саме він є одним з найсильніших випромінювачів ЕМП, оскільки має відразу два джерела випромінювання: монітор і системний блок. Дотримуватися потрібно таких основних правил:

- купуйте сучасні моделі — вони безпечніші;
- не забувайте, що відстань від очей до монітора повинно бути не менше 70 см;
- при роботі за комп'ютером, необхідно робити щогодини перерву на 15 хвилин; частіше провітрювати приміщення, де встановлено комп'ютер;
- заведіть комп'ютеру друзів — живі рослини частково нівелюють шкоду ЕМП;
- комп'ютер краще встановити в кутку кімнати — це знизить вплив з задньої поверхні монітора, системний блок встановіть якнайдалі;
- відмовтеся від звички перебувати за комп'ютером у нічний час: для очей шкідливе світло, що йде від нього; крім того, такі «посиденьки» негативно впливають на нервову систему і можуть спровокувати безсоння.

Фен - один з найбільш шкідливих електроприладів, що створює електромагнітне випромінювання, яке в десятки разів перевищує норму. Виконуючи свою безпосередню функцію, фен знаходиться в небезпечній близькості до голови. Тому намагайтеся звести до мінімуму використання цього приладу — волосся від цього стануть тільки здоровішими.

Мобільний телефон - небезпечний тим, що знаходиться в безпосередній близькості до тіла людини. Його носять в кишені брюк, нагрудній кишені, прикладають до вуха, тому випромінювання впливає точково і позначається на репродуктивній функції, серцевій діяльності, роботі головного мозку. Намагайтеся купувати сучасні, більш безпечні моделі і не носіть його в одязі. [2]

До загальних правил захисту належать наступні:

- При покупці приладу обов'язково звертайте увагу на позначку його відповідності вимогам «Міжнародних санітарних норм допустимих рівнів фізичних факторів при застосуванні товарів народного споживання в побутових умовах».

- Менше шкодить апаратура з автоматичним управлінням — намагайтеся купувати саме таку.

- Намагайтеся не включати одночасно кілька джерел магнітного поля.

- Вибираючи систему «тепла підлога», особливо якщо плануєте встановлювати її в дитячій кімнаті, обов'язково шукайте таку, яка забезпечує більш низький рівень магнітного поля.

- Звертайте увагу на потужність побутового приладу: чим менша потужність, тим менше рівень його поля, а значить, менш потужний прилад безпечніший.

- При плануванні квартири враховуйте важливий аспект: побутова техніка повинна бути розміщена на відстані не менше, ніж 1,5 м від місця вашого постійного перебування.

- Намагайтеся, щоб дроти лежали рівно, а не сплутувалися в кільця і петлі.

- Не купуйте електричні лампи, у яких плафони звернені вниз — безпечніше, коли світло спрямований вгору. [3]

Висновки. В наш час в житті кожної людини побутова техніка має велику роль і масштаб. Значно полегшує життя використання електричних приладів, адже вони беруть на

себе велику частину нашої роботи. Ми тісно пов'язані з останніми, тому без їх допомоги справитись важко.

Широкий спектр функціонального призначення видів техніки зробить життя кращим, більш зручним та комфортним.

Електромагнітні випромінювання можуть надати шкоди здоров'ю, тому необхідно дотримуватися санітарно-гігієнічного нормування при використанні різних приладів та техніки.

Список літератури

1. [Електронний ресурс]. Режим доступу - <http://bukvar.su/bezopasnost-zhiznedejatelnosti/6468-Vozdeystvie-tehniki-na-rabotosposobnost-cheloveka.html>
2. [Електронний ресурс]. Режим доступу - <http://ukrhealth.net/najbilsh-nebezpechni-pobutovi-priladi-i-metodi-zaxistu/>
3. [Електронний ресурс]. Режим доступу - <http://jakyvlikuvaty.pp.ua/4331-naybilsh-nebezpechn-pobutov-priladi-metodi-zahistu.html>

УДК 621.9.06

ОПТИМІЗАЦІЯ ЧОТИРЬОХКООРДИНАТНОГО МЕХАНІЗМУ ПАРАЛЕЛЬНОЇ СТРУКТУРИ З ДОДАТКОВИМ ШАРНІРОМ НА РОБОЧОМУ ОРГАНІ

Я.В. Лимар, *маг.гр.МБ(МВ)-15М2*,

А.І. Гречка, *к.т.н., доц.*

Центральноукраїнський національний технічний університет

Проведено дослідження залежності габаритних розмірів чотирьохкоординатного механізму паралельної структури з додатковим шарніром на робочому органі від габаритів робочого органу та конструктивних особливостей даного механізму. Аналітично розв'язано пряму та зворотню кінематичні задачі руху робочого органу та вихідних елементів приводів переміщення штанг постійної довжини.

паралельна структура, чотирьохкоординатний механізм, додатковий шарнір, робочий простір, максимальна рухомість, пряма кінематична задача, зворотня кінематична задача

Однією з основних тенденцій розвитку сучасного верстатобудування є побудова технологічного обладнання на основі паралельних кінематичних структур. В порівнянні з традиційним обладнанням, що використовує послідовні кінематичні ланцюги та зв'язки між ними, у даного устаткування відмічаються більш високі динамічні показники та вища жорсткість. У таких верстатах з паралельною кінематикою виконавчий орган пов'язаний з базисним елементом замкненими незалежними кінематичними ланцюгами, кожний з яких містить приводи або накладає деякі зв'язки на рух вихідної ланки. Механізми з паралельною структурою мають замкнені кінематичні ланцюги і сприймають навантаження як просторові стрижневі ферми, що обумовлює їх високу точність та вантажопідйомність, оскільки відсутнє поступове «нагромадження мас» на кожен з приводів подачі при послідовному їх з'єднанню. Однак поряд з цим даному обладнанню притаманні і ряд недоліків [3].

Складність систем управління верстатом, його налагодження та експлуатації, що сказується на вартості такого обладнання – ось головні перепони на шляху широкого впровадження даного принципу. Також можна відмітити і інші недоліки, в першу чергу конструкційні, чи не головним серед яких є вкрай низький коефіцієнт використання робочого простору, що призводить до непропорційного зростання габаритів верстатів з паралельною кінематикою при їх проектуванні для обробки великих заготовок. Одним з шляхів виправлення даного недоліку є застосування на робочому органі додаткових

шарнірів, що дозволить відділити керування лінійними його переміщеннями від кутових, та підвищити таким чином рухомість кінцевої ділянки приводу подач. Це призводить до зменшення необхідних переміщень у ланках механізму паралельної структури для обробки в одному і тому ж заданому робочому просторі при однаковій рухомості у порівнянні з суцільним виконавчим органом. Щоправда очікувана жорсткість механізму буде в цілому меншою, оскільки кількість рухомих елементів зростає. Втім очікувані переваги роблять синтез і аналіз даного типу механізмів актуальним науково-технічним завданням, що становить науковий інтерес та практичну цінність [2].

В якості прикладу реалізації такого функціонального з точки зору кінематики розділу штанг на групи слугує механізм за патентом на корисну модель № 114306 [1]. В принципі, конструктивна його реалізація може бути різною за типом використаних штанг (з постійною або змінною довжиною), за розташуванням напрямних повзунів штанг постійної довжини у просторі (вертикальні, горизонтальні, похилі). Прийmemo конструктивний варіант з вертикальними штангами.

На рис.1 показана схема реалізації чотирьохкоординатного механізму з паралельною кінематикою з додатковим шарніром на робочому органі. В якості основи використовується базова платформа 1. Це може бути або елемент окремого механізму, або частина більш складного, що містить у собі представлений. До базової платформи 1 кріпляться напрямні 3 за допомогою нижніх кронштейнів 4. Оскільки в якості функціональної реалізації механізму з паралельною кінематикою обрано тип «дельта» з попарними штангами постійної довжини, то кожна з напрямних 3 представлена парою, по яким рухаються повзуни 2. Для забезпечення лінійних переміщень робочого органу по трьом взаємоперпендикулярним напрямкам кількість приводних механізмів, кінцевими ланками яких являються повзуни 2, повинна бути рівна також трьом. Сам тип приводного механізму може бути різним, на рис. 1 такі приводи відсутні. Отже, маємо три пари напрямних 3, по яких переміщуються три повзуни 2, що забезпечують кінематичну функцію переміщення робочого органу по трьом взаємоперпендикулярним координатам. Для забезпечення правильної просторової орієнтації напрямних 3 вони у верхній частині через відповідні кронштейни 5 кріпляться до верхньої кришки 13, чим забезпечується також і їхня жорсткість.

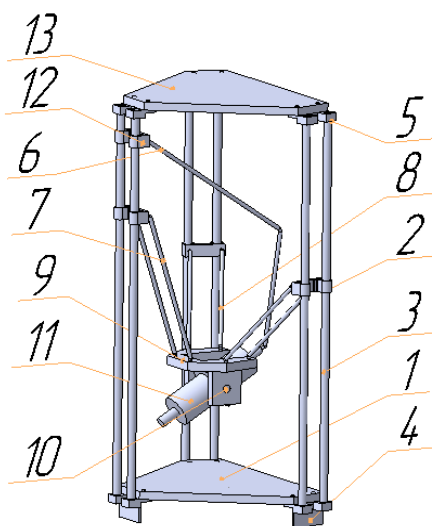

Рисунок1 - Загальний вигляд чотирьохкоординатного механізму паралельної структури з додатковим шарніром на робочому органі

Сам робочий орган складається з двох основних частин: власне робочого органу 11, що містить вихідний орган приводу головного руху, та рухомої платформи 9. Обидві частини пов'язані між собою додатковим кронштейном 10 і мають можливість взаємного повороту один відносно іншого. Рухома платформа 9 з'єднується з повзунами 2 за допомогою системи подвійних штанг, одна з яких подовжена 7, а інші дві короткі 6. Розділення системи

попарних штанг на короткі 6 і подовжену 7 викликана конструктивними особливостями механізму та габаритами робочого простору і розташуванням відносно нього робочого органу 11. Таким чином, рухома платформа 9, дві пари коротких штанг 6 і одна подовжена пара штанг 7, та три повзуна 2 утворюють систему лінійних переміщень даної рухомої платформи 9. Штанги 6 і 7 приєднуються до платформи 9 та повзунів 2 за допомогою шарнірів. Шарніри можуть бути як сферичними, так і карданними. На рис. 1 їх тип не уточнюється.

Система повороту робочого органу 11 навколо кронштейну 10 відносно рухомої платформи 9 складається з окремого приводного повзуна 12, який переміщується по тій же парі напрямних 3, по яким переміщується повзун 2, пов'язаний з подовженою парою штанг 7. Саме за такого конструктивного виконання забезпечується поворот робочого органу 11 відносно рухомої платформи 9 на кут не менше 90° без особливого положення штанги 6, що шарнірно пов'язує між собою повзун 12 та робочий орган 11. Штанга 6 викривлена для забезпечення можливості паралельного розташування осі робочого органу 11 відносно базової платформи 1. Шарніри штанги 6 також можуть бути як сферичними, так і карданними. На рис. 1 їх тип не уточнюється.

Лінійні переміщення рухомої платформи 9 за допомогою повзунів 2 не викликають переміщення повзуна 12. І навпаки, переміщення повзуна 12 не викликають переміщення рухомої платформи 9 і повзунів 2. Цим досягається функціональна кінематична роздільність систем лінійного переміщення і повороту робочого органу 11. Позитивні сторони такого рішення показано далі.

Синтез чотирьохкоординатного механізму паралельної структури з додатковим шарніром на робочому органі розпочинаємо з визначення розташування напрямних та довжин штанг. Розташування напрямних визначається радіусом R кола проведеного через проекції напрямних на площину нормальну до них, та кутом δ між променями, що виходять із центра даного кола до точок, що відповідають розташуванню проекцій. Нехай це будуть точки А, В, С. Визначаємо розташування напрямних по заданим розмірам робочого простору за умови забезпечення заданої рухомості робочого органу (рис.2). Координати точки А визначаються за побудовою, враховуючи відстань від центру робочого органа до лінії розміщення шарнірів L_2 , радіус r та безпечний зазор s :

$$y_{тА} = r + L_2 + s; x_{тА} = 0.$$

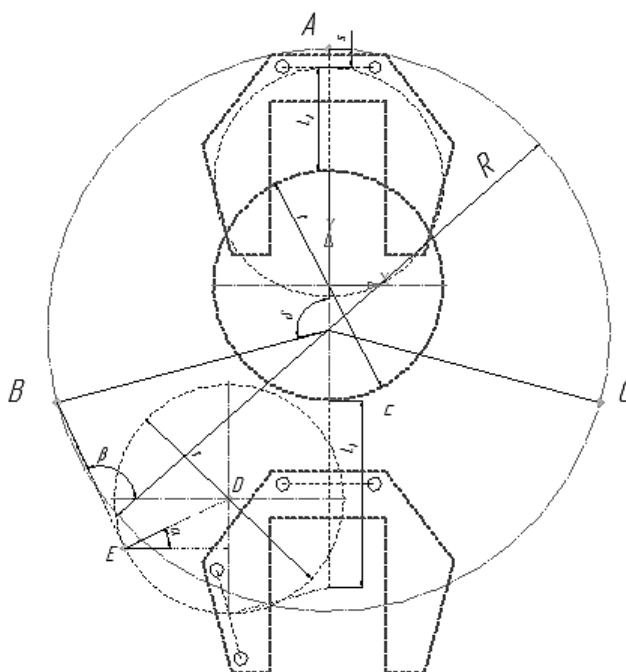

Рисунок 2 - Схема для знаходження координат точок А,В,С,Д та Е

Точка А одночасно з характеристикою розташування напрямної являється дотичною кола, яка описує шарнір на робочому органі до якого приєднується штанга при русі робочого органу по колу робочого простору радіусом r . Знаходимо координати точки D центру аналогічного кола, що його описує інший шарнір на робочому органі, враховуючи виліт інструмента L_1 :

$$x_{T,D} = -L_2 * \cos\left(\delta - \frac{\pi}{2}\right); y_{T,D} = -L_1 - L_2 * \sin\left(\delta - \frac{\pi}{2}\right).$$

Знаходимо точку Е перетину кола з центром в точці D та дотичної проведеної з точки В до даного кола. Оскільки координати точки В нам не відомі, то знаходимо величину кута α нахилу радіуса DE до осі X: $\alpha = \delta - 80^\circ$, з урахуванням обмеження кутового розташування штанги. Відтак:

$$x_{T,E} = x_{T,D} - r * \cos \alpha; y_{T,E} = y_{T,D} - r * \sin \alpha.$$

Тепер ми можемо знайти координати точки В. Координати точки С знаходяться дзеркально координатам точки В відносно осі Y:

$$x_{T,B} = \frac{y_{T,E} - y_{T,A} - \operatorname{tg}(\delta + 10^\circ) * x_{T,E}}{\operatorname{tg}\left(\frac{\delta}{2}\right) - \operatorname{tg}(\delta + 10^\circ)}; y_{T,B} = y_{T,C} = \operatorname{tg}\left(\frac{\delta}{2}\right) * x_{T,B} + y_{T,A}; x_{T,C} = -x_{T,B}.$$

Координати точок нам відомі, можна знайти радіус кола, який проходить через ці точки (рис.3). Радіус R описаного кола можна обчислити за формулами:

$$R = \frac{a_1 * b_1 * c_1}{4 * \sqrt{p * (p - a_1) * (p - b_1) * (p - c_1)}}; p = \frac{a_1 + b_1 + c_1}{2}.$$

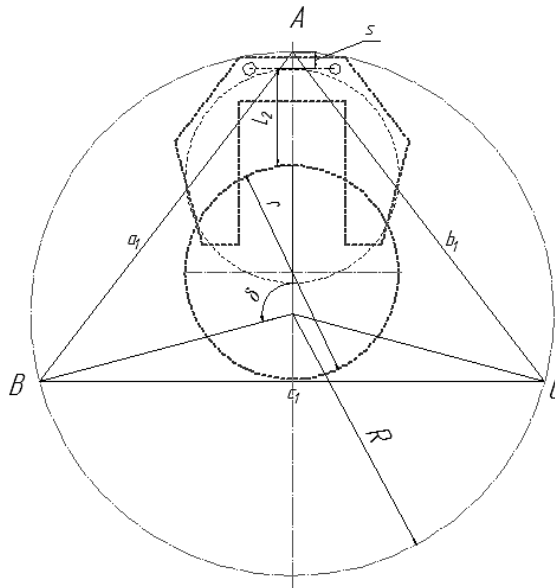
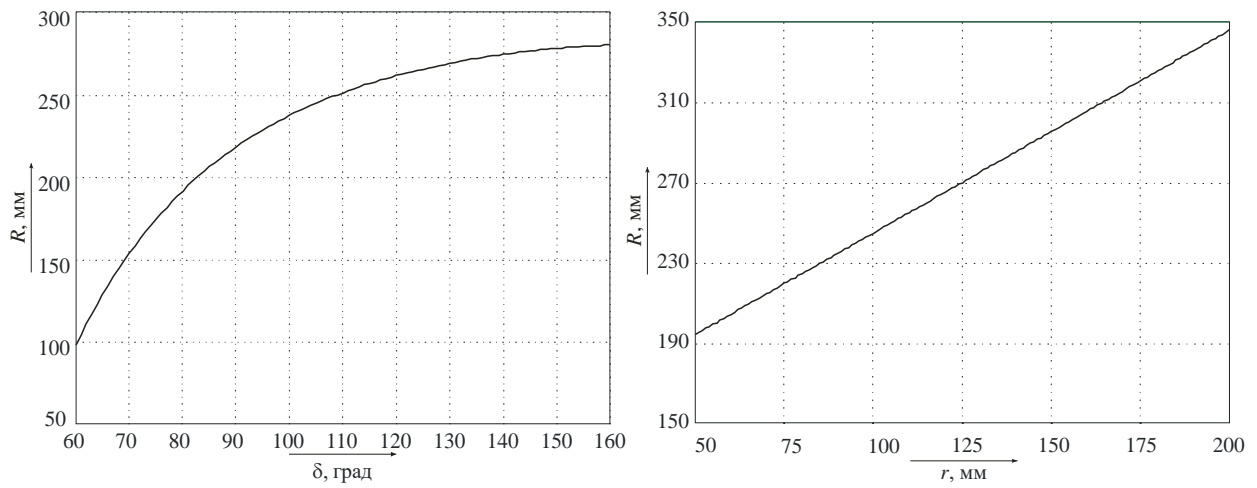

Рисунок 3 - Схема знаходження радіуса кола R

Графіки залежностей радіуса кола R від початкових параметрів мають вигляд:

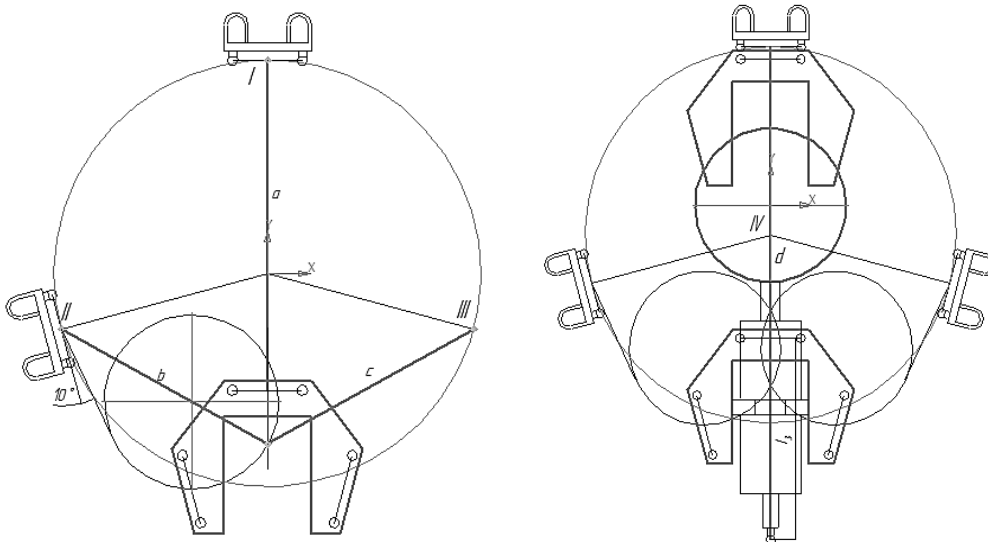

а) б)
Рисунок 4 - Залежність радіуса кола, що проведене через напрямні, від кута δ (а) та радіуса r (б)

Знаючи всі точки ми можемо знайти проєкції штанг на нормальну до напрямних площину, як показано на рис. 5:

$$l_a = \sqrt{L_1 + 2r + s}; l_b = l_c = \sqrt{(x_{Т,В} - x_{Т,Д})^2 + (y_{Т,В} - y_{Т,Д})^2} + r; l_d = l_a + l_3$$

Реальні штанги будуть більшими від розрахованих величин на величину, обернену $\cos(\gamma)$. Також розмір штанги може бути додатково збільшеним по конструктивним міркуванням.

а) б)
Рисунок 5 - Схема для розрахунку довжин штанг I, II, III(а) та IV(б)

Графіки залежностей довжин штанг від початкових параметрів мають вигляд:

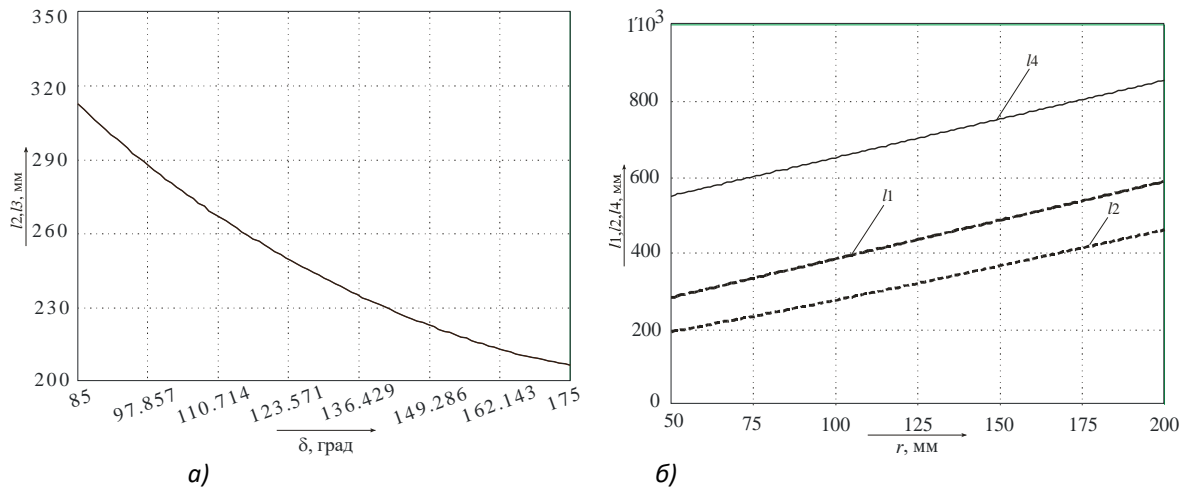

Рисунок 6 - Залежність довжин штанг відкута δ (а) та радіуса r (б)

Наступним етапом синтезу механізму є розв'язок прямої задачі кінематики, яка спрямована на визначенні лінійних координат платформи та кутового положення робочого органа відносно останньої при заданих положеннях повзунів на напрямних. Лінійні координати платформи знаходимо методом трилатерації, враховуючи паралельний перенос координат напрямних відповідно до розташування штанг на робочому органі з метою зведення трьох точок кріплення шарнірів до однієї розрахункової точки P , як показано на рис.7.

Приймаємо, що центри всіх трьох сфер лежать у площині $Z=0$, один з них збігається з початком координат, другий — лежить на осі X . Рівняння трьох сфер у форматі $R_{ij}^2 = (x_j - x_i)^2 + (y_j - y_i)^2 + (z_j - z_i)^2$, де індекс i відноситься до координат центру сфери, j — поточні координати кола:

$$R_{12}^2 = (x_2 - x_1)^2 + (y_2 - y_1)^2 + (z_2 - z_1)^2; R_{13}^2 = (x_3 - x_1)^2 + (y_3 - y_1)^2 + (z_3 - z_1)^2;$$

$$R_{23}^2 = (x_3 - x_2)^2 + (y_3 - y_2)^2 + (z_3 - z_2)^2.$$

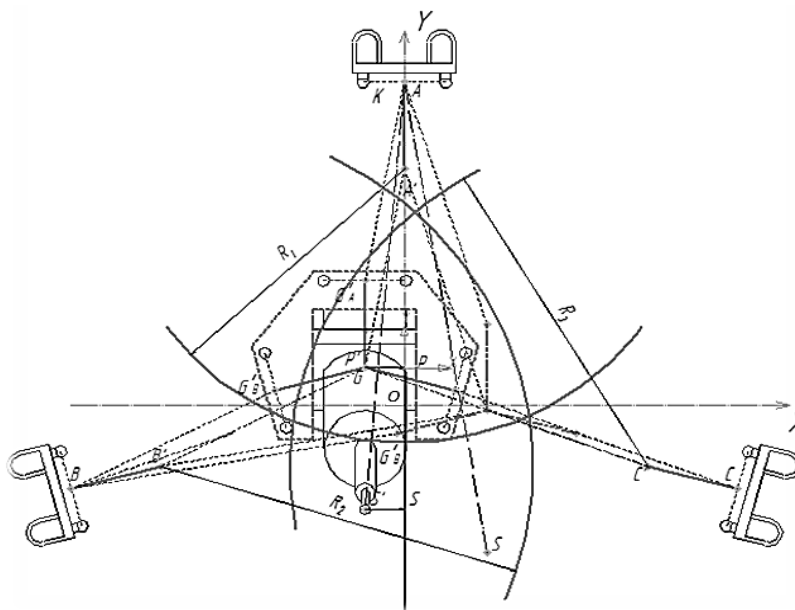

Рисунок 7 - Схема переносу координат напрямних при розрахунках методом трилатерації

Потрібно знайти точку $O (X, Y, Z)$, що задовольняє всім трьом рівнянням.

Користуючись тим, що кожна пара сфер перетинається по окружності, центр котрої лежить на прямій, що з'єднує центри сфер, і тим, що дана окружність лежить в площині, перпендикулярній даній прямій, можна розв'язати задачу через лінійну систему рівнянь. Коефіцієнти рівняння трикутника:

$$xd = (y_3 - y_1) * (z_2 - z_1) * (y_2 - y_1) * (z_3 - z_1)$$

$$yd = (z_3 - z_1) * (x_2 - x_1) * (z_2 - z_1) * (x_3 - x_1)$$

$$zd = (x_3 - x_1) * (y_2 - y_1) * (x_2 - x_1) * (y_3 - y_1)$$

Коефіцієнти при координатах шуканої точки O утворюють матрицю 3×3 . Якщо центри вихідних сфер не лежать на одній прямій, то дана матриця не вироджена і шукані координати знаходяться після використання зворотної матриці до правої частини системи:

$$D = \begin{pmatrix} x_2 - x_1 & y_2 - y_1 & z_2 - z_1 \\ x_3 - x_1 & y_3 - y_1 & z_3 - z_1 \\ xd & yd & zd \end{pmatrix};$$

Підставляємо в матрицю D шляхом заміни i -го стовпчиків вільних членів для знаходження координати точки O :

$$D1 = \begin{pmatrix} \frac{x_2^2 - x_1^2 + y_2^2 - y_1^2 + z_2^2 - z_1^2 + l_a^2 - l_b^2}{2} & y_2 - y_1 & z_2 - z_1 \\ \frac{x_3^2 - x_1^2 + y_3^2 - y_1^2 + z_3^2 - z_1^2 + l_a^2 - l_c^2}{2} & y_3 - y_1 & z_3 - z_1 \\ xd * x_1 + yd * y_1 + zd * z_1 & yd & zd \end{pmatrix}$$

$$D2 = \begin{pmatrix} x_2 - x_1 & \frac{x_2^2 - x_1^2 + y_2^2 - y_1^2 + z_2^2 - z_1^2 + l_a^2 - l_b^2}{2} & z_2 - z_1 \\ x_3 - x_1 & \frac{x_3^2 - x_1^2 + y_3^2 - y_1^2 + z_3^2 - z_1^2 + l_a^2 - l_c^2}{2} & z_3 - z_1 \\ xd & xd * x_1 + yd * y_1 + zd * z_1 & zd \end{pmatrix}$$

$$D3 = \begin{pmatrix} x_2 - x_1 & y_2 - y_1 & \frac{x_2^2 - x_1^2 + y_2^2 - y_1^2 + z_2^2 - z_1^2 + l_a^2 - l_b^2}{2} \\ x_3 - x_1 & y_3 - y_1 & \frac{x_3^2 - x_1^2 + y_3^2 - y_1^2 + z_3^2 - z_1^2 + l_a^2 - l_c^2}{2} \\ xd & yd & xd * x_1 + yd * y_1 + zd * z_1 \end{pmatrix}$$

Тоді координати точки O знаходимо за формулою:

$$X_{\tau,0} = \frac{D1}{D}; Y_{\tau,0} = \frac{D2}{D}; Z_{\tau,0} = \frac{D3}{D}.$$

де Di – матриці, отримані з матриці D шляхом заміни i -го стовпчика стовпчиком вільних членів

Знаходимо відстань від площини трикутника ABC до точки O :

$$d_{01} = \sqrt{(x_0 - x_1)^2 + (y_0 - y_1)^2 + (z_0 - z_1)^2}.$$

Знайшовши відстань від площини трикутника можемо розрахувати коефіцієнт перетворення координат та координати базової точки:

$$k = \frac{\sqrt{l_a^2 - d_{01}^2}}{2 * s}; X_{T,P} = X_{T,O} + k * xd; Y_{T,P} = Y_{T,O} + k * yd; Z_{T,P} = Z_{T,O} + k * zd.$$

Визначаємо кутове положення робочого органу відповідно до схеми на рис. 8.

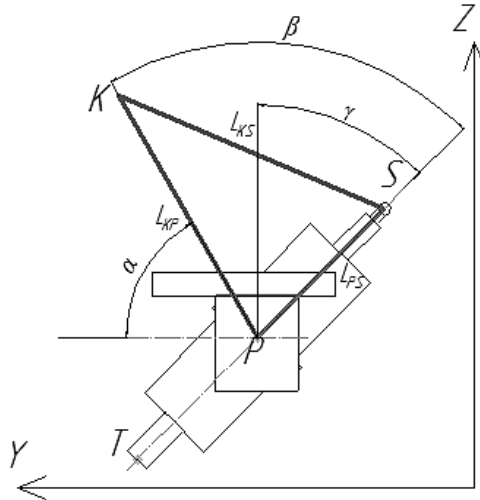

Рисунок 8 - Схема визначення кутового положення робочого органу

Координати центру рухомої платформи нам відомі з попереднього розрахунку методом трилатерації. Також нам задано координати шарніру на повзуні штанги 4: x_4, y_4 та z_4 . Знаходимо довжин сторін трикутника KSP за формулами:

$$L_{KS} = \sqrt{l_a^2 - X_{T,P}^2}, L_{KP} = \sqrt{(y_4 - Y_{T,P})^2 + (z_4 - Z_{T,P})^2}.$$

Знаючи довжин сторін трикутника, ми можемо знайти кут γ :

$$\gamma = \arccos\left(\frac{L_{KP}^2 + L_{PS}^2 - L_{KS}^2}{2 * L_{KP} * L_{PS}}\right) + \arctg\left(\frac{z_4 - Z_{T,P}}{y_4 - Y_{T,P}}\right) - \frac{\pi}{2}.$$

Завданням розв'язку зворотної задачі кінематики є розрахунок координат розташування приводних повзунів штанг по заданим координатам розташування робочого органу. Вважатимемо відомими координати точки T , що відповідає вершині інструмента, та кут нахилу γ робочого органу (рис. 9). Відтак можна розрахувати координати точки P поворотного шарніру на робочому органі:

$$Z_{T,P} = Z_{T,T} + L_1 * \cos(\gamma); Y_{T,P} = Y_{T,T} - L_1 * \sin(\gamma); X_{T,P} = X_{T,T}.$$

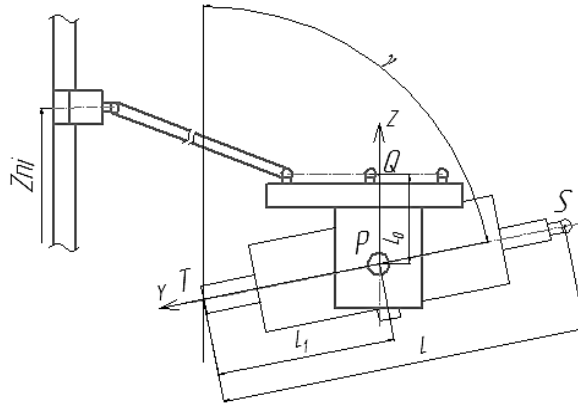

Рисунок 9 - Схема залежності зворотної кінематики

Для точки Скріплення четвертої штанги формули такі:

$$Z_{T,S} = Z_{T,T} + L_1 * \cos(\gamma); Y_{T,S} = Y_{T,T} - L_1 * \sin(\gamma); X_{T,S} = X_{T,T}.$$

Точки Q є центрами шарнірів трьох штанг, що забезпечують лінійне переміщення платформи. Їх координати розраховуються за формулами (індекс при T, Q означає номер штанги, що пов'язана з даним шарніром):

$$Z_{T,Q} = Z_{T,T} + L_0; Y_{T,Q1} = Y_{T,P} + L_2; Y_{T,Q2} = Y_{T,P} + L_2 * \cos(\delta); Y_{T,Q3} = Y_{T,P} + L_2 * \cos(\delta); \\ X_{T,Q1} = X_{T,P}; X_{T,Q2} = X_{T,P} - L_2 * \sin(\delta); X_{T,Q3} = X_{T,P} + L_2 * \sin(\delta).$$

Оскільки розташування напрямних нам задане, то ми можемо розрахувати відстані від точок Q_i до координат напрямних X_{n_i}, Y_{n_i} у площині, нормальній до напрямних. Індекс i означає номер штанги. Для четвертої штанги розрахунковими точками являтимуться координати першої штанги та точки S на робочому органі.

$$d_i = \sqrt{(X_{n_i} - X_{T,Q})^2 + (Y_{n_i} - Y_{T,Q})^2}; i=1,2,3; d_4 = \sqrt{(X_{n_1} - X_{T,S})^2 + (Y_{n_1} - Y_{T,S})^2}.$$

Величину d представляємо катетом прямокутного трикутника, гіпотенузою якого є довжина штанги l, нам відома. Відтак можемо знайти координати Z повзунів на напрямних:

$$Z_{n_i} = Z_{T,Q} + \sqrt{l_i^2 - d_i^2}; Z_{n_4} = Z_{T,S} + \sqrt{l_4^2 - d_4^2}.$$

Кінематичний аналіз за залежностями зворотної кінематики проведемо, досліджуючи зміну висот розташування приводних повзунів від зміни кута ψ при русі вершини інструмента по максимальному радіусу робочого простору на найвищій заданій висоті за рівних значень кута нахилу робочого органу. Графіки даних залежностей показані на рис. 10.

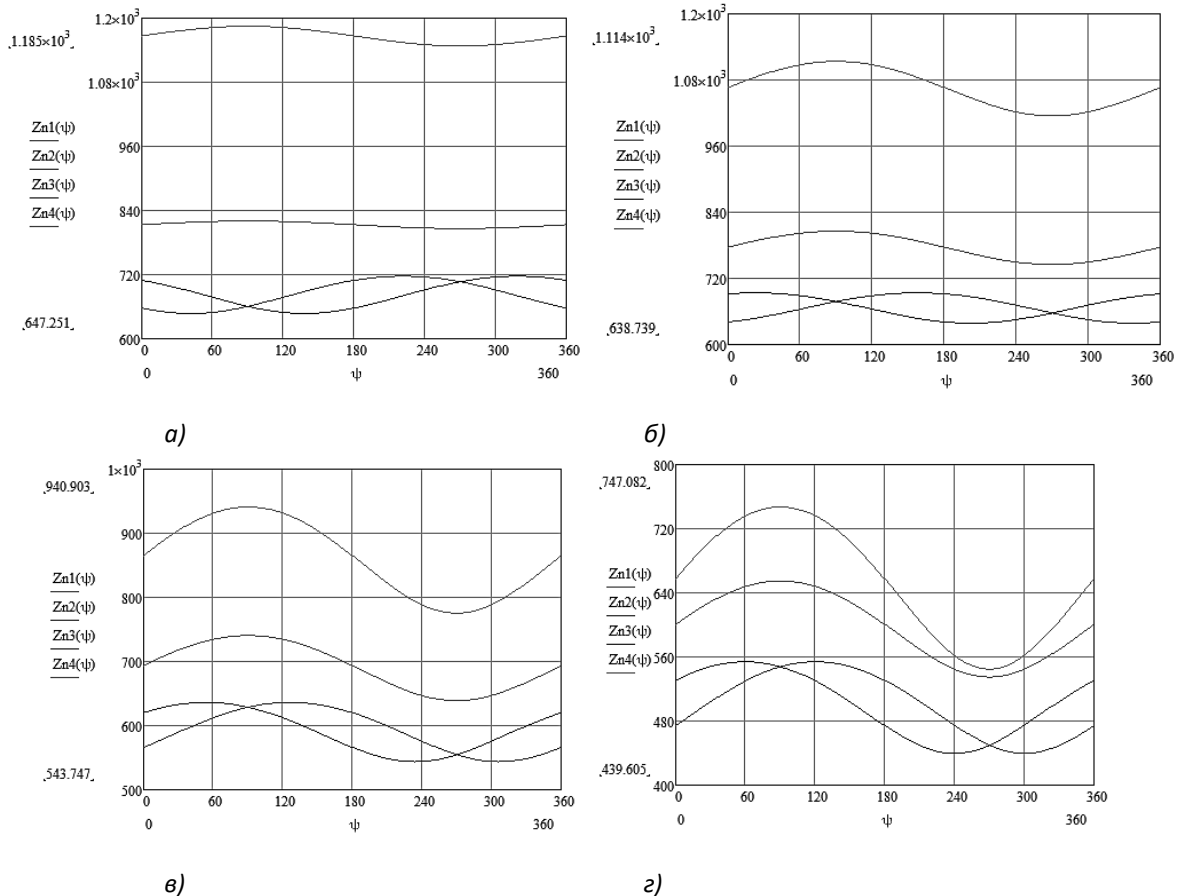

Рисунок 10 - Залежність довжин штанг від кута ψ при $\gamma = 0^\circ$ (а), $\gamma = 30^\circ$ (б), $\gamma = 60^\circ$ (в), $\gamma = 90^\circ$ (з)

Вважаємо, що основні задачі синтезу чотирьохкоординатного механізму паралельної структури з додатковим шарніром на робочому органі розв'язані.

Список літератури

1. Пат. на кор. модель 114306 Україна, МПК В23Q5/02. Привід переміщення вихідного органа верстата з чотирма штангами / Гречка А.І., Кириченко А.М., Аль-ІбрахіміМетак М.А.; заявник і патентовласник Кіровоград. нац. техн. ун-т. – № u201607833; заявл. 15.07.16; опубл. 10.03.17, Бюл. № 5.
2. Кириченко А.М. Особливі положення плоских механізмів паралельної структури / А.М. Кириченко, С.М. Заїка, А.М. Федотьев // Вісник КДУ імені Михайла Остроградського. – Кременчук, 2010. – Випуск 5/2010 (64). Частина 1. – С. 94-99.
3. Крижанівський В.А., Кузнецов Ю.М., Валявський І.А., Склярів Р.А. Технологічне обладнання з паралельною кінематикою. – Кіровоград, 2004. – 449 с.

УДК 62-23:621.9.04

РОЗШИРЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ВЕРСТАТА З ПАРАЛЕЛЬНОЮ КІНЕМАТИКОЮ

**М.В. Малицький, магістр гр. МБ(МВ)15-М2 І.А.
Валявський, к.т.н., доцент**

Центральноукраїнський національний технічний університет

В статті приведено вирішення зворотної задачі кінематики для верстата з паралельною кінематикою типу SCARA з механізмом паралельної структури її характеристики та кінематичний аналіз.

Для здійснення обробки на верстаті з паралельною кінематикою типу SCARA (рис. 1) необхідно пов'язати положення виконавчого органу з поворотом кінематичних ланок, тобто необхідно вирішити зворотню задачу про положення виконавчого органу верстата.

Рисунок 1 - Верстат з паралельною кінематикою типу SCARA

Згідно з розрахунковою схемою (рис. 2) кінематична модель верстата типу SCARA має наступні параметри:

- L_1, L_2, L_3, L_4 – довжини кінематичних ланок;
- α, β – кути повороту шарнірів кінематичних ланок;
- $M(X_M, Y_M)$ – точка, яка визначає положення інструмента.

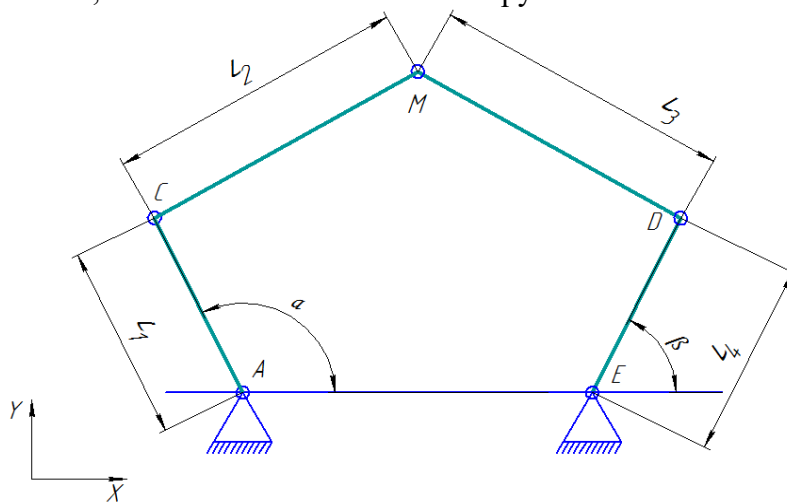

Рисунок 2 - Розрахункова схема верстата з паралельною кінематикою SCARA

Для спрощення розрахунків будемо розглядати окремо ліву і праву частину механізму.

Кут повороту α шарніра А (рис. 3) можна визначити за формулами:

$$\alpha = \arccos\left(-\frac{X_C}{L_1}\right); \quad \alpha = \arcsin\left(\frac{Y_C}{L_1}\right).$$

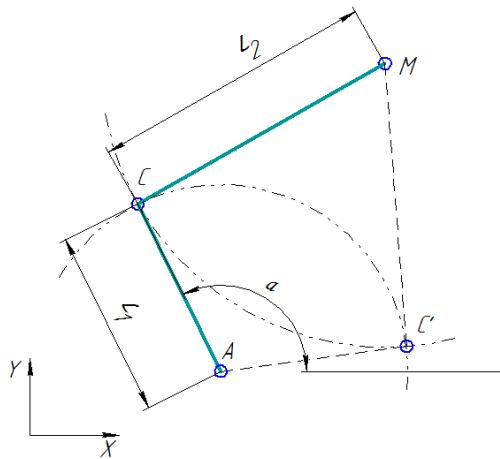

Рисунок 3 - Розрахункова схема

Точка $C(X_C, Y_C)$ може бути визначена як точка перетину двох кіл (рис.3), одне з яких з центром в точці A і радіусом L_1 , а інше – з центром в точці B і радіусом L_2 . В цьому випадку загальні рівняння кіл у вигляді системи рівнянь будуть мати вигляд:

$$\begin{cases} (X_A - X_C)^2 + (Y_A - Y_C)^2 = L_1^2 \\ (X_C - X'_M)^2 + (Y_C - Y'_M)^2 = L_2^2 \end{cases}$$

Для спрощення розрахунків змістимо центр A кола на початок координат и перерахуємо координати центра іншого кола:

$$X_A = 0 \quad Y_A = 0$$

$$X_M = X'_M - X_A \quad Y_M = Y'_M - Y_A$$

Перепишемо систему рівнянь для нових координат:

$$\begin{cases} X_C^2 + Y_C^2 = L_1^2 \\ (X_C - X_M)^2 + (Y_C - Y_M)^2 = L_2^2 \end{cases}$$

Розкриємо дужки в другому рівнянні:

$$\begin{cases} X_C^2 + Y_C^2 = L_1^2 \\ X_C^2 - 2X_C \cdot X_M + X_M^2 + Y_C^2 - 2Y_C \cdot Y_M + Y_M^2 = L_2^2 \end{cases}$$

Вилучимо із другого рівняння перше и перенесемо відомі в праву частину:

$$\begin{aligned} -2X_C \cdot X_M - 2Y_C \cdot Y_M &= L_2^2 - X_M^2 - Y_M^2 - L_1^2 \\ X_C \cdot X_M + Y_C \cdot Y_M &= \frac{L_2^2 - X_M^2 - Y_M^2 - L_1^2}{-2} \end{aligned}$$

$$\frac{L_2^2 - X_M^2 - Y_M^2 - L_1^2}{-2} = c$$

$$X_C \cdot X_M + Y_C \cdot Y_M = c$$

Звідси можна визначити X_C :

$$X_C = \frac{c - Y_C \cdot Y_M}{X_M}$$

Підставивши X_C в рівняння першого кола, отримаємо

$$\frac{(c - Y_C \cdot Y_M)^2}{X_M^2} + Y_C^2 = L_1^2$$

Розкриваємо дужки і позбуваємось знаменника:

$$c^2 - 2 \cdot Y_C \cdot Y_M \cdot c + (Y_C \cdot Y_M)^2 + X_M^2 \cdot Y_C^2 = L_1^2 \cdot X_M^2$$

$$Y_C^2 \cdot Y_M^2 + X_M^2 \cdot Y_C^2 - 2 \cdot Y_C \cdot Y_M \cdot c + (c^2 - L_1^2 \cdot X_M^2) = 0$$

$$Y_C^2 \cdot (Y_M^2 + X_M^2) - 2 \cdot Y_M \cdot c \cdot Y_C + (c^2 - L_1^2 \cdot X_M^2) = 0$$

В результаті отримуємо квадратне рівняння виду:

$$Y_C^2 a + Y_C b + e = 0,$$

де:

$$a = (Y_M^2 + X_M^2); \quad b = -2 \cdot Y_M \cdot c; \quad e = c^2 - L_1^2 \cdot X_M^2$$

Таким чином, отримуємо дві точки перетину.

$$Y_{C1} = \frac{-b + \sqrt{D}}{2 \cdot a}; \quad X_{C1} = \frac{c - Y_{C1} \cdot Y_M}{X_M};$$

$$Y_{C2} = \frac{-b - \sqrt{D}}{2 \cdot a}; \quad X_{C2} = \frac{c - Y_{C2} \cdot Y_M}{X_M}.$$

Де:

$$D = b^2 - 4 \cdot a \cdot e$$

Необхідний кут повороту кінематичної ланки AC можна визначити з рівнянь:

$$X_C = L_1 \cdot \cos(180 - \alpha) ; \quad Y_C = L_1 \cdot \sin(180 - \alpha)$$

Звідки:

$$\alpha = \arccos\left(-\frac{X_C}{L_1}\right) \quad \text{або} \quad \alpha = \arcsin\left(\frac{Y_C}{L_1}\right)$$

Таким чином,

$$\alpha_1 = \arcsin\left(\frac{Y_{C1}}{L_1}\right); \quad \alpha_2 = \arcsin\left(\frac{Y_{C2}}{L_1}\right)$$

Кут β повороту кінематичної ланки ED (рис. 2) визначаємо аналогічно, розглядаючи праву частину схеми (рис. 4).

Для спрощення розрахунків також перенесемо центр E кола в початок координат и перерахуємо координати центра M іншого кола:

$$X_E = 0 \quad Y_E = 0$$

$$X_M = X'_M - X'_E \quad Y_M = Y'_M - Y'_E$$

Система рівнянь заданих кіл з урахуванням нових координат буде мати вигляд:

$$\begin{cases} X_D^2 + Y_D^2 = L_4^2 \\ (X_D - X_M)^2 + (Y_D - Y_M)^2 = L_3^2 \end{cases}$$

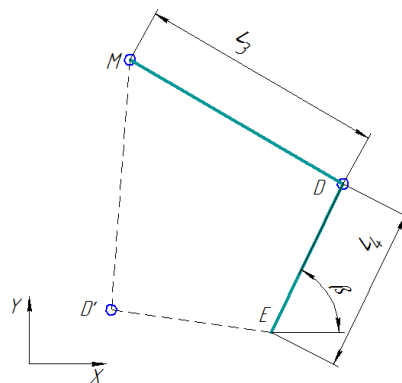

Рисунок 4 - Розрахункова схема

Виконавши перетворення, аналогічні виконаним для лівої частини, отримуємо формули для визначення координат точки D:

$$Y_{D1} = \frac{-g + \sqrt{D'}}{2 \cdot f}; \quad X_{D1} = \frac{h - Y_{D1} \cdot Y_M}{X_M};$$

$$Y_{D2} = \frac{-g - \sqrt{D'}}{2 \cdot f}; \quad X_{D2} = \frac{h - Y_{D2} \cdot Y_M}{X_M};$$

В цих формулах:

$$\frac{L_3^2 - X_M^2 - Y_M^2 - L_4^2}{-2} = h$$

$$f = (Y_M^2 + X_M^2); \quad g = -2 \cdot Y_M \cdot h; \quad p = h^2 - L_4^2 \cdot X_M^2$$

$$D' = g^2 - 4 \cdot f \cdot p;$$

Отже, кут повороту кінематичної ланки:

$$\beta_1 = \arcsin\left(\frac{Y_{D1}}{L_4}\right); \quad \beta_2 = \arcsin\left(\frac{Y_{D2}}{L_4}\right)$$

Таким чином, визначені математичні залежності між положенням виконавчого органа верстата та кутами повороту кінематичних ланок, тобто вирішена зворотна задача кінематики.

Список літератури

1. Крижанівський В.А., Кузнєцов Ю.М., Валявський І.А., Склярів Р.А. Технологічне обладнання з паралельною кінематикою: Навчальний посібник для ВНЗ. Під ред. Ю.М. Кузнєцова. – Кіровоград, 2004. – 449 с.

ДК 65:011.8:658

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Мельник М. Л ст. гр. АДМ-15-2М

1. Проблема та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Сільськогосподарське виробництво в Україні характеризується складною соціально-економічною ситуацією, що негативно впливає на всі галузі ринкової економіки. Незважаючи на здійснені організаційно-економічні та правові заходи, велика кількість сільськогосподарських підприємств вже тривалий час є економічно нестійкими, тобто перебувають в кризовому стані. Ефективність системи антикризового управління сільськогосподарськими суб'єктами прямо впливає на виникнення ризиків, що породжують кризові явища. З огляду на це, стає все більш актуальною проблема обґрунтування та розробки теоретичних та практичних рекомендацій щодо удосконалення антикризової політики управління в аграрній сфері.

2. Аналіз досліджень і публікацій останніх років

Проблема антикризового управління сільськогосподарськими підприємствами завжди була в полі зору закордонних і українських дослідників. Так, в різних аспектах теорію, методологію і практику антикризового управління досліджували З.А.Авдошина, В.І.Гордєєв,

Л.О.Лігоненко, О.О. Терещенко, Е.А.Уткін, А.Д. Чернявський, А.М. Штангерт та багато інших. Проте, в дійсності є багато питань, які недостатньо досліджено і висвітлено

3. Невирішені частини загальної проблеми

Вони стосуються аспектів формування належної антикризової політики в сільськогосподарських підприємствах, що мають забезпечити відновлення та розвиток сільського господарства в Україні.

4. Цілі статті

Метою дослідження є теоретичне узагальнення та опрацювання практичних рекомендацій щодо удосконалення системи антикризового управління сільськогосподарськими підприємствами.

5. Виклад основного матеріалу дослідження з новим обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

В умовах ринкової економіки переважна більшість суб'єктів господарювання є відносно самостійними у прийнятті економічних рішень та самі несуть відповідальність за наслідки їх реалізації. В діяльності кожного підприємства періодично виникають ситуації, коли необхідно вживати заходи, спрямовані на запобігання виникненню кризових явищ чи ліквідацію вже наявних ознак кризи. Вказані заходи в сучасній економічній науці прийнято відносити до системи антикризового управління [3, с. 143].

Під системою управління розуміється сукупність функцій та повноважень, які необхідні для здійснення управлінського впливу, в тому числі й антикризового. Антикризове управління – це такий вид управління, при якому розвинені механізми передбачення і моніторингу кризи, аналізу його природи, ймовірності, ознак, застосування методів зниження негативних наслідків кризи і використання його результатів для майбутнього більш стійкого розвитку [2, с. 249].

Основною метою антикризового фінансового управління є швидке відновлення платоспроможності та відновлення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства для уникнення його банкрутства. З урахуванням цієї мети на підприємстві розробляється спеціальна політика антикризового фінансового управління при загрозі банкрутства. Реалізація антикризового управління здійснюється за допомогою різних інструментів: інновацій та інвестицій, створення антикризових груп менеджерів та ін [5, с. 26].

Головним інструментом реалізації антикризового управління є створення груп кризового управління (ГКУ) для управління підприємствами в кризових ситуаціях, яким загрожує банкрутство та ліквідація. ГКУ – спеціальні команди фахівців, які зобов'язані вивести те чи інше підприємство з кризового стану шляхом використання відповідних технологій і процедур управління. Саме ГКУ стає не тільки тимчасовим органом управління, а й інтелектуальним каталізатором процесів виведення підприємства з кризового стану [4, с. 28].

Нікітін Ю.В., Нікітін Д.Ю. в кризових ситуаціях пропонують застосовувати аудит, який стає вагомим чинником при вирішенні питань про банкрутство господарюючих суб'єктів та їхнього фінансового оздоровлення. Проведені дослідження підтвердили доцільність використання наведених інструментів реалізації антикризового управління в сукупності. Саме взаємодія ГПУ та внутрішнього аудиту сприятиме виходу підприємства з кризового стану і забезпеченню досягнення поставлених цілей підприємства [7, с. 20].

Головним критерієм ефективності системи антикризового розвитку можна вважати досягнення головної мети антикризового управління. Ця мета може різнитися залежно від ініціаторів антикризових заходів. Для власників та персоналу – це запобігання банкрутству та забезпечення фінансового оздоровлення в довгостроковому періоді; для кредиторів – повернення заборгованості [8, с. 236].

Враховуючи наявність різних організаційно-правових форм господарювання, їхні відмінності у діяльності, неможливо розробити єдиного способу, методу для збору, обробки та аналізу виробничої та фінансової інформації з метою визначення ефективної діяльності сільськогосподарського підприємства. Але без виконання такої роботи складно забезпечити ефективне управління діяльністю господарюючого суб'єкта. Тому для виконання даного завдання в сільськогосподарських підприємствах необхідно створити службу контролінгу. На нашу думку, безпосереднє управління поточною діяльністю сільськогосподарськими підприємствами повинно здійснюватися певним підрозділом. Саме виконання спеціальних функцій управління має забезпечити відродження та подальший розвиток сільськогосподарських підприємств України [9, с. 46].

Створення служби контролінгу надасть можливість зменшити затрати, які і так є досить значними для організації та контролю всіх процесів (витрати на утримання процесу виробництва, витрати на утримання облікового відділу та інші витрати). Саме впровадження служби контролінгу, на нашу думку, повинно бути одним із елементів організації системи управління з попередження банкрутства сільськогосподарських підприємств.

Властивістю контролінгу є його направленість на перспективу, на пошук шляхів подальшого розвитку процесів на базі аналізу факторів, які обумовили отримання тих чи інших результатів. Тож, призначенням контролінгу є:

Створення системи раннього попередження та реагування – це особлива інформаційна система, яка сигналізує керівництву про потенційні ризики і можливості, які можуть з'явитися на підприємстві як із зовнішнього, так і з внутрішнього середовища. Першочерговими завданнями системи раннього попередження банкрутства підприємств є своєчасне виявлення кризових явищ, які загрожують існуванню суб'єкта господарювання.

Важливим і специфічним завданням контролінгу є створення надійної системи прогнозування. При формуванні служби контролінгу в сільськогосподарських підприємствах необхідно виділити окрему, самостійну структурну одиницю, яка повинна бути підпорядкована керівництву [8, с. 173].

Висновки:

Основними завданнями системи антикризового управління є: попередження незворотних наслідків кризового стану підприємства завдяки його чіткій ідентифікації; аналізу і діагностиці основних причин його формування; розробка та реалізація концепції відродження нормального функціонування підприємства з одночасним оновленням. Для виконання поставлених завдань групам кризового управління необхідно: періодичне дослідження фінансового стану підприємства з метою раннього виявлення ознак його кризового розвитку, які викликають загрозу банкрутства; визначення масштабів кризового стану підприємства; вивчення основних факторів, що зумовили кризовий розвиток; формування цілей та вибір основних механізмів антикризового фінансового управління при загрозі банкрутства; пошук внутрішніх та зовнішніх механізмів стабілізації. и т.д [10, с. 185].

В основі формування системи антикризового управління підприємством повинні лежати не лише заходи щодо подолання та виходу з кризи, але й заходи, метою яких є попередження виникнення кризових ситуацій на підприємстві. Ефективність формування системи антикризового управління підприємством залежить від чіткого визначення суб'єкта, об'єкта антикризового управління, мети та основних завдань системи, її основних принципів, функцій та процесу управління в період кризи, виокремлення методологічної основи попередження та подолання кризових явищ, а також основних критеріїв оцінки ефективності антикризових дій.

Систему антикризового управління сільськогосподарських підприємств потрібно реалізовувати комплексним підходом і розглядати як сукупність організаційних методів регулювання суспільно-економічними процесами господарських одиниць, що направлені на упереджену дію та подолання кризових явищ адекватно стратегічним завданням сільськогосподарського підприємства.

Література

1. Авдошина З.А. Антикризове управління: сутність, діагностика, методики: Підручник. / З.А. Авдошина. – М.: «Тандем», 2010. – 325 с.
2. Беляев С.Г. / Теория и практика антикризисного управления / Под ред. С.Г. Беляева, В.И. Кошкина. – М.: Закон и право: ЮНИТИ, 2005. – 469 с.
3. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: в 2 т. / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 1999. – 512 с.
4. Грибан С.В. Система антикризисного управления предприятием / С.В.Грибан // Экономика АПК. – 2007. - №7. – С. 25-31.
5. Еш С.М. Особливості антикризисного управління в підприємствах харчової промисловості / С.М.Еш // Экономика АПК. – 2007. - №7. – С. 66-77.
6. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: підручник / Л. О. Лігоненко. – К.: КНТЕУ, 2005. – 824 с.
7. Нікітін Ю.В. Аудит як метод запобігання банкрутству в Україні: теоретико-правовий аспект / Ю.В.Нікітін, Д.Ю. Нікітін // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 4(22). – С. 18-24.
8. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: навч. посіб. / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2004. – 560 с.
9. Уткин Э. А. Антикризисное управление / Э. А. Уткин. – М.: Ассоциация авторов и издателей «Тандем»; «Эксмо», 1997. – 400 с.
10. Чернявський А.Д. Антикризове управління підприємством / А.Д. Чернявський– К.: МАУП, 2006. – 256 с.
11. Штангрет А.М. Антикризове управління підприємством / А.М. Штангрет, О.І. Копилук – К.: Знання, 2007. – 335 с.

УДК 657.338

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Т.О. Андрейченко, магістр гр. ОА15-М3

Центральноукраїнський національний технічний університет

В статті висвітлено найбільш проблемні питання ведення бухгалтерського обліку операційної діяльності будівельних підприємств та розроблено пропозиції щодо його удосконалення **облік, операційна діяльність, будівельні підприємства, рахунки бухгалтерського обліку, субрахунки, кореспонденція рахунків**

Актуальність теми. Зміна об'єктивних умов розвитку діяльності будівельних підприємств, у тому числі зумовлена й активізацією процесів інтеграції в рамках вирішення глобальних задач, поширенням бізнесу у країні з більш відкритою економікою й до міжнародних співтовариств підвищує вимоги до організації обліку операційної діяльності будівельних підприємств. Вагомий внесок у дослідження проблем обліку зробили вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: Гура Н. О. [1], Даньків Й. Я. [2], Крупка Я. Д. [3], Максимова В.Ф. [4], Павелко О.В. [7] та інші, аналіз наукових праць яких свідчить про широке коло опрацьованих питань. Втім, теоретичні й організаційні положення та рекомендації практичного характеру щодо обліку операційної діяльності будівельних підприємств потребують поглиблених досліджень, зважаючи на існуючі організаційно-технологічні особливості сфери будівництва.

Мета, завдання дослідження. Метою даної статті є обґрунтування методичних і організаційних положень з удосконалення обліку операційної діяльності будівельних підприємств. Основними завданнями дослідження є визначення найбільш проблемних питань ведення бухгалтерського обліку операційної діяльності будівельних підприємств та розробка пропозицій щодо його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Перебудова вітчизняної системи обліку та звітності відповідно до вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО), впровадження нових господарських механізмів призвели до відповідних змін і у обліку будівельних підприємств. На даному шляху звичайно виникло багато дискусійних та проблематичних питань.

Узагальнюючи дослідження численних фахівців у галузі обліку діяльності будівельних підприємств [1, 2, 3, 4, 7], можна вказати такі найбільш гострі питання:

1) діюча в Україні система кошторисних нормативів ДБН не відповідає структурі витрат, визначених системою Положень (Стандартів) бухгалтерського обліку України (П(с) БО);

2) визнання доходів і витрат протягом виконання будівельно-монтажних робіт – чітко виконує постулат обліку – превалювання економічної сутності над юридичною формою – але не відповідає (в правовому розумінні) юридичній природі будівельного договору;

3) специфіка оцінки та визнання доходу у разі сплати замовником виконаних підрядних робіт матеріальними цінностями (наприклад, товарами, об'єктами основних засобів тощо);

4) пошук найбільш оптимальних шляхів організації механізму фінансування будівництва;

5) наближення вимог та повне узгодження МСБО №18 «Дохід» [6] і П(С) БО №18 «Будівельні контракти» [8].

Зупинимося детальніше на окремих питаннях.

Відомо, що всі управлінські дії ґрунтуються на інформації обліку, саме тому для побудови ефективного розвитку підприємства завжди залучають принципи й методи обліку. Саме облік забезпечує здатність підприємства здійснювати контролінг поточних шляхів розвитку, а також виконувати моніторинг наслідків здійснених управлінських дій.

Узгоджена дія методів та прийомів обліку – несе в собі потенціал підвищення ефективності операційної діяльності будівельних підприємств. Ось чому послідовна, ґрунтовна та регульована трансформація обліку та звітності виступає як важіль підвищення ефекту синергізму функціонування підприємств будівельного комплексу України.

В напрямі подолання ряду дискусійних питань трансформації вітчизняного обліку та звітності будівельних підприємств одним із важливих шляхів виступає побудова досконалого механізму ведення бухгалтерського обліку їх діяльності.

Як правило, у нормативно-правових актах використовується поняття «витрати». Втім, для будівництва особливо характерний термін «затрати», оскільки на етапах придбання ресурсів та їх передачі у будівництво з точки зору П(С)БО ресурси ще не визнаються витратами, тобто продовжують обліковуватись як активи, наявні на підприємстві. Водночас, витрачання матеріальних ресурсів не логічно класифікувати як витрати: ані вибуття активів, ані зменшення власного капіталу ще не відбувається. Якщо у п. 2 П(С)БО 18 «Будівельні контракти» [8] використати термін «затрати» натомість терміну «витрати», то до собівартості робіт за будівельним контрактом будуть відноситись затрати за будівельним контрактом, які можуть визнаватись витратами за умови здачі робіт замовникам та визнання доходів.

Застосування у Методичних рекомендаціях з формування собівартості будівельно-монтажних робіт затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 31.12.2010 № 573 [5], виключно терміну «витрати» не виправдане у більшості випадків, зокрема: при здійсненні класифікації витрат (другий розділ), групуванні витрат будівельної організації за елементами та статтями (третій розділ), визначенні особливостей формування собівартості будівельно-монтажних робіт за договором підряду (четвертий розділ), плануванні собівартості будівельно-монтажних робіт (шостий розділ). Це доречно тільки у п'ятому розділі «Визнання доходів і витрат протягом виконання договору підряду» та сьомому розділі «Бухгалтерський облік у будівельній організації».

Зважаючи на викладене, доцільно замінити термін «витрати» на термін «затрати» у п. 2 П(С)БО 18, у розділах 2, 3, 4, 6 Методичних рекомендацій з формування собівартості

будівельно-монтажних робіт, затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 31.12.2010 № 573.

Необґрунтованими з точки зору теорії бухгалтерського обліку та норм Інструкції № 291 є кореспонденції рахунків: Д-т 238 «Завершені етапи по незакінчених будівельних контрактах» К-т 239 «Проміжні рахунки», Д-т 36 «Розрахунки із покупцями та замовниками» К-т 239 «Проміжні рахунки», адже на рахунку 23 «Виробництво» має узагальнюватися інформація про витрати на виробництво продукції (робіт, послуг). Другий клас рахунків не призначений для відображення інформації про заборгованість. Таке навантаження покладено на 3-й клас – «Кошти, розрахунки та інші активи», а також 6-й клас – «Поточні зобов'язання».

Зважаючи на вищевикладене, для обліку валових заборгованостей у підрядника доцільним є використання субрахунків рахунку 36 «Розрахунки із покупцями та замовниками» (призначеного для узагальнення інформації про розрахунки із покупцями та замовниками за відвантажену продукцію та товари, виконані роботи і надані послуги). Оскільки субрахунки 361, 362 і 363 передбачені чинним Планом рахунків, для обліку валової заборгованості, доцільно використовувати такі субрахунки 36 рахунку: 364 «Валова заборгованість» та 365 «Заборгованість за проміжними рахунками».

Зазначена кореспонденція рахунків має низку переваг, зокрема:

- інформація про проміжні рахунки узагальнюється за дебетом субрахунку 365 «Заборгованість за проміжними рахунками» і у кінцевому рахунку списується у дебет субрахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;
- інформація про суму перевищення визнаного замовниками доходу над сумою проміжних рахунків накопичується за дебетом субрахунку 364 «Валова заборгованість», що списується у дебет субрахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;
- заборгованість перед замовниками накопичується на субрахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями», що не суперечить нормам Інструкції №291.

Резюмуючи проведений аналіз науково-методичних праць і досліджень фахівців з обліку будівництва, можна запропонувати наступні найбільш важливі організаційні й методичні шляхи подолання суперечливих та дискусійних питань обліку діяльності підприємств будівельного комплексу (рис. 1.).

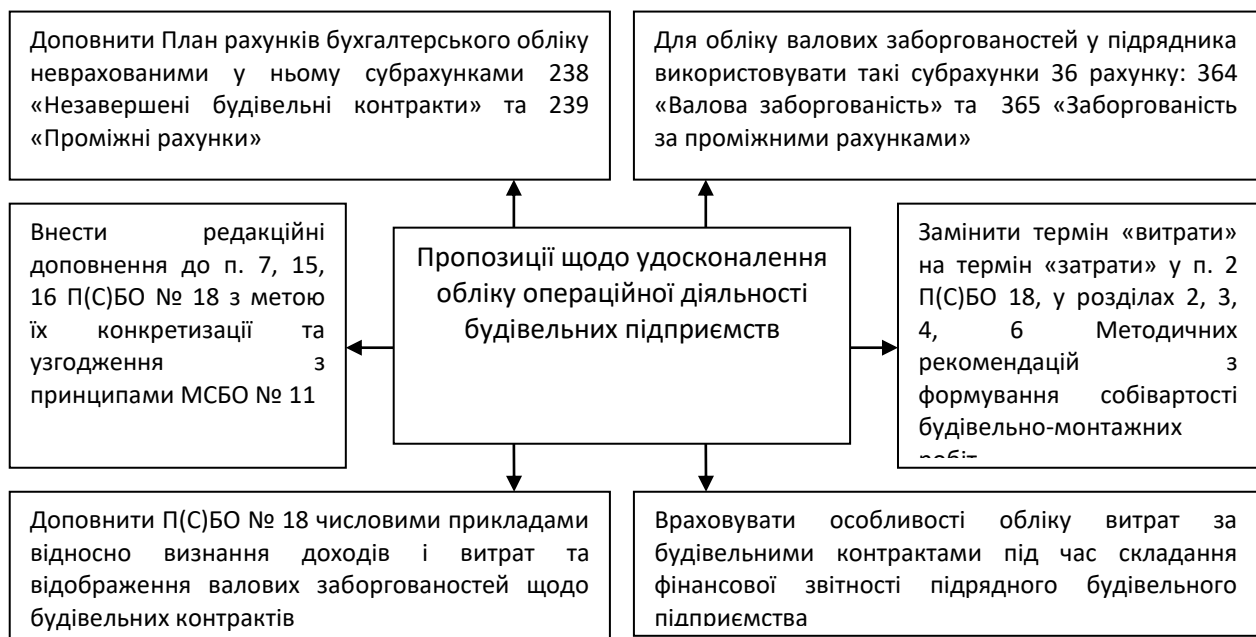

Рисунок 1 - Організаційні та методичні підходи щодо удосконалення обліку операційної діяльності будівельних підприємств

Висновки. Врахування означених вище пропозицій щодо удосконалення обліку операційної діяльності будівельних підприємств у практичній діяльності, з відповідним їх закріпленням у нормативно-правових актах, сприятиме підвищенню оперативності облікової інформації, забезпечить її достовірність а також надасть обліковій інформації більш вагомого значення у процесі прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Список літератури

1. Гура Н. О. Облік видів економічної діяльності : підручник / Н. О. Гура. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 392.
2. Даньків Й. Я. Бухгалтерський облік у галузях економіки : навч. посіб. / Й. Я. Даньків, М. Р. Лучко, М. Я. Остап'юк. – 2-ге вид., випр. і до-пов. – К. : Знання, 2005. – 229 с.
3. Крупка Я. Д. Облік і контроль операційної діяльності на підприємствах промисловості будівельних матеріалів. монографія / Я. Д. Крупка, А.Л. Романчук. – Чернівці, 2011. – 296 с.
4. Максимова В. Ф. Облік у галузях економіки. : навч. посіб. / В.Ф. Максимова, З. В. Козіна, Л. М. Стиренко, Т. Г. Степова. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 496 с.
5. Методичні рекомендації з формування собівартості будівельно-монтажних робіт : затверджено наказом Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 31.12.2010 № 573 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pro-u4ot.info>.
6. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 11 «Будівельні контракти» від 01.01.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
7. Павелко О.В. Облік та контроль доходів і витрат основної діяльності будівельних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / О. В. Павелко. – ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». – Київ, 2010. – 20 с.
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 «Будівельні контракти», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28.04.2001 № 205 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>

УДК 657

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

І.Л. Бортник, студ. гр. ОА – 15м-2

Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті визначено особливості розвитку бізнесу у Польщі та їх вплив на регулювання бухгалтерського обліку, з'ясовано специфіку методології та регулювання бухгалтерського обліку у Польщі, проведено порівняльний аналіз нормативної регламентації формування фінансової звітності малих підприємств за законодавством Польщі, України та Європейськими Директивами.

Польща, Україна, Директива ЄС, бухгалтерський облік, фінансова звітність, облікова політика.

Бухгалтерський облік – це інформаційна система, головним завданням якої є достовірне, повне та своєчасне відображення господарської діяльності підприємства. Інформація, що створюється в системі бухгалтерського обліку, про майновий та фінансовий стан підприємства на сьогодні становить основне інформаційне джерело для прийняття рішень різними користувачами фінансової звітності.

Чинна Угода про асоціацію між Україною та Європейським союзом від 2014 року передбачає в рамках своєї імплементації заходи з удосконалення бухгалтерського обліку в рамках співставлення стандартів і вимог до фінансової звітності.

Досвід Польщі є цікавим для України з огляду на перспективи вступу до Європейського Союзу. Відповідно до стратегії гармонізації регулювання підприємницької діяльності та облікових стандартів України та Європейських норм є доцільним розглянути проблеми, що виникали у Польщі за цим напрямом та підходи за якими вони були подолані. Вищенаведене обумовлює актуальність дослідження особливостей бухгалтерського обліку Польщі, як країни, що має позитивний досвід гармонізації національної облікової

системи до європейських норм.

Аналізу змісту бухгалтерського законодавства Європейського Співтовариства, у тому числі і Польщі присвячені численні публікації іноземних і вітчизняних спеціалістів, таких як Н. О. Гура, К. Грабінські, Т. І. Єфименко, В. М. Жук, М. Кедзіор, Д. Красодомська, Л. Г. Ловінська, Р. Провасі, В. Г. Швець, В. С. Рудницький, М. В. Корягін, С. Семенова, І. С. Ковова та ін.

Проте, з огляду на важливість проблематики та динамічний розвиток суспільства є доцільним проаналізувати досвід Польщі щодо впровадження МСФЗ та Директив ЄС, зокрема МСФЗ для СМП.

Метою статті є здійснення порівняльного аналізу вимог європейського та українського законодавств у сфері регулювання бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності, оцінка досвіду Польщі щодо імплементації положень бухгалтерської директиви ЄС, стану впровадження МСФЗ та оцінки щодо реальної можливості застосування відповідної практики в Україні.

У зарубіжній практиці для малих і середніх підприємств діє окремий Міжнародний стандарт фінансової звітності (МСФЗ для МСП – IFRSforSMEs, який визначає мету, принципи, склад фінансової звітності та методичні аспекти обліку. Фінансова звітність малих і мікропідприємств в Польщі регулюється Законом «Про бухгалтерський облік». З прийняттям Директиви 2013/34/ЄС підходи до визнання підприємств малого бізнесу, у тому числі мікропідприємств, форма і склад фінансової звітності для даних суб'єктів, суттєво змінилися. У вітчизняній практиці форма і склад фінансової звітності малих підприємств визначається П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва».

Директива 2013/34/ЄС від 26.06.2013 року про річну фінансову звітність, консолідовану звітність та пов'язані звіти деяких видів підприємств визначає нові критерії розмежування суб'єктів господарювання на мікро-, малі, середні і великі та форми звітності для них. Так, стаття 14 «Спрощення для малих і середніх підприємств» передбачає, що Держави-члени ЄС можуть дозволити малим підприємствам складати скорочені баланси з відображенням в них лише тих статей Додатків III та IV, які позначені літерами та римською нумерацією, розкриваючи окремо інформацію про довгострокову дебіторську і кредиторську заборгованість.

Структура бізнесу безпосередньо впливає на регулювання бухгалтерського обліку та рівень і підходи до впровадження МСФЗ у Польщі. Досвід Польщі є цікавим і для України з огляду на значну частку і велике значення малого бізнесу в Україні.

Відповідно до норм прийнятих Європейським Союзом обов'язковість безпосереднього застосування МСФЗ поширюється на компанії, комерційні папери яких допущені до обліку на регульованих ринках держав – членів ЄС. У Польщі регулювання обліку здійснюється державою на основі Закону «Про бухгалтерський облік» 1995 року та Директив ЄС. Законом передбачено порядок та послідовність реформування звітності і аудиту. На законодавчому рівні визначено критерії віднесення підприємств до малих і середніх, яким дозволено складати спрощену фінансову звітність. В Польщі розроблено та прийнято ПБС (Польські бухгалтерські стандарти). Зміст стандартів безпосередньо наведено Законом та зазначено право підприємств застосовувати МСФЗ.

Науковці виокремлюють етапи розвитку нормативно – правової бази регулювання обліку в Польщі, згідно з якими сучасний період характеризується внесенням змін до законодавства в частині поправок по яким включено Директиви ЄС з обліку. Позитивно вплинуло на застосування МСФЗ у Польщі створення та функціонування Комітету з бухгалтерських стандартів (КБС). В Україні аналогічним органом є Методологічна рада з бухгалтерського обліку, проте потребує активізації її діяльності у зв'язку із необхідністю подолання проблемних періодів переходу на МСФЗ. Це стосується як підготовки кадрів, так і методичного забезпечення застосування норм МСФЗ.

На формування фінансової звітності підприємств Польщі впливає також і те, що

Польща приєдналася до довгострокової стратегії ділової відповідальності, що органічно сприйняв малий та середній бізнес.

Сучасні науковці, що досліджують проблеми розвитку методології обліку в різних країнах зазначають, що саме польські науковці активно досліджують дану проблематику та вважають методологію базовою для облікової системи. Позитивним є те, що принципи бухгалтерського обліку науковцями Польщі узгоджені з принципами бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних вимог. Відмінність методології бухгалтерського обліку у Польщі становить те, що елементи обліку охоплюють не лише суто бухгалтерські а й статистичні та аналітичні.

Досвід Польщі в частині дотримання вимог МСФЗ для СМП та Директиви 2013/34/ЄС є цікавим для України з огляду на значну частку і велике значення малого бізнесу як в Україні, так і в Польщі.

Формування нормативно-правової бази регулювання бізнесу та обліку у Польщі як і в інших Європейських країнах ґрунтується на забезпеченні преференцій та врахуванні особливостей саме малого бізнесу.

У законодавстві України має місце суперечливість критеріїв віднесення підприємств до малих, середніх і великих, а також застосовуються лише кількісні критерії. При наданні підприємству права застосування спрощеної системи обліку та оподаткування це є недостатнім. Вважаємо доцільним в Україні доповнення кількісних критеріїв при ідентифікації підприємства з малим якісними, такими як переважно одноосібна власність і безпосередній контроль власника за діяльністю підприємства, відсутність управлінської ієрархії, однопрофільна діяльність, проста організаційна структура, що може бути використано для надання права застосування спрощеної системи обліку та звітності такими підприємствами;

Базовою категорією методології бухгалтерського обліку є принципи. Порівняння принципів бухгалтерського обліку як важливого елементу облікової методології України та Польщі дозволило виділити найбільш важливі вимоги, що висуваються до системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності у Польщі.

Методологічні принципи обліку та формування звітності як в Україні так і в Польщі в цілому відповідають вимогам МСФЗ, проте спостерігається відмінність як у їх кількості так і у трактуванні змісту.

Напрямами подальших досліджень є оцінка доцільності та можливості використання польського досвіду стосовно імплементації європейського законодавства у сфері бухгалтерського обліку в українське та поєднання бухгалтерського обліку зі статистичною методологією.

Список літератури

- 1.Корягін М.В., Куцик П.О. Концептуальний розвиток методології бухгалтерського обліку [Текст]: монографія / М.В.Корягін, П.О.Куцик. – Львів: ЛКА, 2015-239с.
- 2.Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих і середніх підприємств (МСФЗ для СМП) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ifrs.org/IFRS-forSMEs/Documents/IFRS-for-SMEs-UKR.pdf>
- 3.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ МФУ від 07.02.2013р. № 73. [Електронний ресурс] Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua>
- 4.Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»: Наказ МФУ від 25.02.2000р. № 39. [Електронний ресурс] Режим доступу <http://zakon0.rada.gov.ua/>
- 5.Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996 – XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
- 6.Семенова С.М. Порівняння фінансової звітності суб'єктів малого та мікропідприємництва України та країн ЄС відповідно до МСФЗ для СМП та Директиви 2013/34/ЄС / С.М. Семенова// Бухгалтерський облік і аудит – 211017, №2 с. 26-40

ОЦІНКА ЗНАЧЕННЯ БОБОВИХ КУЛЬТУР У СІВОЗМІНІ

Карпов В.А., гр. ЕО-15м

Коломієць Л.В., к.с.-г.н.

Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті розглянуто сучасний стан та використання ґрунтів у сільському господарстві. Доведено необхідність включення бобових культур у сівозміну.

В статті рассмотрено современное состояние и использование почв в сельском хозяйстве. Доказана необходимость включения бобовых культур в севооборот.

In the article the modern state and use of soils are considered in agriculture. The necessity of including of leguminous cultures is well-proven for a crop rotation.

сільське господарство, ґрунти, родючість, поживні речовини, добрива, біологічна азотфіксація, бобові культури

Постановка проблеми. На сьогодні ґрунти України піддаються негативному впливу господарювання, обумовленому вимогами часу. Ерозійні процеси, недостатнє удобрення, недотримання сівозміни призводять до зниження родючості ґрунтів та недобору врожаю. Для компенсації цього явища часто вносяться надмірні дози мінеральних добрив, що призводить до зниження мікробіологічної активності ґрунту, підвищення вмісту в ньому забруднюючих речовин та згасання родючості.

Актуальність теми. Необхідно невідкладно впроваджувати такі прийоми господарювання, що забезпечать стабілізацію стану ґрунтів, з можливістю подальшого відновлення їх природних властивостей.

Мета роботи: Довести необхідність дотримання сівозміни з обов'язковим включенням бобових культур як джерела біологічного азоту.

Завдання дослідження:

-вивчити існуючий стан ґрунтів Добровеличківського району на прикладі окремого фермерського господарства

-проаналізувати негативні наслідки недбалого землекористування

-вивчити особливості впливу бобових культур на стан ґрунту

Об'єкт дослідження: стан ґрунтових ресурсів в залежності від прийомів господарювання.

Методи дослідження. Дослідження проводились шляхом вивчення, аналізу та узагальнення літературних даних; проведення польових та дослідницьких робіт.

Основою розвитку сільського господарства є ґрунт як найбільше багатство країни, та основний засіб виробництва.

Вирішальне значення у морфології ґрунту та процесі ґрунтоутворення відіграє жива речовина. Тривала взаємодія материнських порід з живою речовиною за певних кліматичних умов створює специфічність, котрі відділяють ґрунти від гірських порід. Найродючішим є ґрунт, здатний утримувати найбільшу кількість води, оскільки такий склад ґрунтових агрегатів є оптимальним для рослин [1-2].

Серед ґрунтів України найбільш поширеними є чорноземи – найбільш родючі, з високим вмістом гумусу. В Україні розорано значно більше 50 % території, що призвело до порушення стабільності екосистеми, але досі не вирішило проблему забезпечення продовольством, зважаючи на потенційні природні можливості території.

На просторах сільськогосподарських угідь переважають зернові, кормові та технічні культури. Найбільшим багатством ґрунту є гумус, вміст якого становить сьогодні 4-6%, тоді як ще в кінці XIX ст. показник був на рівні 8-12 і навіть 16 %.

В Україні сьогодні кількість гумусу в ґрунті зменшилася в середньому в шість разів і становить приблизно 3 %. Щорічно ґрунти України втрачають за рахунок мінералізації 14 млн.

т гумусу, за рахунок ерозії - 19 млн. т. У природних умовах для того, аби утворити шар гумусу завтовшки 1 сантиметр, потрібні кілька сот років. Зменшення вмісту сірчової речовини на 1 % зменшує врожайність зернових, як свідчить статистика, на кілька центнерів [1,3].

Крім органічної речовини, знижується вміст основних елементів живлення – сполук азоту, фосфору, калію.

Результати дослідження. В ході проведення досліджень впливу сільського господарювання на ґрунт було запропоновано та випробувано посів на корм кукурудзи сумісно із соєю. Порівняння стану ґрунту за вмістом азоту проводилось із впливом чистого посіву кукурудзи.

В роки проведення досліджень відмічено відмінність вмісту поживних речовин в ґрунті між одновидовими та змішаними посівами кукурудзи на корм. Очевидно, що кореневі системи різних культур неоднаково використовують поживні речовини, але попередньо можна сказати про відсутність взаємного негативного впливу. Так, якщо розглянути вміст нітратного азоту в ґрунті, то бачимо, що у сумішках є позитивний вплив бобових компонентів завдяки явищу азотфіксації. Збільшення запасів азоту на протязі вегетації відбувається динамічно на варіанті, де кукурудза ущільнювалась соєю – тоді як по чистому посіву кукурудзи цей показник зменшується (від 10,6 до 10,0 мг NO₃ в 100 г сухого ґрунту), то в сумішці, при деякому зниженні на протязі вегетації, водночас вміст азоту зберігається вищим, і на кінець серпня складає 10,6-11,2 мг NO₃ в 100 г сухого ґрунту (табл. 1).

Сівозміна, в структурі якої присутні зернобобові культури, є надзвичайно цінною для сільськогосподарського виробництва, оскільки за рахунок використання природного потенціалу культур забезпечується ряд позитивних впливів на ґрунт та культуру-послідовник. Такі культури як соя, здатні до потужної азотфіксації за рахунок особливостей кореневої системи. Використовуючи активність ризобіального комплексу зернобобових культур, можна зменшувати внесення мінерального азоту, що однозначно сприяє екологізації даної технології. Адже культура не лише забезпечує себе азотом, а й накопичує поживну речовину для культури, яка буде наступна в сівозміні [2,4].

Таблиця 1 - Вплив компонентів змішаних посівів на вміст нітратного азоту в ґрунті (0-30 см), мг NO₃ в 100 г сухого ґрунту

Варіанти	Рік дослідження				Середнє за 2015-2016 рр.	
	2015		2016		2 декада травня	3 декада серпня
	2 декада травня	3 декада серпня	2 декада травня	3 декада серпня		
Кукурудза (контроль)	10,7	10,1	10,5	8,9	10,6	9,5
Кукурудза, висіяна з соєю в рядку	11,1	11,0	10,9	10,1	11,0	10,6

Завдяки симбіотичній фіксації за рік накопичується азоту біля 200 млн.т; причому таких форм, які можуть засвоюватися всіма рослинними та тваринними організмами. Соя та ін. зернобобові, за даними В.М.Пенчукова та ін., фіксують з повітря біля 50-70% необхідного азоту, накопичуючи при цьому в ґрунті 30-50 і навіть 100-400 кг/га. Значення цих показників важко переоцінити і не можна не враховувати в сільськогосподарській діяльності, так як мінеральні добрива мають високу вартість, а в самому ґрунті сполук азоту зазвичай небагато. Тому саме використання біологічного азоту в природному колообігу для живлення агрофітоценозів є екологічним вирішенням системи удобрення сільськогосподарських культур

У світі мікрофлори, що є корисною люду, присутня значна кількість штамів бульбочкових бактерій, які здатні вражувати кореневу систему одного або кількох видів бобових рослин – що й відображено в їх назвах – *Rhizobium lupini*, *Rhizobium trifolii* і т.д.

Таким чином, посів бобових сприяє підвищенню природної родючості ґрунту, тому є обов'язковим заходом у зниженні негативного впливу агропромисловості на ґрунт.

Висновок. З наведеного бачимо, що бобові мають бути невід'ємним компонентом сівозміни. Збагачуючи ґрунт біологічним азотом, дані культури сприяють зменшенню внесення азотних добрив, таким чином знижують витрати в сільськогосподарському виробництві та сприяють екологізації виробництва.

Список літератури

1. За ред. В.В.Медведева Стан родючості ґрунтів України та прогноз його змін за умов сучасного землеробства. / - Х.: Штрих, 2001. -100с. Географічна енциклопедія України : у 3 т. / редколегія: О. М. Маринич (відпов. ред.) та ін. — К. : «Українська радянська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1989.
2. Грабак Н.Х. Основи ведення сільського господарства та охорона земель: навч. посіб./ Н.Х. Грабак, І.Н. Топіха, В.М. Давиденко, І.В. Шевель; М-во освіти і науки України. – [2-ге вид.]. - К.: Професіонал, 2006. – 396с.
3. Державна служба статистики України. Внесення мінеральних та органічних добрив під урожай сільськогосподарських культур у 2011 р. / відп. за випуск О.М. Прокопенко. - К., 2012. - 52 с.
4. Волкогон В.В. Ассоциативные азотфиксирующие микроорганизмы // В.В. Волкогон. – Микробиологический журн. - 2000. - Т. 62, No 2. - С. 51-68.

УДК 657

ОБЛІКОВЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ РОЗПОДІЛУ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ

Лізункова А.О.,

Галайко Д.О. студ. гр. ОА – 15м-2

Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті визначено проблемні аспекти процедури розподілу фінансових результатів та відображення в обліку використання прибутку за напрямками. Визначено проблемні аспекти та надані рекомендації з їх подолання

Облік, аудит, дивіденди, резервний капітал, прибуток, фонди спеціального призначення.

В сучасних умовах спостерігається наявність в обліковій практиці нехтування потребами інформаційного забезпечення управління, зокрема і стосовно управління фінансовою діяльністю в частині формування і використання фінансових ресурсів. основною метою діяльності господарюючих суб'єктів є максимізація прибутку, що обумовлює важливість розгляду процедури формування і розподілу прибутку як об'єкту фінансового менеджменту.

Проблеми розвитку теорії і методології бухгалтерського обліку та аналізу, зокрема в частині формування і розподілу фінансових результатів знайшли своє відображення у працях вітчизняних і зарубіжних вчених: М.Т.Білухи, І.О.Бланка, О.С.Бородкіна, Ф.Ф.Бутинця, М.Ф.Ван Бреда, С.Ф.Голова, О.М.Губачової, О.Д.Гудзинського, К.Друрі, Г.Г.Кірейцева, М.В.Кужельного, В.Г.Лінника, М.Р.Метьюса, Є.В.Мниха, В.Б.Моссаковського, М.С.Пушкаря, М.Б.Перери, П.Т.Саблука, В.К.Савчука, Я.В.Соколова, В.В.Сопка, Л.К.Сука, Дж.Фостера, Е.С.Хендріксена, Ч.Т.Хорнгрена, Л.С.Шатковської, М.Г.Чумаченка та інших вчених.

Проте, потребує подальших досліджень цей напрям з огляду на необхідність розв'язання проблемних аспектів облікової практики з врахуванням запитів фінансового менеджменту.

Метою статті є обґрунтування напрямів оптимізації облікового супроводження процедури розподілу прибутку.

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.04.2005 р. №95-р Наказ Мінфіну від 28.03.2001 р. «Про кореспонденцію рахунків» доповнено кореспонденцією спрямування чистого прибутку на розвиток виробництва. Така операція

відображується у періоді прийняття уповноваженим органом (уповноваженою посадовою особою) рішення про спрямування визначеної частини фактичного чистого прибутку на розвиток виробництва. Ці зміни були внесені для забезпечення відображення в обліку державних комерційних підприємств процедури розподілу прибутку. Відповідно до Плану рахунків також було внесено рахунок 426 «Фонди спеціального призначення». Цей субрахунок наводиться не у всіх редакціях Плану рахунків Кореспонденцію рахунків щодо створення і використання цього фонду наведено в таблиці 1

Кредитове сальдо субрахунку 426 «Фонди спеціального призначення», аналітичних рахунків 4261 «Фонд розвитку виробництва» та 4262 «Використання фонду виробництва» відображається у рядку 1410 Балансу (ф. № 1) та у рядку 1410 Балансу (ф. № 1-м). Незважаючи на те, що дане розпорядження не стосується безпосередньо підприємств недержавної форми власності Управління методології бухгалтерського обліку у відповіді на запити щодо особливостей відображення в бухгалтерському обліку додаткового капіталу (Лист від 23.02.06 №31-34000-20/23-1051/1259) звернуло увагу на те, що підприємство має право утворювати фонди відповідно до Господарського кодексу України [1].

Таблиця 1 - Створення та використання фондів для державних підприємств

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
Створення та використання фондів для державних підприємств			
1.	Спрямування частини фактичного чистого прибутку на розвиток виробництва	443 «Прибуток, використаний у звітному періоді»	4261 «Фонд розвитку виробництва»
2.	Здійснені за рахунок коштів цього фонду капітальні інвестиції (придбання, створення, модернізація, реставрація, модифікація, реконструкція, будова, дообладнання основних засобів та інших необоротних активів)	4261 «Фонд розвитку виробництва»	4262 «Використання фонду виробництва»

Кредитове сальдо субрахунку 426 «Фонди спеціального призначення», аналітичних рахунків 4261 «Фонд розвитку виробництва» та 4262 «Використання фонду виробництва» відображається у рядку 1410 Балансу (ф. № 1) та у рядку 1410 Балансу (ф. № 1-м). Незважаючи на те, що дане розпорядження не стосується безпосередньо підприємств недержавної форми власності Управління методології бухгалтерського обліку у відповіді на запити щодо особливостей відображення в бухгалтерському обліку додаткового капіталу (Лист від 23.02.06 №31-34000-20/23-1051/1259) звернуло увагу на те, що підприємство має право утворювати фонди відповідно до Господарського кодексу України.

В обліку, як обстежених сільськогосподарських господарств так і Державних підприємств таке відображення використання прибутку та його спрямування на додатковий капітал не здійснюється. В цьому ми вбачаємо певну невідповідність, тому що відсутність рахунків призначених для відображення в обліку коштів направлення прибутку на розвиток виробничої та соціальної інфраструктури, ускладнює процеси фінансового планування, але повернення до фондового принципу послаблює зацікавленість потенційних інвесторів, може призвести до фальсифікації інформації й обмеження реалізації прав власників (інвесторів) на одержання доходу. Для усунення суперечності та запобігання негативних наслідків доцільно на рівні підприємства розробляти та приймати як додаток до статутних документів «Положення про формування та розподіл прибутків», яке ґрунтується на обраній підприємством дивідендній політиці. У свою чергу статутом має бути передбачено

компетенцію розробки цього Положення.

Таким чином, оптимізація обліку додаткового капіталу полягає у розробці внутрішніх регламентів і поглибленні аналітики відображення різних видів додаткового капіталу та його використання. Напрямами подальших досліджень є розробка відповідних форм первинних документів та аналітичних реєстрів.

Список літератури

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV// Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144 (зі змінами та доповненнями)

УДК 659

СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО ОБЛІКУ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Л.В. Малик, гр. ОА-15-м2

Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті висвітлено сутність внутрішньогосподарського обліку, проаналізовано його співставність з управлінським обліком. Досліджено передумови запровадження внутрішньогосподарського обліку на сільськогосподарських підприємствах. З'ясовано особливості та обґрунтовано необхідність регулювання управлінського обліку в сільськогосподарських підприємствах. Наведено рекомендації щодо організації та ведення внутрішньогосподарського (управлінського) обліку на сільськогосподарських підприємствах **внутрішньогосподарський облік, управлінський облік, нормативна регламентація обліку, регулювання обліку, витрати, сільськогосподарське підприємство**

Внутрішньогосподарський (управлінський) облік, зорієнтований головним чином на управління витратами господарюючого суб'єкта, сприяє успішній адаптації до зміни зовнішнього середовища, науковому підходу до вирішення обліково-аналітичних завдань, реалізації можливостей управляти витратами на різних стадіях процесу економічного відтворення, застосуванню ефективних методів оптимізації витрат.

На практиці в сільськогосподарському виробництві практично не використовується методологія управлінського обліку. Економічна література за цими питаннями при аргументації на користь відокремлення його ґрунтується лише на тезі про наявність в умовах ринку різних споживачів інформації та комерційну таємницю.

Розвитку теорії і практики організації внутрішньогосподарського (управлінського) обліку сприяють праці українських вчених: О.С. Бородкіна, Ф.Ф.Бутинця, Ю.А.Вериги, С.Ф.Голова, Г.Г.Кірейцева, М.Ф.Кропивко, М.В.Кужельного, А.М.Кузьмінського, В.О.Ластовецького, В.Г.Лінника, В.Б.Моссаковського, М.Ф.Огійчука, Л.Нападовської, М.С.Пушкаря, В.В.Сопка, В.К.Савчука, Л.К.Сука, Л.С.Шатковської, Д.М.Фесенка, М.Г.Чумаченка, і закордонних - Т.Джонсона, К.Друрі, Р.Каплана, В.Ф.Палія, С.С.Сатубалдіна, С.М.Стукова, Ф.Тейлора, В.І.Ткача, Дж.Хігінса.

Незважаючи на значні наукові напрацювання, недостатньо уваги приділено проблемам практичного використання внутрішньогосподарського (управлінського) обліку у сільськогосподарських суб'єктах господарювання.

Мета написання статті полягає у з'ясуванні сучасного стану застосування внутрішньогосподарського обліку на сільськогосподарських підприємствах.

Необхідно відмітити, що сьогодні триває дискусія відносно визначення суті внутрішньогосподарського чи управлінського обліку. В.І.Ткач і М.В.Ткач управлінський облік визначають як виробничий облік в поєднанні з елементами економічного аналізу,

основне завдання якого, на їх думку, полягає у визначенні рівня категорій собівартості і відхилень фактичних витрат від нормативних, аналізі результатів за центрами відповідальності і сегментами діяльності [8].

В.Ф. Палій не визнає виокремлення управлінського обліку, він вважає, що управлінський облік виходить за межі обліку. На його думку, управлінський облік включає елементи бухгалтерського, оперативного і статистичного обліку, оскільки багато управлінських параметрів відображених в оперативному обліку, отримуються методами статистичного спостереження [6].

На думку Н.М. Ткаченко, «Внутрішньогосподарський (управлінський) облік - це сукупність методів, процедур, які забезпечують підготовку і надання інформації для планування, контролю та прийняття рішень на різних рівнях управління підприємством, установою, організацією» [9].

На наш погляд, суть внутрішньогосподарського обліку полягає в зборі інформації про ресурси і процеси, які відбулись, первинній обробці даних та їх систематизації, підготовці внутрішньогосподарської звітності, яка в подальшому використовується керівниками і спеціалістами для прийняття управлінських рішень.

Інша група вчених визначає управлінський облік як систему інтегрованої інформації, що містить підсистеми прогнозування та планування собівартості і обліку витрат продукції, аналізу формування собівартості, підготовки управлінських рішень, пов'язаних з поточною діяльністю та майбутнім розвитком підприємства [4, 5].

В.О. Ластовецький вважає, що весь облік є управлінським, а планування - це не облік, а аналіз тим більше. В іншому випадку мова йде про інформаційні системи. Планування, аналіз, інформаційні системи мають свій предмет і методи вивчення - це окремі самостійні науки галузі економічних знань [2].

Однак кожний вид обліку дає інформацію для прийняття управлінських рішень, тому він є управлінським, але в кожному конкретному випадку мета обліку буде різною, адже в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [7] управлінський облік трактується як внутрішньогосподарський.

Розділяючи думку вчених, ми вважаємо, що «Внутрішньогосподарський (управлінський) облік - це підсистема обліку, яка забезпечує спостереження, збір, вимірювання, оформлення, реєстрацію, обробку, зберігання і подання первинної та поточної інформації, пов'язаної з деталізацією виробничих витрат та калькулюванням як планової, так і фактичної собівартості продукції (робіт, послуг) для аналізу, бюджетування і контролю з метою ефективного прийняття управлінських рішень внутрішніми користувачами».

Суттєвими проблемами на шляху формування та забезпечення ефективного функціонування управлінського обліку для сільськогосподарських підприємств є такі:

- більше половини оперативної інформації, що використовується менеджерами для контролю та оцінювання господарської діяльності, формується поза офіційною системою бухгалтерського обліку в цілому, і тому ведення управлінського обліку не зможе поліпшити ситуацію;

- набуває особливого змісту проблема, що дані управлінського обліку будуть використовуватись не стільки для управління, скільки для погодження з даними фінансового (бухгалтерського) обліку та подальшого їх уточнення та виправлення;

- на сьогодні в більшості підприємств бухгалтерський облік не є основним джерелом інформації для задоволення потреб системи управління. Бухгалтери вітчизняних підприємств завантажені роботою з реєстрації поточних фактів господарської діяльності, тому позбавлені можливості надавати будь-яку практичну допомогу керівництву підприємства. Працівники бухгалтерії основну увагу зосереджують на вирішенні питань обліку з метою оподаткування підприємства;

- необхідно будувати систему управлінського обліку з обов'язковим урахуванням її ефективності тому, що нестача звітної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень, так само небезпечна, як і наявність надлишкової управлінської

інформації, яка розсіває увагу керівництва і перешкоджає вивченню фактів і зосередженню на вирішенні головних завдань.

Одним із аспектів, що перешкоджає запровадженню управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах, є той факт, що більшість авторів праць з управлінського обліку описують і рекомендують для використання підходи, розроблені в сучасній міжнародній практиці, часто без будь-яких коментарів і без врахування особливостей роботи вітчизняних підприємств, зокрема праці С.Ф.Голова, перекладні видання за редакцією Н.П. Краснік [1, 10].

На нашу думку, при розробці методики ведення управлінського обліку на вітчизняних підприємствах необхідно враховувати, крім світового досвіду облікової практики, досягнення вітчизняних вчених, а також специфіку і реальний стан функціонування суб'єктів господарювання.

Аналіз публікацій, присвячених управлінському обліку з моменту його законодавчого закріплення в Україні, дозволяє стверджувати, що методика ведення управлінського обліку в сільськогосподарських підприємствах все ще недостатньо розроблена, зокрема і тому, що відсутня нормативно-правова база з питань організації та ведення управлінського обліку.

Бухгалтерський облік будується в Україні на основі єдиного централізованого керівництва з боку Міністерства фінансів, Державного комітету статистики, Національного банку тощо. Відповідно до загальних положень бухгалтерського обліку та звітності міністерства та відомства розробляють методичні рекомендації з врахуванням особливостей конкретної галузі економіки. В Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» наводиться лише визначення управлінського обліку. В Методичних рекомендаціях з планування, обліку і калькуляції собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств [3] не наводяться рекомендації з ведення внутрішньогосподарського обліку на підприємстві.

На нашу думку, регулювання управлінського обліку на сільськогосподарському підприємстві має містити конкретні рекомендації, виконання яких є обов'язковим і повинно контролюватися (інакше система управлінського обліку не буде ефективною). Коли підприємство приймає рішення про впровадження управлінського обліку, необхідним кроком є розробка пакету документів, що визначатиме методологію і методику ведення управлінського обліку та процес його організації.

До документів, що регулюють управлінський облік на рівні підприємства можна віднести документи трьох рівнів: загальне положення про систему управлінського обліку; регламенти, що регулюють окремі питання організації і ведення управлінського обліку; посадові інструкції.

Найважливішою вимогою для ефективного функціонування системи управлінського обліку в організації є її регламентне забезпечення. В процесі запровадження управлінського обліку має бути розроблено Положення з управлінського обліку і звітності або виділено окремий розділ в Наказі про облікову політику підприємства.

Враховуючи функції управління та задачі обліку, послідовність створення системи управлінського обліку на підприємстві рекомендується доповнити Методичні рекомендації з планування, обліку і калькуляції собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств такими розділами:

- бюджетування і контроль на сільськогосподарських підприємствах;
- облік за центрами відповідальності;
- порядок складання і подання внутрішньої звітності

Впровадження рекомендацій у практику сільськогосподарських підприємств спонукає до посилення функцій планування і контролю за витратами виробництва. На сільськогосподарському підприємстві доцільно складати такі бюджети:

- бюджет прямих витрат на виробництво центнера продукції;
- бюджет виробництва продукції;
- бюджет собівартості реалізованої продукції.

Це дасть змогу своєчасно виявляти відхилення виробництва від заданих параметрів. Для контролю за виконання бюджету потрібно призначити відповідальну особу.

При цьому, Методичні рекомендації пропонуються для використання на багатогалузевих комплексних сільськогосподарських підприємствах, які займаються вирощуванням продукції рослинництва та тваринництва і не поширюються на інші спеціалізовані та державні сільськогосподарські підприємства, управлінський облік на яких повинен враховувати особливості відповідної їх форми та умов господарювання.

Що стосується внутрішньої регламентації управлінського обліку з боку підприємства, то основні моменти щодо його ведення не повинні відображатись в Наказі про облікову політику підприємства, який є доступним для зовнішніх користувачів, а розкриватися у внутрішньому Положенні про організацію управлінського обліку, адже така інформація є конфіденційною для кожного підприємства і не повинна бути доступною для таких користувачів. Зазначене положення повинне включати усі моменти, що стосуються такого обліку на підприємстві (облік, контроль, аналіз, бюджетування, нормування, відповідальність тощо), розроблятися безпосередньо керівником відділу управлінського обліку та затверджуватися головним бухгалтером і керівником підприємства. Управлінський облік повинен бути індивідуальним для кожного підприємства, організація і функціонування якого є комерційною таємницею. У Наказі про бухгалтерський облік і облікову політику підприємства можна окреслити лише загальні положення ведення управлінського обліку.

Таким чином, необхідність впровадження внутрішньогосподарського (управлінського) обліку на сільськогосподарських підприємствах зумовлена реаліями здійснення господарської діяльності: загострення конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках збуту вітчизняної продукції, а також інтеграція економіки України у світову економіку, що неодмінно призводить до переорієнтації як практики, так і теорії облікових знань. Однак, методика ведення управлінського обліку в сільськогосподарських підприємствах все ще недостатньо розроблена, зокрема і тому, що відсутня нормативно-правова база з питань організації та ведення управлінського обліку. До документів, що регулюють управлінський облік на рівні підприємства можна віднести документи трьох рівнів: загальне положення про систему управлінського обліку; регламенти, що регулюють окремі питання організації і ведення управлінського обліку; посадові інструкції. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькуляції собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств доцільно доповнити такими розділами: бюджетування і контроль на сільськогосподарських підприємствах, облік за центрами відповідальності, порядок складання і подання внутрішньої звітності. Впровадження рекомендацій у практику сільськогосподарських підприємств дозволить посиленити функції планування і контролю за витратами виробництва.

Список літератури

1. Голов С.Ф. Управлінський облік: [Підручник] / С.Ф. Голов - К.: Лібра, 2003. – 704 с.
2. Ластовецький В.О. Виробничокомерційний облік і внутрішньогосподарська управлінська звітність за центрами витрат і відповідальності / В.О. Ластовецький. — Чернівці: Місто, 2003. — С. 18.
3. Методичні рекомендації по плануванню, обліку і калькуляції собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств // Все про бухгалтерський облік. – 2001. - №77 (623). – С. 2-25.
4. Мосаковський В.Б. Види обліку в сучасних умовах та їх обґрунтування / В.Б. Мосаковський // Бухгалтерський облік і аудит. — 2002. — № 6 — С. 22—29.
5. Нападовська Л. Управлінський облік: [Підручник] / Л. Нападовська. - Дніпропетровськ, 2000. — 450 с.
6. Палий В.Ф., Палий М.В. Управленческий учет - новое прочтение внутривозвратного расчета / В.Ф. Палий, М.В. Палий // Бухгалтерский учет — 2000. — № 17. — С. 58—62.
7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.99 р. №996 – XIV, зі змінами та доповненнями: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
8. Ткач В.И., Ткач М.В. Управленческий учет: Международный опыт / В.И. Ткач, М.В Ткач. — М.: Финансы и статистика, 1994. — 144 с.
9. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: Підручник для студентів

- вищих навчальних закладів економічних спеціальностей / Н.М. Ткаченко. - К.: АСК, 2008. – 17, 784с.
10. Управлінський облік / [Дон Р. Хенсен, Меріен М. Моувен, Небіл С. Еліас, Девід У. Сєнков]. Пер. з англ. 5-го канад вид., наук. ред. Н.П. Краснік. - К.: Міленіум, 2002. - 974 с.

УДК 338.432

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

О.А. Мелентьєв, магістр гр.ФК-15М -1,5
Центральноукраїнський національний технічний університет

В статті розглянуті теоретичні та методичні аспекти аналізу ефективності використання основних засобів аграрних підприємств. Зазначені особливості аналізу активів з урахуванням специфіки їх використання в сільському господарстві. Надані рекомендації щодо шляхів підвищення ефективності використання основних засобів в сільськогосподарських підприємствах

основні засоби, аналіз основних засобів, лізинг

Актуальність теми. Проблема підвищення ефективності використання основних засобів і потужностей підприємств посідає центральне місце в період переходу України до ринкових відношень. Від рішення цієї проблеми залежить місце підприємства в промисловому виробництві, його фінансовий стан, конкурентоспроможність на ринку. Будь-яке підприємство незалежно від форми створення й виду діяльності повинне постійно розглядати рух своїх основних засобів, їх склад та стан, ефективність використання. Дана інформація дозволяє підприємству знайти шляхи та резерви підвищення ефективності використання основних засобів, а крім того вчасно виявити та скоригувати негативні відхилення, які в подальшому можуть спричинити серйозні наслідки для успішної діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Галузеві особливості використання основних засобів сільськогосподарських підприємств викладені у працях О. Ю. Єрмакова та В. В. Нагорного [1], авторського колективу під редакцією С. І. Дем'яненка [2], О.П.Павленко [3], С. О. Малюка [4], Ю. О. Лупенко, О. В. Захарчук та О. В. Виневецької [5] тощо.

Постановка завдання. Незважаючи на велику кількість і різноплановість досліджень, недостатньо вивченою залишається проблема забезпеченості основними засобами сільськогосподарських підприємств, економічні механізми і інформаційні моделі їх формування, використання та відтворення в умовах ринку. Тому метою статті надання пропозицій, щодо ефективного використання основних засобів, які забезпечать продуктивність та інтенсивність використання основних засобів сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного результату дослідження. Згідно законодавства України, основні засоби — це матеріальні цінності, що використовуються у виробничій діяльності підприємства понад один календарний рік з початку введення їх в експлуатацію, а також предмети вартістю за одиницю понад 500 гривень (за ціною придбання).

Рациональне використання основних засобів передбачає впровадження комплексної автоматизації та механізації виробництва. Загальноновизнаною є необхідність постійного оновлення основних засобів, що може відбуватися інтенсивним та екстенсивним шляхами. Екстенсивний шлях передбачає придбання або виготовлення більшої кількості основних засобів, що сприяє росту питомих матеріальних витрат на одиницю продукції. Інтенсивний шлях передбачає більш економне та більш продуктивне використання наявних засобів у процесі виробництва, тобто, навпаки, можливе зниження собівартості виробленої продукції.

Тому перед товаровиробниками завжди виникає проблема найбільш ефективного використання основних засобів.

Низький рівень забезпеченості матеріально-технічними ресурсами та неповне використання природного і виробничого потенціалів у сільському господарстві викликані також істотними недоліками структури господарського комплексу країни, причинами соціально-економічного характеру.

В Україні повільно розвивається машинобудування для потреб аграрної сфери та будівельної індустрії на селі. Нееквівалентний обмін сільськогосподарської і промислової продукції призвів до значного зростання ступеню спрацювання основних засобів, зниження темпів науково-технічного прогресу.

У багатьох сільськогосподарських підприємствах знос будівель і споруд становить понад 60%, машин та обладнання — близько 70%. Вартість основних засобів зростає переважно шляхом їх індексації без додаткового введення нових потужностей. Більше половини парку тракторів, збиральних комбайнів та вантажних автомобілів відпрацювали свій амортизаційний строк. Внаслідок цього витрати на ремонт і технічне обслуговування становлять біля 70% суми коштів на придбання нової техніки, до 40% машин простоюють з технічних причин.

Рівень забезпечення більшості сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними засобами не перевищує 50% від нормативної технологічної потреби. Диспропорції у забезпеченні сільського господарства матеріальними і технічними засобами виникли через те, що не були враховані зміни економічного механізму функціонування аграрного виробництва, розвитку багатокладності в сільському господарстві, рівня та напрямів спеціалізації, розмірів і форм виробництва, особливостей розвитку ринкових відносин.

Враховуючи такий стан матеріально-технічного забезпечення АПК, схема її реформування повинна передбачати збереження цілісної інфраструктури інженерно-технічного і технологічного виробництва (господарський рівень), створення на базі діючих РТП, райагропостачів акціонерних товариств відкритого типу з правом участі в їх діяльності юридичних і фізичних осіб. За аналогічними критеріями мають створюватись акціонерні товариства обласного рівня, до яких можуть входити підприємства обласної і міжрайонної спеціалізації, ремонтні заводи, товаровиробники.

Протягом останніх років на більшості підприємств різних галузей народного господарства України спостерігається низький рівень ефективності відтворювальних процесів. Коефіцієнти оновлення й вибуття машин й устаткування, тобто найбільш активної частини основних засобів на промислових підприємствах, коливаються в межах відповідно 5-6% та 2-3% загального їх обсягу, а коефіцієнт економічного спрацювання 50-55% загальної вартості. Парк діючого виробничого устаткування містить майже третину фізично спрацьованих і технічно застарілих його одиниць. Саме цим передусім пояснюється невідкладне завдання прискорення й підвищення ефективності відтворення основних засобів, зростання технічного рівня застосовуваних засобів праці.

Для покращення ефективності їх використання необхідно здійснити аналіз основних засобів, що здійснюється за декількома напрямками (таблиця 1), розробка яких у комплексі дозволяє дати оцінку структури, динаміки та ефективності використання основних засобів і довгострокових інвестицій. Вибір напрямків аналізу та реальних аналітичних задач визначається потребами управління, що складає основу фінансового та управлінського аналізу.

Джерелами інформації для проведення аналізу є бізнес-план підприємства, план технічного розвитку підприємства, звітний бухгалтерський баланс підприємства, додаток до балансу, звіт про наявність та рух основних засобів, баланс виробничої потужності, дані про переоцінку основних засобів, інвентарні картки обліку основних засобів, проектно-кошторисна, технічна документація та інші.

Таблиця 1- Основні напрямки аналізу основних засобів

Основні напрямки аналізу основних	Задачі аналізу	Види аналізу
-----------------------------------	----------------	--------------

засобів		
Аналіз структури й динаміки основних засобів	Оцінка розміру та структури вкладення капіталу в основні засоби. Визначення характеру й розміру впливу вартості основних засобів на фінансовий стан та структуру балансу	Фінансовий аналіз
Аналіз ефективності використання основних засобів. Аналіз руху основних засобів. Аналіз показників ефективності використання основних засобів. Аналіз використання часу роботи обладнання.	Інтегральна оцінка використання обладнання.	Управлінський аналіз
Аналіз ефективності витрат з утримання та експлуатації обладнання	Аналіз витрат на капітальний ремонт. Аналіз витрат з поточного ремонту. Аналіз взаємозв'язків обсягів виробництва, прибутку та витрат з експлуатації обладнання	Управлінський аналіз
Аналіз ефективності інвестицій в основні засоби.	Оцінка ефективності капіталовкладень. Аналіз ефективності залучення займів для інвестування	Фінансовий аналіз

Однією з головних умов підвищення ефективності відтворювальних процесів є оптимальність термінів експлуатації основних засобів, і передусім активної їх частини, відповідно до первинного технологічного призначення.

При цьому як скорочення, так і подовження терміну експлуатації по-різному впливають на ефективність відтворення та використання знарядь праці.

Скорочення термінів експлуатації основних засобів, з одного боку, уможлиблює прискорення їх оновлення, зменшення морального старіння, зниження ремонтно-експлуатаційних витрат, а з іншого, — зумовлює зростання собівартості продукції за рахунок амортизаційних сум, потребує більших за обсягом інвестиційних ресурсів для нарощування виробничих потужностей машинобудування.

Подовження періоду функціонування основних засобів дає змогу зменшити обсяг щорічної заміни спрацьованих засобів праці й за рахунок цього спрямовувати більше ресурсів на розширене відтворення, але при цьому знижується загальна продуктивність діючих основних засобів. Саме тому терміни експлуатації машин і устаткування мають бути оптимальними, тобто такими, що забезпечують найменші витрати суспільної праці на їх виготовлення і використання у виробничому процесі протягом усього періоду їх функціонування. Результати соціологічних досліджень свідчать, що найістотніше на економічно доцільний термін експлуатації впливають щорічні амортизаційні відрахування та середньорічні ремонтні витрати.

Отже на рівень основного показника економічної ефективності використання основних засобів – фондівіддачі – впливають фактори першого і другого порядку, зокрема підвищення продуктивності праці, раціональне використання основних засобів, забезпечення оптимальної структури основних засобів.

Поліпшення використання діючих основних засобів і виробничих потужностей сільськогосподарського підприємства, у тому числі знову введених у експлуатацію, можна досягти завдяки:

- підвищенню інтенсивності використання виробничих потужностей і основних засобів;
- підвищенню екстенсивності їхнього навантаження.

Інтенсивний шлях використання основних засобів включає технічне їхнє переозброєння, підвищення темпів оновлення основних засобів. Поліпшення екстенсивного використання основних засобів припускає, з одного боку, збільшення часу роботи діючого устаткування в календарний період (протягом зміни, доби, місяця, кварталу, року) і з іншого боку, збільшення кількості і питомої ваги діючого устаткування в складі усього устаткування, що є в наявності на підприємстві й у його виробничій ланці.

Відомо, що крім діючих верстатів, машин і агрегатів має устаткування, що знаходиться в ремонті і резерві, а частина - на складі. Своєчасний монтаж невстановленого устаткування, а також запровадження в дію усього встановленого устаткування за винятком частини, що знаходиться в плановому резерві і ремонті, значно поліпшує використання основних засобів. Удосконалення матеріального і технічного забезпечення сільськогосподарського підприємства має ґрунтуватись:

- на реформуванні відносин власності ремонтно-транспортних і постачальницьких підприємств;
- створенні розгалуженої мережі посередницьких підприємств, розташованих поблизу своїх споживачів;
- розвитку прямих зв'язків між виробниками та споживачами матеріальних і технічних засобів.

. Відповідно до викладеного вище і з урахуванням кризового становища фінансово-кредитної системи особливого значення в системі технічного забезпечення АПК набуває лізинг.

Поліпшення використання основних засобів і потужностей залежить значною мірою від кваліфікації кадрів, особливо від майстерності робочих, що обслуговують машини, механізми, агрегати й інші види виробничого устаткування.

Творче і сумлінне відношення працівників до праці є важливою умовою поліпшення використання основних засобів і виробничих потужностей.

Відомо, що від досконалості системи морального і матеріального стимулювання в значній мірі залежить рівень використання виробничих потужностей і основних засобів.

Любий комплекс заходів щодо поліпшення використання виробничих потужностей і основних засобів, повинний передбачати забезпечення росту обсягів виробництва продукції насамперед за рахунок більш повного й ефективного використання внутрішньогосподарських резервів і шляхом більш повного використання машин і устаткування, підвищення коефіцієнта змінності, ліквідації простоїв, скорочення термінів освоєння потужностей, що вводяться знову в дію, подальшої інтенсифікації виробничих процесів.

Величезне значення в поліпшенні використання основних засобів і виробничих потужностей має матеріальне стимулювання робітників.

Отже, для більш ефективного використання основних засобів підприємства повинно використовувати наступні методи:

- введення в дію невстановленого обладнання, його заміна та модернізація;
- скорочення цілоденних та внутрішньо змінних простоїв. Усунення даного недоліку може бути досягнуто за рахунок введення прогресивних організаційних та технологічних заходів;
- підвищення коефіцієнта змінності, яке може бути досягнуте шляхом використання оптимального графіка роботи підприємства, який включає ефективний план проведення ремонтних та налагоджувальних робіт;
- більш інтенсивне використання обладнання;
- залучення заходів науково-технічного прогресу;
- підвищення кваліфікації робітників, яке забезпечує більш ефективне і обережне поводження з обладнанням;
- економічне стимулювання основних та допоміжних робітників, що містить в собі залежність заробітної плати від об'єму та якості випущеної продукції. Формування фондів стимулювання робітників, що досягли високих показників у роботі;
- проведення соціальних робіт, таких як підвищення кваліфікації робітників, покращення умов праці та відпочинку, оздоровчих та інших заходів, що позитивно впливають на фізичний та духовний стан робітників.

Ще однією із проблем ефективного використання основних засобів в сільськогосподарських підприємств є недостатність фінансових ресурсів. Дефіцит фінансових ресурсів у сільському господарстві є наслідком істотного послаблення його

матеріально-технічної бази, руйнування економічних основ оновлення і розвитку. Нестача фінансових ресурсів на рівні сільськогосподарських підприємств означає, що зменшуються парк сільськогосподарських машин, закупівля запасних частин, внаслідок чого не здійснюються в належних обсягах капітальні й відновлювальні ремонти. За останні роки списано сільськогосподарських машин значно менше, ніж треба було списати за нормативними строками їх експлуатації. Це призвело до різкого старіння парку машин, збільшення навантаження на одиницю застарілої техніки, подовження строків польових робіт, тривалих простоїв машин з технічних причин. За оцінками учених і фахівців, загальні втрати сільського господарства, пов'язані з нестачею та низьким технічним станом машин, становлять: за перевитратами пального 10–12%, за недобором врожаю — понад 30%.

За ринкових відносин важливе значення має вибір оптимальної структури джерел фінансування капітальних вкладень. Фінансування капітальних вкладень здійснюється за рахунок власних і залучених коштів (рис.1)

Рисунок 1- Склад джерел фінансування капітальних вкладень на підприємстві

Відповідно до викладеного вище і з урахуванням кризового становища фінансово-кредитної системи особливого значення в системі фінансового забезпечення АПК набуває лізинг.

Для визначення розміру капітальних вкладень на підприємстві складається бюджет капітальних витрат, тобто обрахунок запланованих витрат на капітальні вкладення. На підставі бюджету капітальних витрат приймають рішення щодо здійснення капітальних вкладень.

Не слід забувати, що порушення оптимального співвідношення між власними і залученими джерелами фінансування капітальних вкладень може призвести до погіршення фінансового стану підприємства.

Досить багато переваг має завищення норм амортизації, зокрема: прискорення повернення авансованого капіталу; прискорення оборотності капіталу; збільшення чистого грошового потоку; збільшення суми щорічної амортизації; створення можливості

формування резервного фонду для розширеного відтворення засобів праці; послаблення впливу морального зносу; створення можливості прискорення відновлення засобів праці.

Але, варто зауважити, що використання прискорених методів амортизації є доцільним лише за умови, що зростання собівартості продукції за рахунок амортизаційних відрахувань не буде перевищувати реалізаційних цін на неї. В іншому випадку, через необхідність збільшення цін, продукція стає неконкурентоспроможною, що в результаті погіршує фінансові показники діяльності підприємства. Крім того, необхідно забезпечити цільове використання коштів амортизаційного фонду.

Поліпшити ефективність виробництва можливо за умови інтенсифікації відтворення та кращого використання діючих основних фондів і виробничих потужностей підприємств. Ці процеси, з одного боку, сприяють постійному підтриманню належного технічного рівня кожного підприємства, а з іншого, — дозволяють збільшувати обсяг виробництва продукції без додаткових інвестиційних ресурсів, знижувати собівартість виробів за рахунок скорочення питомої ваги амортизації та витрат на обслуговування виробництва і його управління, підвищувати фондовіддачу і прибутковість.

Висновки. Підвищення ефективності використання основних засобів в даний час має величезне значення. Підприємства, що мають в своєму розпорядженні основні засоби, повинні не тільки прагнути їх модернізувати, але і максимально ефективно використовувати те, що є, особливо в існуючих умовах дефіциту фінансів і виробничих інвестицій.

Основними напрямками підвищення ефективності використання основних засобів у сільському господарстві є: необхідність запровадження заходів науково-технічного прогресу; зменшення кількості недіючого устаткування, виведення з експлуатації зайвого непродуктивного обладнання, поліпшення й експлуатація машин і обладнання в часі, яке досягається підвищенням коефіцієнта змінності обладнання. Оскільки для сільськогосподарського виробництва характерний сезонний характер, то для екстенсивного завантаження машин та обладнання важливе значення має організація виробництва; здійснення комплексу заходів, спрямованих на поліпшення їх технічного стану, особливо активної частини.

Список літератури

1. Єрмаков, О. Ю. Формування економічно стійкого виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств : монографія / О. Ю. Єрмаков, В. В. Нагорний. – К. : Компринт, 2015. – 294 с.
2. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств: інструменти та управління : колект. монографія / С. І. Дем'яненко [та ін.]. – К. : КНЕУ, 2015. – 250 с.
3. Павленко, О. П. Аналіз ефективності використання основних засобів в аграрних підприємствах / № 5. – 2011. – С. 56-64.–О. П. Павленко // Інвестиції: практика та досвід.
4. Малюк, С. О. Ресурси аграрного сектору економіки та їх використання на підприємствах сільських територій : монографія / С. О. Малюк. – Миколаїв : Іліон, 2015. – 209 с.
5. Матеріально-технічне забезпечення сільського господарства України: посібник / Ю. О. Лупенко, О. В. Захарчук, О. В. Виневецька – К. : ННЦ ІАЕ, 2015. – 144 с.

УДК 33.658

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: МОЖЛИВІ РИЗИКИ

О.О. Нертик, ст. гр. АДМ-15-М2

Кіровоградський національний технічний університет

В статті розглянуті питання управління інноваційною діяльністю промислових підприємств. Проаналізовано зміст та причини виникнення загроз та ризиків їх діяльності та розвитку. Запропоновано основні заходи нейтралізації загроз та ризиків інноваційної діяльності промислового підприємства.
загроза, ризик, промислове підприємство, управління, інноваційна діяльність

Постановка проблеми. Інноваційна діяльність відіграє значну роль для ефективного розвитку підприємства, підвищення якості продукції, раціонального та економічного використання ресурсів. Результатом такої діяльності є інновації (створення нової продукції (послуг), нових знань, освоєння нововведень тощо). Інновації й інноваційний розвиток зазнають істотного впливу елементів невизначеності, чим зумовлюється високий ризик інноваційної діяльності.

Управління ризиками – це сукупність заходів та інструментів, що дають змогу знизити невизначеність результатів інноваційної діяльності, підвищити ефективність реалізації інноваційних проектів.

Тому дослідження методів удосконалення управління ризиками транспортних підприємств є важливим теоретичним напрямком досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні засади ризиків в інноваційній діяльності висвітлено у працях вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, серед яких варто виділити І.Березу, В.Бочарникова, В.Вітлінського, П.Грабового, В.Гриньова, К.Захарова, Л.Кобиляцького, М.Лімітовського, П.Перерву, С.Петрову, О.Пономаренка, О.Пушкаря, С.Релецького, Ф.Роджерса, Т.Сааті, О.Ястремського.

Цілі статті. Мета даної статті полягає у дослідженні можливих ризиків і загроз розвитку промислових підприємств і окресленні основних способів їх зниження.

Виклад основного матеріалу. Під ризиком в інноваційній діяльності слід розуміти можливість (загрозу) втрати господарюючим суб'єктом частини своїх ресурсів, недоотримання доходів чи виникнення додаткових витрат у результаті здійснення виробничо-збутової і фінансової діяльності, яка спирається на нові технології, нові продукти, нові способи їхньої реалізації [5].

Ризики інноваційних проектів в остаточному підсумку проявляються в тому, що нова продукція не реалізується у визначених обсягах і за визначеними цінами, затягуються терміни реалізації інноваційного проекту, унаслідок чого має місце недоотримання прибутку або ж збитки [3].

Розглянемо класифікацію ризиків, адже для того, щоб вчасно виявити ризик, необхідно знати класифікацію ризиків та їх особливості.

Інноваційний ризик можна поділити на фінансовий і комерційний. Фінансовий ризик складається з таких типів: валютний, кредитний, процентний і ринковий. Комерційний ризик поділяють на маркетинговий і діловий [6].

За чинниками виникнення ризику поділяють на політичні та економічні (комерційні) [6]. Політичні ризики впливають через зміну політичної ситуації в країні.

Економічні ризики зумовлені змінами в економіці підприємства чи країни, прикладом цього може бути зміна кон'юнктури ринку.

Проаналізувавши інноваційну діяльність українських підприємств, можна виділити наступні ризики інноваційної діяльності.

Науково-технічні ризики передбачають негативні результати НДР, невідповідність технічного рівня виробництва технічному рівню інновації, невідповідність кадрів професійним вимогам проекту, відхилення в термінах реалізації, виникнення непередбачених науково-технічних проблем.

Ризики правового забезпечення проекту проявляються в помилковому виборі територіальних ринків патентного захисту, неотримання або запізнювання патентного захисту, обмеження у строках патентного захисту, відсутність прострочених ліцензій на окремі види діяльності, «витік» окремих технічних рішень, поява патентно-захищених конкурентів тощо [1].

Інноваційні ризики, що виникають через невизначеність в інноваційній сфері, починаючи з вироблення інноваційної ідеї, втілення її у продукт або технології і закінчуючи реалізацією продукту на ринку.

Таким чином, інноваційний ризик – це ймовірність втрат, що виникають при вкладенні

підприємством засобів у виробництво нових товарів та послуг, які, можливо, не знайдуть очікуваного попиту на ринку.

Зарахування інноваційних ризиків, особливо в сучасній підприємницькій діяльності, яка знаходиться на етапі збільшення капіталів для виробництва товарів та послуг, як для існуючих, так і нових.

Інноваційні ризики виникають у таких ситуаціях:

- при впровадженні більш дешевого методу виробництва товару або послуг у порівнянні з існуючими. Такі інвестиції принесуть підприємству тимчасовий надприбуток (до тих пір, поки тільки воно має цю нову технологію). У такій ситуації підприємство зіткнеться лише з одним видом ризику – можливою неправильною оцінкою вироблюваного товару;

- при випуску нового товару або послуг на старому обладнанні. У такому випадку до ризику неправильної оцінки попиту на новий товар або послугу додається ще ризик невідповідності якості товару або послуги у зв'язку з використанням старого обладнання;

- при виробництві нового товару або послуги за допомогою нової техніки й технології. У такій ситуації інноваційний ризик містить в собі: ризик того, що новий товар або послуга може не знайти покупця; ризик невідповідності нового обладнання і технології необхідним вимогам для виробництва нового товару або послуги; ризик неможливості продажу використовуваного обладнання, тому що воно не підходить для виробництва іншої продукції (у випадку невдачі).

Для управління інноваційним ризиком застосовуються різноманітні методи й інструменти. Згідно з характером впливу на фактори ризику всі методи й інструменти управління інноваційним ризиком поділяють на: методи зниження ступеня факторів інноваційного ризику; методи посилення (використання) сприятливих можливостей, що відкриваються [4].

До першої групи методів можна віднести методи зниження ймовірності факторів інноваційного ризику й (або) величини пов'язаних із ними втрат.

На сьогодні мають найширше розповсюдження на практиці наступні методи: ухилення (відмова) від ризику; диверсифікація; резервування; страхування; передача ризику.

До другої групи методів управління інноваційним ризиком відносять методи посилення (використання) сприятливих можливостей, що відкриваються в ході реалізації інноваційної діяльності підприємства. До них можна віднести методи попередження – отримання інформації про фактори ризику, прогнозування [4].

Основними етапами оцінки ризиків інноваційних проектів підприємства є наступні:

1. Визначення окремих (елементарних) ризиків реалізації даного інноваційного проекту. При цьому необхідно ідентифікувати ризики, які можуть виникнути в будь-який момент здійснення проекту та, за можливості, систематизувати їх.

2. Оцінка інформації для визначення рівня окремих проектних ризиків. Інформація щодо зовнішнього середовища функціонування підприємства присутня завжди, проте особі, що приймає рішення щодо доцільності та економічної ефективності певного інноваційного проекту, слід звертати увагу на її достовірність та можливість застосування при аналізі. Ретроспективні дані використовуються за наявності аналогій в інноваційній діяльності минулих років (при цьому умови реалізації та галузь застосування повинні бути подібними). Якщо ж інновація є новітньою для підприємства і його оцінка за рівнем ризиків здійснюється в умовах відсутності будь-яких статистичних даних, то виникає необхідність у застосуванні методів, що використовують інструменти оцінки суб'єктивної вірогідності.

3. Вибір та використання відповідних методів оцінки вірогідності окремих проектних ризиків. Аналіз елементарного ризику інноваційного проекту базується на оцінці ризиків, що притаманні його грошовим потокам. Тобто ймовірності відхилення отриманого грошового надходження від запланованого його значення в проспекті проекту. Враховується також рівень кореляції та характер розподілу даних ймовірностей.

Для кількісного оцінювання ризику існують різні методи, серед яких найбільш поширені статистичний (у тому числі метод статистичних випробувань чи метод Монте-Карло); аналітичний; метод використання дерева рішень та імовірнісного підходу; метод оцінювання фінансової стійкості або оцінювання доцільності витрат; метод експертних оцінок; нормативний метод; метод аналізу чутливості; метод використання аналогів та ін. Кожний з названих методів має свої переваги і недоліки і використовується в цілком конкретних ситуаціях; універсального методу, прийняттого для всіх випадків, не існує.

4. Визначення розміру можливих фінансових наслідків при настанні ризикової події у зв'язку з реалізацією інновації. Розмір можливих фінансових втрат обумовлюється видом інновації, обсягом залученого інвестиційного капіталу, рівнем ризику, передбаченого даним проектом, а також діапазоном відхилень фактично отриманого доходу від очікуваного значення.

На основі отриманих характеристик здійснюється позиціонування проектів відносно можливих фінансових втрат при настанні ризикової події по зонах ризиків: безризикова зона; зона припустимого ризику; зона критичного ризику; зона катастрофічного ризику.

5. Оцінка загального проектного ризику. Загальний рівень ризику, притаманного конкретному інноваційному проекту, теоретично оцінюється як функція значень рівнів ідентифікованих елементарних ризиків по проекту. При цьому слід також враховувати взаємний вплив реалізації інноваційного проекту на зміну дохідності активів підприємства та середньогалузеві доходи від інноваційної діяльності.

6. Співставлення рівня проектного ризику з фінансовими можливостями підприємства. У розпорядження підприємства повинні бути достатні кошти не лише для реалізації даного інноваційного проекту, але й для страхування від ймовірного настання тих чи інших ризикових подій, які ставитимуть під сумнів можливість отримання прибутку від інновацій. Але витрати на страхування як один із методів фінансування ризику зменшують активи підприємства, які воно могло спрямувати на інновації чи інвестиції та отримати прибуток. Тому слід виважено підходити до величини ціни страхування, тобто до розміру страхової премії.

7. Співставлення рівня проектного ризику з рівнем дохідності проекту. Основою діяльності будь-якого підприємця є прагнення отримати прибуток, саме тому величина ймовірних втрат повинна бути співрозмірною із величиною отриманого прибутку чи інших конкурентних переваг від впровадження інноваційного проекту.

8. Ранжирування альтернативних інноваційних проектів за рівнем ризику. Узагальнююча порівняльна оцінка здійснюється за допомогою двох методів:

- на основі варіації усіх кінцевих показників ефективності проектів від їх середніх значень;
- на основі відхилень пріоритетних для підприємства показників ефективності проекту.

Ризик інноваційного проекту не приймає статичного, абсолютного значення раз і назавжди. Його природа така, що він змінює свої характеристики залежно від стадії інноваційного проекту. Тому керівництву підприємства слід здійснювати постійний моніторинг процесів впровадження та управління інноваційним проектом для своєчасного виявлення слабких сигналів та для підготовки механізму ефективного управління ризиками.

Таким чином, метою аналізу проектних ризиків є оцінка всіх їх видів і визначення можливих шляхів їх зниження, доцільності реалізації проекту за наявного ступеня ризику та способів його зменшення. Цей аналіз передбачає виявлення ризиків проекту й їх оцінку з визначенням впливових чинників, пошук шляхів зниження ризику, врахування його за оцінки доцільності реалізації проект та способу його фінансування.

Висновки. Отже, в сучасному світі за умов прискореного розвитку інноваційна діяльність займає ключові, передові позиції в розвитку компаній. Інноваційна діяльність пов'язана з ризиком, оскільки повна гарантія позитивного результату практично відсутня.

Вибір конкретного шляху управління та мінімізації ризиками в інноваційній діяльності залежить від досвіду керівника та можливостей інноваційної організації.

Список літератури

1. Бабенко, Т. Ю. Управління ризиками інноваційної діяльності на підприємстві / Т.Ю. Бабенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: https://feu.kneu.edu.ua/ua/confere_nce/conf_social_dev_ukr_12/section1/tez13/ (дата звернення 26.10.2015 р.). – Назва з екрана.
2. Донець, Л.І. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків [Текст] : навч. посібник / Л.І. Донець. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 472 с.
3. Ілляшенко, С.М. Інноваційний менеджмент: підручник / С.М. Ілляшенко – Суми: ВТД «Університетська книга», 2010. – 334 с.
4. Клименко, О.В. Управління ризиком інноваційної діяльності підприємства [Текст] / О. В.Клименко // Вісник НТУ «ХП». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – Харків: НТУ «ХП». – 2012. – № 58(964). – С. 72–76.
5. Микитюк, П.П. Інноваційний менеджмент [Текст] / навч.посібник / П.П.Микитюк. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 295 с.
6. Скрипко, Т.О. Інноваційний менеджмент [Текст] : підручник / Т.О.Скрипко. – К.: Знання, 2011. – 423 с.

УДК 657.37

ПІДХОДИ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СКЛАДУ І СТРУКТУРИ ПОКАЗНИКІВ БАЛАНСУ (ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН)

Т.В. Новікова, магістр гр. ОА15-МЗ

Центральноукраїнський національний технічний університет

В статті висвітлено основні недоліки діючої форми балансу (звіту про фінансовий стан) на основі дослідження складу і структури показників, які підлягають розкриттю задля задоволення інформаційних потреб зовнішніх і внутрішніх користувачів, обґрунтовано доцільність їх усунення та розроблені пропозиції щодо удосконалення складу і структури показників балансу
баланс, звіт про фінансовий стан, рахунки бухгалтерського обліку, активи, зобов'язання, капітал, статті балансу

Актуальність теми. Баланс – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал. Таким чином, в балансі відображується інформація про економічні ресурси підприємства, його фінансову структуру, ліквідність та платоспроможність а також здатність адаптуватися до змін середовища, в якому воно функціонує.

Особливості підготовки, складання, формування показників фінансової звітності взагалі та балансу зокрема, знайшли відображення у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема Ф.Ф. Бутинця [1], Г.М. Давидова [2], В.В. Ковалева [3], М.С. Пушкаря [7], Я.В. Соколова [8], Н.С. Шалімової [2] та інших. Не применшуючи наукового доробку вітчизняних та зарубіжних вчених, а також цінності одержаних ними результатів, слід наголосити на існуючій низці проблем, які досі не знайшли свого вирішення. Так, зокрема, у зв'язку з різночитанням чинних нормативних актів, виникають проблеми у правильному формуванні показників балансу та доцільності визначення окремих його складових, все ще недосконалою є чинна форма балансу.

Недостатнє опрацювання проблем теорії й методики формування показників балансу, їх дискусійний характер, потреба в удосконаленні як підходів до формування показників балансу, так і напрямів оптимізації його структури з урахуванням напрацювань вітчизняних та зарубіжних вчених, визначили актуальність та основні напрями дослідження.

Мета, завдання дослідження. Метою даної статті є обґрунтування основних підходів щодо удосконалення складу і структури показників балансу (звіту про фінансовий стан).

Основними завданнями дослідження є визначення недоліків діючої форми балансу, доведення доцільності їх усунення та розробка пропозицій щодо моделювання діючої форми балансу.

Виклад основного матеріалу. Баланс, як форма звітності тісно пов'язаний із поточним обліком господарської діяльності, його організацією, формами і методами. Для раціональної побудови бухгалтерського балансу потрібно мати, насамперед, науково обґрунтований план рахунків бухгалтерського обліку. У систему рахунків такого плану повинні бути закладені можливості аналізу та синтезу інформації окремих рахунків, статей і розділів балансу, можливості при використанні інформації балансу оцінювати та прогнозувати поведінку окремих показників роботи конкретного підприємства. Критерієм формування зазначеного Плану рахунків повинна стати можливість задоволення інформаційних потреб не тільки зовнішніх, а й внутрішніх користувачів.

Баланс не можна розглядати поза зв'язком з принципом подвійності та подвійного запису на рахунках, а бухгалтерські рахунки – аналізуватися поза зв'язком з балансом, якщо мова йде про введення нових рахунків або заміну раніше використовуваних, про аналіз балансу, оцінку діяльності підприємства та прогноз поведінки окремих економічних показників. Суми конкретних рахунків, будучи статтями або складовими статей балансу, мають нові властивості і це потрібно враховувати при удосконаленні системи обліку.

Одним з важливих питань, що повинні бути вирішені вибором принципу групування статей бухгалтерського балансу, є одержання в кожному розділі і підрозділі показників, що мають реальний економічний зміст.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) не визначають форму балансу, але містять вимоги щодо розкриття певних статей активів, зобов'язань та власного капіталу. З метою задоволення інформаційних потреб широкого кола користувачів балансове узагальнення повинно подати відображення фінансового стану підприємства, відбити загальну картину про його платоспроможність і ліквідність. Позаяк кредитори мають першочергові права щодо майна підприємства, для задоволення їхніх потреб інформація балансу традиційно класифікується так, щоб наочно відобразити платоспроможність підприємства, тобто здатність погасити заборгованість у разі його ліквідації. Тому статті балансу впорядковуються за ступенем їх ліквідності, а розмежування поточних і необоротних активів та зобов'язань дає змогу визначити суму оборотного капіталу як різницю між поточними активами і поточними зобов'язаннями. Мінімальний перелік статей балансу, передбачений МСБО 1, може бути переглянутий, виходячи з характеру діяльності підприємства. Це дає можливість надавати інформацію про фінансовий стан з урахуванням специфіки діяльності підприємства. МСБО не визначають формат балансу, тому підприємство може само обирати форму подання інформації про фінансове становище, якщо структурна будова балансу не передбачена законодавчо. У міжнародній практиці набули поширення горизонтальна і вертикальна моделі балансу; в межах цих моделей статті балансу можуть бути наведені в послідовності зростання чи зниження їхньої ліквідності (терміну погашення).

В нашій країні все навпаки. Структура балансу визначена на законодавчому рівні і змінювати її за власною потребою або ініціативою суб'єкти підприємницької діяльності не мають права. Таким чином, єдиним виходом з даної ситуації є розробка найбільш прийнятної моделі Балансу та закріплення її на законодавчому рівні.

Загальноприйнятим та зрозумілим є той факт, що розділи формуються шляхом об'єднання окремих статей, отже, якщо у балансі є розділ, то у ньому повинні бути виділені окремі статті (показники). Якщо ж розділи не включають в себе певні показники та не поділяються на відповідні статті, виникає питання чи доречним взагалі є виділення у балансі таких розділів?

У затвердженій формі балансу, як до змін, внесених Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [6], та Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності [5], які набрали

чинності з 1-го кварталу 2013 року, так і до таких змін, як у активі, так і у пасиві, виділені окремі розділи, хоча жодної статті у них не передбачено. Так, у діючій формі балансу до 2013 року значилися: розділ III активу балансу «Витрати майбутніх періодів», розділ IV активу балансу «Необоротні активи та групи вибуття» та розділ V пасиву балансу «Доходи майбутніх періодів». У чинній формі балансу теж є такі розділи: розділ III активу балансу «Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття», розділ IV пасиву балансу «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття». Вважаємо, що виділення цих розділів є недоречним. Логічним, на нашу думку буде вилучити вказані розділи із структури балансу, а відповідні показники (статті) відображати у складі необоротних та оборотних активів або поточних зобов'язань.

Натомість, занадто узагальненою є інформація першого і другого розділу активу балансу, і особливо таких його статей як основні засоби та нематеріальні активи. У балансі відсутня інформація щодо груп основних засобів (виробничого та невиробничого призначення) вартості земельних ділянок, прав на землю, що не дозволяє об'єктивно оцінити ресурсний потенціал та визначити ступінь забезпеченості суб'єкта господарювання основними фондами. Таким чином пропонуємо ввести ряд змін до структури розділу I активу балансу (табл. 1).

Таблиця 1 - Запропоновані зміни до форми 1 «Баланс» в розділі I «Необоротні активи» з відповідною зміною показників на назви розділу*

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Довгострокові активи			
Нематеріальні активи:			
залишкова вартість	1000		
первісна вартість	1001		
накопичена амортизація	1002		
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби:			
Виробничого призначення	1010		
залишкова вартість	10101		
первісна вартість	10102		
знос	10103		
ринкова вартість	10104		
Невиробничого призначення	1011		
залишкова вартість	10111		
первісна вартість	10112		
знос	10113		
ринкова вартість	10114		
Земля	1012		
первісна вартість	10121		
витрати на поліпшення землі	10122		
теперішня вартість	10123		
ринкова вартість	10124		
Інвестиційна нерухомість	1015		
Справедлива (залишкова) вартість інвестиційної нерухомості	10151		
первісна вартість інвестиційної нерухомості	10152		
знос інвестиційної нерухомості	10153		
Довгострокові біологічні активи:	1020		
справедлива (залишкова) вартість	10201		

первісна вартість	10202		
накопичена амортизація	10203		
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші довгострокові активи	1090		
Усього за розділом I	1095		

* запропоновані зміни позначені кольором

Погоджуємося із думкою Крупки Я.Д. [4, С.33.], про те, що необґрунтованими є об'єднання в одну групу (другий розділ активу) різних за ступенем ліквідності активів, таких як запаси, незавершені контракти, поточна дебіторська заборгованість, грошові кошти тощо. Якщо грошові кошти мають абсолютну ліквідність, високоліквідною можна вважати і дебіторську заборгованість за товари, роботи і послуги, якщо відсутня сумнівна заборгованість, то серед запасів можуть значитися продукція, товари, які не користуються попитом, або які через низьку якість не знайшли споживача чи з інших причин стали неліквідними.

Серед незавершених контрактів можуть бути і неперспективні. Така ситуація може спотворити реальну оцінку фінансових показників діяльності підприємства та призвести до помилок у розрахунках показників ліквідності.

Назва статті «Гроші та їх еквіваленти», якщо тлумачити її прямо, свідчить про те, що за даною статтею потрібно відображати загальну вартість коштів та їх еквівалентів, яка відповідає сумі коштів на рахунках у банках, в касі та інших коштів (грошові документи та грошові кошти в дорозі). Разом з тим, за статтею «Гроші та їх еквіваленти» відображають лише сальдо за рахунками 30 «Каса» та 31 «Рахунки в банках», а залишок за рахунком 33 «Інші кошти» - відображають за статтею «Інші оборотні активи».

Таким чином, до напрямів удосконалення структури балансу нами віднесено перегрупування окремих розділів з розподілом на оборотні та необоротні активи, поточні та довгострокові зобов'язання відповідно до їх економічної сутності; деталізацію окремих показників балансу; вилучення надлишкової інформації тощо.

Напрями удосконалення діючої форми балансу наведено в табл. 2.

Таблиця 2 - Можливі напрями моделювання діючої форми балансу

Недоліки діючої форми балансу	Обґрунтування	Напрями моделювання
Некоректна назва розділу «Необоротні активи»	Основні засоби та інші довгострокові активи теж обертаються, тому їх сутність не відповідає назві «необоротні»	Перейменувати назву розділу «Необоротні активи» на «Довгострокові активи» та відповідно змінити назви розділу «Оборотні активи» на «Поточні активи»
Виділення окремими розділами в активі балансу необоротних активів, утримуваних для продажу та групи вибуття, а в пасиві балансу - зобов'язань, пов'язаних з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	Недоречним є виділення вказаних показників, що обґрунтовується порушенням вимоги розміщення активів за строками використання, а зобов'язань – за ступенем тривалості погашення	Розміщення зазначених статей у відповідних розділах балансу згідно з їх економічною сутністю (перегрупування розділів балансу з розподілом на поточні та довгострокові активи, поточні та довгострокові зобов'язання)
Занадто узагальнена інформація 1-го розділу активу балансу стосовно відображення основних засобів і нематеріальних активів	Неможливо об'єктивно оцінювати ресурсний потенціал та визначити ступінь забезпеченості суб'єкта господарювання	Класифікувати основні засоби за групами виробничого і невиробничого призначення, ввести показник ринкової вартості

	основними фондами (тим більше в контексті назви «Звіт про фінансовий стан»)	
Відображення статей «Неоплачений капітал» і «Вилучений капітал» у розділі «Власний капітал» останніми рядками	Зазначені статті мають відношення до зареєстрованого (статутного) капіталу, сума якого не внесена засновниками	Віднесення статей «Неоплачений капітал» і «Вилучений капітал» регулюючими до статті «Зареєстрований (пайовий) капітал» та наведення їх одразу після відображення суми зареєстрованого (пайового) капіталу

Наведені напрями удосконалення складових балансу не є безумовними до впровадження, однак на нашу думку, деякі раціональні елементи вони все ж таки мають та можуть бути використаними на практиці. До того ж, наведені рекомендації підвищують якісні характеристики показників балансу, зумовлюють їх корисність для прийняття рішень різними групами користувачів.

Висновки. Підходи щодо удосконалення складу і структури показників балансу (звіту про фінансовий стан) мають бути спрямовані на: перейменування назви розділу балансу «Необоротні активи» на «Довгострокові активи» та відповідну зміну назви розділу «Оборотні активи» на «Поточні активи»; доповнення розділу I балансу статтями, які розкривають інформацію про основні засоби виробничого і невиробничого призначення та вартість земельних ділянок; перегрупування розділів балансу з розподілом на поточні та довгострокові активи, поточні та довгострокові зобов'язання; віднесення статей «Неоплачений капітал» і «Вилучений капітал» регулюючими до статті «Зареєстрований (пайовий) капітал» та наведення їх одразу після відображення суми зареєстрованого капіталу.

Список літератури

1. Бутинець Ф.Ф. Звітність підприємства: Навч. посібник / Ф.Ф. Бутинець та ін. – 2-вид., перероб. і доп. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – 427 с.
2. Давидов Г.М. Звітність підприємств: навч. посіб. [Текст] / Г.М. Давидов, Н.С. Шалімова. – К.: Знання, 2010. – 623 с. + компакт-диск. – (Вища освіта XXI століття).
3. Ковалев В.В. Как читать баланс [Текст] / В.В. Ковалев, В.В. Патров, В.А. Быков. – 5-е изд., перераб и доп. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 672 с.
4. Крупка Я.Д. Прогресивні методи оцінки інвестиційних ресурсів [Текст] / Я.Д. Крупка. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – 354 с.
5. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності (наказ Мінфіну від 28.03.2013 р. №433). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Наказ Міністерства фінансів України «Про твердження Методичних рекомендацій із застосування реєстрів бухгалтерського обліку» від 29.12.2000 р. № 356. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
7. Пушкар М.С. Облікова політика і звітність [Текст] / Михайло Семенович Пушкар. – Тернопіль: Карт - бланш, 2003. – 141 с.
8. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: Учеб. Пособие. [Текст] / Я. В. Соколов. - М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. - 638 с.

УДК 657

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ МАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В ОБЛІКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О.О.Рагуля, студ. гр. ОА – 15м-2
Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті визначено проблеми застосування оцінки за справедливою вартістю, з'ясовано чинники що обумовили виникнення проблем та визначено напрями їх розв'язання.

Оцінка, сільське господарство, облік, справедлива вартість, П(С)БО 30.

У бухгалтерському обліку оцінка специфічна, вона підпорядкована вимогам і принципам обліку, використовує своєрідні методи розрахунків, характерні тільки для бухгалтерії. Оцінка, з моменту створення підприємства, впродовж всієї його діяльності і до ліквідації, постійно присутня в системі бухгалтерського обліку. За її допомогою визначають величину вкладеного капіталу, ефективність його використання, суму зобов'язань, тощо.

Оцінка є елементом методу бухгалтерського обліку, оскільки вона бере участь у формуванні інформації, так саме, як і подвійний запис, рахунки і баланс. При цьому вона передує названим елементам і готує для них дані. За допомогою оцінки надається якісна характеристика господарських явищ, що відбуваються на підприємстві. Відповідно дослідження проблематики оцінки в обліку і звітності з врахуванням специфіки аграрного виробництва є актуальним.

Дану проблематику досліджують такі науковці як Моссаковський В.Б., Жук В.М., Кірейцев Г.Г., Сук Л.К., Сук П.Л., Гуцайленко Л.В., Правдюк Н.Л., Огійчук М.Ф.. Незважаючи на значний доробок сучасних науковців в обліковій практиці спостерігаються суттєві проблеми, що обумовлюють необхідність подальших досліджень тенденцій розвитку оцінки в системі обліку сільськогосподарської діяльності.

Теоретичні положення і практичні аспекти обліку матеріальних активів обґрунтовані в роботах вітчизняних та закордонних науковців. Значний внесок у формування теоретичних основ та розробку підходів до проблеми обліку і контролю необоротних та оборотних матеріальних активів, їхнього використання здійснили такі вчені-економісти: М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, Н. Г. Виговська, З. В. Гуцайлюк, З. В. Задорожний, Г. Г. Кірейцев, В. Г. Козак, Я. Д. Крупка, А. М. Кузьмінський, Б. М., Литвин, Н. М. Малюга, М. С. Пушкар, В. С. Рудницький, П. Т. Саблук, В. В. Сопко, Л. К. Сук, Н. М. Ткаченко, П. Я. Хомин, Б. Ф. Усач, О.С. Бородкін, Н.М. Головка, М.Х. Жебрак, М.Л. Макальська, П.П. Німчинов, Я.В. Соколова, та інші. Серед зарубіжних вчених питання обліку матеріальних активів знайшли своє відображення в роботах Е. Бріттона, К. Ватерсона, Г.А. Велша, Е. Ліннакса, М.Р. Метьюса, Г. Муса, Б. Нідлза, М.Х.Б. Перера, Ж. Рішара, Р. Ханшманна, Д.Г. Шортата інших. Незважаючи на значний доробок та наявність фундаментальної основи все ще потребує досліджень організаційний та методичний аспект визначення сутності та класифікації матеріальних активів та їх оцінки з врахуванням особливостей сільськогосподарського виробництва.

Метою статті є з'ясування проблемних аспектів та визначення напрямів їх подолання при оцінці матеріальних активів в обліку сільськогосподарських підприємств та використанні оцінки при здійсненні аудиторських та аналітичних процедур.

Встановлено на підставі вивчення та узагальнення нормативної регламентації та наукових праць, що на нормативному рівні відсутнє виокремлення такого виду активів як матеріальні. При формуванні облікової політики в частині оцінки матеріальних активів вважаємо за доцільне виокремлювати об'єкти матеріальних активів, крім традиційного фінансового критерію також за функціональним та сферами діяльності.

У сучасних умовах оцінка з «технічного елементу» трансформувалась у функціональне завдання обліку, і саме в системі бухгалтерського обліку та фінансовій звітності має знайти відображення.

Сучасна нормативна регламентація (як П(С)БО так і МСФЗ) передбачають можливість за багатьма обліковими об'єктами матеріальних активів вибору варіанту оцінки на рівні суб'єктів господарювання в межах облікової політики. Порівняно з нормативною регламентацією та обліковою практикою, що були реалізовані в умовах адміністративно –

командною економікою відбулась у сучасних умовах революційна зміна ідеології нормативної регламентації, що безпосередньо стосується саме оцінки.

Основною проблемою оцінки матеріальних активів у сільськогосподарській діяльності є нехтування нормами ПСБО 30 «Біологічні активи», що зумовлено низькою мотивацією самих суб'єктів господарювання (відсутність активних інвестиційних процесів), невідповідністю працівників облікових служб підприємств до застосування методології оцінки за справедливою вартістю. Проте, основною функцією сучасного фінансового обліку є розвиток бізнесу, що безпосередньо пов'язано з інформаційним забезпеченням фінансового менеджменту, орієнтованого на оцінку і управління вартістю. В цьому зв'язку, ПСБО 30 «Біологічні активи» відповідає концепції фінансового менеджменту що пов'язана з інформаційним забезпеченням учасників фінансового ринку. Є необхідним запровадити дієвий контроль відповідності оцінки матеріальних активів сільськогосподарських підприємств в обліку і звітності вимогам чинного законодавства. При здійсненні аналітичних процедур є доцільним застосовувати різні методичні підходи до оцінки матеріальних активів для з'ясування впливу оцінки на фінансові результати та отримання більш достовірних результатів аналітичних процедур.

Проблемними аспектами оцінки необоротних активів є віднесення витрат на ремонт, формування первісної вартості активів із залученням фінансових кредитів, оцінка зносу основних засобів.

Оцінку готової продукції сільськогосподарського виробництва підпорядковано вимогам П(С)БО 30 «Біологічні активи», на більшості сільськогосподарських підприємств його норм не дотримуються, а відповідно викривлюється і оцінка незавершеного виробництва.

Однією з проблем, які виникають при обліку біологічних активів, зокрема рослинного походження є те, що для відображення у звітності та для цілей управління необхідно визначати собівартість виробленої сільськогосподарської продукції. Порядок її визначення регламентовано П(с)БО 16 «Витрати». У більшості підприємств оцінку вартості незавершеного виробництва здійснюють відповідно до витрат на вирощування, що відображується на рахунку 23 «Виробництво», та не застосовують рахунок 21 «Поточні біологічні активи рослинництва» за справедливою вартістю.

Особливість сучасного стану обліку запасів підприємств України полягає у тому, що в П(С)БО 9 «Запаси» та Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку запасів, затверджених наказом Мінфіну від 10.01.2007 року № 2, наведено лише загальні положення щодо оцінки цих об'єктів. Проте, у зв'язку із частими інфляційними стрибками ціни на виробничі запаси постійно змінюються, тому проблема їх оцінки набуває особливої актуальності.

Серед проблем оцінки запасів науковці наголошують на проблемі формування первісної вартості запасів і відображення її на рахунках бухгалтерського обліку, обліку витрат по зберіганню запасів та вибору методу оцінки вибуття запасів. Ця проблема є актуальною і для сільського господарства і проблема оцінки запасів на дату балансу за найменшою вартістю.

Так, більшістю обстежених сільськогосподарських підприємств не фіксує у Наказах з облікової політики організаційних аспектів оцінки за справедливою вартістю, що обумовлено відсутністю належного методичного забезпечення.

Відповідно до особливостей сільськогосподарського виробництва спостерігається наявність такого виду матеріальних активів як біологічні, та в сучасних умовах, що характеризуються відсутністю активного ринку посівів – незавершеного виробництва. При оцінці цих видів матеріальних активів є необхідним застосовувати різні методи оцінки, що має бути враховано при здійсненні аудиторських та аналітичних процедур. Напрямом подальших досліджень є розробка методичного забезпечення організації оцінки готової продукції та незавершеного виробництва у сільському господарстві згідно з вимогами П(С)БО 30.

Список літератури

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996 – XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.nibu.factor.ua/ukr61>.

УДК 657.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ І СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

А.А.Чайковський, студ. гр. ОП-15-м

Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті висвітлено основні історичні віхи становлення та розвитку податку на додану вартість в Україні та світі. Згруповано та представлено визначення терміну «податок на додану вартість» у різних країнах світу. Наведено порядок удосконалення механізму нарахування та сплати податку на додану вартість через прийняття законодавчих актів в Україні. Здійснено порівняння методів обчислення податку на додану вартість, визначено їх недоліки та переваги.

податок на додану вартість, еволюція оподаткування, методи оподаткування, непряме оподаткування

Німець Вільгельм Сіменс (син Вернера Сіменса, засновника компанії) ПДВ у 1918 році. Утім, кілька десятків років ПДВ існував виключно у вигляді ідеї, аж поки французький економіст Моріс Лор'є (до речі, теж інженер за освітою) не довів цей задум до робочого вигляду і не впровадив податок у Франції у 1954 році, на заміну податку з обороту [1, с. 137].

ПДВ поступово набув широкого розповсюдження в світі, замінивши податок з обороту або податок з продажу, в податкових системах більшості країн Західної Європи в 60-70-х рр., і дещо пізніше – Азії, Африки, Латинської Америки. Запровадження ПДВ стало одним з основних напрямків глобальної податкової реформи 80-90-х рр. ХХ ст. [2, с. 129].

Загальною тенденцією для всіх країн, що встановили ПДВ, стало швидке перетворення цього податку на один з головних в податковій системі. У Франції на частку ПДВ припадає 45% всіх податкових надходжень до бюджету, у Великобританії і Німеччині – 50%. На його частку доводиться в середньому 13,8% податкових надходжень

У цьому році ПДВ виповнилося усього лише шістьдесят три роки. Враховуючи, що податки – в тій чи іншій формі – виникли з появою перших цивілізацій, є всі підстави вважати ПДВ «молодим» податком. Незважаючи на юний вік, ПДВ є основним наповнювачем бюджетів багатьох країн світу [3].

Податок на додану вартість відомий як – TVA (Taxe sur la Valeur Ajoutee). Зберігаючи єдину сутність податку, назва ПДВ у кожній країні різна (табл. 1).

Таблиця 1 – Назви ПДВ у різних країнах світу

Країна	Абревіатура	Назва
Англія	VAT	Value Added Tax
Австрія	MWSt	Mehrwertsteuer
Фінляндія	ALV	Arvonlisävero
Швеція	MOMS	Mervardeskatt
Данія	MOMS	Omsaetningafgift
Нідерланди	BTW	Belasting over de Toegevoede Waarde
Канада	GST	Goods and Service Tax
	PST	Provincial Sales Tax

ПДВ використовується в більш ніж 140 країнах світу, але є й противники цього податку. Система оподаткування, заснована на ПДВ, використовується в усіх країнах Європейського Союзу, а також в ряді інших країн, наприклад, в Канаді, Південній Кореї та Японії. Рівень ставки ПДВ різний й змінюється в залежності від країни в межах 15-25%.

Хоча, слід відмітити, що й досі існують ряд країн, в тому числі передових з точки зору рівня економічного розвитку, які не впровадили у своїй економічній системі податок на додану вартість. До останніх належить, наприклад, США та Японії, де стягується податок з продажів. Штати проти введення ПДВ на федеральному рівні, а для рівнів штату/громади ПДВ просто не пристосований, бо заважав би внутрішній торгівлі. Також ПДВ відсутній у багатьох карликових державах, де майже нічого не виробляється, а також у країнах, багатих на природні ресурси у зв'язку із наявністю в них інших джерел доходу. Є також і країни, що, після певного періоду існування податку на додану вартість, відмовилися від нього [3].

Певною мірою, ПДВ і прижився саме тому, що дозволив країнам відносно легко підлатати бюджетні діри, які виникли у результаті розширення ролі держави у середині ХХ століття. Поширенню ПДВ сприяв і той факт, що Європейська економічна спільнота (прототип ЄС), яка виникла у 1957 році, у 1967 році зробила запровадження ПДВ обов'язковою умовою членства. Щодо сучасного статусу податку на додану вартість у економіці західноєвропейських країн, то цей податок має не тільки економічне, а й політичне значення, оскільки наявність такого податку є обов'язковим для країн, що вступають до Євросоюзу.

Основні напрямки в еволюції законодавства про ПДВ у країнах, де він діє, визначаються прагненням, з одного боку, посилити фіскальну функцію податку, з іншого – використати його з метою стимулювання економічного розвитку. З цим пов'язана тенденція до розширення бази податку, кола платників, скорочення пільг, що спостерігається майже в усіх країнах [2, с. 129].

В Україні ПДВ з'явився у 1992 році. У Союзі Радянських Соціалістичних Республік податку на додану вартість не було.

Розвиток ПДВ в Україні характеризується постійними змінами законодавчих і нормативних актів, пошуками найбільш ефективного механізму оподаткування як з точки зору залучення достатніх доходів до бюджету, так і стимулювання підприємництва. Серед усіх податків ПДВ є лідером за кількістю змін, що вносяться до законодавчих актів, які визначають порядок його застосування. Хоча це і викликає багато нарікань у зв'язку з тим, що ускладнюється робота податкових органів і планування підприємцями своєї діяльності, уникнути цього неможливо [2, с. 129].

Податок на додану вартість був уведений в Україні з 1 січня 1992 р. згідно із Законом України «Про податок на добавлену вартість». Пізніше було прийнято Декрет Кабінету Міністрів України «Про податок на добавлену вартість», що почав діяти з 1993 р. З урахуванням доповнень і змін, що вносилися в наступних періодах, указаний Декрет регламентував порядок обчислення і сплати ПДВ протягом 1993-1997 рр. (до 1 жовтня 1997 р.). З 1 жовтня 1997 р. порядок обчислення і сплати ПДВ регламентувалось Законом України «Про податок на додану вартість».

Запровадження ПДВ у 1992 році одразу поставило питання, яким методом мають обчислюватися зобов'язання за ним. На сьогодні відомо чотири методи обчислення ПДВ:

- прямий адитивний метод або бухгалтерський, що передбачає застосування податкової ставки до попередньо визначеної величини доданої вартості, яка обраховується шляхом додавання її складових елементів;
- прямий метод віднімання, який передбачає попереднє визначення величини доданої вартості, як різниці між виручкою від реалізації і матеріальними витратами на виробництво;
- непрямий адитивний метод, за яким величина податку являє собою суму податків, обрахованих по окремих складових доданої вартості;

- непрямий метод віднімання (метод заліку або кредитний) що передбачає визначення суми податку як різницю між сумою податку отриманого від покупців, і сумою податку, сплаченого постачальникам матеріальних ресурсів спожитого в процесі виробництва [2, с. 132].

У кожного методу обчислення є певні недоліки і переваги, які зведено в табл. 2.

Таблиця 2 - Порівняння методів обчислення ПДВ

Перевага	Прямий адитивний метод	Прямий метод віднімання	Непрямий адитивний метод	Кредитний метод
Відсутній кумулятивний ефект при укладанні угоди з не платником ПДВ	+	+	+	-
Не потребує попереднього обчислення величини доданої вартості	-	-	-	+
Відносна простота обчислення	-	+	-	+
Додатковий документальний супровід операцій «куплі-продажу»	-	-	-	+

Оцінюючи методи, слід зазначити, що прямий адитивний і непрямий адитивний методи потребують для обчислення доданої вартості відносно великої кількості підтверджуючих документів (окремо по кожній складовій доданої вартості), і вони є досить складними у використанні.

При оцінці методів особливу увагу треба приділити такому об'єкту витрат, як амортизація. При оцінці методів особливу увагу треба приділити такому об'єкту витрат, як амортизація. Так, як жоден науковець не згадує її у визначенні доданої вартості то треба звернутися до визначень форм ПДВ. Як відомо, існує три форми ПДВ: продуктова, дохідна, споживча [2, с. 132-133].

Внаслідок застосування різних форм податку амортизацію або включають до складу матеріальних витрат, або не включають. І тільки при продуктивній формі ПДВ, амортизацію не можна вираховувати з вартості реалізованої продукції при визначенні величини доданої вартості. При дохідній формі амортизацію можна вираховувати тільки при введені в експлуатацію придбаного основного засобу, а при споживчій – незалежно від терміну вводу. Така форма діє сьогодні в Україні, і вважається найбільш сприятливою до заохочення придбання основних засобів, що в умовах значної зношеності набуває великого значення.

Використання різних методів обчислення податкового зобов'язання не призводить до різних сум сплачених до бюджету, тому думка деяких науковців про вирішення всіх проблем через зміну методу обчислення податкового зобов'язання є хибною. Лише використання різних форм податку дає різний фіскальний ефект. Найбільший фіскальний ефект досягається при продуктивній формі. Споживча форма податку, яка застосовується зараз, в цьому прикладі призводить до відшкодування з бюджету коштів, що є негативним явищем, так як спричиняє нелегальні схеми відшкодування ПДВ з бюджету. Введена проміжна форма поєднує переваги продуктової і споживчої форми: при стабільних надходженнях податку до бюджету вона стимулює до придбання основних засобів і запобігає неправомірному відшкодуванню з бюджету [2, с. 133-134].

Важливим кроком по наближенню вітчизняного ПДВ до норм, прийнятих в розвинених країнах, було прийняття в 1997 р. Закону України «Про податок на додану вартість». Однак, прийняття цього Закону не досягло іншої важливої мети – створення сприятливого податкового режиму для розвитку промисловості, наслідки дії деяких положень Закону призвели в ряді випадків до посилення податкового тиску на виробництво, крім того, не вдалось сформулювати оптимальний механізм цього податку, який би при високій

фіскальній ефективності забезпечив позитивний регулюючий вплив на економічні процеси. Проблемами механізму справляння ПДВ в Україні у цей період були: насамперед, це наявність значних податкових пільг, ухилень від оподаткування, велика кількість схем незаконного відшкодування з бюджету; звужена база оподаткування; не доречний принцип стягнення податку за «принципом призначення», а не за «принципом місця походження», при якому створюються умови вільного товарообігу між державами за рахунок стягування ПДВ у тій країні, де товар було вироблено; неоднозначний вибір методу «першої події» для визначення дати виникнення податкових зобов'язань.

Прийнятий Податковий кодекс України вніс окремі нововведення в порядок нарахування та сплати ПДВ, які були покликані забезпечити своєчасні надходження до бюджету платежів. У ПКУ визначені платники, об'єкти оподаткування, база оподаткування, ставки та інше.

В Україні більше уваги приділяється фіскальній дії ПДВ та недостатня увага відводиться його регулюючій функції, хоча кожний елемент механізму ПДВ може бути використаний з метою забезпечення позитивного регулюючого впливу податку на економічні процеси. Але не зважаючи на це, фіскальна ефективність ПДВ залишається на значно низькому рівні [34, с. 129-130].

Список літератури

1. Кальчевський В.В. Роль податку на додану вартість у формуванні доходів державного бюджету України / В.В. Кальчевський // Розвиток соціально-економічних систем у трансформаційних умовах : Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і молодих учених (м. Бердянськ, 27-28 січня 2016р.). – Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2016. – С. 137-138.
2. Лисиченко О.О. Порівняння різних форм та методів обчислення податкового зобов'язання з ПДВ / О.О. Лисиченко, О.В. Волошия, С.Ю. Глушко // Міжнародний збірник наукових праць. – Випуск 3(9). – С. 127-134
3. Шибалкіна Ю. Історія ПДВ / Ю. Шибалкіна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cost.ua/news/109-history-vat#sthash.aQDRImdP.dpuf>

УДК 657

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

Д.С.Спірідонов, студ. гр. ОА-15-М*
Кіровоградський національний технічний університет

У статті досліджуються проблемні аспекти формування та використання облікової політики в державному секторі, взагалі, та бюджетних організаціях, зокрема Проаналізовано чинну систему нормативної регламентації при формуванні облікової політики в бюджетній сфері.
державний сектор, облікова політика, бюджетні установи, бухгалтерський облік, організація обліку

Ключовою проблемою реформування бухгалтерського обліку в державному секторі на сьогодні є розроблення єдиної методики відображення операцій, що здійснюються у сфері бухгалтерського обліку державних організацій. Це дозволить здійснювати ефективний контроль за фінансовим станом державних установ та закладів.

Процес реформування бухгалтерського обліку в бюджетних установах при переході України до ринкових відносин залишив багато спірних та невирішених питань. Однією з

таких проблем є формування та використання облікової політики в бюджетних установах, яка є базовим елементом первинної організації облікового процесу.

Ґрунтовні дослідження щодо вирішення теоретичних проблемних питань при формуванні облікової політики знайшли своє відображення в працях українських вчених: Білухи М. Т., Кіндрацької Л.М., Кузьмінського Ю.А., Кужельного М. В., Лінника В. Г. та ін., а також зарубіжних: Алборова Р.А., Безруких П.С., Кондракова Н.П., Коротаєва С.Л., Кутера М.І., Хендриксена Е.С. Вивченням проблем формування облікової політики суб'єктів держаного сектору економіки займались наступні науковці: Атамас П.Й., Бутинець Ф.Ф., Яковишина Н.А., Джога Р.Т., Житний П.М., Хміль І.Р., Шара Є.Ю., Мельник Н.В., Свірко С.В., Канєва Т.В., Германчук П.К., Яцишин С.Р. та інші. Однак, питання формування та використання облікової політики в бюджетних установах все ще залишаються недостатньо дослідженими, зокрема щодо реалізації контрольної функції обліку.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних, методичних і організаційних аспектів формування та використання облікової політики у бюджетній сфері.

В умовах реформування бухгалтерського обліку державного сектору та наближення його до міжнародних стандартів, основним елементом діяльності підприємства виступає налагоджена система бухгалтерського обліку. Організація бухгалтерського обліку у бюджетних установах, які належать до суб'єктів державного сектору економіки, розпочинається із формування облікової політики.

Формування облікової політики має відбуватися з урахуванням особливостей діяльності бюджетних установ. Бюджетні установи функціонують на правах державної форми власності та надають послуги громадянам від імені держави, їх діяльність регламентована і це зумовлює певні складності у формуванні облікової політики установ.

Особливістю бюджетних установ та їх відмінністю від інших господарюючих суб'єктів є те, що у своїй діяльності вони повинні дотримуватися як загального законодавства з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності, так і бюджетного, який є пріоритетним перед іншими виходячи з норм ч. 2 ст. 4 Бюджетного кодексу [1].

У більшості випадків при реалізації норм законодавства головні бухгалтери бюджетних установ продовжують традиційно ототожнювати облікову політику як із організацією, так і з веденням бухгалтерського обліку. Це пояснюється тим, що цей термін увійшов до лексики українських бухгалтерів лише одночасно із прийняттям Закону від 16.07.99 р. № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (далі Закон № 996-XIV) [2], у якому в ч. 5 ст. 8 розділу III «Організація та ведення бухгалтерського обліку» було встановлено, що установа самостійно визначає за погодженням із власником або уповноваженим ним органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів облікову політику.

Тобто організаційні та облікові питання в Законі № 996-XIV викладено в одному розділі. До того ж, у п. 1 розд. II «Облікова політика» НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» [3], затвердженого наказом МФУ від 28.12.09 р. № 1541 (набув чинності з 01.01.17 р.), також визначено, що в розпорядчому документі про облікову політику мають бути встановлені методи оцінки, обліку, види сегментів та їх пріоритетність і процедури, які має застосовувати суб'єкт держсектора та щодо яких нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більше ніж один варіант, а також порядок організації бухгалтерського обліку.

Для з'ясування правильних підходів до структури та змісту цього документа розглянемо основні вимоги законодавства з цього питання. Відповідно до ст. 1 Закону № 996-XIV облікова політика - це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. А в п. 5 розд. XI НП(С)БОДС 101 встановлено норму щодо її розкриття шляхом опису:

- принципів оцінки статей звітності;
- методів обліку окремих активів і зобов'язань.

Більш конкретизовано точку зору Міністерства фінансів України щодо змісту наповнення облікової політики в п. 3 розд. 1 Методичних рекомендаціях щодо облікової політики суб'єкта державного сектору, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 23 січня 2015 року № 11, у якому пропонується визначати в розпорядчому документі лише ті принципи, методи і процедури, щодо яких у нормативно - правових актах з бухгалтерського обліку передбачено більш ніж один їх варіант, а також строки корисного використання груп основних засобів і нематеріальних активів.

Оскільки в національній законодавчій базі та в Методичних рекомендаціях щодо облікової політики суб'єкта державного сектору, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 23 січня 2015 року № 11 норми та вимоги викладено стисло, що не дозволяє однозначно скласти уявлення про наповнення змістом цієї структури, у бухгалтера бюджетної установи є можливість звернутися до відповідних норм міжнародних стандартів. Зазначена пропозиція має відповідне законодавче підґрунтя, викладене в п. 1, 3 ст. 12¹ «Застосування міжнародних стандартів» Закону № 996-XIV. Так, у МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» [4] це поняття характеризується у множині. Тобто всі міжнародні стандарти, у тому числі в ДСЕ, містять окремий розділ з бухгалтерського обліку до кожного об'єкта із зверненням до принципів і методів. Зазначений підхід можна використати і вітчизняному головному бухгалтеру при встановленні правил обліку за відповідним об'єктом обліку.

Отже, розпорядник бюджетних коштів у розпорядчому документі про облікову політику бюджетної установи не повинен дублювати загальнодержавні норми, визначені в НП(С)БОДС та галузевих методичних рекомендаціях. Лише в разі, якщо існує (залишається) можливість вибору принципів оцінки статей звітності, методів обліку, а також строків корисного використання основних засобів і не матеріальних активів, у розпорядчому документі прописується вибраний варіант та особливості його застосування щодо відповідного об'єкта обліку.

У контексті бюджетного законодавства наголошено, що система бухгалтерського обліку в ДСЕ є невід'ємною складовою системи державних фінансів України, про що сказано в розпорядженні КМУ від 01.08.13 р. № 774-р «Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами» [5]. У розд. VI «Модернізація системи бухгалтерського обліку в державному секторі» як подолання однієї з існуючих у цій галузі проблем визначено таке: «Запровадження стандартів для суб'єктів державного сектора потребує вироблення єдиної облікової політики і напрацювання методичних та методологічних рекомендацій з питань ведення бухгалтерського обліку та складання звітності з урахуванням міжнародних норм».

Тому Міністерством фінансів України, як регулятором у цій сфері, у розроблених Методичних рекомендаціях з питань бухгалтерського обліку встановлено вимоги щодо забезпечення єдиного підходу до облікової політики в межах головного розпорядника бюджетних коштів, що може бути реалізовано безпосередньо ним або шляхом надання дозволу щодо погодження розпорядчих документів про облікову політику суб'єктам державного сектора нижчого рівня установам вищого рівня за їх відомчою підпорядкованістю.

Вищезазначені рекомендації відповідають нормам бюджетного законодавства щодо підходів до визначення облікової політики та ролі головного розпорядника бюджетних коштів у цьому процесі, одними із яких є:

- застосування принципу єдності бюджетної системи, який забезпечується, зокрема, єдністю порядку ведення бухгалтерського обліку (ст. 7 Бюджетного кодексу);

- здійснення методичного керівництва та контролю за дотриманням вимог законодавства з питань ведення обліку, складання фінансової та бюджетної звітності бухгалтерською службою бюджетної установи, якій підпорядковані інші бюджетні установи (п. 6 Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи, затвердженого постановою КМУ від 26.01.11 р. № 59) [6].

Отже, формування облікової політики розпорядником бюджетних коштів має базуватися на дотриманні ним вимог головного розпорядника бюджетних коштів щодо визначених ним єдиних підходів до облікової політики за відповідними об'єктами.

Порівняно з іншими підприємствами кількість облікових методів і процедур, що потребують визначення в обліковій політиці бюджетної установи, незначна, зокрема розпорядчий документ про облікову політику бюджетної установи має визначати:

- одиницю аналітичного обліку запасів і порядок такого обліку;
- методи оцінки вибуття запасів;
- періодичність визначення середньозваженої собівартості одиниці запасів;
- порядок обліку й розподілу транспортно-заготівельних витрат, а також застосування окремого субрахунку або аналітичного рахунка обліку транспортно-заготівельних витрат;
- перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг);
- строки корисного використання груп основних засобів і нематеріальних активів;
- періодичність нарахування амортизації;
- кореспонденцію субрахунків бухгалтерського обліку.

Список літератури

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 7 жовтня 2010 року №2592-VI - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р., № 996-XIV. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 "Подання фінансової звітності". [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11>
4. МСБОДС 8 "Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки" [Електронний ресурс]: Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_020
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 774-р "Про Стратегію розвитку системи управління державними фінансами". [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/774-2013-%D1%80>
6. Типове положення про бухгалтерську службу бюджетної установи затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 26 січня 2011 р. № 59. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/59-2011-%D0%BF>

УДК 330.341:351.811.111

ОСОБЛИВОСТІ, УМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОРОЖНЬОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ ТА СИСТЕМИ ФІНАНСУВАННЯ

А.В. Зибіна, ст. гр. ОА-15М-2
Центральноукраїнський національний технічний університет

Досліджено структуру управління дорожнім господарством та розподіл функціональних повноважень в цій сфері. Охарактеризовані специфіка та особливості функціонування системи дорожнього господарства України. Визначені умови розвитку та фінансування дорожнього господарства.

дорожнє господарство, структура дорожнього господарства, фінансування дорожнього господарства

Наявність та розгалуженість мережі доріг завжди мали суттєвий вплив на розвиток та еволюцію людської спільноти. Якісний стан та розвиток мережі доріг залежали не тільки від економічного розвитку суспільства, а й від рівня впливу державного управління на них.

Історичні етапи розвитку дорожнього господарства детально представлені в роботі [1]. Після прийняття Декларації про державний суверенітет України Рада міністрів УРСР прийняла постанову "Про створення Українського державного концерну з будівництва, ремонту та утримання автошляхів", який став правонаступником Міншляхбуду, а в 1991 р.

обласні виробничі об'єднання було перейменовано в управління. Надалі в ході формування центральних органів виконавчої влади молодій державі було видано Указ Президента України "Про Міністерство транспорту України" від 26 листопада 1992 р. № 581 та створено департамент автодоріг із переданням йому функцій управління від Українського державного концерну, а також організовано Українське об'єднання державних підприємств "Укравтодор".

Враховуючи те, що в державі було розпочато економічні реформи та галузь перейшла на ринкові відносини, Указом Президента України "Про Українську державну корпорацію з будівництва, ремонту і утримання автодоріг" від 8 вересня 1994 р. та постановою Кабінету Міністрів України від 18 жовтня 1994 р. № 717 була затверджена нова структура управління дорожнім господарством. Департамент автодоріг Мінтрансу було ліквідовано, а до складу корпорації "Укравтодор" передано підприємства дорожнього господарства.

Для забезпечення конкурентного середовища в галузі та на виконання Указу Президента України "Про основні напрямки конкурентної політики на 1999 - 2000 роки та заходи щодо їх реалізації" від 26 січня 1999 р. № 219/99, постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2000 р. № 420 та наказу Мінтрансу від 28 березня 2000 р. № 121 було реформовано структуру управління дорожнім комплексом, ліквідовано обласні управління, управління магістральних автодоріг і дирекції автодоріг та створено Державну службу автомобільних доріг України та ВАТ ДАК "Автомобільні дороги України", яке згодом було трансформовано в ПАТ ДАК «Автомобільні дороги України».

ПАТ "ДАК "Автомобільні дороги України" утворено на виконання Указу Президента України від 08.11.01 № 1056 "Про заходи щодо підвищення ефективності управління дорожнім господарством України" та постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.02 № 221 "Про утворення відкритого акціонерного товариства "Державна акціонерна компанія "Автомобільні дороги України" з метою розмежування функцій державного та господарського управління, підвищення ефективності функціонування автомобільних доріг України.

Розподіл функціональних повноважень в сфері управління дорожнім господарством представлено на рис. 1, а сучасну структуру управління на рис. 2.

Рисунок 1 - Розподіл функціональних повноважень в сфері управління дорожнім господарством

Рисунок 2 - Існуюча структура управління дорожнього господарства

До складу Компанії входять 33 дочірніх підприємства. На сьогодні автодороги загального користування знаходяться на балансі служб автомобільних доріг в областях. Переважно весь комплекс робіт із поточного ремонту та експлуатаційного утримання автодоріг виконують дочірні підприємства ПАТ ДАК “Автомобільні дороги України”, вони мають державну форму власності, що створює штучну монополію на виконання робіт та обмежує розвиток конкуренції в галузі, ускладнює розмежування відповідальності органів влади за транспортно-експлуатаційний стан автодоріг державного та місцевого значень, контроль ефективності використання бюджетних коштів та якості автодоріг.

Умови та специфіка діяльності підприємств дорожнього господарства вивчаються та досліджуються науковцями та практиками, зокрема ці питання представлені в роботах [2-4].

Особливості функціонування системи дорожнього господарства України визначаються наступним:

- основні джерела фінансування дорожніх робіт формуються з коштів населення і суб'єктів господарювання через сплату ними податків, зборів та платежів, передбачених законодавством;
- автомобільні дороги загального користування сприймаються суспільством як "благо загального користування", призначене забезпечувати потреби всього населення та виробництва у внутрішньодержавних та міжнародних перевезеннях пасажирів і вантажів;
- технологія будівництва, реконструкції, ремонту та утримання доріг має певну специфіку, пов'язану з виконанням робіт під відкритим небом і великими обсягами земляних робіт, а також з необхідністю концентрації людських ресурсів, обладнання, техніки, будівельних матеріалів на будівельних ділянках, віддалених від місць поселення.

Ці особливості визначають специфіку організації управління інфраструктурною монополією, якою є дорожнє господарство, обумовлюючи більш високу роль і особливий характер державного регулювання порівняно з іншими галузями економіки.

Негативним наслідком такої форми державного управління дорожнім господарством є потреба у великому асортименті (номенклатурі) технологічного обладнання для ремонту й утримання автодоріг з різноманітними типами покриттів. У результаті, у зв'язку зі зниженням ефективності використання технологічного обладнання через високі амортизаційні відрахування, діяльність дочірніх підприємств ПАТ ДАК “Автомобільні дороги України” є збитковою. Очевидним є факт, що централізація державного управління мережею автодоріг (у першу чергу, місцевого значення) призводить до неефективного

використання обмежених фінансових ресурсів, а органи місцевої влади не мають впливу на прийняття рішень щодо розподілу коштів між об'єктами автодоріг місцевого значення, а також не є відповідальними за їхній стан, що не дозволяє повною мірою вирішувати питання місцевого значення. Система державного управління автодорогами, яка функціонує на основі галузевого принципу, не відповідає як сучасним ринковим відносинам, такі цілям місцевого самоврядування.

Вважаємо, що перехід до територіального принципу обслуговування доріг сприятиме уніфікації вимог до доріг різного призначення і підпорядкування. Подальше вдосконалення системи державного управління автомобільними дорогами загального користування, з урахуванням досвіду країн ЄС, Республіки Білорусь та Російської Федерації, забезпечить прискорений розвиток та поліпшення транспортно-експлуатаційного стану автодоріг, сприятиме зростанню обсягу транзитних перевезень і туристичних автотранспортних поїздок, розвитку мереж автодоріг у кожному регіоні відповідно до темпів його автомобілізації.

На даний час протяжність мережі автомобільних доріг становить 169,6 тис. км., а її структура наведена на рис. 3.

Рисунок 3 - Характеристика мережі автомобільних доріг України

Дорожнє господарство має свою специфіку, а саме:

1. Продукція має територіальну закріпленість а лінійних характер розміщення. Дана особливість призводить до необхідності організації мобільних дорожньо-будівельних підрозділів, що вимагає переміщення трудових ресурсів і засобів праці
2. Дорожні роботи проводяться на відкритому повітрі, а тому залежать від погодно-кліматичних умов. Неможливість проведення цілий рік дорожніх робіт впливає на ритмічне використання предметів праці протягом року;
3. Дорожнє будівництво є доволі матеріалоємним, трудомістким та енергоємними процесом;
4. Продукція дорожнього будівництва має індивідуальний характер, так як дорожні споруди залежать від рельєфу місцевості, ґрунтів, клімату, інтенсивності та складу руху;
5. Дорожні організації використовують свої заводи для виготовлення

напівфабрикатів [2].

Дорожнє господарство України становить складну систему і являє собою міжгалузевий комплекс. Підприємства дорожнього господарства (ДГ) або дорожньо-будівельного комплексу (ДБК) займаються будівництвом, а також ремонтом та експлуатацією автодоріг. Особливістю робіт у дорожній галузі є висока капіталомісткість дорожніх проектів та тривалий термін їх окупності. Ці особливості стримують надходження приватних інвестицій в автодорожню галузь, що в свою чергу потребує значної державної підтримки здійснення дорожніх робіт. Проте на сьогодні в Україні наявна ситуація з недофінансуванням дорожнього господарства та, відповідно, дорожніх робіт.

Проведений аналіз економічних відносин в галузі дорожнього господарства дозволив виявити їх особливості. Головна особливість полягає в певній подвійності галузі і особливому характері її продукції: з одного боку, дорожнє господарство – це автомобільні дороги, тобто споруди транспорту, а з другого – це виробнича діяльність трудових колективів, яка пов'язана з необхідністю збереження і розвитку мережі автомобільних доріг. При цьому автомобільні дороги формально є власністю відповідних виробничих дорожніх організацій, тобто знаходяться на балансі дорожніх організацій, що здійснюють їх обслуговування. Ця обставина дозволяє рахувати кінцевим результатом діяльності дорожніх організацій створення певного потенціалу дорожньої забезпеченості регіону, свого роду потенціалу послуг, який може реалізовуватися через роботу автомобільного транспорту. Цей потенціал – сукупність матеріально-технічних умов, що забезпечують ефективне функціонування автомобільного транспорту і всієї єдиної транспортної системи, задоволення соціальних потреб суспільства.

Друга особливість пов'язана з тим, що автомобільні дороги використовуються транспортними, промисловими, будівельними, сільськогосподарськими та іншими підприємствами та організаціями безкоштовно. Їх зношення не включається в собівартість перевезень, а відшкодовується шляхом безпосереднього фінансування витрат на виконання ремонтних робіт на автодорогах по встановленим нормам з держбюджету або з коштів підприємств та організацій.

Тому у дорожньому господарстві відсутня пряма залежність між розміром коштів, що направляються на утримання, ремонт і будівництво автомобільних доріг, і мірою споживання доріг автомобільним транспортом, як це має місце в процесах відтворення в інших галузях народного господарства.

Отже, галузь дорожнього господарства не має доходів від реалізації результатів своєї основної діяльності, тобто від надання доріг в користування автомобільному транспорту. Тому проблематично забезпечення відповідності між інтенсивністю і характером ремонтних і реконструктивних робіт на дорогах і тими вимогами, які надаю до доріг рухомий склад.

На відміну від інших великих об'єктів (аеропорти, шпиталі і т.п.), автодорога відіграє зв'язуючу роль, і ми вважаємо, що з економічної точки зору, повернення вкладень в неї має відбуватися через економічне процвітання пов'язаних районів, а не через отримання плати власне з цієї дороги.

Враховуючи, що послуги із забезпечення руху автомобільними дорогами неможливо виразити у ринкових цінах і в такий спосіб їх продати, стає зрозумілим, що приватним виробникам немає вигоди спрямовувати ресурси на їх виробництво. Тобто, маємо справу з послугою, яка приносить суспільству суттєву вигоду, але на виробництво якої ринок сам не стане виділяти ресурси. Таким чином, щоб суспільство мало можливість користуватися такими благами, забезпечити їх має державний сектор за допомогою примусових стягнень — податків і зборів.

В якості складових потенціалу дорожніх підприємств Воронцова Д.О. пропонує виділяти 7 видів ресурсів:

- фінансові, під якими розуміється система показників, які відображають наявність та розмір засобів, реальні та потенційні фінансові можливості дорожніх

підприємств

- маркетингові, які спрямовані на гнучке і постійне реагування на зміни умов збуту, використовуючи ситуаційний підхід у прийнятті рішень, реалізації проективної організаційної стратегії, що забезпечить управління та контроль за ринковими процесами;
- трудові, кваліфікаційний, демографічний склад робітників, їх здатність адаптуватися до змін цілей виробничої системи;
- організаційна структура управління, яка направлена на те, щоб забезпечувати на підприємстві гнучкість та ефективність конкурентоздатного потенціалу;
- технологічні, динамічність методів технології, наявність конкурентоспроможних ідей;
- технічні – наявність та використання техніки та технології дорожнім підприємством;
- матеріальні - які характеризують оборотність запасів підприємства [2].

Отже, можна зробити висновок, що діяльність підприємств ДБК (фактично виконавців дорожніх робіт) в значній мірі залежить від державних замовлень та стану фінансування дорожнього галузі в цілому.

З одного боку, підприємства інфраструктурних галузей не можуть бути приватизовані через стратегічну, економічну і соціально-політичну значущість об'єктів інфраструктури. З другого боку, у держбюджеті немає достатнього обсягу коштів для забезпечення простого та розширеного відтворення у цих галузях. Для вирішення цього протиріччя має бути використана концепція державно-приватного партнерства, яке є альтернативою приватизації життєво важливих, зі стратегічним значенням об'єктів державної власності. Ця концепція дозволить проводити залучення сталих позабюджетних джерел для фінансування проектів з будівництва та ремонту автодоріг. враховуючи особливості економічних відносин у дорожній галузі.

Список літератури:

1. Автомобільні дороги і дорожнє будівництво в Україні / В. О. Герасимчук, П. М. Коваль, А. А. Рибальченко та ін. - К. : Укрдипродор, 2005. - 224 с.
2. Воронцова Д.О. Потенціал підприємств дорожнього господарства [Електронний ресурс] / Д.О. Воронцова - Режим доступу: <http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/19929>
3. Рогатинський Р.М. Особливості економічних відносин в галузі дорожнього господарства України [Електронний ресурс] / Р.М. Рогатинський, О.А.Ковальчик. – Режим доступу: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/17980>
4. Шинкаренко В.Г. Галузеві особливості розвитку дорожнього господарства / В. Г. Шинкаренко, М. М. Бурмака // Економіка транспортного комплексу. - 2011. - Вип. 18. - С. 143-153.

УДК 330.341:351.811.111

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА

А.В. Зибіна, ст. гр. ОА-15М-2

Центральноукраїнський національний технічний університет

Систематизовано показники ефективності використання дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. Проаналізовано методику розрахунку тривалості операційного та фінансового циклів. Розглянуто матрицю варіантів співвідношення величини й швидкості обороту дебіторської та кредиторської заборгованостей. **дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, операційний цикл, фінансовий цикл, ефективність використання заборгованості**

Методика аналізу ефективності використання дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства передбачає розрахунок показників оборотності, тривалості одного обороту та їх співвідношення [2]. Важливою характеристикою погодженості оборотів заборгованостей підприємств є фінансовий цикл, що визначається на основі операційного циклу. Методика розрахунку обох циклів представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Методика розрахунку показників оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей

Формула	Позначення
1. Тривалість одного обороту, дні	
$T_{дз} = ДЗс * 360 / ЧД$	$T_{дз}$ – середня тривалість одного обороту дебіторської заборгованості за рік; $ДЗс$ – середня за період дебіторська заборгованість; $ЧД$ – чистий доход підприємства за відповідний період
$T_{кз} = КЗс * 360 / СС$	$T_{кз}$ – середня тривалість одного обороту кредиторської заборгованості за рік; $КЗс$ – середня за період кредиторська заборгованість; $СС$ – собівартість продажу підприємства за відповідний період
2. Тривалість операційного й фінансового циклу, дні	
$Тоц = T_{тз} + T_{дз}$	$Тоц$ – тривалість операційного циклу; $T_{тз}$ – середня тривалість обороту запасів
$T_{фц} = T_{тз} + T_{дз} - T_{кз}$	$T_{фц}$ – тривалість фінансового циклу
3. Співвідношення тривалості оборотів дебіторської та кредиторської заборгованостей, од	
$kt_3 = T_{дз}/T_{кз}$	

Операційний цикл – це тривалість періоду необхідного для виробництва, продажу й оплати продукції. Він характеризує період повного обороту матеріальних елементів оборотних активів, що використовуються для обслуговування основної діяльності. Операційний цикл – це час, протягом якого кошти знаходяться в технологічному процесі: запасах і розрахунках. Тривалість операційного циклу – це сума періодів обороту запасів і дебіторської заборгованості.

Фінансовий цикл підприємства – це період повного обороту коштів, інвестованих в оборотні активи, починаючи з моменту погашення кредиторської заборгованості за отримані товари, і закінчуючи інкасацією дебіторської заборгованості за реалізовані товари. Чим більше тривалість фінансового (або комерційного) циклу, тим більше потрібно вкладень у власний оборотний (робочий) капітал. Прискорення оборотності запасів і дебіторської заборгованості сприяють скороченню потреби в ньому. Так само впливає і одержання більших відстрочок по кредиторській заборгованості.

Розраховані показники для аналізованого підприємства представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Показники ефективності використання дебіторської та кредиторської заборгованості

Показник	2013	2014	2015	2016	Зміни, тис. грн.	Зміни, %
Дебіторська заборгованість (середня за період)	904,5	935,8	864,05	840,9	-63,6	-7,03%
Кредиторська заборгованість (середня за період)	7185,3	7206,05	7319,55	7851,6	666,3	9,27%
Запаси	4250,1	4390,25	3882,55	4148,4	-101,7	-2,39%

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	9062,5	10923,7	13207,8	20631,2	11568,7	127,65%
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	9213,3	10648,9	12923	20255,7	11042,4	119,85%
Період погашення дебіторської заборгованості	35,93	30,84	23,55	14,67	-21,26	-59,16%
Період погашення кредиторської заборгованості	280,76	243,61	203,90	139,54	-141,21	-50,30%
Період одного обороту запасів	168,83	144,68	105,83	72,39	-96,44	-57,12%
Тривалість операційного циклу	204,76	175,52	129,38	87,06	-117,70	-57,48%
Тривалість фінансового циклу	-76,00	-68,09	-74,53	-52,48	23,51	-30,94%
Співвідношення тривалості оборотів дебіторської та кредиторської заборгованостей	0,1280	0,1266	0,1155	0,1051	-0,0228	-17,84%

Серед вихідних показників, які приймають участь у розрахунку показників оборотності, періодів погашення та тривалостей циклу зросли такі показники, як кредиторська заборгованість (на 9,27%), чистий дохід (на 127,7%), собівартість (на 119,9%), а зменшилися такі показники, як дебіторська заборгованість (на 7,03%) та запаси (на 2,4%).

Оборотність дебіторської заборгованості зросла з 10,02 оборотів (2013 рік) до 24,53 обороти (2016 рік), тобто майже в 2.5 рази. Оборотноість кредиторської заборгованості також зросла з 1,28 обороти (2013 рік) до 2,58 обороти (2016 рік), тобто також в 2 рази. Отже, ефективність використання як дебіторської, так і кредиторської заборгованості зростає, оскільки зменшуються показники періодів погашення заборгованостей. Так, якщо в 2013 році період погашення дебіторської заборгованості становив 36 днів, то в 2016 році – 15 днів. Період погашення кредиторської заборгованості зменшився з 281 дня в 2013 році до 140 днів в 2016 році.

Для розрахунку операційного циклу необхідним є показник оборотності запасів. Оборотноість запасів в 2013 році становила 2,13 дня, а в 2016 році - 4,97 дня, відповідно тривалість одного обороту запасів зменшилася з 168,8 до 72,4 дня.

Тривалість операційного циклу зменшилася з 205 днів до 87 днів, що є позитивною тенденцією, але вплив великого періоду погашення кредиторської заборгованості призводить до того, що тривалість фінансового циклу є від'ємною. Це свідчить про те, що підприємству не вистачає живих коштів. Позитивною тенденцією є те, що ця від'ємна величина тривалості фінансового циклу скоротилася за досліджуваний період (з 76 днів в 2013 році до 53 днів в 2014 році, тобто на 31%).

Наочно розміри тривалості операційного та фінансового циклів, розмір показників, що впливають на їх формування, представлені на рис. 1.

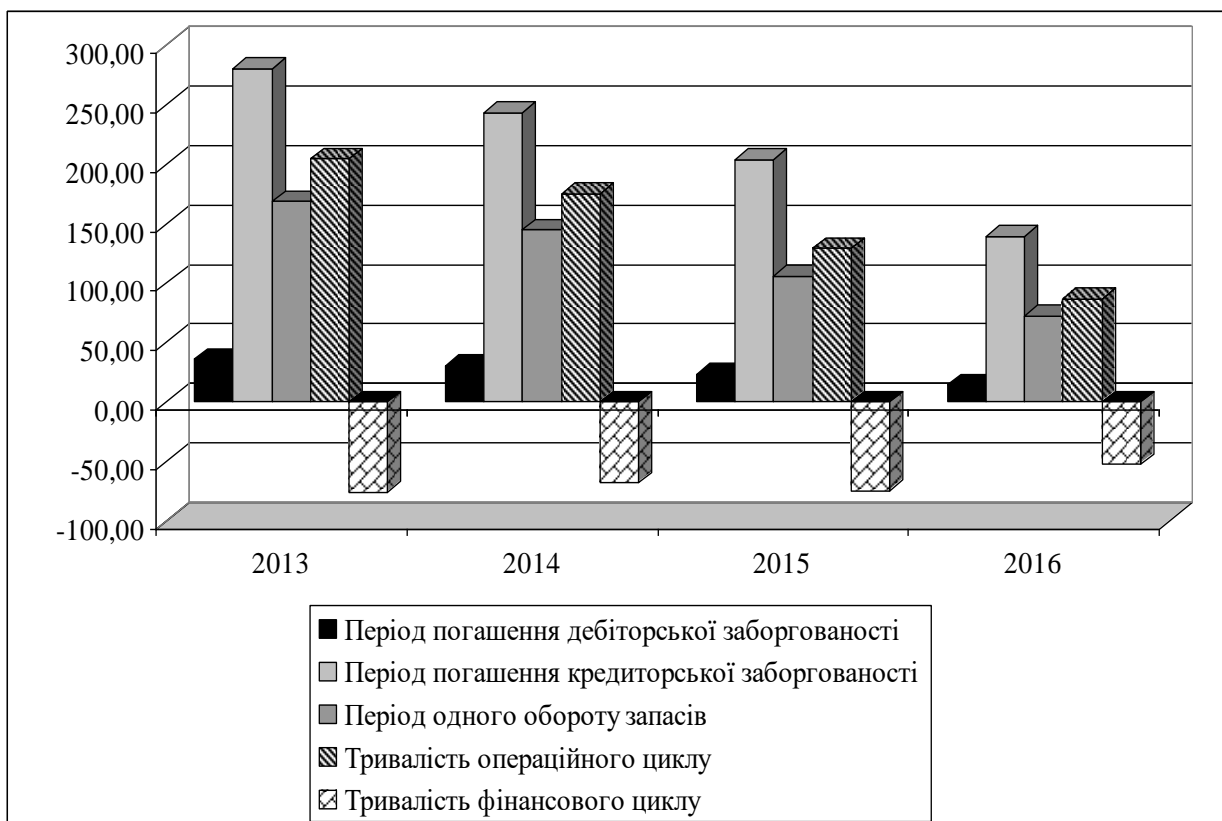

Рисунок 1 - Формування тривалості операційного та фінансового циклів

Важливим показником при оцінці ефективності управління дебіторською та кредиторською заборгованостями є коефіцієнт (k_{t3}), що дозволяє зрівняти тривалості періодів їхньої оборотності. Його динаміка дозволяє встановити тенденції у взаєморозрахунках.

Якщо період оборотності дебіторської заборгованості помітно перевищує аналогічний показник кредиторської заборгованості, можуть виникнути складнощі у здійсненні поточних платежів, тобто маємо співвідношення:

$$k_{t3} = T_{дз}/T_{кз} > 1$$

Якщо навпаки, оборотність кредиторської заборгованості значно повільніше дебіторської

$$k_{t3} = T_{дз}/T_{кз} < 1$$

то це в підприємствах, де невисока частка матеріальних запасів, може стати причиною втрати фінансової стійкості в найближчій перспективі. Даний коефіцієнт повинен максимально наближатися до 1,0, тобто

$$k_{t3} = T_{дз}/T_{кз} \rightarrow 1,0$$

Якщо співвідношення сум дебіторської й кредиторської заборгованостей підприємства характеризують, значною мірою, рівень ліквідності й перспективи фінансової стійкості, то співвідношення швидкості їхнього обороту визначає можливість здійснення платежів, тобто рівень поточної платоспроможності. Управляючи даними співвідношеннями можна впливати на ці важливі параметри фінансового стану підприємства. У цьому плані певний інтерес представляє матриця варіантів співвідношення величини й швидкості обороту дебіторської й кредиторської заборгованостей, запропонована Дзєбко І. [1], що характеризує фінансовий стан підприємства при різних поєднаннях даних співвідношень (табл. 3).

Таблиця 3
Матриця варіантів співвідношення величини й швидкості обороту дебіторської та

кредиторської заборгованостей

Співвідношення	Тдз > Ткз	Тдз = Ткз	Тдз < Ткз
ДЗ > КЗ	Нестійкий стан, при якому розмір очікуваних надходжень від погашення дебіторської заборгованості вище необхідного, але строк оплати своїх боргів уже насту- пив	Приваблива позиція, спостерігається збільшення коштів	Дуже гарна ситуація, коли строк оплати дебіторів менше строку оплати боргів і суми грошових коштів достатньо
ДЗ = КЗ	Нестійкий стан, при якому необхідно домовлятися з постачальниками про відстрочку платежів	Ідеальний рівень платоспроможності; висока стійкість підприємства; оплата надходить вчасно	Нормальний стан, при якому коштів для оплати боргів досить і строк оплати ще не настав
ДЗ < КЗ	Критичний стан, коли строк оплати боргів уже настав і грошові кошти відсутні (необхідно просити клієнтів про більш ранню оплату заборгованостей)	Нестійкий стан, підприємство заборгувало більше, ніж винні йому	Позиція вище середнього, хоча грошових коштів недостатньо, але строк оплати боргів ще не настав

Вказані показники для досліджуваного підприємства представлені на рис. 2.

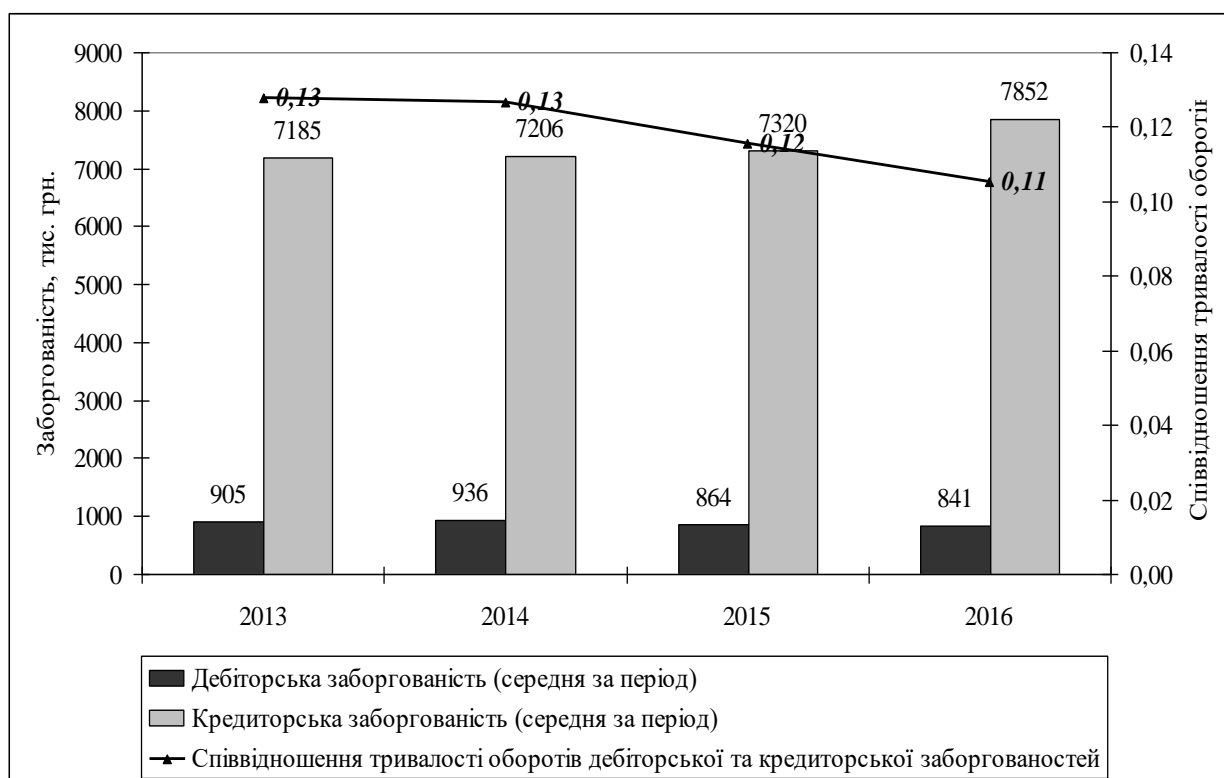

Рисунок 2 - Співвідношення величини й швидкості обороту дебіторської та кредиторської заборгованостей

Показник співвідношення оборотів зменшується (з 0,13 до 0,11), при цьому зростає величина кредиторської та зменшується величина дебіторської заборгованості. Ці тенденції свідчать про в цілому гарну ситуацію, але підприємству необхідно звернути увагу на підвищення ефективності використання заборгованостей.

Представлена методика оцінки ефективності використання дебіторської та кредиторської заборгованості дозволяє оцінити її формування, взаємозв'язок та узгодженість.

Список літератури:

1. Дзєбко И. Эффективное управление долгами / Ирина Дзєбко // Экономическая конкуренция. – 2009. – № 5. – С. 48-55. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.consult.kharkov.ua.
2. Управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємств оптової торгівлі [Текст] : монографія / Н.О., Власова, Л.Л. Носач. – Харків: ХДУХТ, 2011. – 229 с.

УДК:657.003.3(091)

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЕВОЛЮЦІЇ ОЦІНКИ ТА ЇЇ РОЛЬ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Р.Ю.Деревянко, студ. гр. ОА-15м-2

Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті викладено дискусії про пріоритетність різних способів оцінки об'єктів бухгалтерського спостереження, які почались з моменту зародження обліку. Протистояння уніграфічної та диграфічної парадигм у оцінці в сільськогосподарському обліку. Етапи розвитку оцінки в бухгалтерському обліку.

оцінка, історія розвитку, облікова практика

Постановка проблеми. Сьогодні економічні умови ведення бізнесу вимагають від суб'єктів господарювання постійного вдосконалювання методів організації та управління діяльністю. З метою прийняття адекватних управлінських рішень є необхідним постійно удосконалювати методику формування бухгалтерської інформації. Саме оцінка облікових процесів забезпечує достовірність даних відображених у фінансовій звітності. Для удосконалення методології облікової оцінки, як складової бухгалтерського обліку, є необхідним дослідження еволюції проблемних питань оцінки у взаємозв'язку з розвитком бухгалтерського обліку

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та аналіз розвитку оцінки в бухгалтерському обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бухгалтерський облік є точною наукою знань і практичної діяльності, а тому факти господарської діяльності, що відображаються на рахунках обліку повинні бути кількісно оцінені. Оцінка вартості будь-якого суб'єкта господарювання – це важлива економічна робота, цілеспрямований процес визначення вартості майна суб'єктів у грошовому виразі з урахуванням реального і потенційного доходу на певну дату.

До оцінки, як елементу методу бухгалтерського обліку, висувається наступна вимога, а саме оцінка всіх об'єктів обліку повинна бути реальною та єдиною.

Реальність та правдивість оцінки об'єктів обліку є необхідною умовою побудови всієї системи бухгалтерського обліку. Під реальністю оцінки розуміється об'єктивність відповідності грошового виразу об'єктів обліку їх фактичній величині. Реальність оцінки вимагає чіткого розрахунку (калькулювання) фактичної собівартості всіх об'єктів обліку. Єдинство оцінки заключається у незмінності, що досягається встановленням обов'язкових положень, інструкцій, правил обліку і калькулювання. Оцінка об'єктів бухгалтерського

обліку проводиться суб'єктами господарювання для їх відображення в бухгалтерському обліку в грошовому виразі. Оцінка повинна відповідати реальній ринковій ситуації, для того щоб підприємства правильно могло оцінити наявні активи.

У Київській Русі підставою до розвитку бухгалтерського обліку сприяло прийняття християнства. Розвиток державного та монастирського господарства привело до зародження калькуляції. Наприклад ціни на церковні треби залежали не від попиту та пропозиції, а від витрат понесених на утримання монахів, що були зайняті виконанням треб [2, с. 217]. Але облік того часу був в основному натуральним. У торгівлі під час обліку товарів використовувався партіоний метод з вартісною схемою реєстрації фактів господарського життя. У Київській Русі у VIII столітті найбільшого розвитку отримав бухгалтерський облік в торгівлі. Більшість бухгалтерів дотримувалось принципу оцінки по собівартості, інколи навіть «з перебоями». Наприклад під час обліку основних засобів, на одному із підприємств, вартість даних об'єктів збільшувалась на суму понесену витрат пов'язаних з проведенням їх ремонту, що приводило до збільшення балансової вартості об'єктів основних засобів.

У Київській Русі облік отримав розвиток з появою товарного виробництва. Погляди рахівників поділилися на дві групи:

- уніграфістів (С. М. Четвериков, М. П. Заломанов, А. Р. Ниппа);
- диграфістів (А.М. Вольф, А.І. Скворцов, П.В. Ростовцев).

Уніграфісти були противниками подвійного запису, який залежав від способів оцінки об'єктів бухгалтерського обліку. На їхню думку «...подвійний запис вимагає грошової оцінки всіх об'єктів, що підлягають обліку, але така оцінка, особливо у сільському господарстві майже завжди носить умовний характер. Так як ця оцінка в основному необхідна для нарахування амортизації і обчислення фінансових результатів, то і останнє, відповідно, стає умовним...» [2, с. 294]. У свою чергу диграфісти стверджували, що «...наукові методи бухгалтерії дозволяють перейти від умовної грошової оцінки до істинних методів ...» [2, с. 295]. У табл. 1 представлено протистояння представників уніграфічних та диграфічних поглядів, що до застосування оцінки у сільському господарстві.

Таблиця 1 -Протистояння уніграфічної та диграфічної парадигм у оцінці в сільськогосподарському обліку

№ п/п	Погляди уніграфістів	Погляди диграфістів
1	2	3
1	Значна частка непрямих витрат у сільському господарстві обумовлює приблизну оцінку продукції	Непрямі витрати можна розділити шляхом застосування досконалих математичних методів
2	Через умовність оцінки не господарство формує величину собівартості, а прийоми, використані бухгалтером	В оцінці не повинно бути умовності, тому саме господарська діяльність формує собівартість, а не бухгалтерські методи
3	Грошова оцінка призводить до помилкових висновків про прибутковість продукції, яка є збитковою, і навпаки	Відмовитися від аналізу собівартості продукції неможливо

Джерело: складено за дослідженнями Я.В. Соколова [2, с. 294-295].

Одним з основних видів майна поміщиків були ліса. Уніграфісти відсікали можливість грошової оцінки лісів, думки демографістів розділялись. Так С. В. Машковський вважав, що немає необхідності оцінювати ліса. Також думки підтримувався А. І. Скворцов, крім випадків його продажу, або коли він приносить постійний дохід. А. Рудський стверджував, що ліс необхідно оцінювати шляхом інвентаризації, яку необхідно проводити один раз в декілька років. К. Богомазов був прихильником щорічної оцінки лісу по поточним ринковим цінам, також він пропонував оцінювати приріст лісу по вартості витрат понесених на його утримання. Різні думки були і при оцінці пасовищ: дехто вважав,

що при здачі їх в оренду, на суму орендної плати необхідно було збільшувати собівартість тваринництва, інші не підтримували дану думку.

До дискусійних питань належало і питання оцінки готової продукції. Оцінку за ринковими цінами відстоювали А. І. Скворцов, О. І. Смиреномудренский, І. Волкович, С. Н. Четвериков. А. Г. Шаллерважав, що продукти призначені для продажу повинні оцінюватися по собівартості, щоб була можливість підрахувати прибуток від їх реалізації, а продукти, що використовуються для потреб господарства по цінам продажу, щоб витрати отримали вартісну (ринкову) оцінку. Ф. І. Зотовважав, що обидва підходу є непослідовними, так як в одному і тому ж господарстві одні і тіж предмети оцінювались по різному, і визнавав лише оцінку по цінам продажу. Але даний підхід також не міх всіх, і тому на практиці почали використовувати умовні (облікові) ціни. Вони дозволяли виводити щомісячний результат, забезпечували співставленість і стабільність даних, полегшували техніку обліку. У кінці року різниця між собівартістю і обліковими цінами підлягали списанню або на рахунок Продажу, або прямо на рахунок Збитків і Прибутків. Прихильником умовних облікових цін був С. В. Машковский. Але даний підхід до оцінки підтримували не всі. Головним критиком був А. І. Скворцов. У першій половині XIX ст. сформувалась російська школа бухгалтерського обліку, в основі якої використовувались лише покупні ціни і загальна оцінка цінностей по собівартості. У період 1888 – 1904 роки в журналі «Счетоводство» було опубліковано багато статей у яких обговорювались питання російських вчених на застосування різних способів оцінки. С. М. Барац пропонував оборотні засоби, що призначались лише для внутрігосподарського використання оцінювати по собівартості, а для цілей продажу - по ринковим цінам. І. П. Руссиянвважав, що «...оцінка, дається бухгалтерії, і в задачі бухгалтера не входить вибір оцінки...». Заслужують на увагу погляди Гомберга Л.І. (журнал «Счетоводство») про оцінку дебіторської заборгованості, всі борги науковець ділив на чотири групи: безсумнівно надійні, від їх суми слід відраховувати в резерв на покриття сумнівних боргів 5%; борги, в погашенні яких немає впевненості, повинні бути показані в активі балансу в розмірі 80% від загальної суми; сумнівні борги включаються в баланс в розмірі 50% від загальної суми; безнадійні борги підлягають невідкладному віднесенню на рахунок збитків та прибутків [31, с.260].

Ідею резервування сумнівної заборгованості підтримав І.Р. Ніколаєв. Торговим статутом наказувалося дебіторську заборгованість відображати у балансі за номінальною вартістю, сумнівні борги – у сумі, на отримання яких не втрачена надія, а безнадійні борги списувати з балансу повністю за винятком будь-якої незначною суми, що залишається в балансі для пам'яті.

Для основних засобів Л.І. Гомберг пропонував проводити переоцінку один раз в п'ять – десять років, а різницю списувати за рахунок амортизаційного фонду, а при його нестачі – за рахунок прибутку. Він один із перших дав класифікацію видів оцінки: - первинна оцінка;ринкова оцінка;відновлювальна оцінка;номінальна оцінка;експертна оцінка;залишкова оцінка;правова оцінка.

Одним з основних принципів облікової практики тих років був принцип консерватизму – «обережної оцінки активів» [2, с. 275]. На підприємствах з постійною і обмеженою кількістю акціонерів зменшували частку вартості рухомого і нерухомого майна, а залишки товарно-матеріальних цінностей, дрібне обладнання відразу списували на витрати і не відображали у балансі. А коли власник бажав показати великий прибуток, щоб збільшити розмір дивідендних виплат, або для обґрунтування клопотання на розміщення додаткових акцій, оцінка майна у балансі під різним приводом підвищувалась.

А. П. Рудановскийбув противником переоцінки всіх балансових статей. На його думку оцінка – «...виявлення фінансовго результату, який може виникнути тільки у процесі реалізації і не повинно являтися засобом довільних оцінок, так як всі цінності відображаються по собівартості ...» [2, с. 467].Він вважав, що всі цінності повинні відображатися по тим цінам, по яким здійснюється факти господарського життя. також він допускав паралельно для порівняння оцінку по цінам 1914 р., а в торгівлі оцінювати товари

призначені для реалізації по цінам продажу. Завдяки працям А. П. Рудановського отримав визнання і був закріплений у нормативних документах принцип собівартості.

Прихильником оцінки цінностей по собівартості був і І. Р. Николаєв, він пропонував ведення, регулюючих рахунків, а також допускав і інші види оцінки в доповненні до собівартості.

Після перемоги Великої Жовтневої революції у 1917 р. виникла необхідність прямого управління із центру держави всіма її багатствами. Було прийнято рішення ліквідувати грошовий вимірник, як пережиток капіталістичного минулого, а вести новий, єдиний, універсальний. Між економістами і бухгалтерами виникли розбіжності. Економісти пропонували, на їх погляд більш вдосконалі вимірники: трудові, енергетичні, предметні. Найбільше прихильників було у трудового вимірника, його пропонував Р. Оуэн, П. Ж. Прудон і К. І. Родбертус, але К. Маркс та Ф. Енгельс підділи критиці їх ідеї. В епоху комунікації прихильники трудового вимірювання поділились на дві групи:

- теоретиків (С. Г. Струмилин, Е. С. Варга та інші), що будували свою теорію на основі теоретичних положень марксистської політичної економії;

- практиків (З. С. Каценеленбаум, К. Ф. Шмелев), які вважали, що трудовий вимірник (умовна одиниця) при падаючій валюті - єдиний можливий засіб для узагальнення розрахунків.

Видатне місце у групі теоретиків займав С. Г. Струмилину, який вважав «...що кожний працівник за основним місцем роботи повинен отримати книжку у якій буде зафіксовано число відпрацьованих трудових одиниць (трєдов). У магазині при відпуску продуктів у книжці буде робитися позначка на скліктредів продуктів отримав працівник. Таким чином отримувати продукти та послуги по цій книжці можливо до тих пір, поки не буде вичерпано кредит...» [1, с. 274]. Такі погляди на той час були доволі популярними, так у січні 1920 року на Раді народних комісарів було запропоновано у якості облікової одиниці встановити одиницю виміру праці. З цією метою виникла необхідність зведення конкретного результату праці до абстрактної величини, було розроблено каталог співставлення, який переводив все, що можна оцінити в труві одиниці. Наприклад «...у театрі одиницю роботи праці аорів приймав глядач. Якщо глядач був пролетарій, то за кожного глядача актор отримував дві одиниці, за решту глядачів (буржуїв) – одну одиницю» [1, с. 274]. Прихильниками енергетичного вимірювача були М. Н. Смит і С. А. Клепиков, які вважали, що в основу єдиного вимірювання повинен бути закладені витрати умовної одиниці енергії. Прихильником предметного вимірювання був А. В. Чаянов, який вважав, що повинна бути окрема умовна одиниця, яка б відображала величину втіленого в предмет кількість сировини і засобів виробництва. П. Амосов, А. Савич, А. Ізмайлов є представниками застосування такого виду оцінки як натуральний вимірник.

Досліджуючи історичний аспект виникнення оцінки в бухгалтерському обліку можна стверджувати, що на сьогодні є три основних підходи до теорії оцінки в бухгалтерському обліку: статичний; динамічний; поточний.

Бухгалтерська модель оцінки активів з використанням статичного підходу запозичена була з часів венеціанських купців мореплавців. Для них звітним періодом було одне плавання, і фінансовий результат до кінця плавання не визначався. Основна мета статичного підходу полягала у розрахунку оцінки власного майна для погашення наявної кредиторської заборгованості. Метою застосування динамічної моделі оцінки є визначення прибутку через невеликий проміжок часу. Поточна оцінка застосовувалась в цілях виміру вартості у часі. І використовувалась при прийнятті рішення довгострокового характеру.

У залежності від мети і задачі обліку використовувались різні підходи до оцінки активів.

Умовно період розвитку підходів до оцінки в бухгалтерському обліку можна поділити на чотири етапи, що представлені у табл. 2.

Таблиця 2- Етапи розвитку оцінки в бухгалтерському обліку

№ п/п	Період розвитку	Підходи до визначення оцінки
1	2	3
1	1673-1800 рр.	Характерна проти водія між двома школами бухгалтерського обліку статичною і динамічною. Кредитори не мали значного впливу на бухгалтерські законодавчі активи, тому перевага віддавалась оцінки за собівартістю.
2	1800-1890 рр.	Зміни у застосуванні оцінки у бухгалтерському обліку викликані прийняттям Комерційного кодексу наполіона (Ордонанса), у якому головним показником виступали інтереси кредиторів. Найбільша перевага у виборі виду оцінки надавалась ринковій оцінці. До 1890 р. більшість компаній були необмеженою відповідальністю і законодавство захищало можливу вартість продажу; після 1890 р. у зв'язку з появою акціонерних товариств з обмеженою відповідальністю юристи були вимушені признати застосування оцінки активів як за собівартістю так і оцінки активів за ринковою вартістю.
3	1890-2000 рр.	На даному етапі характерно застосування ринкової оцінки У кінці 2000 р. з появою консолідованого обліку перевага надавалась застосування оцінки за первісною вартістю.
4	з 2000 р.	Під тиском транснаціональних корпорацій розпочався етап застосування оцінки за справедливою вартістю.

Висновки з даного дослідження. Дискусії про пріоритетність різних способів оцінки об'єктів бухгалтерського спостереження, які почались з моменту зародження обліку, є актуальними і сьогодні. На даний момент в теорії обліку відсутні єдина методика оцінок, яка булаб прийнята одночасно при представленні фінансового стану підприємства, для визначення прибутку, для інформаційного забезпечення процесів при прийнятті відповідних рішень.

Список літератури

1. Соколов, Я. В. Основы теории бухгалтерского учета / Я. В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2003 – 496 с.
2. Соколов, Я. В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней / Я. В. Соколов. – М.: ЮНИТИ, 1996. – 638 с.

УДК 336.228

СПОСОБИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ

О.С.Калюжний, магістр гр. ФК(ОП)-15-2М
Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті досліджено існуючі способи ухилення від сплати податків, передумови їх виникнення. З'ясовано основні причини, що сприяють посиленню та зростанню тіньового сектора економіки країни й визначено заходи, спрямовані на вирішення цих проблем.
податки, податкові платежі, мінімізація податків, ухилення від сплати податків та зборів, злочинність, тіньова економіка.

Актуальність теми. Податкова система є одним із найважливіших елементів економіки України. Ми знаємо, що не всі суб'єкти господарювання сплачують податки і збори своєчасно та в повному обсязі. Ухилення від сплати податків у наші дні вже стало нормою

діяльності для великої кількості суб'єктів господарювання. Це стає серйозною проблемою, яка вирішується на міжнародному рівні впливовими організаціями, фінансовими і правовими установами. Ухилення від сплати податків вбачається особливо актуальним, ураховуючи розміри тіньового сектору економіки України і проблеми, які викликаються таким явищем. За оцінками вітчизняних дослідників, в Україні на 2016 рік 40-45% ВВП не оподатковується [5], тобто входить у тіньовий сектор економіки, що набагато перевищує цей показник у європейських державах. Відомо, що в Європі платники податків довіряють податковим органам, вони впевнені в їх чесності, та в тому, що кошти бюджету витрачаються доцільно і розподіляються справедливо. Громадяни усвідомлюють необхідність сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів. І відповідно в державі зі стрімким розвитком корупції у владі та недотриманням демократичних засад, громадяни вбачають у податках примусові стягнення на незрозумілі цілі, оскільки не бачать позитивних результатів від оподаткування. Тому й платники, створюючи злочинні групи, всіма можливими способами ухиляються від сплати податків, ризикуючи своєю репутацією і коштами [4].

Мета і завдання дослідження. Мета даної статті полягає в дослідженні способів ухилення від сплати податків. Головним завданням є визначення основних причин, що сприяють посиленню і зростанню тіньового сектора економіки країни та пошуку ефективних заходів з детінізації економіки.

Виклад основного матеріалу. Багато керівників комерційних установ використовують способи, за якими підприємства звільняються від податків. У їх статутах визначені такі види діяльності як будівельно-ремонтні роботи, роботи за благоустрою, виробництво та переробка сільськогосподарської продукції та ін. Проте вказана діяльність не здійснюється, а підприємство використовують для ухилення від сплати податків.

Крім того, у статутах багатьох зареєстрованих малих підприємств відсутні дані про їх місцезнаходження. Використовуючи такі обставини, керівники цих підприємств займаються господарською діяльністю, щоб не сплачувати податки, або просто зникають.

Складність розрахунків сум податкових зобов'язань викликана частими змінами законодавства, які нерідко є суперечливими та недосконалими. За весь період існування Податкового Кодексу в нього було внесено дуже багато змін і доповнень, що в загальній сукупності створило тотальну безсистемність, неоднозначність тлумачення його норм і створило значні проблеми в практичній діяльності як для суб'єктів господарювання, так і для органів контролю. Крім того, недостатній рівень підготовленості значної частини працівників державних податкових органів та органів внутрішніх справ не дозволяє вести активну боротьбу зі зловживаннями у сфері оподаткування. Це породило гостру проблему у виявленні та розкритті злочинів, які пов'язані з ухиленням від сплати податків. Через уникання від сплати податків акумулюються невраховані кошти, за рахунок яких частково або повністю фінансується тіньова економіка. Тінізацію діяльності можна розглядати як напрям ухилення від сплати податків, та обидва процеси – і тінізація, і ухилення від сплати податків – мають загальну мету – ухилення від оподаткування. Тому можна дійти висновку, що способом протидії тіньовій економіці є попередження ухилення від сплати податків.

Основними сегментами тіньової економіки і механізмами отримання тіньових прибутків є: кримінальні злочини; нелегальний експорт капіталів; приховування реальних прибутків громадян, а також прибутків підприємств від оподаткування; незаконна приватизація державної власності; отримання тіньових прибутків унаслідок вилучення з обороту різниці між офіційними й реальними цінами на товари і послуги; дрібні розкрадання на державних, акціонерних і колективних підприємствах; нелегальні валютні та зовнішньоекономічні операції (контрабанда); випуск і реалізація неврахованої продукції та надання неврахованих послуг; фінансове шахрайство, корупція.

До головних причин, що сприяють посиленню і зростанню тіньового сектора економіки, можна віднести: податковий тиск, який не витримують у теперішніх економічних умовах більшість фізичних і юридичних осіб, що діють у межах законодавчого поля України; правову незахищеність суб'єктів економічної діяльності від зловживань, утисків, протидії з

боку чиновників державного апарату на всіх його рівнях; незахищеність громадян і підприємств від зазіхань злочинних формувань; відсутність стабільного і збалансованого законодавства, яке б регламентувало економічну діяльність; законодавчу неврегульованість багатьох сторін діяльності комерційних банків; відсутність інвестиційної альтернативи тіншовим капіталам; міждержавну інтеграцію тіншового сектору і суб'єктів тіншової економічної діяльності; тотальну криміналізацію підприємницьких структур тощо [1, с. 49-50].

Загалом, відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів передбачена ст. 212 Кримінального кодексу України, якою встановлюється покарання в виді штрафу, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю [2]. Разом з тим, до найбільш поширених способів учинення цього злочину належать: неподання документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків, зборів, інших обов'язкових платежів; приховування та заниження об'єкта оподаткування.

Неподання податкової декларації та розрахунків виражається в неподанні до податкової інспекції у встановлений строк декларації про доходи суб'єкта підприємницької діяльності, а також декларації про сплату інших податків з метою ухилення від сплати податків. Неподання податкової декларації є одночасно і приховуванням об'єкта оподаткування. Можуть бути також випадки, коли ухилення від сплати обов'язкових платежів сталось тоді, коли в особи не було умислу на несплату їх. У цьому разі вона може бути притягнута лише до адміністративної відповідальності за невчасне подання документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою обов'язкових платежів.

Приховування об'єктів оподаткування – це невідображення у відповідних звітних документах, які подаються до податкових органів, будь-яких об'єктів оподаткування, зменшення бази, що підлягає оподаткуванню, неправильне її обчислення, заниження податкової ставки тощо.

Заниження об'єктів оподаткування – це декларування суми прибутку меншої, ніж та, яку було отримано на справді. Заниження прибутку, яке може виражатись у частковому чи повному невключенні в суму оподаткованого прибутку (доходу) коштів, отриманих від виконання робіт, надання послуг тощо [1, с. 49-50].

Наприклад, підприємство за виконану роботу отримує оплату частково в безготівковому порядку, а частково – готівкою, але отриману готівку не оприбутковує, тим самим зменшуючи розмір доходу, який підлягає оподаткуванню.

Заниження прибутку може здійснюватись шляхом завищення розмірів сум, на які зменшується оподаткований балансовий прибуток, наприклад, шляхом завищення вартості матеріальних затрат, які відносяться до собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг), завищення витрат на службові відрядження, представницькі цілі, сторожову охорону, тримання і обслуговування технічних засобів управління тощо.

В Державній Фіскальній службі України, для викриття схем і способів ухилення від сплати податків, зборів інших обов'язкових платежів стали все більш використовувати категорії поділу підприємств на “податкові ями”, транзитери та вигодонабувачі.

На думку службовців, найбільш руйнівними для бюджету є так звані “податкові ями” (безактивні фірми), на які порушники законодавства штучно переносять податкові зобов'язання. Податковими ямами є підприємства, що здійснюють безтоварні угоди, і, як наслідок, оформляють документи на поставку неіснуючого товару або надання послуг. Підприємства цього типу зазвичай не подають податкової звітності для того, щоб уникнути можливості проведення податкових звірень. Такі підприємства існують протягом короткого періоду часу, тому правоохоронним органам боротися з ними дуже складно, оскільки відстежити їх можна лише за ланцюгом від вигодонабувачів і транзитерів, а до того часу ці підприємства вже припиняють свою діяльність.

Наступною групою ризику є підприємства транзитери. Основним завданням транзитерів є «відбілювання» операцій для вигодонабувачів. Підприємства транзитери зазвичай не мають найманих працівників, займаються багатьма видами діяльності та не

отримують реального прибутку, всі доходи покривають затрати. На відміну від податкових ям, транзитери декларують свої податкові зобов'язання.

Остання група є вигодонабувачі. Вони – реальний сектор економіки, діючі підприємства, що користуються послугами мінімізаторів для зниження власних податкових зобов'язань. Чим серйозніше підприємство-вигодонабувач, тим складніша схема роботи транзитерів, послугами яких він користується. Саме до них податкові органи виявляють найбільший інтерес.

Розслідування таких справ йде за ланцюгом контрагентів – від вигодонабувачів до податкових ям. Досить поширеною є ситуація, коли підприємства, які не задіяні в такій схемі, все одно перевіряються податковими органами у вигляді вигодонабувачів або транзитерів. Доцільно зазначити, що можливості ухилення для різних податків є різними, залежно від механізму визначення платників, ставок і об'єктів оподаткування по тих чи інших податках.

Необхідно зазначити, що описаний вище варіант розвитку подій стає більш поширеним. Перевірки, які проводять податкові інспектори, ґрунтуються зазвичай на «фіктивності» угод з контрагентами та відсутності реального настання наслідків за такими угодами. Такі висновки податківці роблять на підставі відомостей щодо відсутності контрагентів за місцем реєстрації (такий запис у державному реєстрі робиться саме з ініціативи податкових органів), основних засобів для здійснення тих чи інших робіт, найманих працівників. Поширеною є практика, коли податкові органи, посилаючись на ст. 72 Податкового кодексу України, надсилають платникам податків листи з вимогою надати документи щодо підтвердження взаємовідносин з тими чи іншими контрагентами [3]. Добросовісні підприємства дають усі витребувані документи інспекторам, а на наступний день отримують акт перевірки, де операції, документи щодо яких були подані платником податків, виявляються фіктивними. Тобто перевірка здійснюється з порушенням процедури її проведення та перевищенням повноважень фіскальних органів.

Ситуацію, яка склалася, можна пояснити не лише непрофесіоналізмом податківців, а й необхідністю наповнювати державний бюджет, методи наповнення якого, на жаль, відходять на другий план.

Якщо розглядати сучасну податкову систему в Україні, найважче ухилитись від сплати прямих реальних податків, об'єктом оподаткування яких виступає земля, рухоме або нерухоме майно, які приховати неможливо (наприклад, в Україні це – податок на землю, єдиний податок четвертої групи, податок за першу реєстрацію транспортних засобів). Наступну групу становлять непрямі податки. У першу чергу це стосується податку на додану вартість, оскільки його ставки визначені у відсотках до вартісного обсягу оподатковуваних операцій. Це дає можливість за допомогою зниження обсягів реалізації або завищення обсягів придбання зменшувати надходження податку до бюджету. Щодо таких непрямих податків, об'єкти оподаткування, за якими визначені у кількісному (фізичному) вимірі, а ставки – у твердих сумах та є диференційованими по групах товарів (наприклад, мито з підакцизних товарів та акцизний податок з більшості товарних позицій), шляхом для ухилення є або видання одного товару під виглядом іншого (якщо ставки по них суттєво відрізняються), або приховування від легального обороту цих товарів (контрабанда, готівкові розрахунки тощо), що створює додаткові труднощі для ухилення.

Також треба зазначити, що існують способи, за яких досягається законне зменшення податків, зборів та інших обов'язкових платежів. У даному випадку йдеться не про ухилення від сплати податків, а про таку організацію роботи, при якій знижується необґрунтована переплата податків і не нараховується пеня чи штраф, тобто платник податків використовує дозволені або незаборонені законодавством способи зменшення податкових платежів. Таким чином, дії платника не мають складу податкового злочину або правопорушення, а, отже, не тягнуть за собою несприятливих наслідків.

Для зменшення масштабів ухилення від сплати податків доцільно вдосконалити податкове законодавство; підвищити рівень податкової культури та податкової дисципліни;

ефективно використовувати податкові надходження. На практиці потрібно не збільшувати кількість перевірок і розміри штрафів, а вдосконалювати демократичні інститути, активізувати боротьбу з корупцією і організованою злочинністю. На законодавчому рівні необхідно посилити відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів, шляхом внесення змін до Кримінального кодексу України, щодо обмеження волі особам, які вчинили злочин у даній сфері. Ще одним із шляхів мінімізації цієї проблеми являється виховання у платників патріотичних почуттів щодо обов'язку утримувати державу завдяки сплати ними податків у обмін на суспільні блага.

Тому, серед проблемних питань реформування податкової системи України чи не найголовнішим є питання досягнення розумної збалансованості у взаємовідносинах між державою і платниками податків. Необхідно налагодити партнерські відносини між державою і платником податків, при яких держава мала б достатньо коштів для виконання обов'язків перед громадянами, а суб'єкти підприємницької діяльності та громадяни свідомо ці кошти сплачували до бюджету, розуміючи, що вони витрачаються на їх же благо [3, С. 173].

Висновки. Ухилення від сплати податків негативно впливає як на економіку держави, так і на державу в цілому. При цьому державний бюджет недоотримує кошти, що належать йому, а отже, відбувається скорочення витрат. Як наслідок, знижується фінансування соціальної сфери, бюджетних установ, порушуються закони конкуренції тощо, що зрештою призводить до неналежного виконання державою покладених на неї функцій.

Вирішити проблему ухилення від сплати податків та зборів можна за допомогою: забезпечення стабільного податкового законодавства, зниження податкових ставок; забезпечення такого співвідношення між величиною граничної ставки податку і граничної ставки штрафних санкцій за порушення податкового законодавства, за якого остання є більшою за першу; спрощення процедури адміністрування податків, підвищення ефективності роботи податкової служби по виявленню фактів ухилення від оподаткування; забезпечення невідворотності покарання в разі виявлення таких фактів; формування податкової етики [3, С. 173]. Запровадження означених заходів дозволить збільшити і стабілізувати обсяги надходження податкових платежів до бюджету України, що відповідно призведе до розвитку та процвітання нашої країни.

Список літератури

1. Гега П.Т. Типові способи вчинення злочинів у сфері оподаткування та методи їх виявлення / Гега П.Т. // Правовий режим оподаткування в Україні. – К.: Юрінком, 2007. – С. 49-50.
2. Кримінальний кодекс України (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. Режим доступу – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Магопець О.А. Причини та форми девіантної поведінки платників податків / О.А. Магопець // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету : [зб. наук. пр.] – Кіровоград: КНТУ, – 2006. Вип. 10. – С. 167 – 173.
4. Податковий Кодекс України від 02.12.2010, № 2755-VI (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Якимчук Ю. Ю. Ухилення від сплати податків в Україні: особливості проблеми та шляхи подолання [Електронний ресурс] / Ю. Ю. Якимчук // Ухилення від сплати податків в Україні: особливості проблеми та шляхи подолання : Сучасні тенденції державних фінансів. – 2013. – Режим доступу : <http://libfor.com/index.php?do=cat&category=stfi n2013>

УДК 625.72

ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПЛУАТАЦІЇ КИТАЙСЬКИХ АВТОМОБІЛІВ В УКРАЇНІ

Метою даної роботи є аналіз особливостей експлуатації китайських автомобілів в умовах України. Розглянуті особливості розвитку автомобільної промисловості Китаю. Для оцінки безпеки китайських автомобілів виконано порівняння результатів краш – тестів ряду автомобілів. Найменшу кількість балів набрав автомобіль китайського виробництва Geely СК. Для покращення економічних та екологічних показників автомобілів моделі Geely СК запропоновані практичні рекомендації

китайський автомобіль, безпека, краш-тест , екологічні показники

Автомобільна промисловість Китаю має більше ніж півстолітню історію. З початку 1990 років вона розвивається дуже високими темпами, а з 2009 року є найбільшим авторинком і автовиробником [у світі](#). Китай випускає в останні роки автомобілів більше, ніж [США](#) і [Японія](#) разом узяті, або більше, ніж всі країни [Євросоюзу](#) [1].

У 2013 і 2014 роках вперше в світовій історії Китай виробив відповідно 22,1 млн. і 23,7 млн. автомобілів. Ця країна в даний час виробляє повну лінійку автомобільної продукції. Основними китайськими компаніями є [FAW](#), [SAIC](#), [Dongfeng](#), [Beijing Automotive Group](#), [Brilliance Automotive](#), [BYD](#), [Chang'an \(Chana\)](#), [Geely](#), [Chery](#), [Jianghuai \(JAC\)](#), [Great Wall](#) та [Guangzhou Automobile Group](#).

Особливістю китайського автопрому є те, що близько половини з вироблених автомобілів складають місцеві бренди (BYD, Lifan, Chang'an, Geely, Chery, Hafei, Jianghuai, Great Wall, Roewe, FAW і ін.), решта виробляються на спільних підприємствах з іноземними автовиробниками ([Volkswagen](#), [Mitsubishi](#), [General Motors](#), [Hyundai](#), [Nissan](#), [Honda](#), [Toyota](#) та ін.). Переважна частина автомобілів, вироблених у Китаї, продається на внутрішньому ринку. На сьогодні на мировому ринку найбільш популярні наступні моделі китайських автомобілів: Lifan; Geely; Chery; Great Wall; BYD.

На протязі 2013 – 2014 років китайські автомобільні бренди швидко завойовували український ринок. За результатами 2013 року бренд Geely займав 10 місце, а в 2014 році увійшов у трійку лідерів українського ринку.

Geely та інші китайські автомобільні бренди вже почали збирати на території України. Цей факт став позитивним для економіки в цілому й споживача, зокрема. Адже створювалися робочі місця на заводах-виробниках, а для українців - з'явилася можливість купувати автомобілі дешевше імпортних.

В 2016 році Україна заборонила імпорт автомобілів, екологічний стандарт двигунів яких не відповідає нормі Євро-5. Представники бюджетних брендів не змогли виконати ці вимоги. Так, Україну вже покинули чотири китайські автомобільні марки: BYD, Lifan, FAW, Zotye.

За підсумками 2016 року жоден китайський бренд не увійшов до топ-20 автомобільних марок, які найбільше користуються попитом в Україні (дані асоціації «Укравтопром»). Більшість «китайців», представлених в Україні, взагалі не потрапляють до статистики асоціації через низький рівень продажів.

Виробники автопромисловості Піднебесної постійно працюють над удосконаленням своїх моделей, беручи за основу німецьких, японських і французьких виробників. Будучи практично схожими з європейськими моделями, китайські авто значно дешевше.

Автомобілі, які виробляють у Китаї, умовно діляться на 2 групи. Перша група – це моделі ліцензійні, якісні і відносно дорогі. При складанні вони знаходяться під контролем знаменитих марок. Друга група марок китайських машин – це автомобілі китайського виробництва. Часто ці авто представлені тільки на внутрішньому ринку та на експорт не поставляються.

Для оцінювання безпеки китайських автомобілів нами виконано порівняння результатів краш – тестів автомобілів Lanos, Renault Logan, Geely CK. Найменшу кількість балів набрав автомобіль китайського виробництва (табл.1-3).

Таблиця 1 – Результати краш-тестів автомобіля Geely CK

Параметри вимірів		Автомобіль Geely CK		Норми ARCAR	
		манекен водія	манекен пасажира	границя «зеленої» зони	границя «червоної» зони
Максимальне перевантаження голови, g		76,1	90	72	88
НІС		1060	999	650	1000
Згибаючий момент шиї, Нм		78,1	52,6	42	57
Стиск грудної клітки, мм		38	38	22	50
Найбільше навантаження на стегнову кістку, кН		1,1	1,6	3,8	9,07
Найгірший критерій травми гомілки ТІ		0,5	0,41	0,4	1,3
Деформація лівої сторони кузова по горизонталі, мм	Стійка лобового скла	10	-	100	200
	Торець кермової колонки	15	-	90	110
	Педалі зчеплення/ гальма	124/74	-	100	200

З недоліків китайських автомобілів слід відзначити низьку якість матеріалів: тонкі листи металу швидко ржавіють і гниють, а невисока якість зварювання і низькопробна сталь може стати причиною серйозних поломок. Крім того, на китайські легкові машини рідко ставлять дизельні двигуни, а бензинові силові агрегати не можна назвати економічними.

Таблиця 2 – Результати краш-тестів автомобіля ZAZ Lanos

Параметри вимірів		Автомобіль ZAZ Lanos		Норми ARCAR	
		манекен водія	манекен пасажира	границя «зеленої» зони	границя «червоної» зони
Максимальне перевантаження голови, g		65	53	72	88
НІС		772	540	650	1000
Згибаючий момент шиї, Нм		34	23	42	57
Стиск грудної клітки, мм		31	30	22	50
Найбільше навантаження на стегнову кістку, кН		2,9	1,4	3,8	9,07
Найгірший критерій травми гомілки ТІ		0,89	0,35	0,4	1,3
Деформація лівої сторони кузова по горизонталі, мм	Стійка лобового скла	30	-	100	200
	Торець кермової колонки	50	-	90	110

	Педалі зчеплення/ гальма	180/135	-	100	200
--	--------------------------	---------	---	-----	-----

Таблиця 2.11 – Результати краш-тестів автомобіля Renault Logan

Параметри вимірів	Автомобіль Renault Logan		Норми ARCAR		
	манекен водія	манекен пасажир	границя «зеленої» зони	границя «червоної» зони	
Максимальне перевантаження голови, g	71	67	72	88	
НІС	890	797	650	1000	
Згибаючий момент шиї, Нм	19	40	42	57	
Стиск грудної клітки, мм	31	24	22	50	
Найбільше навантаження на стегнову кістку, кН	2,66	0,93	3,8	9,07	
Найгірший критерій травми гомілки ТІ	0,38	-	0,4	1,3	
Деформація лівої сторони кузова по горизонталі, мм	Стійка лобового скла	15	-	100	200
	Торець кермової колонки	15 (переміщення вперед)	-	90	110
	Педалі зчеплення/ гальма	40/90	-	100	200

Для покращення економічних та екологічних показників автомобілів моделі Geely СК пропонується [4]:

- встановлювати на автомобілі передпускові підігрівачі;
- для швидкого прогріву двигуна і підтримання стабільної робочої температури необхідно слідкувати за справною роботою термостата;
- для зменшення охолодження двигуна на стоянках в холодну пору року рекомендується застосовувати для моторного відсіку захисні піддони і захисні чохла;
- для покращення паливної економічності автомобілів рекомендується при поїздках на короткі відстані, коли ДВЗ не встигає прогрітися до робочої температури, застосовувати електричний привід.

Список літератури

1. Цзя Сингун. Развитие автомобильной промышленности Китая за последние 30 лет. Пекин: Машиностроение, 2009. - 324 с.
2. Фан Вэйлиань. Современное состояние китайского автопрома// Экспозиция автомобилей. 2016. №8 - С. 152-153.
3. <http://autoportal.ua/videos/krash-test-geely-mk-2-crash-test-geely-mk-2-1717.html>.
4. Сітовський О.П. Дослідження паливної економічності автомобіля при пуску холодного двигуна і його прогріву під час руху автомобіля/ О.П. Сітовський// Міжвузівський збірник «Наукові нотатки». – Луцьк, 2011. – Вип.35. – С.166-170.

ПОДАТКОВА РЕФОРМА – ЧЕРГОВА ЗМІНА ЗАКОНОДАВСТВА ЧИ ДОСЯГНЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ? ВЛИВ РЕФОРМИ НА МАЛИЙ БІЗНЕС

Т.А. Мішуровська, магістр гр. ОА-15-М
Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті проаналізовано нові зміни податкового законодавства починаючи з 2014 року узагальнено зарубіжний досвід податку на додану вартість та розглянуто спрощену систему оподаткування. Розкрито особливості спрощеної системи оподаткування, можливі зміни оподаткування населення та малого бізнесу, зокрема спрощену систему оподаткування їх вплив на податкові надходження в державний бюджет країни.

Актуальність дослідження. Одним з дуже важливих та необхідних моментів зараз в економічній сфері країни є податкова реформа, оскільки від неї також залежить наповненість бюджету, а відповідно можливість забезпечувати населення виплатами та іншими необхідними державними витратами. Проблема полягає у даному фінансовому становищі України, яка потребує додаткових наповнень держбюджету, але при цьому як найменш навантажуючи населення. У 2014 році в Україні вводили так званий – податок на розкіш, але він недоцільно сформульований в законодавстві, тому не приніс майже ніяких змін. Тому доцільно було б ввести нові податки, які держава б мала отримати, як вдячність за використання її ресурсами і які стосуватимуться не всього населення, а певних особливих ситуацій, на які необхідно звернути увагу і які потребують окремого розгляду. Так, як в Україні більшу частку займає малий бізнес актуально буде визначити вплив податкової реформи в даній сфері та визначити перспективи. В даній ситуації України, коли існують великі проблеми у політичній, що в свою чергу впливає й на економічну сферу, необхідно починати приймати заходи для стабілізації ситуації. Одним з дуже важливих та необхідних моментів зараз в економічній сфері країни є податкова реформа, оскільки від неї також залежить наповненість бюджету, а відповідно можливість забезпечувати населення виплатами та іншими необхідними витратами з бюджету. Доречним буде сказати, що для ефективного проведення реформи і її існування необхідно максимально врахувати інтереси населення без зменшення наповнення державного бюджету.

Отже, постає проблема не малого питання: яка необхідна податкова реформа, щоб задовольнити населення і наповнити бюджет одночасно? Разом з цим стоїть питання, як забезпечити податкові надходження малого бізнесу зі спрощеною системою оподаткування, яка являється «офшорною зоною» свого роду та збільшує тінізацію економіки.

Мета, завдання, об'єкт дослідження. Мета дослідження полягає в узагальненні накопичених теоретичних знань нової податкової реформи та її впливу на малий бізнес, визначенні подальших напрямів розвитку та забезпечення податкових надходжень у державний бюджет.

Результати досліджень. На сьогодні маємо ситуацію, як рік тому, коли уряд пропонує нові зміни до податкової. Дуже часті зміни законодавства можуть свідчити, лише про те, що попередні виявились неефективними. Розглянемо, що нам пропонується із проведенням нової податкової реформи. За задумом уряду, виникає пропозиція запровадити єдину ставку у 20% на чотири базових податки - податок на додану вартість (ПДВ, нині ставка податку 20%), єдиний соціальний внесок (ЄСВ), податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) та податок на прибуток (нині ставка податку 18%) [1].

Як каже Наталія Яресько: «Нині ці чотири головні податки, які приносять левову частку доходів до бюджету, мають 90 різних ставок, що створює багато можливостей для «оптимізації» податків і зловживань при їх адмініструванні» [1].

З цього виходить, що уряд звертає особливу увагу на податки, що пов'язані із оплатою праці. Якби для того, щоб зменшити зарплати «в конвертах».

При цьому, як каже Яресько: «В уряді намагалися збалансувати бажання знизити податковий тиск на оплату праці і прагнення не допустити різкого падіння доходів Пенсійного фонду, який наповнюється саме завдяки оподаткуванню зарплат» [1].

Податок на доходи фізичних осіб – від 15% до 20%. Але, як каже міністр фінансів, при запровадженні податкових змін «громадяни отримують більше грошей, ніж за старої податкової системи, а бізнес заплатить значно менше податків» [1].

Для побудови більш справедливої податкової системи в 2014 році йдеться про збільшення податків на майно заможних верств населення. Зокрема, зміни в оподаткуванні «елітного рухомого та нерухомого майна». При цьому право ухвалювати рішення про встановлення цих податків та їх розмірів покладено на місцеву владу. Вона ж вирішуватиме, на що витратити доходи від цих податків [1].

Якщо податкова ставка перевищує якусь об'єктивну межу, то податкові надходження почнуть зменшуватися. А. Лаффер довів, що той самий за розміром доходу в державний бюджет може бути забезпечений і при високій, і при низькій податковій ставці [3].

Зрозуміло, що чим нижча податкова ставка тим вона збільшує число об'єктів оподаткування, відповідно залучає до підприємницької діяльності більшу кількість людей. Отже, з ростом податків прибутки в державний бюджет зменшаться, тому що частина піде в тіньову економіку, стимули до праці згаснуть.

З огляду на це, напрямками, які мала б забезпечити податкова реформа це:

- визначення стимулів для детінізації податкових надходжень;
- рівномірне оподаткування усіх джерел надходження податків;
- зниження оподаткування праці для населення;
- вдосконалення системи адміністрування податків, що зробить їх не

обтяжливими, що також займатиме менше часу;

Спрощена система оподаткування малого бізнесу є головним дискусійним питанням. З одного боку, вона працює як внутрішній офшор, створюючи можливості бізнесу переводити кошти в тіньову економіку та з неї та мінімізувати податкові зобов'язання (зокрема, з податків на працю).

Спрощена система нині складається з трьох груп (таблиця 1). Є ще й четверта але вона зарезервована для компаній аграрного сектору [4].

Таблиця 1

Спрощена система оподаткування

Група системи	спрощеної	Суб'єкти	Максимальний дохід на рік, млн. грн..
Група 1		Самозайняті особи, які ведуть роздрібну торгівлю на відкритих ринках або продають споживчі послуги населенню	0,3
Група 2		Підприємці, які мають у підпорядкуванні менш ніж 10 співробітників – продавців товарів та послуг (за винятком брокерських операцій з нерухомістю та ювелірними виробами) для населення, та інші малі підприємства	
Група 3		Самозайняті особи або підприємства	

Група III видається найсуперечливішою, оскільки вона надає можливість ухилення від сплати податків, зокрема, для професіоналів із високою зарплатою, котрі можуть використовувати цю систему для мінімізації своїх ПДФО та ЄСВ. Підвищення ставки податку для підприємств III групи до ставки ППП може закрити багато способів ухиляння від сплати податків і принести до 1% ВВП додаткових доходів на рік (розрахунки депутата Андрія Журжия), хоча фактичне збільшення доходів буде меншим, через те що фірми зі

значними витратами перейдуть на звичайний режим (сплату ППП), а інші фірми, де працюють професіонали з високою зарплатою, переведуть свою діяльність у тінь [4].

За повідомленнями [українських ЗМІ](#), експерти МВФ пропонують реформувати спрощену систему, усунувши III групу та змінивши групу II таким чином, щоб нею могли користуватися лише підприємці, які заробляють 0,3–2 млн. грн. на рік і яким потрібно буде звітувати про свої доходи (виручка мінус витрати) і платити ПДФО та ЄСВ на основі цього звіту. За підрахунками, що висвітлювалися в ЗМІ, така реформа дала 1-2% ВВП додаткових доходів у 2016 році. Такі зміни істотно збільшать податковий платіж для всіх малих підприємств, що заробляють понад 0,3 млн. грн. на рік. Така система також вимагатиме набагато суворішого контролю з боку податкових органів і, отже, передбачатиме набагато вищий адміністративний тягар і більше можливостей для корупції. Така трансформація викличе значну політичну реакцію [4].

Деякі експерти пропонують залишити спрощену [систему оподаткування](#) без змін з економічних та політичних причин. За їхніми словами, загалом доходи від низької ставки спрощеної податкової системи для малого бізнесу перевищують розмір податкових субсидій, які вони отримують за спрощеною системою, а також суми [втрат від несплати податків](#), що бувають переважно у великому бізнесі. Спрощена система також сприяє стимулюванню розвитку незалежного середнього класу, який є головним прихильником реформ і розвитку України (таблиця 2) [4].

Таблиця 2

Пропозиції для реформування спрощеної системи оподаткування

Пропозиції для реформ	Результат доходу	Інші наслідки
Ліквідація 3-ї групи у спрощеній системі оподаткування	До 1% від ВВП додаткових доходів (імовірно, менше)	Компанії та профспілки з високою зарплатою переведуть свою діяльність у тінь
Ліквідація 3-ї групи і трансформація 2-ї групи за пропозицією МВФ	+1-2% від ВВП	Значне збільшення податкового навантаження на малий бізнес, значне збільшення адміністративних витрат і більше можливостей для корупції, політичний спротив
Система не змінюється	Жодних	Можливе збільшення кількості випадків ухиляння від сплати податків за допомогою спрощеної системи та зменшення позитивного впливу електронного управління ПДВ та інших заходів

Отже, з 2017 року підприємці мають сплачувати податки і збори в наступному розмірі: 1) загальна система: податок – 18 % від прибутку (за наявності), ЄСВ – 704 грн. в місяць; 2) Єдиний податок, 1-а група: податок – 160 грн. в місяць, ЄСВ – 352 грн. в місяць, всього – 512 грн. щомісячно; 3) Єдиний податок, 2-а група: податок – 640 грн. в місяць, ЄСВ – 704 грн. в місяць, всього – 1 344 грн. щомісячно; 4) Єдиний податок, 3-а група: податок – 5 % від доходу (за наявності), ЄСВ – 704 грн. в місяць.

Можливий варіант збільшення податкових надходжень з ПДВ водночас зменшення податкового навантаження на інші джерела надходження податків, але разом з тим

збільшиться ціна на всі товари, що може викликати недовіру населення та значний час прийняття таких змін.

20-відсоткова ставка ПДВ в Україні є нижчою за середню ставку ПДВ в ЄС, і її можна трохи підняти, щоб компенсувати падіння доходу та зниження ставки оподаткування праці. Середній показник по ЄС для стандартних ставок ПДВ – 22%, хоча в таких країнах, як Данія та Угорщина, він досягає 25–27%. Хоча в ЄС є спеціальні низькі ставки ПДВ, які можуть застосовуватися до певних категорій товарів (Україна теж має спеціальний тариф ПДВ – 7% для певних медичних товарів), в Угорщині й Данії їх застосування досить обмежене. Таким чином, випадок України не буде нетиповим серед європейських країн, навіть якщо процентна ставка збільшиться на 5-7 процентних одиниць, що могло б дати до 3% ВВП додаткових доходів і знизити ставку податку на працю майже на 20% (11 п. п., якщо брати ефективну ставку нарахувань, і 7 п. п. – якщо списувати ці податки) (рис. 1).

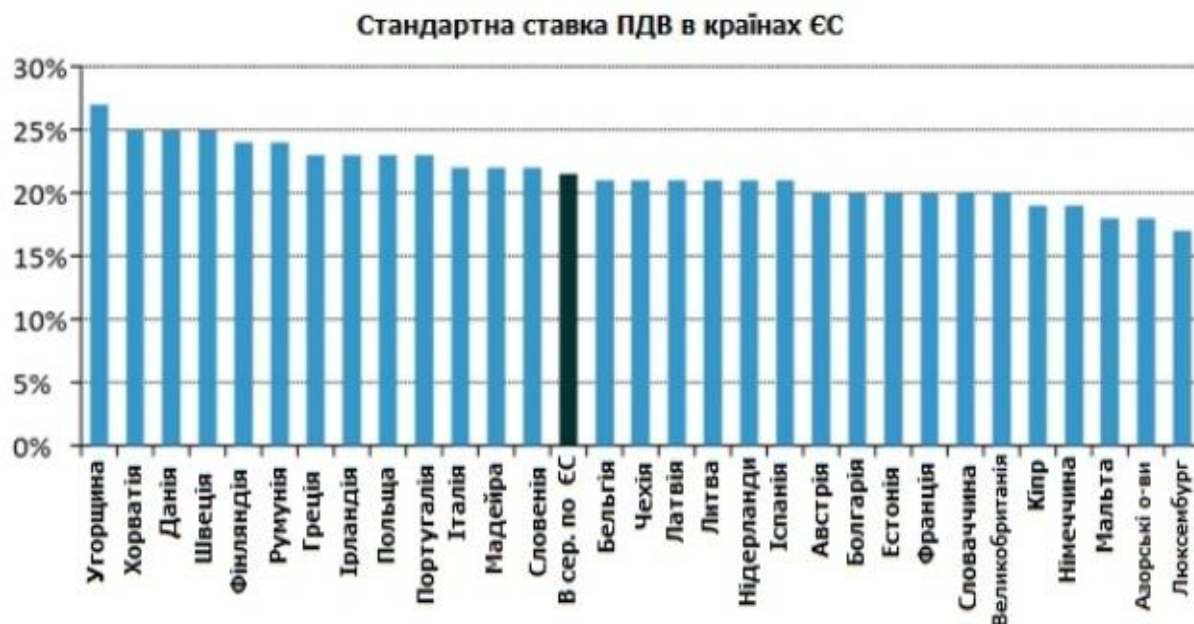

Рисунок 1. Стандартна ставка ПДВ в країнах ЄС (дані за 2016 рік)

Розглянемо додатковий спосіб підвищити доходи від ПДВ є скасування субсидій на цей податок в аграрному секторі – коли аграрні компанії залишають ПДВ від виробленого собі, а не платять його державі. Ці субсидії становили 1,2% від ВВП у 2014 році, і Кабінет міністрів планував їх скасувати. Ця система субсидування поєднується з режимом нульового відшкодування ПДВ для експортерів зерна, який був введений у 2012 році для пом'якшення впливу субсидування ПДВ на бюджет, і який, імовірно, буде скасований разом із субсидіями. Таким чином, загальний результат складе лише близько 0,5% від ВВП.

Висновки. Розглянуті напрямки фіскального простору, який би міг збільшити надходження в бюджет за рахунок збільшення ПДВ чи скорочення спрощеної системи оподаткування малого бізнесу, чи то скасування аграрних субсидій в даній економічній ситуації може викликати значні ризики та невизначеності, що залишиться перспективним лише теоретично.

Більш можливим та реальним являється зменшення оподаткування трудового населення, але економічна ситуація в Україні зараз не може дозволити такий напрям, а якщо зможе, то цифри не будуть значними.

Отже, можна зробити висновки щодо вище наведеного, що головна функція податків – наповнення держбюджету. Тому доцільно було б дотримуватись даних поки що теоретичних змін, ввести нові податки, які стосуються певних виключень, таких як політичної сфери, а також ті податки, які держава б мала отримати, як вдячність за використання її ресурсами чи то особистими якостями (характеристиками).

Список використаних джерел

1. Уряд представив податкову реформу – BBC Україна. Електронний ресурс. [Режим доступу]: www.bbc.com/ukrainian/business/2015/09/150907_gov_tax_reform_az.
2. 19 серпня 2015 р. - Ernst & Young. Електронний ресурс. [Режим доступу]: www.ey.com/...reform...19.../EY-tax-reform-newsletter-19-aug-15-ukr.p.
3. Система оподаткування. Крива ЛафФера. Електронний ресурс. [Режим доступу]: library.if.ua/book/11/1086.html.
4. Податкова Реформа – Підсумок Дискусії. Електронний ресурс. [Режим доступу]: <http://voxukraine.org/2015/08/26/tax-reform-whats-on-the-table-ukr/#imageclose-13404>.

АУДИТ ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Т.А. Мішуровська, *магістр гр. ОА-15-М*

Центральноукраїнський національний технічний університет

Актуальність дослідження. Оскільки ключовим моментом на ринку торгівлі є орієнтація на споживача з чого виходить управління торговими підприємствами та їх тактика під впливом конкурентоспроможності. Тобто всі управлінські рішення щодо діяльності торгового підприємства, система знижок чи дисконтних карток і т.д. базується за результатами оперативного контролю та аудиту товарних запасів. Така система часто змінюється відповідно до сучасних змін та потреб вибору споживача та сучасних форматів роздрібних мереж тому потребує поглибленого вивчення в подальшому.

Мета, завдання та об'єкт дослідження полягає в удосконаленні послідовності та методики проведення аудиту товарних запасів торговельних підприємств роздрібною торгівлі шляхом чіткого виділення етапів аудиту по стадіях обігу товарів у роздрібній торгівлі.

Результати дослідження. Товарні запаси, які перебувають на підприємстві створюють безперервність процесу реалізації товарів та обслуговування покупців. Під товарними запасами торговельного підприємства розуміють сукупність товарів, призначених для подальшого продажу, що знаходяться в процесі переміщення від виробника до споживача.

Мета проведення аудиту товарних запасів, які перебувають на торговельних підприємств є висловлення аудитором думки щодо: достовірності первинних даних бухгалтерського обліку постачання товарів; повноти та правильності відображення первинних даних з обліку товарів у зведених регістрах; правильність ведення обліку товарів відповідно до законодавчих та нормативних актів загальнодержавного та локального характеру; достовірність відображення залишку товарів у звітності; відображення витрат на придбання, зберігання та реалізацію тощо. Здійснюючи аудиторське дослідження, аудитор має вивчити всі документи, за допомогою яких можливо відтворити ланцюг господарських фактів від придбання товарів до їх реалізації. Зокрема, документи оперативного обліку, документи складського обліку, реєстри аналітичного та синтетичного обліку, інформацію з діловодства (накази про зміну матеріально-відповідальних осіб; про проведення ревізій, інвентаризацій тощо), висновки спеціалістів (щодо якості та придатності товарів, доцільності їх придбання, списання) тощо [11, с.197-200].

Під час аудиту процесу постачання на початку доцільно встановити наявність взаємозв'язку між договірною, обліковою та податковою політикою підприємства з тієї причини, що саме договірна політика торговельного підприємства передбачає забезпечення оптимізації договірної діяльності, впливу її на систему бухгалтерського обліку та оподаткування [5, с.145].

Договірна політика тісно пов'язана з трансакційними витратами підприємства, тобто витратами на супровід бізнес-діяльності, оскільки вони охоплюють витрати: на вивчення ринку, оцінку та вибір постачальників, організацію майбутньої діяльності, ведення переговорів; витрати по укладенню договорів та вирішення спірних питань; витрати на забезпечення того, щоб учасники додержували досягнутої домовленості тощо [3, с. 66]. Тож, наступним етапом аудиту в обов'язковому порядку має стати аудит трансакційних витрат.

В подальшому аудитор доцільно перейти до вивчення транспортно-заготівельних витрат (далі - ТЗВ), оскільки, згідно з п.9 П(С)БО 9 «Запаси», витрати на транспортування товару та на навантажувально-розвантажувальні роботи включаються у вартість товару. Отже, аудитор необхідно здійснити зіставлення даних про витрати з доставки товару від постачальників, що містяться в дорожніх листах вантажного автотранспорту, актах виконаних робіт (послуг), талонах замовника, рахунках орендарів, з оборотами за дебетом субрахунку 281 «Товари на складі». Слід звернути увагу, що вартість ТЗВ має включатись до витрат у момент реалізації (відвантаження товару), але не в момент здійснення витрат. Тож, в іншому випадку аудитор повинен зафіксувати порушення, яке тягне за собою спотворення обліку та звітності, а також неправильне формування ціни реалізації на товар [4].

Логічно наступним етапом аудиту процесу постачання має стати аудит поставки, що має включати перевірку «товарів в дорозі» та перевірку оприбуткованих товарів. При такому аудиті «товарів у дорозі» треба пам'ятати, що дата оприбуткування товарів на склад може не відповідати даті взяття товарів на облік, оскільки документи щодо права власності підприємства на товар складаються у момент передачі такого права, а оприбуткування товарів здійснюється після одержання повної інформації про вартість імпортованих товарів, які надійшли, та передачі їх у підзвіт матеріально-відповідальним особам.

Аудит оприбуткування товарів від вітчизняних товаровиробників проводиться так само як аудит звичайних матеріальних цінностей. А при аудиті оприбуткування імпортованих товарів аудитор повинен звернути увагу на певні особливості їх оприбуткування. Приймання імпортованих товарів має здійснюватись на підставі документів: прийомного акта й акта експертизи Торгово-промислової палати. Необхідність передекларувати товар виникає, якщо під час аудиторської перевірки виявлено, що постачання товару на адресу резидента здійснено в повному обсязі, але в супровідних документах іноземною фірмою відображена неправильно вартість товару. Перевірка розрахунків за імпортований товар передбачає перевірку аудитором вартість транспортування товару, витрати по страхуванню та митному оформленні, умови проведення розрахунків та наслідки невиконання договірних умов поставок. Саме тому процес розрахунковий процес тісно пов'язаний з процесом поставки товарів.

Також аудит розрахунків з постачальниками передбачає врахування проведених авансів (передоплату) та остаточні розрахунки. Щодо авансів, аудитор має визначити повноту оприбуткування товару, терміни поставки (затримки, якщо були). Такі результати перевірки мають бути також узагальненні у висновку.

Аудит процесу зберігання товарів слід розпочинати з інвентаризації товарів, яку на підприємствах торгівлі доцільно проводити з використанням систем радіочастотної ідентифікації (RFID – технології), що надає можливість автоматично збирати інформацію про об'єкт без втручання людини і з мінімальною кількістю помилок та дозволяє збільшити швидкість проведення інвентаризації в декілька разів, зменшити навантаження на персонал, зафіксувати інформацію про фактичне місцезнаходження кожного товару, скоротити витрати на ведення паперового документообігу та забезпечити повну прозорість обліку та контролю товарних запасів [6, с.139].

Якщо під час документальної перевірки результатів проведеної клієнтом інвентаризації у аудитора не виникло сумнівів, він має проаналізувати виявлені порушення, з'ясувати причини їх виникнення та розробити рекомендації і заходи по їх усуненню. В іншому випадку аудитор може запропонувати керівництву торговельного підприємства провести вибіркочну інвентаризацію в його присутності [2, с.5].

Наступним етапом аудиту логічно має стати перевірка формування собівартості придбаних товарів та розподіл транспортно-заготівельних витрат. Згідно з п.9 П(С)БО 9 «Запаси», включення транспортно-заготівельних витрат до собівартості товарів здійснюються або методом прямого розподілу, або збірно-розподільчим методом. Звісно, що метод розподілу запасів та доцільність застосування різних методів також входить в аудиторську перевірку.

Списання витрат товарів у межах норм природнього убутку регулюється затвердженими центральними органами виконавчої влади та погодженими Міністерством фінансів України нормативами та нормами розділу III «Податок на прибуток підприємств» ПКУ, а отже втрати товарів у межах норм природнього убутку обов'язково повинні мати відображення як у фінансовому, так і в податковому обліку. Згідно ПКУ, до податкових витрат можна віднести лише втрати матеріальних цінностей в межах відповідних норм витрат (пп. 138.8.5 «и» п. 138.10.1 щодо нестач і витрат внаслідок псування матеріальних цінностей, п. 140.3 ст. 140 щодо витрат у межах норм природнього убутку). Дані операції аудитор має обов'язково перевірити.

Що стосується ПДВ, то ситуація майже аналогічна. Втрати товарів у межах норм природнього убутку не впливають ні на податковий кредит, ні на податкові зобов'язання. Однак податковий кредит за понаднормативними втратами має бути відсторнованим. При цьому сторнування має відбуватись шляхом нарахування податкових зобов'язань. Принаймні так зазначено в п. 189.1 ПКУ [7].

Далі по об'єктам аудитор має перевірити аналітичний облік товарів: своєчасність та правильність відображення операцій по руху товарів у відповідних регістрах обліку (журналах № 3, 5, 5А та відомостях до них) та фінансовій звітності.

Варто наголосити, що особливим етапом перевірки процесу реалізації є аудит уцінки товарів та торговельних знижок. Порядок уцінки та зниження ціни окремих груп товарів регламентовано Положенням про порядок зниження ціни і реалізації залежалої продукції з групи товарів широкого споживання і продукції виробничо-технічного призначення, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 15.12.99 р. № 149/300. Відповідно до цього документа зниження ціни товарів дозволяється лише за рішенням керівника підприємства за наявності: – товарів, що залежалися (не реалізовані більше ніж 3 місяці і не мали попиту); – товарів, що частково втратили свою первісну якість [10].

Для обґрунтування продажу товарів за результатами уцінки на торговельному підприємстві до початку розпродажу товарів має бути виданий наказ, який регламентуватиме порядок і умови продажу товарів за зниженими цінами. Тож, аудитор має впевнитись у наявності такого наказу та правильності відображенні уцінки в описі-акті. Опис-акт має складатись на підприємствах роздрібною торгівлі - у кожному відділенні (секції) магазину чи в іншій торговій одиниці у двох примірниках і підписуватись членами комісії, які проводили уцінку, а також матеріально-відповідальними особами. Якщо деякі товари уцінюються повторно, то в описах-актах має бути зазначена ціна як після першої, так і після другої уцінок [1].

При перевірці правильності відображення в обліку торговельних знижок аудитор має звернути увагу, що за умови оголошення торговельним підприємством розпродажу у податковому обліку згідно з пп. 153.2.1, 153.2.3 ПКУ дохід від продажу товарів (виконання робіт, надання послуг) пов'язаним особам, неплатникам податку на прибуток (у тому числі фізособам та нерезидентам) визначається відповідно до договірних цін, але не нижче звичайних цін на такі товари, що діяли на дату такого продажу, якщо договірна ціна на ці товари відрізняється більше ніж на 20% від звичайної ціни на них. Отже, при обчисленні об'єкта оподаткування дохід від продажу товарів має визначатись із договірної ціни товарів, але не меншої за звичайну ціну, що діяли на дату продажу, оскільки покупці товарів - фізичні особи не є платниками податку на прибуток [7].

Під час реалізації товарів зі знижками їх розмір має окремо фіксуватись в касових чеках і щоденному звіті. У зазначених документах також окремо має бути виділена вартість

проданих товарів за роздрібними цінами без обліку наданих знижок та фактичний виторг від реалізації товарів з урахуванням знижок. Тож, дохід згідно п. 8 П(С)БО 15 [9] має відображатись в сумі фактично отриманої компенсації (виторгу в касу).

Оскільки при передачі товарів у роздрібну торгову мережу в обліку була відображена торгова націнка, то при їх реалізації цих товарів повинна бути списана така сама торгова націнка, що забезпечить обчислення правильної суми собівартості реалізованих товарів і залишку торгової націнки. Ніяких перерахунків і коригувань у зв'язку з наданням знижки проводити не потрібно. Таким чином, розрахунки мають бути зроблені у відповідності до п.16 П(С)БО 9 без обліку наданих знижок [8]. Результати аудиту процесу реалізації товарів мають бути узагальнені у проміжному висновку.

Отже, виходячи з проміжних висновків складається аудиторський висновок про повноту та достовірність відображення в фінансовій звітності руху товарних запасів торговельних підприємств, в якому мають бути відображені виявлені порушення та подані практичні рекомендації щодо їх уникнення в подальшій практиці.

Висновки. На практиці, виходячи з дослідженої літератури та аналізуючи логічно дана послідовність проведення аудиту товарів дозволить аудиторів проводити якісну перевірку збутової діяльності торговельного підприємства, виявляти недоліки чи помилку бухгалтерського обліку у розрізі товарних запасів та деякі практичні рекомендації щодо підвищення ефективності надходження та збуту товарів на підприємстві, керуючись на споживача.

Список використаних джерел

1. Білова Н. В. Знижки та розпродажі: правила відображення в обліку [Електронний ресурс] / Н. В. Білова. – Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua/ukr/golden/doc.html>
2. Беренда Н.І. Особливості аудиту роздрібногo товарообороту / Н.І. Беренда, С.А. Тесленко // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. – 2006. – № 19, ч. 2. – С. 5-8.
3. Бонарев В.В. Трансакційні витрати як економічна категорія / В.В. Бонарев // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»: збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Випуск 8(29). – Ч. 2. – Луцьк, - 2011. – С. 65-78.
4. Граковський Ю. Аудит транспортних витрат на підприємствах оптової торгівлі / Ю. Граковський // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.n-auditor.com.ua/uk/component/na>.
5. Кузьмін Дн.Л. Організація договірнoгo процесу: обліково-правовий аспект / Дн.Л. Кузьмін, К.В. Романчук // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2011. – № 1 (55). – С. 145-146.
6. Нестеренко О.О. Роль внутрішнього аудиту в управлінні підприємством роздрібногo торгівлі / О.О. Нестеренко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – Черкаси : ЧДТУ, 2010. – Випуск 25. – Ч. 1. – С. 139-144.
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> СТАТИСТИКА, ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ 302
8. Запаси : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.buhgalter911.com>
9. Дохід : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/z0860-99>
10. Положення про порядок зниження ціни і реалізації залежалої продукції з групи товарів широкого споживання і продукції виробничо-технічного призначення, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 15.12.99 р. № 149/300 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
11. Череп О.Г. Методика проведення аудиту запасів на великих промислових підприємствах / О.Г. Череп, І.В. Буряк // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 3(53). – С. 197-200.

УДК 664.3/633.8

ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ СОНЯШНИКУ ТА ПРОДУКТІВ ЙОГО ПЕРЕРОБКИ

Стаття присвячена питанням переробки олійних культур, зокрема, переробці соняшнику. Наведена характеристика соняшнику, як олійної культури. Висвітлено використання продуктів переробки у сільському господарстві та промисловості

соняшник, соняшникова олія, переробна промисловість, насіння

Актуальність теми. Насіння олійних культур - унікальна сировина для отримання харчових та технічних олій, дешевих харчових та кормових форм білків з високими біологічними та функціональними властивостями, високим вмістом біологічно активних речовин та широким набором макро- та мікроелементів. Рослинні олії необхідні багатьом галузям народного господарства і також можуть бути надійним джерелом валютних надходжень. Серед олійних культур, поширених в Україні, найбільше значення для цієї мети має соняшник, сировина якого практично повністю використовується, не залишаючи відходів.

Постановка проблеми. В сучасних умовах все більшої ваги набувають заходи з поліпшення поводження з відходами. Галузь переробки соняшникового насіння утворює ряд побічної продукції, яку необхідно утилізувати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання виробництва та переробки насіння соняшнику досліджують у своїх працях такі вчені і спеціалісти галузі: П.І.Гайдуцький, Г. Квітка, С. Капшук, О. Маслак, В.Я. Месель-Веселяк, М.В. Присяжнюк, Н.В. Потриваєва, А. Снежкова, О.М. Шпичак, І.В. Чехова та інші.

Виклад основного матеріалу. Соняшник — головна олійна культура, яка вирощується в Україні.

Соняшникова олія — цінний харчовий продукт із високими смаковими якостями. Олія представляє собою найбільш економічну форму запасної поживної речовини. Хоча олієутворюючий процес завжди має у своїй основі гліцериди, він завершується в рослинах на різних широтах земної кулі утворенням якісно різних олій. В умовах м'якого південного приморського клімату в рослинах утворюються насичені кислоти, а в північних континентальних і високогірних — накопичується ненасичена ліноленова кислота. Жирні олії, що містять велику кількість ненасичених кислот, належать до висихаючих. Олія соняшника належить до напіввисихаючих поряд із кунжутною, рапсовою, кукурудзяною, соєвою, сафлоровою. Серед жирних кислот соняшникової олії основними є олеїнова та лінолева. В олії сучасних сортів соняшника частка лінолевої кислоти складає 55-60%, олеїнової — 30-35% суми всіх жирних кислот. Містяться також в олії соняшника і насичені кислоти — пальмітинова й стеаринова. Вони складають 10%. Найбільш цінна для організму людини - лінолева кислота. Соняшникова олія найбагатша на цю сполуку з усіх рослинних олій (після олії з волоського горіха, де вміст лінолевої кислоти становить 75%). В олії містяться біологічно активні сполуки — фосфатиди, жиророзчинні вітаміни й провітаміни А, Д, Е. Вміст токоферолів в олії досягає 60-80 мг% (вітамін Е надає олії антиокислювальних властивостей; чим більший вміст цієї речовини, тим стійкіша олія до згіркнення), фосфатидів (фосфоліпідів) — 0,7-1,0%, з яких 55-65% припадає на лецитини — речовини, найбільш цінні для харчових та технічних потреб. Нижчі сорти соняшникової олії використовуються для технічних потреб, а одержані з них фосфатиди — як кормові домішки до раціону тварин із метою підвищення їх продуктивності. На Центральній експериментальній базі Інституту олійних культур (Краснодар, РФ) був створений сорт соняшника "Первенец". Його особливість — високий вміст в олії олеїнової кислоти. Олія цього сорту використовується як заміник оливкової.

Вміст олії в насінні олійного соняшника залежить від вмісту її в його ядрі та від лушпинності. Чим вищий вміст олії в ядрі і чим нижчий відсоток лушпиння, тим насінина багатша на олію. Відсоток олії в ядрі і відсоток лушпинності значно варіюють у залежності від сортів та умов вегетації. Також на вміст олії впливає густина стояння рослин. [2]

Олія соняшника широко застосовується в харчовій промисловості для виготовлення рибних та овочевих консервів, хлібопеченні, кондитерських виробів, маргарину (попередньо олію рафінують для видалення запаху, а потім піддають гідрогенізації). За поживними властивостями вагова одиниця олії рівноцінна восьми аналогічним одиницям картоплі, чотирьом — хліба, двом-трьом одиницям цукру.

При переробці насіння на олію пресовим способом як сторонній продукт одержують макуху (33%), переробка насіння екстракційним шляхом дає сторонній продукт - шрот (35%). Ці продукти — цінні високобілкові корми для тварин. Шрот містить 32-35% сирого протеїну, близько 1% жиру (у макусі 5,5-7%), майже 20% вуглеводів, 3-3,5% фітину, 13-14% пектину, вітаміни групи В, кальцій та фосфор. Протеїн шроту та макухи характеризується досить високим вмістом незамінних амінокислот, та їх сприятливим співвідношенням. В 1 кг шроту міститься 12,8 г лізину, 5,1 г триптофану, 6,5 г тирозину, 2,7 г цистину, 29,3 г аргініну, 8,7 г гістидину. Важливо відмітити, що при селекції соняшника на підвищення олійності насіння в ньому збільшується і вміст незамінних амінокислот.

Висока олійність насіння супроводжується підвищенням поживної цінності протеїну, який за складом незамінних амінокислот не поступається сої. Соняшниковий жмих та шрот широко використовують у тваринництві як висококонцентрований білковий корм. Він є важливим компонентом при виробництві різних комбикормів. Білок соняшника можна використовувати не тільки у тваринництві, але й для приготування харчових продуктів. В останні роки білок соняшника знаходить все ширше застосування в кондитерській промисловості (білкове соняшникове борошно).

При переробці насіння одержують сторонній продукт — лушпиння, яке є цінною сировиною гідролізої промисловості. Лушпиння складає 16-20% маси переробленого насіння. В лушпинні сучасних високоолійних сортів міститься 3% жиру, 3,4% сирого протеїну, 29,7% безазотистих екстрактивних речовин, 61,1% клітковини. З лушпиння виробляють фурфурол, який широко використовується в хімічній та інших галузях промисловості, етиловий спирт та інші продукти. Ще цей побічний продукт може служити поживним середовищем для культивування кормових дріжджів. Також лушпиння соняшнику активно використовують як джерело альтернативної енергії та як сировину для виробництва біопалива.[3]

Кошки соняшника — цінний корм для тварин. Маса сухих кошиків складає 50-60% маси врожаю насіння. Кошки для годівлі тварин готують заздалегідь, перешаровуючи з соломною ячменю або гороху, добавляють в силос або готують борошно й гранули. Борошно з кошиків соняшника, приготоване разом з відходами вороха, є поживним кормом з високим вмістом жиру, білку, вуглеводів, мінеральних солей.

В обмолочених кошиках соняшника міститься 3,5-4% жиру, 5-8% протеїну, 14-17% клітковини, 13-15% зольних елементів (фосфор, калій, кальцій, магній), до 60% безазотистих екстрактивних речовин, -14-16% клітковини; 1 кг борошна із сухих кошиків містить 0,7-0,8 кормових одиниць і 38-43 г сирого протеїну, за поживністю не поступається сіну середньої якості. Кошки багаті на цінні високоякісні пектинові речовини, вміст яких досягає 22-27%. Пектин, який одержують із кошиків, широко використовується в кондитерській промисловості.

Певну господарську цінність представляють стебла соняшника після збирання врожаю. Дослідження, проведені в США, показали, що вони можуть служити сировиною для виготовлення деревоволокнистих плит.

Соняшник широко використовують як силосну культуру. Добре силосується зелена маса, скошена під час цвітіння. В цей період урожай сирі маси досягає 600 ц/га. Соняшниковий силос багатий на поживні речовини. В ньому міститься 2,5% протеїну, 0,8% жиру, 17% вуглеводів, багато фосфору, кальцію, багато каротину (35 мг на 1 кг).

Соняшник застосовують як лікарську рослину. Для медичних потреб використовують листя, язичкові квітки і соняшкову олію. Листя і язичкові квітки містять бетаїн, холін, арнідіол, фарадіол, флавоноїди (кверцетин і глікозид ціанідин), каротиноїди й пектин.

Крім того, у листі є солантова, фумарова і лимонна кислоти, смолисті речовини (до 3%); у язичкових квітках — сапоніни, фенолкарбонові кислоти (хлорогенова, неохлаорогенова, кавова, саліцилова). Соняшникову олію використовують як основу до мазей, пластирів і розтирань, вживають як жовчогінний засіб при хронічних захворюваннях печінки і жовчних шляхів (холецистит, холангіт, холангіогепатит, калькульозний холецистит). Крім того, вона входить до складу аерозолу “Лівіан”, який застосовують для лікування опікових ран. Крайові пелюстки (язичкові квітки) мають спазмолітичну, протималарійну дію. Препарати з них вживають при спазмах бронхів і шлунково- кишкових кольках, для покращення апетиту, як спазмолітичний засіб. Для лікування шкіри від висипів і застарілих виразок застосовують настойки однієї частини крайових квіток та листя на п’яти частинах 70%-го етилового спирту. При ревматизмі і хворобах вух вживають відвар кошиків соняшника .

Соняшник — гарний медонос. Особливу цінність він має в степових районах України, де зацвітає в середині літа, коли всі інші рослини вже відцвіли. Одна квітка функціонує 2 дні. В перший день вона виділяє 0,3-1, у другий — 0,2-0,4 мг цукру в нектарі. При цьому забезпечуються збори високоякісного меду. Під час цвітіння культури приріст в показниках контрольного вулика може становити 3-5 кг за день. Медопродуктивність 1 гектара соняшника становить 47-75 кг. Соняшниковий мед світло-жовтого кольору, має слабкий квітковий запах, терпкий солодкий смак, швидко кристалізується, тому його не рекомендують залишати для зимівлі бджіл. Містить 28-33% глюкози, 42-46% фруктози. Діастанне число коливається від 15,8 до 27,8 одиниці Готе.

Соняшникова олія широко використовується як сировина для виготовлення високоякісних фарб різного призначення. Фарби, виготовлені на основі соняшnikової олії, характеризуються високими протиерозійними властивостями, тривалий час захищають вироби від псування.[1]

Висновок. Продукція, отримана в результаті переробки соняшnikового насіння, має високі споживчі якості. Високий вміст вітамінів, біологічно активних речовин робить соняшникову олію невід’ємною частиною раціону населення. Виробництво олії є практично безвідходним, тому сировина соняшнику має досить широкий діапазон використання в сільському господарстві, харчовій, а також лакофарбовій промисловості та медицині; крім того, частина відходів технологічного процесу є сировиною для вироблення енергії.

Список літератури

1. [Електронний ресурс]. Режим доступу - <http://zhmenka.com>
2. Подпратов Г. І. [Зберігання і переробка продукції рослинництва](#)/ Л. Ф. Скалецька, А. М. Сеньков, В. С. Хилевич. — К.: Мета, 2002. — 495 с
3. [Електронний ресурс]. Режим доступу - <https://uk.wikipedia.org>

УДК 330.142

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКУ: СУТНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ

Т.О. Яковенко, ст. гр. ФК – 15М

Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті досліджено теоретичні підходи до визначення поняття «фінансовий стан», розглядаються інформаційні джерела та методи аналізу фінансового стану банку
банк, фінансовий стан банку, доходи і витрати, прибуток

Постановка проблеми. Фінансовий стан є основою всієї підприємницької діяльності, адже саме завдяки йому ця діяльність і здійснюється. Фінансово-економічний стан банку

характеризується ступенем його прибутковості та оборотності капіталу, фінансової стійкості та динаміки структури джерел фінансування, здатності розраховуватися за борговими зобов'язаннями. Правильна оцінка фінансових результатів діяльності та фінансово-економічного стану банку за сучасних умов господарювання вкрай потрібна як для його керівництва і власників, так і для інвесторів, партнерів, кредиторів, державних органів. Фінансово-економічний стан банку цікавить і його конкурентів, але вже в іншому аспекті – негативному, бо вони зацікавлені в ослабленні позицій конкурентів на ринку.

Фінансовий стан характеризує прибутковість, рівень розвитку, кредитоспроможність, він є надзвичайно важливою ланкою в усій діяльності банківської установи.

Сучасний розвиток фінансово-кредитної системи вимагає від банків підвищення ефективності діяльності, конкурентоспроможності банківських інструментів та послуг на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання і управління банківською діяльністю. За таких умов значна роль відводиться аналізу фінансового стану банків.

Адже він є так званою підсумковою ланкою усієї діяльності банківської установи і потрібні дієві шляхи для його покращення задля успішної і прибуткової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом проблема управління фінансовим станом банку стоїть у центрі уваги сучасних наукових досліджень.

Дослідженням даної проблематики займалися як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Зокрема аналізу, оцінці та шляхам покращення фінансового стану банків значну увагу приділили такі зарубіжні науковці як Е. Дж. Долан, Р. Дж. Кемпбелл, Р. Л. Міллер, П. С. Роуз, Дж. Ф. Сінкі, Дж. К. Ван Хорн. Ними обґрунтовано місце оцінки та аналізу фінансового стану у фінансовому менеджменті, її показники та критерії. Також значні напрацювання російських науковців: Л. П. Белих, М. З. Бора, В. В. Іванова, С. І. Кумок, Ю. С. Масленченкова, Г. С. Панової, Л. С. Сахарової, О. Б. Ширінської, Г. Г. Фетисова, якими визначено основні фактори, методи оцінки й аналізу фінансового стану.

Даним аспектам приділили увагу й такі вітчизняні науковці як М.Д. Алексеєнко, О. Д. Вовчак, А.М. Гересамович, О. Д. Заруба, А. М. Мороз, А.М. Парасій-Вергуненко, М. І. Савлук – при розгляді загальних питань фінансового аналізу діяльності банків та менеджменту; В. В. Вітлінський, В. П. Пантелєєв та С. П. Халява, Н. М. Шелудько – при дослідженні теоретичних аспектів та проблем регулювання фінансової стійкості банків; Л. А. Ключко, С. А. Святко, Є. В. Склеповий, Л. Ю. Петриченко, Р.І. Тиркало, Р. І. Шіллер, З.І. Щибиволок – при визначенні складових стійкості, розгляді питань аналізу та оцінки фінансового стану банку; В. М. Кочетков – при обґрунтуванні методологічних та організаційних засад управління фінансовою стійкістю банків[1,4].

Незважаючи на повноту та комплексність дослідження, багато провідних зарубіжних вчених приділяли увагу оцінці та аналізу фінансового стану саме підприємств, при цьому обмежуючи свої дослідження у галузі оцінки фінансового стану банків.

Метою статті є дослідження теоретичних аспектів визначення фінансового стану банків на основі вивчення наукових розробок провідних вітчизняних економістів.

Викладення основного матеріалу. Аналіз фінансового стану банку як практичний напрямок так і вид управлінської діяльності передуює прийняттю рішень з фінансових питань, а потім узагальнює і оцінює результати рішень на основі підсумкової інформації.

Метою оцінки фінансового стану банку є пошук резервів підвищення рентабельності діяльності і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи банку і виконання ним зобов'язань перед контрагентами.

Поняття «фінансового стану банку» в підручниках різних авторів, трактується по різному.

Сало І.В., Криклій О.А.[5, с. 22] вважають, що аналіз фінансового стану – це процес дослідження основних результатів фінансової діяльності банку з метою виявлення резервів підвищення його ринкової вартості та забезпечення ефективного розвитку. В сучасному

банку аналіз фінансового стану є елемент управління та його основа. Аналіз фінансового стану має декілька видів:

- горизонтальний аналіз (базується на вивченні окремих фінансових показників у часі);
- вертикальний (структурний) аналіз передбачає визначення структури фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат;
- аналіз відносних показників (коефіцієнтів) передбачає розрахунок відношень між окремими абсолютними показниками фінансової діяльності, визначення взаємозв'язків показників;
- порівняльний аналіз ґрунтується на зіставленні значень окремих груп аналогічних показників між собою;
- інтегральний аналіз передбачає визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник.

Герасимович А.М., М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко [1,2], вважають, що фінансовий стан банку характеризується такими показниками, як доходи, витрати, прибуток (збиток) – різниця між доходами і витратами, чистий прибуток – після сплати податку. З метою виявлення резервів зростання прибутковості банківської діяльності як джерела формування банківського капіталу, що забезпечує стабільність фінансового стану банку, здійснюється комплексний аналіз його доходів і витрат. Завданням такого аналізу є:

- визначення постатейної структури доходів і витрат та їх динаміки;
- оцінка виконання фінансового плану або бізнес-плану за показниками доходів і витрат;
- виявлення факторів та визначення ступеня їх впливу на зміну доходів і витрат;
- коефіцієнтний аналіз доходів і витрат;
- аналіз і оцінка рівня дохідності банку та розроблення заходів щодо використання резервів підвищення прибутковості банківської діяльності;
- аналіз та оцінка співвідношення активів, пасивів, доходів і витрат з метою прогнозування фінансового стану комерційного банку.

Бутинець Ф.Ф.[1, С. 286 - 322], вважає, що кожен банк повинен використовувати самостійно розроблені методики. Але повинен оцінювати фінансовий стан виходячи із:

- оцінки фінансової стійкості;
- оцінки ділової активності;
- оцінки ліквідності;
- оцінки ефективності управління.

Оціночні показники представляють собою коефіцієнти, розраховані на основі даних Балансу комерційного банку та Звіту про прибутки та збитки. Національний банк України рекомендує при проведенні узагальнюючої оцінки фінансового стану банку використовувати загальновідому систему «CAMEL».

Тому сьогодні актуальним є розроблення методів оцінки, зіставлення та відбору даних, що характеризують результативність діяльності банку, отриманих із різних джерел. Для інформаційного забезпечення аналізу доходів і витрат можна використовувати всі види директивної, нормативної, облікової, фінансової, статистичної, довідкової та методичної інформації. Але базовою інформацією для фінансового аналізу є дані звіту про фінансові результати, який відображає величину дохідних і витратних статей, згрупованих за їх характером та основними напрямками; балансу (з примітками), який розкриває наявність та напрями розміщення фінансових ресурсів банку на фіксований момент часу; фінансового плану, або бізнес-плану, комерційного банку щодо очікуваних доходів і витрат періоду, який аналізується.

Відповідно до законів України «Про Національний банк України» (1999) та «Про банки та банківську діяльність» (2000) фінансова звітність банків складається на підставі Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої Постановою НБУ від 28 серпня 2001 р. № 368 (зі змінами та доповненнями) та Інструкції про складання річного

фінансового звіту банків України, затвердженої Постановою НБУ від 26 грудня 2001 р. № 545 (зі змінами та доповненнями). До складу банківської звітності належать: балансовий звіт, звіт про фінансові результати, а також ряд додатків до цих звітів, у яких наведена інформація про структуру активів, зобов'язань та власних коштів банку, ризику, якість кредитного портфеля, а також про інші показники, які є дуже важливими для характеристики фінансового стану банку. Наявність таких додатків дає змогу відобразити звітність українських банків на рівні міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності. Завдяки цьому фінансова звітність задовольняє вимоги користувачів інформації поза банком (акціонерів, клієнтів та партнерів банку, НБУ, фінансових органів тощо). Взаємозв'язок між балансом та звітом про фінансові результати проявляється в тому, що активи балансу генерують основну частину операційних доходів, а пасиви – операційних витрат, на аналізі яких ґрунтується оцінювання ефективності банківської діяльності. Для більш детального аналізу фінансових результатів діяльності банку (у тому числі доходів і витрат) як інформаційне джерело можуть бути використані дані звіту про рух грошових коштів та звіту про власний капітал банку, а також дані аналітичного і синтетичного обліку.

Згідно з вимогами нормативних актів НБУ призначенням фінансової звітності банків є створення бази даних, яка дасть змогу реально оцінити показники ліквідності, платоспроможності та дохідності банків і на цій основі визначити їх фінансовий стан – як комплексне поняття, що відображає різні напрями банківської діяльності.

Статті звіту про фінансові результати містять інформацію за такими напрямками:

- процентні доходи і витрати включають доходи за кредитами чи депозитами, за цінними паперами на продаж і за борговими цінними паперами та іншими процентними фінансовими інструментами або витрати, пов'язані з ними;
- комісійні доходи і витрати включають доходи від операцій, пов'язаних із веденням рахунків та касовим обслуговуванням, з іноземною валютою та банківськими металами, від інших наданих або отриманих послуг, або витрати, що стосуються зазначених операцій;
- дивідендний дохід від цінних паперів, які обліковуються в третьому класі Плану рахунків бухгалтерського обліку (цінні папери на продаж та інвестиційні цінні папери – аналітичний рахунок балансовий 6300);
- чистий торговельний дохід включає результат від торгівлі іноземною валютою та цінними паперами, враховуючи резерви під знецінення цінних паперів на продаж;
- загальноадміністративні витрати містять витрати на утримання та експлуатацію основних засобів, нематеріальних активів, амортизацію, збиток від продажу основних засобів, операційний лізинг, витрати на охорону, сплату обов'язкових платежів (крім податку на прибуток) та ін.;
- витрати на персонал містять заробітну плату, витрати на соціальне забезпечення, обов'язкові нарахування премії, винагороди тощо; окремою статтею відображається середня кількість працівників банку протягом року;
- витрати на безнадійні та сумнівні борги включають відрахування до резервів на покриття ризикованих активів (за кредитами, цінними паперами, дебіторську заборгованість тощо);
- непередбачені доходи і витрати включають доходи або витрати, які виникли у зв'язку з подіями чи операціями, що відрізняються від звичайної діяльності банку і не є регулярними, включаючи прибутковий податок на них.

Найважливішим принципом міжнародних стандартів обліку та звітності є принцип відкритості (транспарентності). Відповідно до нормативних актів Національний банк України встановив порядок публікацій комерційними банками у засобах масової інформації звітності про свою діяльність та надання її до НБУ. Передбачається послідовне розширення складу даних, що оприлюднюються банками, та підвищення їх достовірності.

Для отримання більш ґрунтовної оцінки фінансового стану банку рекомендовано проаналізувати не тільки баланс та матеріали звітності самого банку, а й провести дослідження кон'юнктури ринку, оцінити конкурентів, здійснити аналіз фінансового стану

позичальників та ін. Крім того, можливості фінансового аналізу ширші, коли вони базуються на побудові різного виду економіко-статистичних та математичних моделей зв'язку, а також узагальнюючих характеристик структури та динаміки. Що стосується кожного розділу балансу та звіту фінансові результати, то мають бути розраховані:

- відносні величини, які характеризують частку окремих статей у загальному обсязі групи напрямів, що аналізується;
- показники динаміки (абсолютний приріст, темпи зростання, темпи приросту);
- показники, які характеризують вплив зміни суми коштів за кожним напрямом на загальну зміну обсягу групи напрямів, що аналізуються; як зведену характеристику інтенсивності змін можна використовувати інтегральні показники структурних зрушень, зокрема квадратичний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень та індекс відмінності.

Доцільно використовувати для аналізу доходів і витрат такі відносні показники:

- коефіцієнти розподілу, що визначають, яку частину від групи абсолютних показників становить той чи інший абсолютний показник фінансового стану;
- коефіцієнти кореляції, які визначають відношення між різними по суті абсолютними показниками фінансового стану або їх лінійними комбінаціями, що мають різну економічну значимість.

Сукупність таких прийомів аналізу дає змогу здійснити кількісне та якісне оцінювання доходів і витрат банку.

Висновки. Отже, слід зауважити, що банки є важливою ланкою економічних відносин у суспільстві. Їм необхідно постійно аналізувати свій фінансовий стан, та у разі необхідності проводити заходи щодо його поліпшення. Значення аналізу доходів і витрат комерційного банку полягає в ефективному управлінні його дохідністю, тобто у виявленні резервів зростання прибутковості банківської діяльності та формуванні пропозицій щодо використання виявлених резервів

Список літератури

1. Бутинець Ф.Ф. Аналіз діяльності комерційного банку [навч. посіб.] / Ф.Ф. Бутинець, АВ.М. Герасимович. – Житомир: ПП «Рута», 2001. – 384с.
2. Герасимович М. Аналіз банківської діяльності: [підручник] / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко. – К.: КНЕУ, 2003. – 599с.
2. Ільченко С.О. Математична модель фінансового стану на основі системи балансових рівнянь / С.О. Ільченко // Економіст. – 2006. – № 1. – С. 38–41.
3. Ковбасюк М. Р. Економічний аналіз діяльності комерційних банків та підприємств: [навч. посіб.] / М.Р. Ковбасюк. – К.: «Скарби», 2001. – 336с.
4. Кочетков В.М. Основи аналізу банківської діяльності: [навч. посіб.] / В.М. Кочетков. – К.: Вид-во Європейського універ, 2007. – 116с.
5. Сало І.В. Фінансовий менеджмент банку: [навч. посіб.] / І.В. Сало, О.А. Криклій. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 314с.
6. Щибиволок З. Аналіз банківської діяльності [навч. посібник]. – К.: Знання, 2006. – 311с.

УДК 657.6

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Ю.М. Булава, ст. гр. ОА-15М

Центральноукраїнський національний технічний університет

Визначено сукупність інформаційних джерел Аудиторської палати України, які містять інформацію про стан розвитку аудиторської діяльності в Україні. Проаналізовано ринок аудиторських послуг в Україні за такими показниками, як обсяг послуг, їх структура, кількість суб'єктів аудиторської діяльності в цілому по Україні та за регіонами. Визначено фактори, що обумовлюють розвиток аудиторської діяльності в Україні
аудит, аудиторська діяльність, аудиторські послуги, аналіз

Розвиток аудиту як виду професійної діяльності в Україні розпочався лише наприкінці ХХ ст. Його швидке поширення з метою контролю результатів господарських процесів пов'язане з початком становлення ринкової економіки та появи інших форм власності, крім державної. Практична аудиторська діяльність в Україні не одразу здобула визнання на законодавчому рівні і набула власне нормативно-правове оформлення лише у 1993 р з прийняттям Закону України «Про аудиторську діяльність».

Розвиток аудиту в Україні поділяють на чотири етапи: перший - 1987-1992 рр. - створення перших аудиторських структур; другий - 1993-1998 рр. - формування нормативно-правової бази аудиту в Україні; третій - 1999-2003 рр. - діяльність аудиту на новій нормативно-правовій базі та посилення монопольного становища представників провідних іноземних аудиторських послуг в Україні; четвертий - 2003 р. і дотепер - перехід до Міжнародних стандартів аудиту, адаптація аудиторської діяльності до них.

Згідно із Законом України «Про аудиторську діяльність», АПУ щороку отримує від аудиторських фірм та аудиторів, включених до Реєстру аудиторських фірм та аудиторів, звіти про виконані ними роботи, здійснює їх аналіз та подає до Кабінету Міністрів України узагальнену інформацію про стан аудиторської діяльності в Україні.

Аудиторські фірми та аудитори, які зареєстровані як фізичні особи-підприємці, починаючи з 2000 року щороку подають до АПУ звіт про надані послуги за формою № 1-аудит (річна) «Звіт аудиторської фірми (аудитора) про надані послуги». Згідно з п. 1.3 Положення про порядок подання звітності, затвердженого рішенням АПУ 23.12.2010 р. № 224/12 (зі змінами), аудиторські фірми (аудитори) подають до АПУ звітність за формою № 1-аудит (річна) «Звіт аудиторської фірми (аудитора) про надані послуги» (далі – Звітність) в обсягах, порядку і в терміни, визначені АПУ.

На їх основі АПУ, починаючи з 2008 року, формується узагальнена інформація про ринок аудиторських послуг та готуються Звіти до КМУ, за допомогою яких здійснено аналіз ринку аудиторських послуг. Стан розвитку аудиторської діяльності за 2008-2012 рр. була представлена у вигляді файлів, підготовлених в програмі Microsoft Excel, які мали назву «Узагальнена інформації про стан аудиторської діяльності в Україні» [4-8]. Починаючи з 2013 роки АПУ оприлюднює Звіт Аудиторської палати України до Кабінету Міністрів України з додатками, які містять узагальнену статистичну інформацію (документи Microsoft Word) [1-3].

Виконані суб'єктами аудиторської діяльності аудиторські послуги розподіляються по Україні досить нерівномірно (табл. 1). Разом із значним зменшенням кількості суб'єктів аудиторської діяльності в Україні (на 16,5%), обсяг наданих послуг суб'єктами аудиторської діяльності в цілому по країні збільшився порівняно з 2014 роком на 36,3% або на 469 390,8 тис. грн. Так, обсяг доходу від наданих послуг суб'єктами аудиторської діяльності у 2014 році становив 1 291 811,8 тис. грн., а у 2015 році – 1 761 202,6 тис. грн. Порівняно із попередніми роками у 2015 році майже не змінився розподіл замовлень за видами аудиторських послуг, але у порівнянні із 2014 роком спостерігається незначне коливання показників – найбільш затребуваними являються інші професійні послуги.

Таблиця 1 - Обсяг та структура аудиторських послуг за видами по Україні в 2008-2015 рр.

Роки	Аудиторські послуги, всього	Завдання з надання впевненості, всього	Супутні послуги, всього	Інші професійні послуги, організаційне та методичне забезпечення аудиту
Обсяг послуг, тис. грн.				
2008	1 116 745,70	529 586,90	133 508,10	453 650,70
2009	1 280 188,80	634 131,30	139 966,80	506 090,70
2010	1 213 098,30	650 879,50	127 194,10	435 024,70

2011	1 258 307,00	670 125,40	113 157,60	475 024,00
2012	1 266 826,50	674 296,20	127 912,10	464 618,20
2013	1 314 596,30	653 460,00	165 473,40	495 662,90
2014	1 291 811,80	602 812,10	128 445,20	560 554,50
2015	1 761 202,60	771 840,10	125 215,10	864 127,40
Структура, %				
2008	100%	47%	12%	41%
2009	100%	50%	11%	40%
2010	100%	54%	10%	36%
2011	100%	53%	9%	38%
2012	100%	53%	10%	37%
2013	100%	50%	13%	38%
2014	100%	47%	10%	43%
2015	100%	44%	7%	49%

Станом на 31.12.2015 р. в Реєстрі значились 1008 аудиторська фірма та 99 аудиторів-підприємців. У цілому по Україні кількість аудиторських фірм та аудиторів, що мають право здійснювати аудиторську діяльність, та, відповідно, зобов'язані подавати до АПУ звіт за формою № 1 - аудит, склала 1107 суб'єктів.

Аналіз результатів аудиторської діяльності та стану ринку аудиторських послуг свідчить, про те, що аудиторський ринок потерпає від змін, які відбуваються в країні.

Так упродовж 2015 року з Реєстру аудиторських фірм та аудиторів було виключено 249 суб'єктів аудиторської діяльності, а включено лише 28 суб'єктів аудиторської діяльності.

Кількість включених до Реєстру суб'єктів аудиторської діяльності (аудиторських фірм та аудиторів-підприємців) за 2015 рік зменшилася в цілому по Україні на 16,5% (кількість аудиторських фірм – на 13,3%, а кількість аудиторів-підприємців – на 39,3%), що повторює тенденцію до зменшення у 2014 році, в якому загальна кількість суб'єктів у порівнянні з попереднім роком зменшилась на 10,9% (кількість аудиторських фірм – на 7%, а кількість аудиторів-підприємців – на 31,2%). Найбільше суб'єктів аудиторської діяльності припинили свою діяльність у Луганській (на 50%), Херсонській (на 33,3%), Донецькій (на 32,4%) та Полтавській (на 30,8%) областях. Значно зменшилася кількість суб'єктів аудиторської діяльності у Сумській (27,3%), Черкаській (23,1%) та Харківській (19%) областях.

Наведена в табл. 2 інформація про кількість суб'єктів аудиторської діяльності за 2011 – 2015 роки вказує на загальну тенденцію до їх зменшення (у порівнянні з 2011 роком – на 40,5%), що свідчить про відтік суб'єктів господарювання з професії внаслідок дії низки факторів, у тому числі і кризових явищ в суспільстві, і посиленні вимог до аудиторської професії з боку регуляторів, і змін в податковому законодавстві.

Таблиця 2 - Кількість суб'єктів аудиторської діяльності у 2011 – 2015 роках

Рік	Кількість суб'єктів аудиторської діяльності, включених до Реєстру аудиторських фірм та аудиторів станом на 31 грудня	Подано звітів до АПУ		Кількість суб'єктів аудиторської діяльності, що не подали звітність
		Кількість	% (*)	
2011	1 862	1 792	96,2	70
2012	1 672	1 609	96,2	63
2013	1 488	1 452	97,6	36
2014	1 326	1 272	95,9	54
2015	1 107	1 071	96,8	36

Суб'єкти аудиторської діяльності, які не подають звіти, як правило – це суб'єкти, які фактично припинили свою діяльність, тому відсутність інформації від таких суб'єктів фактично не має суттєвого впливу на аналіз загальних показників ринку аудиторських послуг.

Приріст середнього доходу на одного суб'єкта аудиторської діяльності у 2015 році порівняно з 2014 роком склав 61,9%, а порівняно з 2013 – 81,6%. Упродовж 2011 – 2015 років з урахуванням зменшення кількості суб'єктів аудиторської діяльності, збільшився щорічний середній дохід на одного суб'єкта аудиторської діяльності.

Середня вартість одного замовлення також має тенденцію до постійного зростання, що відображено в таблиці 3. Таким чином, незважаючи на постійне зменшення кількості суб'єктів підприємницької діяльності, які мають право здійснювати аудиторську діяльність упродовж останніх шести років, спостерігається стійка тенденція до збільшення їх доходу та середньої вартості одного замовлення.

Таблиця 3 – Середня вартість одного замовлення на виконання аудиторських послуг суб'єктами аудиторської діяльності по Україні в 2008-2015 рр.

Роки	Аудиторські послуги, всього	Кількість замовлень (угод), одиниць	Середня вартість одного замовлення
2008	1 116 745,70	73147	15,27
2009	1 280 188,80	60229	21,26
2010	1 213 098,30	56471	21,48
2011	1 258 307,00	53685	23,44
2012	1 266 826,50	50125	25,27
2013	1 314 596,30	44218	29,73
2014	1 291 811,80	35104	36,80
2015	1 761 202,60	35642	49,41

У Дніпропетровській обл. за 2015 рік надано послуг на суму 99 051,8 тис. грн., у Харківській обл. – на 46 065,0 тис. грн., у Львівській обл. – на 28 362,9 тис. грн., в Одеській обл. – на 24 610,8 тис. грн., Запорізькій та Донецькій областях відповідно 13 792,6 та 9 999,2 тис. грн. У решті областей України показники фактичного обсягу наданих послуг складають менше 5% від загального обсягу наданих послуг. Найбільший середній дохід на одного суб'єкта аудиторської діяльності у 2015 році спостерігається у м. Києві та Київській обл. – 2 889,1 тис. грн., а найменший у Луганській обл. – 94,5 тис. грн. Середня вартість одного замовлення по Україні коливається від 6 тис. грн. (Чернівецька обл.) до 84,1 тис. грн. (м. Києві та Київська обл.).

Кількість замовлень на аудиторські послуги та їх вартість в основному залежать від платоспроможності суб'єктів господарювання в регіонах України. Як бачимо середня вартість замовлення в цілому по Україні становить 49,4 тис. грн. (у 2014 р. – 36,8 тис. грн.), а середня вартість замовлення в м. Києві та Київській обл. значно більша – 84,1 тис. грн. (у 2014 р. – 61,1 тис. грн.). Проведений аналіз показав, що середня вартість замовлення в аудиторських компаніях, обсяг наданих послуг яких перевищує 30 млн. грн., становить 382,6 тис. грн. Це зумовлено тим, що суб'єкти великого підприємництва, банки, холдинги, страхові компанії та інші за аудиторськими послугами звертаються до аудиторських фірм «Великої четвірки аудиторських компаній» та інших компаній-членів міжнародних аудиторських мереж, які працюють у м. Києві та найбільших адміністративних центрах України, де функціонують бізнес-структури і зосереджена основна кількість практикуючих аудиторів.

Аналіз результатів аудиторської діяльності та стану ринку аудиторських послуг свідчить, про те, що аудиторський ринок якісно змінюється внаслідок дії низки факторів, зокрема, кризових явищ в суспільстві, посиленні вимог до аудиторської професії з боку регуляторів, змін в законодавстві. Останніми роками ринок аудиторських послуг в Україні розширився та диференціювався за напрямками та інтересами замовників аудиту. Це

пов'язано, насамперед, із розширенням можливості диверсифікації професійних послуг аудиторів, що певною мірою відкриває нові можливості як перед самими аудиторами та аудиторськими фірмами, так і перед замовниками їх послуг. Крім того, значного розповсюдження набули різні додаткові аудиторські та супутні послуги. Результати проведеного аналізу аудиторської діяльності в Україні та окремо по регіонах свідчать, про наявні позитивні тенденції в аудиті – збільшення середнього доходу на одного суб'єкта аудиторської діяльності. Проте нестійка економічна ситуація в державі призводить до скорочення кількості аудиторів, зменшення обсягу наданих послуг суб'єктами аудиторської діяльності та кількості замовлень. Подальше зростання ринку аудиторських послуг розпочнеться з поліпшенням загальних економічних умов і як наслідок цього збільшенням кількості і вартості операцій.

Список літератури:

1. Звіт Аудиторської палати України до Кабінету Міністрів України за 2013 рік. Узагальнена інформація про стан аудиторської діяльності в Україні у 2013 році [Електронний ресурс] / Аудиторська палата України. – Київ, 2014. – 49 с. – Режим доступу: <http://www.apu.com.ua/zvit-do-kmu>
2. Звіт Аудиторської палати України до Кабінету Міністрів України за 2014 рік. Узагальнена інформація про стан аудиторської діяльності в Україні у 2014 році [Електронний ресурс] / Аудиторська палата України. – Київ, 2015. – 56 с. – Режим доступу: <http://www.apu.com.ua/zvit-do-kmu>
3. Звіт Аудиторської палати України до Кабінету Міністрів України за 2015 рік. Узагальнена інформація про стан аудиторської діяльності в Україні у 2015 році [Електронний ресурс] / Аудиторська палата України. – Київ, 2016. – 60 с. – Режим доступу: <http://www.apu.com.ua/zvit-do-kmu>
4. Узагальнена інформація про стан аудиторської діяльності в Україні. 2008 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apu.com.ua/files/temp/780788612.xls>
5. Узагальнена інформація про стан аудиторської діяльності в Україні. 2009 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apu.com.ua/files/temp/996728023.xls>
6. Узагальнена інформація про стан аудиторської діяльності в Україні. 2010 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apu.com.ua/files/temp/522008698.xls>
7. Узагальнена інформація про стан аудиторської діяльності в Україні. 2011 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apu.com.ua/informatsiya-pro-stan-auditorskoji-diyalnosti-v-ukrajini>
8. Узагальнена інформація про стан аудиторської діяльності в Україні. 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apu.com.ua/files/temp/2648895668.xls>

УДК 657.6

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ АУДИТУ СУБ'ЄКТАМИ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ю.М. Булава, *ст. гр. ОА-15М*
Центральноукраїнський національний технічний університет

Досліджено вимоги Міжнародних стандартів щодо організації внутрішньої системи контролю якості. Проаналізовано ступінь розробленості організаційного та методичного забезпечення рівнів контролю, який повинен мати суб'єкт аудиторської діяльності. Визначені напрями подальших досліджень в сфері внутрішньої системи контролю якості аудиту.

аудит, аудиторська діяльність, міжнародні стандарти, система контролю якості аудиту, внутрішня система контролю якості аудиту

Якість аудиту як важливого елементу системи фінансового контролю в Україні забезпечується як зовнішнім контролем, який здійснюється Аудиторською палатою України, так і внутрішнім контролем, який повинен бути створений кожним суб'єктом аудиторської діяльності.

Ці питання досліджуються вітчизняними науковцями та практиками. Зокрема, питання зовнішнього контролю, його ефективності та відповідності вимогам європейського

законодавства детально представлені в працях Давидова Г.М. та Шалімової Н.С. [2; 6; 7]. Проблеми створення системи внутрішнього контролю якості відповідно до вимог Міжнародних стандартів досліджені Давидовим Г.М. та Шалімовою Н.С. [1; 7], Рдаською В.В. [5].

Міжнародною Федерацією Бухгалтерів постійно акцентується на важливості внутрішнього контролю якості аудиту, і цьому питанню присвячений Міжнародний стандарт контролю якості 1 «Контроль якості для фірм, що виконують аудит та огляд історичної фінансової інформації, а також інші завдання з надання впевненості, та надають супутні послуги» (далі – МСКЯ 1), Міжнародний стандарт аудиту (МСА) 220 «Контроль якості аудиту фінансової звітності» [3]. Аудиторською палатою України було затверджено окреме Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг 1 «Організація аудиторськими фірмами та аудиторами системи контролю якості аудиторських послуг» (далі – ПНПКЯ 1) [4].

Як підкреслює Рдаська В.В., аналіз змісту вимог, що містять професійні стандарти з контролю якості, дозволяє виділити два рівні контролю, які повинні мати місце в процесі здійснення аудиторської діяльності:

- перший рівень – рівень виконання завдання;
- другий рівень – рівень суб'єкта аудиторської діяльності в цілому.

Порівняльний аналіз змісту трьох основних документів, що визначають склад та обов'язкові вимоги до системи контролю якості аудиторських послуг, який представлений Рдаською В.В. свідчить, що між ними існує структурно-логічний взаємозв'язок, який схематично представлений на рис. 1.

В передмові до міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, інших завдань з надання впевненості та супутніх послуг зазначено, що Міжнародні стандарти контролю якості (МСКЯ) слід застосовувати при виконанні всіх послуг, на які розповсюджується дія стандартів завдань Ради з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості, а саме: при аудиторській перевірці історичної фінансової інформації, при огляді історичної фінансової інформації, при виконанні завдань з надання впевненості, в яких предмет – не історично фінансова інформація, при наданні супутніх послуг.

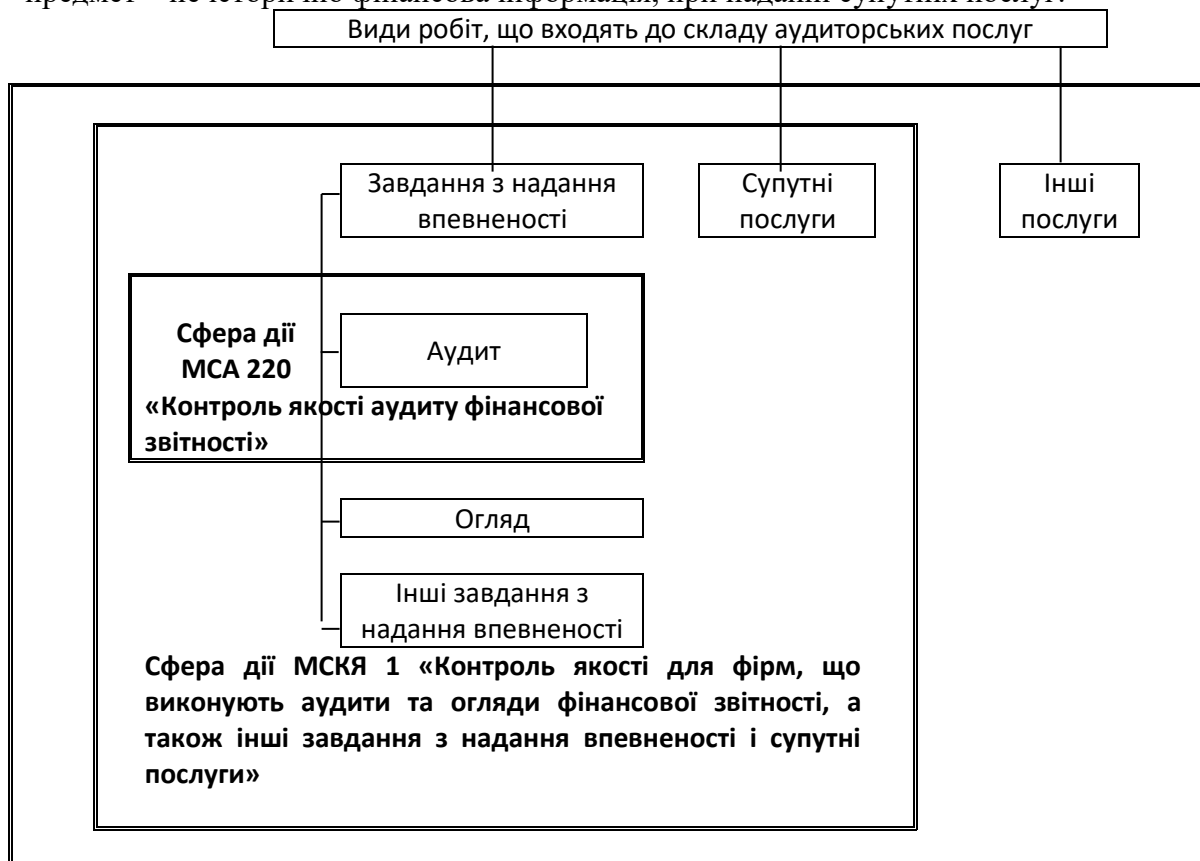

Рисунок 1 - Структура контрольного поля, яке регулюється Стандартами МФБ та національним стандартом контролю якості аудиторських послуг в Україні відповідно до розробок Рядської В.В. []

Метою розробки та впровадження даного стандарту є встановлення стандартів та надання рекомендацій щодо відповідальності фірми стосовно її системи контролю якості для аудиту та огляду історичної фінансової інформації, а також іншого надання впевненості та надання супутніх послуг. Підкреслюється, що фірма встановлює політику та процедури, розроблені для підвищення внутрішньої культури та засновані на визнанні, що якість – це основне при виконанні завдання (п.9).

Даний міжнародний стандарт стосується всіх фірм, але зазначено, що природа політики та процедур, які розробляються кожною фірмою, залежить від таких факторів: розмір фірми; операційні характеристики фірми; чи входить вона до групи аудиторських компаній.

Фірма повинна встановити систему контролю якості, яка б надавала їй обґрунтовану впевненість в наступному:

- сама фірма та її персонал діють відповідно до професійних стандартів, регуляторних та законодавчих вимог;
- звіти, що надаються фірмою або партнерам по завданню, відповідають обставинам (п.3).

Система контролю якості повинна включати:

- 1) політику, розроблену для досягнення цілей;
- 2) процедури, необхідні для впровадження певних заходів та моніторингу відповідності цим заходам (п.4).

Ця політика та процедури повинні стосуватися наступних елементів:

- відповідальність керівництва за якість на фірмі;
- етичні вимоги;
- прийняття завдання, продовження співпраці з клієнтом та виконання конкретних завдань;
- людські ресурси;
- виконання завдання;
- моніторинг.

Але в МСКЯ 1 додатково виділені такі елементи як «скарги та звинувачення» та «документація в системі контролю якості», які не включені до всіх вище перелічених елементів. Такий елемент як «виконання завдання» представлений декількома піделементами: призначення групи із завдання, виконання завдання, консультації, розбіжність у думках, перевірка контролю якості виконання завдання, документація із завдання.

Вимоги щодо створення системи контролю якості, які не стосуються окремих елементів, можна узагальнити наступним чином:

1. Політика та процедури контролю якості повинні бути документально оформлені та пояснені персоналу фірми (п.8). Таке пояснення повинно включати опис політики та процедур контролю якості, та цілі, на досягнення яких їх спрямовано. При цьому підкреслюється важливість наявності двостороннього зв'язку між фірмою та її персоналом: з одного боку, повинно бути зазначено, що кожна особа несе персональну відповідальність за якість і що від неї очікують поведінки у відповідності до цієї політики та процедур; з іншого боку – що фірма визнає важливість зворотного зв'язку від персоналу щодо системи контролю якості і тому заохочує свій персонал висловлювати свої думки або застереження щодо питань контролю якості.

2. Щонайменше раз на рік фірма повинна отримувати письмове підтвердження (письмово або в електронному вигляді) дотримання своєї політики та процедур стосовно незалежності від усього персоналу, незалежність якого вимагається Кодексом МФБ та національними вимогами етики (п.23).

3. Політика та процедури системи контролю якості повинні вимагати наявності відповідної документації як підтвердження роботи кожного елемента своєї системи контролю якості (п.94). До створення такої системи документації висуваються наступні вимоги та рекомендації.

Вибір порядку документування в системі контролю якості є справою фірми (електронні баз даних, або менш формалізовані методи, наприклад, рукописні заяви, контрольні листи та форми) (п. 95).

Повинні бути визначені форми та зміст документації, що підтверджує роботу кожного елемента системи контролю якості з урахуванням таких факторів як розмір фірми та кількість офісів; ступінь повноваження персоналу та офісів; природа та складність практики та організації фірми (п. 96).

Повинен бути встановлений період часу, протягом якого повинна зберігатися документація з урахуванням наступного:

- можливість здійснення особою, яка виконує процедури моніторингу, оцінки дотримання фірмою вимог своєї системи контролю якості;
- наявність вимог щодо більшого відрізка часу зберігання документації у відповідності з вимогами законодавчих та нормативних актів (п. 97).

Крім того, в окремих параграфах МСКЯ 1 особливо підкреслюється обов'язковість документування певних питань, зокрема:

1. Фірма повинна отримати таку інформацію, яку вона вважає за необхідне ще до прийняття завдання від нового клієнта, при вирішенні питання, чи продовжувати співпрацю з клієнтом, або при розгляді, чи приймати нове завдання від існуючого клієнта. Якщо було ідентифіковано сумнівні питання, та фірма вирішила прийняти нове завдання чи продовжити співпрацю з клієнтом, чи виконати конкретне завдання, вона повинна задокументувати, як було вирішено ці питання (п.28).

2. Політика та процедури відмови від виконання завдання або відмови від виконання завдання та продовження взаємовідносин з клієнтом повинні включати документування важливих питань, консультацій, висновків та підґрунтя для висновків (п.35).

3. Стабільність якості виконання завдання часто досягається завдяки використанню посібників у письмовому чи електронному форматі, програмних інструментів чи інших форм стандартизованої документації та посібників по галузі або предмету завдання (п.46-47).

4. Політики та процедури стосовно консультацій повинні забезпечити отримання впевненості в тому, що документуються та застосовуються висновки, що є результатом таких консультацій (п.51).

5. Політика та процедури вирішення проблем розбіжності у думках повинні передбачати обов'язковість документування процесу вирішення розбіжності та впровадження досягнутих рішень (п.58).

6. Політика та процедури повинні забезпечувати необхідний рівень документування перевірки контролю якості виконання завдання (п.73).

7. Повинна вестися документація із завдання (пп. 73а-73є), під якою розуміється запис виконаної роботи, отримані результати та висновки, яких дійшов практик (іноді вживаються такі терміни як «робочі документи» або «робоча документація»). Документація з конкретного завдання збирається в файлі завдання.

8. Передбачена обов'язковість ведення необхідної документації, що відноситься до моніторингу (п.88).

9. Скарги та звинувачення та відповіді на них повинні документуватися (п. 92).

Для завдань з аудиту історичної фінансової інформації детальні вимоги щодо організації контролю якості при виконанні таких завдань викладені в Міжнародному

стандарті аудиту 220 «Контроль якості під час аудиту історичної фінансової інформації».

Метою даного Міжнародного стандарту аудиту є встановлення стандартів та надання рекомендацій щодо відповідальності персоналу фірми щодо процедур контролю якості під час аудиту історичної фінансової інформації, в тому числі аудиту фінансової звітності (п.1).

Групи з аудиту:

- виконують процедури контролю якості, що стосуються даного завдання з аудиту;
- надають фірмі відповідну інформацію, що дозволяє функціонувати тій частині системи контролю якості фірми, що стосується незалежності;
- мають право покладатися на системи фірми (наприклад, стосовно навичок та компетентності персоналу завдяки політиці наймання та професійної освіти; незалежності завдяки інформуванню щодо важливих питань незалежності; підтримання стосунків з клієнтами завдяки системі прийняття та збереження клієнтів; дотримання нормативних та законодавчих вимог завдяки процесу моніторингу), якщо інформація, надана фірмою або іншими сторонами, не вказує на інше.

Складання окремого документу щодо системи контролю якості під час аудиту історичної фінансової інформації не передбачено, але підкреслена обов'язковість документування в наступних випадках:

- партнер з завдання та, якщо це необхідно, інші члени групи з завдання документують ідентифіковані питання, пов'язані з дотриманням етичних вимог, та їх вирішення. (п.11);
- партнер з завдання повинен задокументувати висновки з обговорення питань незалежності та інших важливих питань з фірмою, які б підтримували ці висновки (п.12);
- партнер з завдання проводить консультації на фірмі для визначення відповідних дій, що можуть включати усунення діяльності або інтересу, що становлять загрозу, або відмову від виконання завдання з аудиту, подібні консультації та досягнуті на них висновки повинні документуватись (п.13);
- якщо при розгляді будь-яких з таких питань як чесність головних власників, ключового та найвищого керівництва суб'єкту господарювання, достатність рівня компетентності групи з завдання для виконання завдання з аудиту, наявність необхідних на це часу та ресурсів, можливість фірми та групи з завдання дотриматись відповідності етичним вимогам, виникають сумніви, група з виконання завдання проводить необхідні консультації та документує, як ці питання були вирішені (п.16);
- партнер з завдання повинен документувати обсяг та час перевірки в процесі виконання завдання (п.27);
- процедури консультування повинні передбачати документування висновків, що є результатом консультацій (п.31).

Слід відзначити, що другий рівень досліджений більш детально і представлений розробками як Рядської В.В. [5], так і Давидова Г.М. та Шалімової Н.С. [1; 7]. Дослідження першого рівня започатковано Рядською В.В. [5] і потребують більш глибокого дослідження в напрямку розробки процедур нагляду, координації, моніторингу при виконанні як завдань з аудиту, так і інших видів аудиторських послуг.

Список літератури:

- 1.Давидов Г.М. Підходи щодо створення комплексу організаційно-методичного забезпечення функціонування аудиторської фірми / Г. М. Давидов, Н. С. Шалімова // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2010. – №3(53). – С. 75-81.
- 2.Давидов Г.М. Сучасні тенденції регулювання аудиторської діяльності в Європейському Співтоваристві / Г.М. Давидов, Н.С. Шалімова // Вісник Львівської комерційної академії / [ред. кол.: Башнянин Г.І., Куцик П.І., Шевчук В.О. та ін.]. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2014. – Вип.44. - 176 с. – (Серія економічна). – С. 136-143.
- 3.Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, частина 1, видання 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf

4. Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг 1 «Організація аудиторськими фірмами та аудиторами системи контролю якості аудиторських послуг», затверджене рішенням Аудиторської палати України від 27 вересня 2007 року №182/4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apu.com.ua/files/reestr/765047123.pdf>
5. Рядська В.В. Аудит в економічній системі України : сучасний стан та концепція розвитку : монографія / В.В. Рядська. – Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2014. – 472 с.
6. Шалімова Н.С. Зовнішній контроль якості аудиту: міжнародний досвід та вітчизняна практика / Н. С. Шалімова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – №2, Т.2 (149). – Хмельницький, 2010. – С. 173-177 (0,46 др.арк.).
7. Шалімова Н.С. Соціально-економічні аспекти аудиту : теорія і практика : Монографія / Н.С. Шалімова. – Кіровоград : «Імекс-ЛДТ», 2012. – 672 с.

УДК 657.37 (075.8)

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ФОРМАТУ ЗВІТУ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

В.Ю. Райчев, ст. гр. ОА-15М

О.Е. Настасієнко, ст. гр. ОО-16М

Центральноукраїнський національний технічний університет

Досліджено мету та призначення звіту про рух грошових коштів, методи розкриття інформації про рух грошових коштів в звіті. Проаналізовано зміни формату звіту про рух грошових коштів згідно з положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку України. Розкрито приклади руху грошових коштів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємств залізничного транспорту. Запропоновано зміни до формату звіту про рух грошових коштів.

фінансова звітність, звіт про рух грошових коштів, операційні діяльність, інвестиційна діяльність, фінансова діяльність

Метою складання звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період. Інформація, яка міститься в Звіт про рух грошових коштів, є необхідною з таких причин:

- на її основі провадять аналіз можливостей підприємства залучати й використовувати грошові кошти та їх еквіваленти;
- фінансова гнучкість як показник спроможності генерувати суб'єктом господарювання значні суми грошових коштів для вчасного реагування на несприятливі зміни в кон'юктурі ринку прямо залежить від руху грошових коштів за кілька останніх періодів;
- інколи буває значно кориснішим мати інформацію про рух грошових коштів від господарської діяльності, яка об'єктивніше відображує ефективність діяльності підприємства, ніж про чистий прибуток підприємства за звітний період;
- порівняння грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності дає можливість сформулювати думку про активність підприємства в тій чи іншій сфері бізнесу, а також про правильність обраного основного напрямку господарської діяльності тощо.

Не включаються до складу звіту про рух грошових коштів наступні операції:

- 1) внутрішні зміни у складі грошових коштів (наприклад, надходження коштів з банку до каси підприємства);
- 2) негрошові операції, які не потребують використання грошових коштів або їхніх еквівалентів (отримання активів шляхом фінансової оренди, бартерні операції,

придбання активів шляхом емісії акцій, перетворення зобов'язань на власний капітал тощо)

Зв'язок між звітом про рух грошових коштів, балансом і звітом про фінансові результати проявляється в такому:

- баланс містить інформацію про залишки грошових коштів і їх еквівалентів в національній та іноземній валюті на початок і кінець звітного періоду, звіт про рух грошових коштів розшифровує ті зміни, які відбулися з грошовими активами протягом звітного періоду;
- звіт про фінансові результати відображує результати господарської діяльності підприємства за звітний період, Звіт про рух грошових коштів демонструє зміни у величині грошових коштів та їх еквівалентів, що відбулися в процесі господарської діяльності підприємства, в тому числі для отримання прибутку.

В світовій практиці використовують два методи складання звіту про рух грошових коштів: прямий та непрямий. МСБО 7 дозволяє наводити інформацію про рух грошових коштів у результаті операційної діяльності із застосуванням прямого і непрямого методів. Інформацію про рух грошових коштів у результаті інвестиційної та фінансової діяльності необхідно подавати у Звіті про рух грошових коштів лише прямим методом.

Прямий та непрямий метод розкриття інформації про рух грошових коштів у результаті операційної діяльності відрізняються між собою:

- повнотою представлення даних про грошові потоки підприємства;
- вихідною інформацією для розробки звітності та іншими параметрами.

Детально їх відмінності представлені в навчальному посібнику Давидова Г.М. та Шалімової Н.С. «Звітність підприємств» [1].

Звіт про рух грошових коштів звичайно включає чотири складові:

1. Рух грошових коштів у результаті операційної діяльності.
2. Рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності.
3. Рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності
4. Сальдо грошових коштів та зміна їх протягом звітного періоду.

Порядок складання звіту про рух грошових коштів на Україні до 2013 року регламентувався Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р.№87 [3]. З 2013 року його формат регламентується Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73 [2].

На Україні до 2013 року згідно з П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів» використовувалася комбінована форма звіту про рух грошових коштів, в якому чистий рух коштів від операційної діяльності розраховувався за допомогою непрямого методу, а рух коштів від інших видів діяльності (фінансової та інвестиційної) – методом прямого підрахунку надходжень та видатків. Така форма звітності, з одного боку, обмежувала можливості щодо аналізу напрямків руху грошових коштів, з іншого – дозволяла здійснити аналіз руху грошових коштів в ув'язці з показниками фінансових результатів діяльності підприємства.

З 2013 року згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» при складанні фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності підприємства можуть обрати спосіб складання звіту про рух грошових коштів за прямим або непрямим методом із застосуванням відповідної форми звіту.

Наприклад, при складанні фінансової звітності підприємствами залізничного транспорту звіт про рух грошових коштів складається за непрямим методом із застосуванням відповідної форми звіту.

Прикладами руху грошових коштів від операційної діяльності таких підприємств є, зокрема:

- надходження грошових коштів від надання послуг з пасажирських перевезень у

внутрішньому (крім приміського) та міжнародному сполученнях;

- надходження грошових коштів від надання послуг з пасажирських перевезень у приміському сполученні;
- надходження грошових коштів від надання послуг з вантажних перевезень;
- надходження грошових коштів від утримання та експлуатації об'єктів інфраструктури;
- надходження грошових коштів від надання послуг локомотивної тяги;
- надходження грошових коштів від ремонту рухомого складу;
- надходження грошових коштів від допоміжної діяльності;
- надходження грошових коштів від інших видів діяльності;
- грошові виплати постачальникам за товари та матеріали, послуги, що використовуються/споживаються підприємством в ході операційної діяльності;
- грошові виплати працівникам та від імені працівників, пов'язані з операційною діяльністю;
- відсотки сплачені (крім відсотків, що були капіталізовані у складі необоротних активів);
- грошові виплати податків та інших обов'язкових платежів (окрім податків та платежів, що включаються до вартості створюваного необоротного активу) тощо.

Прикладами руху грошових коштів від інвестиційної діяльності є такі операції залізничних підприємств:

- виплати (в тому числі передоплати) на придбання/створення інвестиційної нерухомості, основних засобів, нематеріальних активів, фінансових інвестицій;
- надходження грошових коштів від реалізації інвестиційної нерухомості, основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів;
- поповнення коштів на депозитних рахунках в банках (якщо такі депозити не класифікуються підприємством як еквіваленти грошових коштів);
- зняття коштів з депозитних рахунків в банках (якщо такі депозити не класифікуються підприємством як еквіваленти грошових коштів);
- надходження державних грантів;
- надходження відсотків;
- надходження дивідендів.

Прикладами руху грошових коштів від фінансової діяльності підприємств залізничного транспорту є:

- надходження грошових коштів від випуску акцій підприємства;
- виплати грошових коштів власникам при викупі або анулюванні акцій;
- надходження грошових коштів від випуску боргових інструментів;
- погашення основної суми боргу за позиками;
- дивіденди сплачені;
- погашення зобов'язань за договорами фінансової оренди;
- надходження грошових коштів від випуску боргових інструментів можуть включати, наприклад:
- надходження кредитних коштів від банківських та інших фінансових установ;
- надходження при випуску облігацій.

Побудова звіту про рух грошових коштів, який застосовується підприємствами України, вимагає певних змін. Ці зміни зумовлені тим, що певні показники звіту про рух грошових коштів не надають необхідної інформації, а в окремих випадках їх заповнення викликає труднощі, які абсолютно неспівставні з корисністю інформації, яка міститься у відповідних рядках.

До Звіту про рух грошових коштів слід внести наступні зміни. Необхідно рух грошових коштів від операційної діяльності розкривати за допомогою двох методів: прямого та непрямого, для чого передбачити два розділи звіту про рух грошових коштів. Необхідність таких змін зумовлена тим, що користувачі інформації все рівно вимагають

інформації про обсяги надходження та витрачання грошових коштів в результаті операційної діяльності, а тому для того, щоб уникнути подвійної роботи слід ввести такий розрахунок до Звіту. Крім того, це дозволить мати співставні розрахунки надходження та вибуття грошових коштів в результаті трьох видів діяльності: операційної, фінансової та інвестиційної.

Розрахунок зміни грошових коштів за непрямим методом слід залишити, оскільки така інформація є вельми корисною при аналізі результативності діяльності підприємства. Але для цього розрахунку краще передбачити другу частину Звіту. Використання непрямого методу розрахунку руху грошових коштів дозволяє визначити потенціал формування підприємством основного внутрішнього джерела фінансування свого розвитку – чистого грошового потоку по операційній та інвестиційній діяльності, а також виявити динаміку всіх факторів, які впливають на його формування.

Запровадження єдиного комбінованого формату звіту про рух грошових коштів, а не двох форматів, які застосовуються на вибір суб'єкта господарювання, дозволить підвищити доречність, дохідливість та співставність показників звітності різних підприємств.

Список літератури:

1. Давидов Г.М. Звітність підприємств: навч. посіб. / Г.М. Давидов, Н.С. Шалімова. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2011. – 623 с. + компакт-диск. – (Вища освіта ХХІ століття)
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 "Звіт про рух грошових коштів", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 року № 87(зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

УДК 657.37

РОЗВИТОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

К.А. Чередниченко, ст. гр. ОА-15М
Центральноукраїнський національний технічний університет

Запропоновано напрями дослідження розвитку нормативно-правового регулювання в сфері малого підприємництва: критерії виокремлення суб'єктів, законодавчо-нормативне регулювання державної підтримки та регулювання діяльності, організації обліку, формування та подання звітності. Досліджено та систематизовано розвиток регламентування обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва. Визначено переваги та недоліки сучасних форматів фінансових звітів суб'єктів малого підприємництва.

суб'єкти малого підприємництва, критерії визначення суб'єктів малого підприємництва, нормативно-правове регулювання, організація обліку, фінансова звітність

В Україні понад десять років здійснюється реформування бухгалтерського обліку з метою приведення його у відповідність з міжнародними правилами. Проте до цього часу однозначно не вирішена низка питань, пов'язаних з регулюванням діяльності суб'єктів малого підприємництва, регламентуванням обліку та звітності у малому бізнесі.

Розвиток відповідного нормативно-правового регулювання в сфері малого підприємництва необхідно розглядати за декількома напрямами:

1. Критерії виокремлення суб'єктів малого підприємництва.
2. Державна підтримка та регулювання діяльності суб'єктів малого підприємництва (малого бізнесу).
3. Організація обліку на суб'єктах малого підприємництва.
4. Формування та подання звітності на суб'єктах малого підприємництва.

При віднесенні суб'єктів господарювання до суб'єктів малого бізнесу

загальноприйнятим є застосування якісних і кількісних критеріїв. Так, автори колективної монографії за загальною редакцією Н. Редіної зазначають, що «якісні аспекти розкривають сутність малого підприємництва як виду економічної діяльності, а кількісні критерії забезпечують його ідентифікацію залежно від рівня та масштабності підприємницької діяльності» [4, с. 30-31]. До кількісних критеріїв ідентифікації суб'єктів малого підприємництва належать: середньооблікова чисельність працюючих; обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг); обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг); оборот; розмір активів; розмір статутного капіталу; загальний баланс; обсяг витраченої енергії та теплопостачання; кількість структурних одиниць тощо. Якісні критерії поділяють на критерії, які стосуються власності і контролю; ринку та менеджменту; звітності та внутрішньої системи контролю; фінансування та інвестування. В більшості з країн прийняти три основні показники в якості критерію віднесення до малих та середніх підприємств: величина активів, виручка від продажу, середня чисельність працюючих. Для визнання підприємства в якості малого або середнього підприємства необхідним є відповідність одному (або більше) зі встановлених інтервалів зміни вищезазначених показників.

Детально еволюцію критеріїв ідентифікації малих підприємств в Україні, починаючи з 1990 року, було розглянуто в дисертаційній роботі Боцьори Л.О. [2] Порівняння критеріїв визначення суб'єктів малого, середнього та великого підприємництва – в навчальному посібнику Давидова Г.М. та Шалімової Н.С. [1]. Детальний аналіз їх розподілу, в тому числі за видами економічної діяльності – в колективному посібнику «Суб'єкти господарювання: оподаткування, контроль та аудит» [5].

Розглядаючи законодавчі та нормативні документи, які регламентують питання державної підтримки та розвитку малого підприємництва, слід підкреслити, що нині в Україні існує величезна кількість нормативно-правових документів, які регулюють підприємницьку діяльність. Боцьора Л.О. пропонує усю множину нормативно-правового забезпечення діяльності суб'єктів малого підприємництва систематизувати виходячи з історичного, функціонального та інституційного підходів [0].

Нормативно-правове забезпечення ведення обліку суб'єктами малого підприємництва послідовно змінювалось у відповідності до етапів становлення та розвитку малого бізнесу. Його становлення та розвиток детально представлені в працях Я.В. Олійник [3] та Н.В. Хочі [6]. Найбільш повно його історичні етапи розвитку представлені Олійник Я.В., яка виділяє чотири укрупнені етапи, поєднуючи регламенти державної підтримки та обліку суб'єктів малого підприємництва [3]. Але вони потребують доповнення з урахуванням змін, внесених в 2014 році і які стосуються фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва, що представлено в таблиці 1.

Таблиця 1 - Розвиток регламентування обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва

Роки	Характеристика періоду	Регламент системи бухгалтерського обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва
1987-1990	Формування попередніх правових, організаційних та економічних засад розвитку малого бізнесу	квітень 1993 р. - Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні
1996-2000	Визначення підтримки малого підприємництва як одного з найважливіших завдань державної політики. Посилення податкового впливу	липень 1998 р. - Указ Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» травень 1996 р. - Вказівки про склад та порядок заповнення облікових реєстрів малими підприємствами вересень 1998 р. - Положення про спрощену форму бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва липень 1999 р. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»

Роки	Характеристика періоду	Регламент системи бухгалтерського обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва
2000-2011	Визначені правові засади державної підтримки суб'єктів малого підприємництва. Створення нормативної бази обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва	лютий 2000 р. - П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» квітень 2001 р. - План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва червень 2003 р. - Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємств. січень 2011 р. - Наказ Міністерства фінансів України «Про внесення змін до П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» червень 2011 р. - Методичні рекомендації із застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємств.
2012-2014	Удосконалення звітності для суб'єктів малого підприємництва	лютий 2014 р. – наказ Міністерства фінансів України про внесення змін до П(С)БО 25 в частині виділення фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва та спрощеного звіту суб'єкта малого підприємництва.
2014 до цього часу	Вдосконалення законодавчої основи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва	

Особливістю сучасної регламентації ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності малими підприємствами в Україні полягає у її двох варіантності. З одного боку, основними документами, які регламентують систему бухгалтерського обліку в Україні, є: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996; Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП (С)БО та П (С)БО); Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ); План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій та розроблена до нього Інструкція по застосуванню від 30.11.1999 р. № 291; Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку від 29.12.2000 р. № 356; Порядок подання фінансової звітності від 28.02.2000 р. № 419. Ці нормативні документи визначають концептуальні основи, напрями та принципи, згідно яких повинні вести облік всі підприємства, в тому числі і малі.

З іншого боку, прийняті документи, які регламентують бухгалтерський облік лише на малих підприємствах. До них відносять: П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» від 22.02.2000 р. № 39; Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих і середніх підприємств; План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва від 19.04.2001 р. № 186; Методичні рекомендації із застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами від 25.06.2003 р. № 422; Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами від 15.06.2011 р. № 720.

Таким чином, на законодавчому рівні в Україні, з одного боку, передбачено єдине нормативне регулювання для всіх підприємств, а з іншого боку, відбувається певна його диференціація відповідно до розмірів підприємства.

Суб'єкти малого підприємництва – особлива категорія суб'єктів звітування. Вимоги до формування Балансу та Звіту про фінансові результати суб'єктів малого підприємництва передбачені П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва». В стандарті визначено форми звітів, а також рекомендації щодо заповнення рядків звітності. Протягом 2000-2013 рр. вимоги до звітності суб'єктів малого підприємництва залишалися незмінними – на рівні вимог 2000 р. Однак услід за звітністю для великих підприємств, правила складання якої на державному рівні почали наближатися до традицій МСФЗ, зміни торкнулися і звітності суб'єктів малого підприємництва.

З метою гармонізації вітчизняної системи бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів Міністерством фінансів України наказом від 08.02.2014 р. № 48 внесено зміни до ряду національних стандартів бухгалтерського обліку. Найсуттєвіших коригувань зазнав П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», в якому відповідно до внесених правок:

1. Змінено суб'єктний склад тих, хто може заповнювати Спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва діяльності, що складається з форм № 1-мс та № 2-мс. Так платників єдиного податку четвертої групи виключено з частини П(С)БО 25, що регулює спрощену звітність, отже, вони втратили право подання Спрощеного фінансового звіту за формами № 1-мс та № 2-мс. Згідно з новою редакцією, суб'єкти мікропідприємництва складають Спрощений фінансовий звіт;

2. Викладено в новій редакції форми Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва (форми № 1-м та № 2-м) та Спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва (форми № 1-мс та № 2-мс), в яких уточнено змістовне наповнення форм звітності, змінено кодування рядків.

Форма № 1-м складається з трьох розділів в активі і чотирьох розділів в пасиві. В активі балансу відображаються необоротні активи, оборотні активи, необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття. В пасиві балансу наводяться власний капітал; довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення; поточні зобов'язання; зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття. Таким чином, за структурою форма № 1-м в частині розділів активу і пасиву нагадує Баланс підприємства (Звіт про фінансовий стан).

Форма № 2-м передбачає виділення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), інших операційних та інших доходів, собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), інших операційних та інших витрат, фінансового результату до оподаткування і чистого прибутку. Ця форма є більш агрегованою порівняно зі Звітом про фінансові результати (Звітом про сукупний дохід), в якому виділяються адміністративні витрати, витрати на збут, дохід від участі в капіталі, інші фінансові доходи, фінансові витрати, втрати від участі в капіталі. Форма № 1-мс в активах складається з двох розділів: необоротні активи (основні засоби: первісна вартість і знос, інші необоротні активи), оборотні активи (запаси, поточна дебіторська заборгованість, гроші та їх еквіваленти, інші оборотні активи). У пасиві балансу наводяться власний капітал; довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення; поточні зобов'язання. У складі власного капіталу виділяють: капітал і нерозподілений прибуток (непокритий збиток), у складі поточних зобов'язань – короткострокові кредити банків, поточну кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги, розрахунки (з бюджетом, зі страхування, з оплати праці, інші поточні зобов'язання).

Форма № 2-мс за побудовою нагадує Форму № 2-м, але, на відміну від останньої, не передбачає виділення інших операційних доходів і витрат, але містить рядок 2310 «Витрати (доходи), які зменшують (збільшують) фінансовий результат після оподаткування», в якому відображається різниця між витратами і доходами, які не визнаються витратами або доходами Податковим кодексом України та не відображені у складі витрат і доходів в інших статтях.

Оцінюючи інформаційну ємність фінансової звітності суб'єктів малого підприємництва, слід визначити її переваги як форми, яка розкриває інформацію про ретроспективний фінансовий стан: відносна простота складання, наочність. Вадами є значна агрегація статей, яка не дозволяє відобразити галузеву специфіку підприємств. Наприклад, рядок 1100 «Запаси» форми № 1-м передбачає виділення лише готової продукції (рядок 1103), форма № 1-мс взагалі не передбачає жодної деталізації вказаної статті звітності. На відміну від НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 25 не містить переліку додаткових статей фінансової звітності.

Узагальнюючи слід підкреслити, що суб'єкти малого підприємництва – особлива категорія суб'єктів в частині ведення обліку та звітування, але ці питання потребують постійного дослідження та удосконалення, враховуючи їх внесок у розвиток національної економіки України.

Список літератури:

1. Давидов Г.М. Звітність підприємств: навч. посіб. / Г.М. Давидов, Н.С. Шалімова. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2011. – 623 с. + компакт-диск. – (Вища освіта XXI століття).
2. Боцьора Л.О. Фінансовий механізм розвитку малого підприємництва в Україні : дис. ... кандидата екон. наук : 08.00.08 / Л.О. Боцьора. – Львів, 2015. – 281 с.
3. Олійник Я.В. Становлення та розвиток бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва / Я.В. Олійник // Вчені записки. - №14. Частина 2. – С. 174-178.
4. Становлення і розвиток малого бізнесу в регіоні : колективна монографія / [за заг. ред. Н. І. Редіної] ; Міністерство фінансів. - Дніпропетровськ, 2008. - 508 с.
5. Суб'єкти господарювання: оподаткування, контроль та аудит: навчальний посібник / Г.М. Давидов, І.К. Дрозд, В.М. Іванков, О.Л. Макєєва, О.А. Магопець, Г.Б. Назарова, В.В. Шалімов, Н.С. Шалімова / за редакцією Г.М. Давидова. – К.: ТОВ «Видавництво «Сова», 2016. – 590 с.
6. Хоча Н.В. Нормативно-правове забезпечення облікової системи малих підприємств / Н.В. Хоча // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Випуск 2. – С. 1048-1052.

УДК 338.45

ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ГІРНИЧОДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

А. О. Бацюсь, магістр гр. ФК-15-М
Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті досліджено сутність платоспроможності підприємств. Висвітлено стан та результати оцінки платоспроможності гірничодобувних підприємств. Розглянуто основні напрями підвищення ефективності управління платоспроможністю.

платоспроможність, ліквідність, зобов'язання, фінансовий стан, грошові кошти

Актуальність нашого дослідження обумовлена тим, що гірничодобувні підприємства сьогодні змушені працювати в надскладних умовах. Це пов'язано насамперед зі складними ринковими умовами, волатильністю цін, геополітичною нестабільністю, зростанням витрат, зниженням якості, а також загальною відсутністю фінансування. Одним з індикаторів фінансового стану підприємства є його платоспроможність.

Основною метою статті є дослідження платоспроможності гірничодобувних підприємств, визначення шляхів її підвищення. Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- дослідити теоретичні основи поняття «платоспроможність» підприємства;
- оцінити показники платоспроможності гірничодобувних підприємств;
- визначити основні напрями щодо підвищення платоспроможності підприємств.

Об'єктом дослідження є платоспроможність гірничодобувних підприємств.

Переважно вчені визначають платоспроможність підприємства як здатність погашати свої короткострокові фінансові зобов'язання. Так, на думку М. Крейніної: «Платоспроможність – це наявність у підприємства коштів, достатніх для сплати боргів за всіма короткостроковими зобов'язаннями й одночасно безперебійного здійснення процесу виробництва та реалізації продукції» [1, с. 14].

Підтримує цей підхід і В. В. Ковальов: «Платоспроможність означає наявність у підприємства грошових ресурсів та їхніх еквівалентів, достатніх для розрахунків за кредиторською заборгованістю, яка потребує негайного погашення» [2, с. 217].

Треба звернути увагу на те, що в наведених визначеннях платоспроможність стосується лише короткострокових фінансових зобов'язань. І тут хвилює питання, а за рахунок чого повинна погашатися довгострокова заборгованість, яка обліковується у складі поточних зобов'язань.

І одночасно суперечить підхід, за якого окремі автори зазначають, що «одним із найважливіших критеріїв фінансового стану підприємства є оцінка його платоспроможності, під якою розуміють здатність підприємства вчасно й повністю розраховуватися за своїми

довгостроковими зобов'язаннями» [3, с. 216], або відносять «до короткострокових зобов'язань ... довгострокові кредити та позики, що підлягають погашенню в найближчий період» [4, с. 24]. Цей підхід підтримує і А. Д. Шеремет, стверджуючи, що «...платоспроможність підприємства визначається як здатність покриття усіх зобов'язань підприємства (короткострокових та довгострокових) усіма активами» [5, с. 165].

Наприклад, Лахтіонова Л. А. трактує поняття платоспроможності так – можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання [6, с. 238], Чумаченко М. Г. – наявність у підприємства коштів і еквівалентів, достатніх для розрахунків з кредиторською заборгованістю, що потребує негайного погашення [7, с. 237], Федорович Р. В. та Серединська В. М. – готовність підприємства своєчасно виконувати свої платіжні зобов'язання, тобто підприємство вважається платоспроможним, коли у нього достатньо грошових активів для розрахунку за поточними зобов'язаннями, які вимагають негайного погашення [8, с. 483].

Розглянувши трактування поняття «платоспроможність» різними авторами, можна сказати, що багатьох об'єднує однакове розуміння платоспроможності з позиції достатності грошових коштів.

На нашу думку, доцільним запропонували узагальнене визначення цього поняття, надане В. Вовк та О. Бугай [9, с. 170], яке найповніше відображає його сутність. Отже, платоспроможність – це здатність підприємства наявними в нього ресурсами своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями. Головною перевагою підходу є заперечення суворої прив'язки до грошових коштів, оскільки за домовленістю сторін підприємство може розрахуватися по своїх боргах й іншим товаром, тобто проводячи бартер.

Основними ознаками платоспроможності є [10]:

- наявність у достатньому обсязі коштів на розрахунковому рахунку;
- відсутність простроченої кредиторської заборгованості.

Розрізняють поточну платоспроможність, що склалася на певний момент часу, і перспективну платоспроможність, що очікується в короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективі [11].

Поточна (технічна) платоспроможність означає наявність у достатньому обсязі коштів і їхніх еквівалентів для розрахунків за кредиторською заборгованістю, що вимагає негайного погашення. Звідси основними індикаторами поточної платоспроможності є наявність достатньої суми коштів і відсутність у підприємства прострочених боргових зобов'язань.

Перспективна платоспроможність забезпечується погодженістю зобов'язань і платіжних засобів протягом прогнозного періоду, що, у свою чергу, залежить від складу, обсягів і ступеня ліквідності поточних активів, а також від обсягів, складу і швидкості дозрівання поточних зобов'язань до погашення.

Здатність підприємства виконувати зобов'язання грошовими коштами передбачає необхідність врахування при її визначенні спроможності генерувати грошові потоки від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності. При цьому особливого значення набуває синхронність руху коштів у цих потоках, яка полягає у забезпеченні такого руху вхідних та вихідних грошових потоків від звичайної діяльності, щоб у кожний момент часу чистий грошовий потік мав позитивне значення, тобто забезпечувалася платоспроможність підприємства.

За нагальної необхідності погасити термінові платежі підприємство може перетворити активи (ліквідні активи) в готівку. Звідси з поняттям "платоспроможність" тісно зв'язано поняття "ліквідність".

Поняття «ліквідність», на думку вчених, не слід ототожнювати з поняттям «платоспроможність», бо кожне з них має власний економічний зміст, тому потрібно звернути увагу на суттєву різницю між цими поняттями [12, с. 280].

Ліквідність — це здатність оборотних засобів перетворюватися у грошові кошти, які необхідні для нормального функціонування підприємства, тобто можливість реалізувати

наявні засоби (активи) для сплати у відповідні терміни своїх першочергових зобов'язань (пасивів), а також непередбачуваних боргів.

Окремі вчені стверджують, що «платоспроможність ширше поняття, ніж ліквідність» [13, с. 34], а інші – навпаки – «ліквідність – більш містке поняття» [14; 10].

Під ліквідністю розуміють спроможність підприємства перетворювати свої активи на гроші без втрат їх ринкової вартості для покриття всіх необхідних платежів у міру настання їх строків і швидкість здійснення цього перетворення [15, с. 88]. Отже, ліквідність можна розглядати, як час, необхідний для продажу активу, і суму, одержану від продажу активу. Чим коротший період, тим вищою є ліквідність даного виду активів. Більшість науковців, ліквідність трактує як здатність підприємства перетворювати свої активи в гроші з метою забезпечення якомога швидшого покриття платежів, термін сплати за якими уже настав, тому ці аспекти тісно пов'язані між собою. Таким чином, поняття платоспроможності й ліквідності підприємства дуже близькі, але останнє є більш містким, тому що від ступеня ліквідності залежить платоспроможність, тобто ліквідність становить одну із необхідних умов забезпечення платоспроможності.

Ознакою ліквідності є перевищення оборотних активів над короткостроковими зобов'язаннями, тобто наявність чистого робочого капіталу (власного оборотного капіталу). Водночас слід утримуватися від "замороження" на тривалий період високоліквідних активів від участі у виробничому процесі, оскільки це врешті-решт призведе до зниження показників, що характеризують фінансові результати діяльності підприємства, зокрема, рентабельність виробництва.

Від ступеня ліквідності балансу залежить платоспроможність підприємства. Разом з тим ліквідність характерна як для поточного стану розрахунків, так і на перспективу. Підприємство може бути платоспроможним на звітну дату, але мати несприятливі можливості в майбутньому, і навпаки. Взаємозв'язок між платоспроможністю, ліквідністю підприємства і ліквідністю балансу можна порівняти з багатоповерховим будинком, у якому всі поверхи рівнозначні, але другий поверх не можна звести без першого, а третій-без першого і другого. Якщо завалиться перший, то розваляться і всі інші. Отже, ліквідність балансу, що базується на рівновазі активів і пасивів, є основою (фундаментом) платоспроможності й ліквідності підприємства. Іншими словами, ліквідність – це спосіб підтримки платоспроможності. Але разом з тим, якщо підприємство має високий імідж і постійно платоспроможне, то йому легше підтримувати свою ліквідність [11].

Аналіз платоспроможності здійснюється шляхом зіставлення наявності і надходження коштів з платежами першої необхідності (податки, розрахунки з органами соціального страхування, пенсійного фонду та інші нарахування, погашення позик, оплата комунальних послуг і послуг сторонніх організацій, оплата праці).

Платоспроможність вимірюється коефіцієнтом платоспроможності, який розраховується як відношення грошових коштів та їх еквівалентів до суми термінових платежів на певну дату або на наступний період. Якщо коефіцієнт платоспроможності не менше одиниці, то це свідчить про платоспроможність підприємства.

Аналізуючи стан платоспроможності підприємства, необхідно розглянути причини фінансових труднощів, частоту їх створення і тривалість прострочених боргів. Причинами незадовільної платоспроможності можуть бути невиконання плану виробництва і реалізації продукції, підвищення її собівартості, невиконання плану прибутку, в результаті чого має місце нестача власних джерел самофінансування підприємства, високий процент оподаткування. Однією з причин погіршення платоспроможності може також бути неправильне використання оборотних коштів, відтягання їх в дебіторську заборгованість.

Сьогодні гірничодобувна промисловість України перебуває в непростому становищі. Загальна світова фінансово-економічна криза, що розпочалася в кінці 2008 р., позначилась як на економіці нашої держави загалом, так і на її базових галузях, зокрема й на гірничодобувній промисловості. Протягом останніх років підприємства гірничодобувної промисловості змогли відійти від наслідків кризи, проте у 2012 році розпочалася криза в

гірничо-металургійній галузі, пов'язана зі спадом обсягів виробництва, яка дуже позначилася на їх фінансовому стані. Реальною загрозою для розвитку цієї галузі також залишається мінливість цін на ринку сировини, що спричинено нестабільною економічною ситуацією у світі [16, с. 381].

Незалежно від того, чи працюють підприємства в умовах економічного спаду, чи в умовах відновлення ринку, перед ними стоїть завдання нарощувати виробництво з меншими витратами, впроваджувати зміни й адаптуватися до мінливих умов ринку, дотримуватися всіх законодавчих і нормативних вимог.

На сьогодні практично всі гірничодобувні підприємства відчувають брак власних коштів, характеризуються низькою рентабельністю виробництва, що негативно позначається на їхній платоспроможності у сфері придбання устаткування. За рахунок власних коштів більшість підприємств може придбати лише окремі, недорогі за ціною, засоби механізації, запчастини та інше дрібне устаткування. Існує два джерела фінансування закупівлі устаткування. Перший – це власні кошти, другий – цільові бюджетні кошти. Існуюча система забезпечення підприємств устаткуванням різноманітна, заплутана й не завжди забезпечує раціональне використання виділених коштів. Низький потенціал гірничодобувних підприємств у здійсненні капітального будівництва власними силами не сприяє розвитку галузі. Це пов'язано з хронічним дефіцитом коштів.

Нами було проведено оцінку платоспроможності на прикладі Адабаського кар'єроуправління (Кіровоградська обл.). Через відсутність станом на кінець 2013 та 2014 років грошових коштів та поточних фінансових інвестицій підприємство було неплатоспроможним. Коефіцієнти платоспроможності показали, що підприємство не мало змоги погасити поточні зобов'язання в 2013-2015 роках. Баланс не був абсолютно ліквідним через невиконання першої умови ($A1 > P1$) – нестачу високоліквідних активів. Водночас негативно характеризує динаміку ліквідності збільшення дефіциту (нестачі) високоліквідних активів, а, відповідно, зростання величини покриття ними термінових пасивів. Відсутність у пасивах кредитів банків зумовило часткове виконання умов поточної платоспроможності підприємства. Підприємство не має достатнього обсягу власних фінансових ресурсів для формування необоротних активів, а також для покриття приросту оборотних активів. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (грошової платоспроможності) за аналізований період був значно нижчий від нормативного значення, що підтверджує відсутність поточної платоспроможності підприємства на дати складання балансу. Підприємство не в змозі погашати поточні зобов'язання за рахунок високоліквідних активів, причому тенденція до зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності в динаміці оцінюється негативно. Щодо коефіцієнтів швидкої ліквідності, загальної ліквідності та ліквідності при мобілізації коштів варто зазначити, що вони не відповідають нормативним значенням. Це означає, що у підприємства відсутня перспективна платоспроможність. Це свідчить про серйозні фінансові проблеми підприємства. При цьому у підприємства спостерігалась значна частка дебіторської заборгованості, а поточні зобов'язання були сформовані за рахунок кредиторської заборгованості при відсутності банківських кредитів. Значна питома вага дебіторської заборгованості свідчить про неефективне управління нею, що є однією з причин виникнення заборгованості перед постачальниками. Разом із тим, дослідження структури запасів підприємства показало їх нераціональну структуру та існування значного обсягу надлишкових виробничих запасів, що теж, своєю чергою, зумовлювало відтягнення грошових коштів підприємства. Оцінка основних показників фінансового стану Адабаського кар'єроуправління дозволяє зробити висновок, що за жодним з коефіцієнтів підприємство не може вважатися фінансово стійким.

Так як багато підприємств перебувають у кризовому стані та мають незадовільний фінансовий стан, необхідно розглянути основні напрями підвищення ефективності управління платоспроможністю. Першочерговим є вдосконалення методичного інструментарію фінансового механізму оцінювання ліквідності і платоспроможності гірничодобувних підприємств на основі фінансового аналізу, що здійснюється у кілька

етапів. На першому етапі необхідно визначити збалансований перелік показників платоспроможності підприємств, враховуючи різні методики фінансового аналізу. На другому етапі формується збалансована система показників шляхом зменшення їх кількості на основі виключення одного з двох взаємозалежних показників, тобто із застосуванням кореляційного аналізу. На наступних етапах, за допомогою визначеного механізму розрахунку вибіркового та інтегрального показників, за яким можна отримати найбільш адекватну і достовірну оцінку фінансового стану гірничодобувних підприємств, формується шкала платоспроможності підприємств за значеннями вибіркового і інтегрального показників, на основі якої можна ідентифікувати рівень платоспроможності підприємств; визначаються можливі причини не ефективної роботи підприємств на основі збалансованої системи показників та шляхи покращення платоспроможності підприємств. Для забезпечення обґрунтованих висновків про платоспроможність гірничодобувних підприємств необхідно проводити їх моніторинг, зміст якого включає порівняння вибіркового і інтегрального показника з критичними значеннями. Запропонована методика надає можливість оперативно визначати, прогнозувати на короткостроковий період платоспроможність підприємств.

Для повноцінного функціонування підприємства в сьогоденних умовах, кожне підприємство має дбати про хороші показники платоспроможності. При розробці політики раціонального управління платоспроможністю підприємства розробляється комплекс заходів, спрямованих на забезпечення прискорення оборотності окремих видів поточних активів (дебіторської заборгованості, товарно-матеріальних запасів, поточних фінансових інвестицій). До основних напрямів удосконалення управління платоспроможністю Адабаського кар'єроуправління слід віднести покращення управління дебіторською заборгованістю, запасами та грошовими потоками цього підприємства.

Список літератури

1. Крейнина М. Н. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности акционерных обществ в промышленности, строительстве и торговле / М. Н. Крейнина. – М. : АО «ДИС», «МВ – Центр», 2009.
2. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2009.
3. Уткин З. А. Риск-менеджмент / З. А. Уткин. – М. : Экмос, 2010. – 287 с.
4. Мазурова И. И. Лекции по анализу хозяйственной деятельности / Мазурова И. И., Астапенко З. Н., Брылева Н. Д. – СПб., 2009.
5. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин. – М. : Инфра-М, 2008.
6. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія / Л. А. Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2009. – 378 с.
7. Болух М. А., Бурчевський В. З., Горбатюк М. І. Економічний аналіз: навч. посібник / за заг. ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2008. – 412 с.
8. Федорович Р. В. Економічний аналіз: навч. посібник / В. М. Серединська, О. М. Загородна, Р. В. Федорович. – Тернопіль: Астон, 2010. – 624 с.
9. Вовк В. Ліквідність та платоспроможність: економічна суть та експертна оцінка / В. Вовк, О. Бугай // Галицький економічний вісник. — 2011. — №3(32). — С.169-173.
10. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз: Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
11. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. - 3-тє вид., випр. і доп. - К.: Знання, 2007. - 668 с.
12. Прокопенко І. Ф. Курс економічного аналізу : підруч. / І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін, З. Ф. Петряєв – Х. : Легас, 2008. – 280 с.
13. Іонін Є. Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять «платоспроможність» і «ліквідність» / Є. Є. Іонін // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 6.
14. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз промислового підприємства / Н. В. Тарасенко. – Львів :ЛБІ НБУ, 2010. – 386 с.
15. Чупис А. В., Царенко А. М., Кашенко О. Л., Закоморный С. Н., Борисова В.А. Финансовое положение предприятия (оценка, анализ, планирование). — Сумы: Сумский гос. аграрный ун-т: Университетская книга, 2008. — 331 с.

16.Слюсаренко К. В., Концесвітна Г. С. Сучасний фінансовий стан та тенденції розвитку підприємств гірничодобувної галузі України / Катерина Володимирівна Слюсаренко, Галина Сергіївна Концесвітна // Економічний аналіз. – 2013. - Том 13. – С. 380-388.

УДК 336.145.1

РОЛЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У ФІНАНСУВАННІ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ

С.П. Попова, асистент, Ю.В.

Максименко, магістрант гр. ФК-15М-2

Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті досліджено роль місцевих бюджетів, їх частку у доходах зведеного бюджету України та у перерозподілі ВВП, вплив на них реформи бюджетної децентралізації. Саме місцеві бюджети повинні забезпечити вирішення завдань функціонування і соціально-економічного розвитку території, регіону, громади; проблем, пов'язаних із вдосконаленням методів використання фінансових ресурсів органами влади на місцях. Тому в Україні виникла нагальна потреба в реформуванні міжбюджетних відносин, здійсненні фінансово-бюджетної децентралізації ресурсів місцевих громад. **місцеві бюджети, органи місцевого самоврядування, децентралізація, доходи та видатки місцевих бюджетів, міжбюджетні трансферти, фінансова база**

Сучасні умови розвитку України та її регіонів характеризуються значним посиленням ролі фінансів місцевого самоврядування. Тому виникає нагальна потреба розширення та зміцнення фінансової бази місцевих органів влади, на які чинним законодавством України покладено завдання виконувати власні та делеговані повноваження. Основним джерелом фінансових ресурсів органів місцевої влади є місцеві бюджети. Саме в них концентрується більше 70% загального обсягу коштів місцевого самоврядування. У зв'язку з реалізацією заходів фінансово-бюджетної децентралізації постає необхідність посилення ролі місцевих бюджетів у розвитку адміністративно-територіальних утворень.

Теоретичним та практичним основам функціонування місцевих бюджетів, питанням, пов'язаним з формуванням та використанням їх коштів, присвячені праці вітчизняних науковців та практиків: Й. Бескида, С. Буковинського, О. Василика, О. Демків, І. Дьяконової, А. Єпіфанова, М. Карліна, О. Кириленко, В. Кравченко, В. Малько, В. Опаріна, К. Павлюк, Ю. Пасічника, І. Сало, О. Сунцової, Л. Тарангул, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та інших.

Метою статті є дослідження ролі місцевих бюджетів у фінансовому забезпеченні адміністративно-територіальних одиниць.

Роль доходів місцевих бюджетів у фінансовому забезпеченні органів місцевого самоврядування певною мірою визначається величиною ВВП, що безпосередньо перерозподіляється через них та часткою місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України (табл. 1).

Таблиця 1 – Частка доходів місцевих бюджетів України у доходах зведеного бюджету України та у ВВП, % [1]

Рік	Частка у доходах зведеного бюджету України		Частка у перерозподілі ВВП	
	без урахування трансфертів	з урахуванням трансфертів	без урахування трансфертів	з урахуванням трансфертів
2008	24,8	46,1	8,3	14,5
2009	26,0	49,3	7,9	14,7
2010	25,9	50,6	7,2	14,2
2011	21,7	45,5	6,4	13,4
2012	22,6	50,5	6,9	15,4

2013	22,7	49,9	6,9	14,5
2014	22,1	50,8	6,4	14,7
2015	18,5	45,2	6,1	14,9
2016	21,8	46,8	7,2	15,4

Частка доходів місцевих бюджетів у перерозподілі ВВП, а також у зведеному бюджеті поряд з економічним і соціальним має досить важливе політичне значення. Вона свідчить про участь місцевої влади у розв'язанні актуальних проблем розвитку держави, про певну обмеженість функцій центральної влади. Така частка є загальним показником, який відображає рівень фінансової незалежності органів місцевого самоврядування, дає можливість оцінити рівень розвитку місцевих бюджетів [5, с. 26].

Дані таблиці 1 свідчать про поступове зменшення частки місцевих бюджетів без урахування трансфертів у доходах зведеного бюджету України в період з 2008 по 2015 рр. на 6,3% та частки місцевих бюджетів (також без урахування трансфертів) у перерозподілі ВВП на 2,2%. Крім цього, показники доходів місцевих бюджетів з урахуванням трансфертів більш ніж в 2 рази перевищують зазначені показники без урахування трансфертів, що свідчить про посилення процесів централізації в цей період та про зниження рівня фінансової незалежності органів місцевого самоврядування від державної влади.

З метою зміцнення фінансових основ діяльності органів місцевого самоврядування було обрано курс на реалізацію політики децентралізації фінансових ресурсів. Так, 1 квітня 2014 року уряд схвалив Концепцію реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

Фінансова децентралізація розпочалася шляхом прийняття в 2015 році змін до Бюджетного і Податкового кодексів України та низки важливих законів, зокрема щодо передачі органам місцевого самоврядування додаткових бюджетних повноважень і стабільних джерел доходів для їх реалізації; стимулювання територіальних громад до об'єднання та переходу на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом з відповідним ресурсним забезпеченням на рівні міст обласного значення, запровадження правових засад формування спроможних територіальних громад шляхом підвищення їх фінансової та економічної спроможності тощо [2]. Разом з тим, досить значною та аргументованою є критика урядових заходів щодо забезпечення процесів децентралізації. Адже в Україні сьогодні процеси фінансово-бюджетної децентралізації хоча й набули незворотного характеру, але не мають системності і все ще не сприяють стимулюванню місцевих органів до пошуку джерел активізації власних економічних ресурсів [4].

Аналізуючи сучасні тенденції формування доходів місцевих бюджетів, слід зазначити, що в їх загальній структурі суттєво підвищилася роль трансфертів з державного бюджету, частка яких у 2015 р. зросла до 59,0 % порівняно із 44,2 % у 2008 р. при одночасному зниженні частки податкових доходів з 45,1 до 33,5 % відповідно (рис. 1).

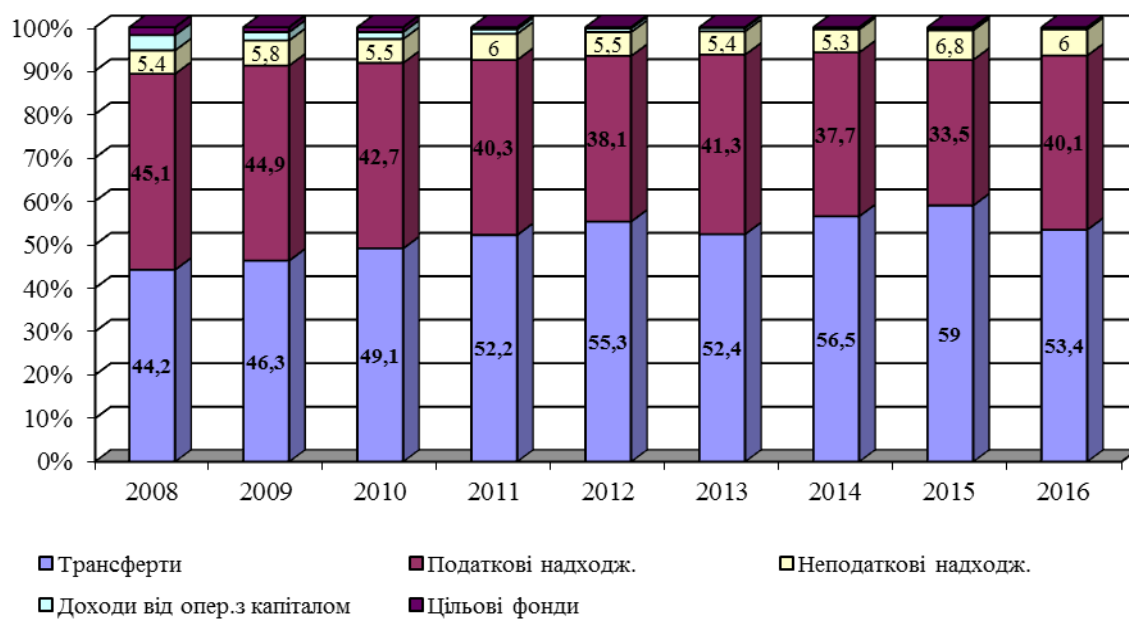

Рисунок 1 - Динаміка структури доходів місцевих бюджетів [1]

Проте, вже у 2016 році ситуація покращилась, про що свідчить зниження частки трансфертів у доходах місцевих бюджетів до 53,4% та збільшення питомої ваги податкових надходжень до 40,1%, тобто зміни у бюджетному законодавстві 2015 року призвели до посилення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування.

Науковці звертають увагу на те, що в Україні склалася практика недостатнього надання місцевим бюджетам власних доходів для фінансування своїх видатків, а це не спонукає місцеві органи влади до збільшення цих доходів та пошуку додаткових джерел фінансування [6, с.65].

Потреба у фінансових ресурсах органів місцевого самоврядування визначається обсягом функцій, що ними виконуються. Функції місцевих органів влади безпосередньо розкриваються в видатковій частині місцевих бюджетів. Тому використання місцевих фінансових ресурсів відбувається у результаті виконання видаткової частини місцевих бюджетів.

Про роль та значення видатків місцевих бюджетів у розвитку регіонів і бюджетної системи держави свідчить їх частка у видатках зведеного бюджету країни та ВВП (табл. 2).

Таблиця 2 – Частка видатків місцевих бюджетів України у доходах зведеного бюджету України та у ВВП, % [1]

Рік	Частка у видатках зведеного бюджету України		Частка у перерозподілі ВВП	
	без урахування трансфертів	з урахуванням трансфертів	без урахування трансфертів	з урахуванням трансфертів
2008	42,4	44,9	13,2	14,0
2009	41,7	44,3	13,5	13,7
2010	40,5	42,2	13,6	14,2
2011	42,7	43,4	13,2	13,4
2012	44,9	45,1	15,1	15,2
2013	43,1	43,4	14,3	14,4
2014	42,7	43,1	14,2	14,4
2015	40,7	41,2	14,0	14,2
2016	41,4	41,9	14,5	14,7

Місцеві бюджети виступають головним інструментом реалізації державної регіональної політики. Частка видатків місцевих бюджетів України у структурі зведеного

бюджету країни в період з 2008 по 2016 рр. складала понад 40%, що свідчить про посилення ролі місцевих бюджетів у соціально-економічному розвитку адміністративно-територіальних одиниць, що зумовлено зростанням державних соціальних гарантій.

Як зазначає В. Зайчикова «частка видатків місцевих урядів у ВВП дає можливість оцінити рівень функціональної децентралізації» [3, с. 48]. Відповідно в Україні на органи місцевого самоврядування покладається достатньо широкий спектр видаткових повноважень.

Крім того, навіть незначне перевищення частки видатків місцевих бюджетів з урахуванням трансфертів над часткою видатків без урахування трансфертів у структурі ВВП свідчить про скорочення або навіть відсутність бюджетів-донорів, що перераховують суму перевищення своїх доходів над видатками до державного бюджету. Тобто, це свідчить про те, що переважна більшість місцевих бюджетів немає достатніх фінансових ресурсів для забезпечення власних видаткових повноважень, а фінансове забезпечення делегованих повноважень держава забезпечує шляхом перерозподілу коштів з використанням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості.

Аналізуючи структуру видатків місцевих бюджетів України, можна відстежити соціальну спрямованість бюджетної політики. Майже 3/4 усіх коштів місцевих бюджетів спрямовується на соціальні цілі, а саме: соціальний захист і соціальне забезпечення населення, утримання закладів і об'єктів, що належать до соціально-культурної сфери. На місцеві бюджети лягає достатньо відчутний тягар соціальних видатків, спрямованих на вирішення в сучасних складних умовах соціальних конфліктів і проблем, що виникають внаслідок різкого розшарування суспільства, зростання кількості безробітних, необхідності захисту найбільш вразливих верств населення — дітей, одиноких матерів, пенсіонерів, малозабезпечених громадян тощо. (рис. 2).

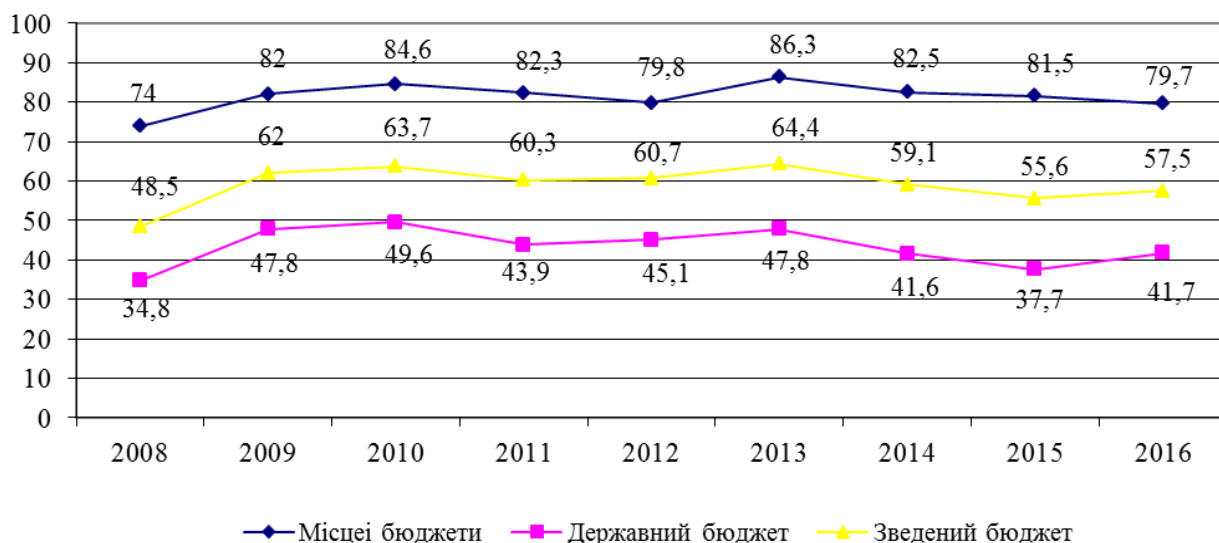

Рисунок 2 - Частка видатків соціального спрямування в структурі видатків зведеного, державного та місцевих бюджетів в 2008 – 2016 рр. [1]

Кошти місцевих бюджетів, що спрямовуються на забезпечення соціальної сфери в 2 рази перевищують видатки державного бюджету. Отже, саме на органи місцевого самоврядування покладено соціальний захист громадян країни.

Таким чином, заходи політики фінансово-бюджетної децентралізації сприяють підвищенню фінансової незалежності органів місцевого самоврядування, що проявляється у зниженні частки трансфертів у доходах місцевих бюджетів та збільшенні питомої ваги податкових надходжень. Місцеві бюджети, як і раніше, відіграють значну роль у соціально-економічному розвитку регіонів, про що свідчить стабільно висока частка видатків соціального спрямування в їх структурі.

Фінансово-бюджетна децентралізація спрямована на реалізацію євроінтеграційного

курсу України та покликана зміцнити спроможність територіальних громад й підвищити рівень соціально-економічного розвитку регіонів. Головним завданням нині є створення спроможних та ефективних територіальних громад. Однак цей процес відбувається повільно. Спостерігається небажання деяких сільських, селищних та міських рад утворювати об'єднані територіальні громади (ОТГ), оскільки крім того, що ОТГ отримує суттєвий додатковий фінансовий ресурс (у вигляді 60% ПДФО, освітню та медичну субвенції), вона також отримує і широкі повноваження, які потребують значних витрат (це майже вся освіта, медицина, культура, дорожнє та житлово-комунальне господарство).

Основними завданнями, які мають бути здійснені у 2017 році задля подальшого провадження бюджетної децентралізації є: підтримка процесів об'єднання територіальних громад та підвищення їх спроможності, оскільки ОТГ отримають кращі фінансові умови та можливості для подальшого розвитку; передача повноважень на місця з метою оптимізації видатків: необхідно чітко розподілити повноваження та відповідальність на різних рівнях – громад, району, області, зокрема у сфері освіти та охорони здоров'я. На перехідному етапі все ж таки доцільно було б розглядати питання про створення та утримання на базі декількох громад спільних органів з надання вузькопрофільних послуг.

Список літератури

1. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / [В.В. Зубенко, І.В. Самчинська, А.Ю. Рудик та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження», USAID. – К., 2017. – 90 с.
2. Вплив фінансової децентралізації на соціально-економічний розвиток регіонів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/fin_decent-80fc9.pdf
3. Зайчикова В. В. Місцеві фінанси України та європейських країн. / В. В. Зайчикова – К.: НДФІ, 2007. – 299 с.
4. Ковальчук І.В. Місцеві податки і збори як фінансова основа процесу децентралізації // Юридичний науковий електронний журнал. - №1. – 2016. – С. 55-58. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lsej.org.ua/1_2016/16.pdf
5. Павлюк К. В. Концептуальні підходи до вдосконалення системи міжбюджетних відносин на засадах конкурентного федералізму / К. В. Павлюк // Наукові праці НДФІ. – 2006. - № 1 (34). – С. 23–34.
6. Слухай С.В. Удосконалення формування доходів місцевих бюджетів в Україні / С.В. Слухай, О.В. Гончаренко // Фінанси України. - 2007. - № 8. - С. 63 – 72.

УДК 334.012

СУТНІСТЬ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ

В.М.Попов, к.е.н., доцент,

В.В.Ткаченко, магістрант гр. ФК-15МЗ

Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті досліджуються теоретичні засади визначення малого підприємництва, особливості здійснення економічної діяльності у формі малого бізнесу, критерії класифікації малих підприємств, окреслюється місце таких підприємств в розвитку національних економік

підприємництво, мале підприємництво, підприємство, мале підприємство, класифікація підприємств, роль малих підприємств в розвитку економіки

Основною умовою ефективного функціонування економічної системи є її багатокладність.

Така теза є безсумнівно доведена як провідними економістами всіх часів, так і підтверджена еволюційними та революційними процесами, що відбуваються в економічному сегменті розвитку людства.

Формування різноманітності в економіці є основною передумовою створення системи

стабільного розвитку, задоволення потреб виробництва, надання послуг і, в кінці-кінців, можливості гармонійного розвитку. При цьому формуються засади існування гнучких компенсаторів щодо посилення слабких місць економічної системи та ефективного переливу капіталу у всіх його проявах (як наслідок – ефективного виростання всієї ресурсної бази та забезпечення конкурентоздатності економіки).

З огляду на зазначене, дослідження питань функціонування різних форм господарської (підприємницької) діяльності, особливостей впливу їх на економічні процеси різного рівня (макро-, мезо-, мікро-), соціальні процеси та зворотнього (стимулюючого чи, точніше, середовищного) впливу на господарську діяльність мають досить велике значення як в теорії економічної науки, так і в прикладних аспектах управління. Тому акцентування в статті на одній з форм організації господарської діяльності (а саме – малого підприємництва) є, на нашу думку, досить актуальним.

Логіка розгляду зазначеної категорії передбачає поділ її на змістові складові (загального характеру – сутність поняття «підприємство»; конкретизуючого характеру – «мале підприємство»).

Форма господарювання «підприємство» та концентрація його у формі «підприємство» має досить глибоке теоретичне коріння та досліджувалось у працях Р.Кантильона, А.Сміта, Ж.-Б.Сея, Й.Шумпетера та ін.

Так, термін «підприємець» запроваджений Р.Кантильоном визначав людину, яка приймає на себе ризики, що пов'язані з організацією нової виробничої діяльності, впровадженням нової ідеї, а також із витратами, які можуть себе не окупити [1]. При цьому мова йде про підприємство як вид новаторської діяльності, пов'язаної з певним ризиком. В свою чергу А.Сміт розширює розуміння сутності та сенсу діяльності підприємця до означення його як власника, що йде на економічний ризик з метою особистого збагачення через реалізацію певної комерційної ідеї, плануючи, організовуючи виробництво та забезпечуючи розподіл результатів своєї діяльності [1].

Введення в комплекс характеристикних ознак підприємця, поряд з раціональною, творчої складової діяльності по комбінуванню факторів виробництва Ж.-Б.Сеєм [1] створило фундамент розвитку сутності досліджуваної категорії Й.Шумпетером в напрямку «креативністних» характеристик, які визначають здатність та схильність процесу підприємництва та підприємця до постійного пошуку нових способів комбінації ресурсів, що окреслюється такими характеристиками як воля; формування вміння виділяти вирішальні моменти діяльності, коригування світосприйняття в залежності від зміни обставин середовища (здатність до їх реальної оцінки), спроможність протистояти опору середовища та «ламати стереотипи», спроможність здійснювати вплив на інших через власні досягнення, концентрацію духовних свобод та витрати сил та енергії [2].

Й.Шумпетер, на нашу думку, заклав у розуміння переліку рис, які найбільш характерні підприємцеві, такі як вміння змінювати та змінюватись (чи то у вигляді реформування структури виробництва завдяки застосуванню винаходів, використання нових технологій або методів виробництва, виробництва нових товарів або запровадження нових властивостей товарів, відкриття нових джерел сировини або нових ринків збуту, проведення реорганізації виробничих процесів). Тобто, підприємець – це той, що підприємливий, той, що схильний до реінжинірингу (процесу докорінних змін, які приводять до прояву синергетичного ефекту в результативності діяльності) (до речі, саме поняття реінжинірингу та його визначення були сформульовані значно пізніше).

Вважаємо за необхідне доповнити зазначені характеристики вмінням поєднувати особистих вигод та задоволення суспільних потреб, як свідомо, так і не свідомо, через заповнення економічно та соціально важливих ніш функціонування національних та наднаціональних економік.

Згідно законодавства України «підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом

систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому цим Кодексом та іншими законами. Підприємство, в свою чергу, – це господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку» [3].

На думку Боцьори Л.О., «підприємство – це самостійний первинний суб'єкт (зі статусом юридичної особи) організації будь-якої господарської діяльності (виробничої, торговельної, науково-дослідної, діяльності з надання послуг чи посередництва), яка не заборонена законодавством України та проводиться з метою задоволення суспільних і особистих потреб, а також отримання максимального прибутку при мінімальних затратах факторів виробництва» [4].

Отже, узагальнюючи наведені розуміння категорій «підприємство» і «підприємство» вважаємо за потрібне визначити, що підприємство є формальним відображенням реалізованого прагнення підприємницької діяльності, яка здійснюється з метою отримання прибутку, досягнення економічних та соціальних результатів.

Метою узагальненого в статті дослідження є розкриття сутності малого підприємництва та його ролі в економіці. Тому, на основі досліджених категорій акцентуємось на зазначеній категорії.

Зарубіжні науковці, розглядають малий бізнес як важливий об'єкт дослідження. До цих учених відносять Дж.Беннок і У.Холдер, які закликають підтримувати розвиток малого підприємництва як боротьби з безробіттям і зсуву в ціннісних орієнтаціях. Роботи учених цього напряму переважно концентруються у значенні бізнесу для регіонального розвитку та необхідність вироблення ефективної політики для не монополізованого сектору економіки. Зокрема, П.Берні, Дж.Дьюхерст Л. Віккерс, розглядають малий бізнес переважно як джерело створення робочих місць [5].

Українська економічна думка вказує на те, що мале підприємство це особлива форма економічної активності, де його необхідність і корисність зумовлюється інтересами виробничої ефективності й соціально-економічної стабільності розвитку країни.

У окремих джерелах вітчизняної літератури мале підприємство є частиною середніх підприємств, а тому аналізується нерозривно з середнім бізнесом. За кордоном, скажімо в Німеччині при цьому вживають поняття КМУ (kleinen und mittleren Unternehmen – малі та середні підприємства), чи просто МУ mittelständischen Unternehmen – підприємства середнього класу). В англійській мові використовують скорочення SME (small and medium-sized enterprises – малі та середні підприємства). Український еквівалент МСП – малі і середні підприємства.

Однак, на відміну від прикладів іноземних досліджень, у вітчизняній економіці мале підприємство може бути окремим об'єктом вивчення. Мале підприємство є одним із основних інструментів розвитку національної економіки з ринковим механізмом господарювання.

Мале підприємство – це самостійна, систематична, ініціативна господарська діяльність малих підприємств та громадян-підприємців (фізичних осіб), яка проводиться на власний ризик з метою отримання прибутку. Практично, це будь-яка діяльність (виробнича, комерційна, фінансова, страхова тощо) зазначених суб'єктів господарювання, що спрямована на реалізацію власного економічного інтересу [6].

Мале підприємство здійснюється створенням розгалуженої системи малих підприємств.

Згідно Господарського кодексу України малими (незалежно від форми власності) визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний фінансовий рік не перевищує п'ятдесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує суми, еквівалентної п'ятистам тисячам євро за середньорічним курсом Національного банку України щодо гривні [3].

На нашу думку, основні характеристики даної категорії можна сформулювати тільки визначивши комплекс кількісних і якісних критеріїв. Так, повнота визначення малого

підприємництва за Н.Редіною є виділення якісних аспектів, які «розкривають сутність малого підприємництва як виду економічної діяльності» та кількісних критеріїв, що «забезпечують його ідентифікацію залежно від рівня та масштабності підприємницької діяльності» [7].

Вважаємо за доцільне визнати класифікацію якісних та кількісних критеріїв, яку здійснила Боцьора Л.О. До кількісних критеріїв ідентифікації суб'єктів малого підприємництва за її визначенням належать: середньооблікова чисельність працюючих; обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг); обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг); оборот; розмір активів; розмір статутного капіталу; загальний баланс; обсяг витраченої енергії та теплопостачання; кількість структурних одиниць тощо. Якісні критерії поділяють на критерії, які стосуються власності і контролю; ринку та менеджменту; звітності та внутрішньої системи контролю; фінансування та інвестування [4].

За даними Світового банку, загальна кількість показників, за якими суб'єкт господарювання можна віднести до малого підприємства, перевищує 50 [8]. Через відсутність точного визначення поняття "мале підприємство", установи, які займаються дослідженням питань розвитку малих і середніх підприємств, використовують власні критерії. Так, в дослідженні Міжнародної організації праці (МОП) в 1997 році зазначено, що число зайнятих є найважливішим критерієм віднесення підприємства до групи малих підприємств. Додатково МОП був введений такий критерій величини управління підприємством. Малі підприємства при цьому є такими, в яких рішення важливих питань загального керівництва підприємством приймає одна чи максимум дві особи. Що ж стосується нашої країни, то суб'єкти господарювання "залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємства, у тому числі до суб'єктів мікропідприємства, середнього або великого підприємства" [3].

Так, згідно Закону України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємства в Україні" від 22.03.2012р [9], визначено, що:

- суб'єктами мікропідприємства є: "фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України";

- суб'єктами малого підприємства є: "фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи – підприємці, та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України";

- суб'єктами великого підприємства є: "юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України". Інші суб'єкти господарювання належать до суб'єктів середнього підприємства.

Роль малого підприємства для розвитку економіки будь-якої держави надзвичайно важлива.

Останнім часом частка малого підприємства і індустріально розвинених країнах була досить значною. У США, Японії, Франції до малих відносили 99 % від усіх підприємств [10]. У більшості країн малий бізнес представляє собою середній клас, який є основою для сталого розвитку економіки. Не секрет, що країни, які розвиваються саме завдяки малому та середньому бізнесу, зробили великий економічний поступ (Тайвань, Сінгапур, Індонезія і т.

ін.).

Для Європи малий бізнес є свого роду підвалиною соціально-економічного розвитку. Там нараховується понад 20 млн. підприємств, що займаються малим та середнім бізнесом і відповідно дають більше половини загального обороту і доданої вартості. Частка зайнятих у малому бізнесі в Європі становить приблизно 70 %. Переважна кількість малих підприємств працює у торгівлі, будівництві та харчовій промисловості. Можна констатувати, що малий бізнес є "товкачем" економіки, який стимулює виробників до конкурентної боротьби. Тому розвиток ЄС залежить від успішної діяльності малого та середнього бізнесу. Тому в рамках Євросоюзу проводять політика підтримки малого підприємництва, основна мета якої – збалансування інтересів держави і бізнесу, забезпечення найкращих умов для підприємницької діяльності, збільшення конкурентоспроможності малого бізнесу [11].

Аналізуючи розвиток малого бізнесу у різних державах, варто зупинитись на Японії, як країні приватного підприємництва. У ній до малого бізнесу відносять 5 млн. 738 тис. підприємств – 99 % від їх загального числа. На них працює 88 % усіх зайнятих. Малих підприємств найбільше у трудомістких галузях: у роздрібній торгівлі, громадському харчуванні, сфері послуг, будівництві та машинобудуванні. За формами власності половина з них – індивідуальні, тобто фактично сімейні.

У США в малому бізнесі працює 77 % зайнятих у приватному секторі і на нього припадає 47 % від загального обсягу продажу товарів у країні, а також 50 % від валового внутрішнього продукту [10].

Франція, за допомогою розвитку малого бізнесу, вирішує проблему зайнятості, адже 10-12 % населення постійно не мають роботи. Сьогодні у країні нараховується близько 3 млн. малих підприємств. За галузевою ознакою малі підприємства найбільш поширені у сфері послуг (1,5 млн), торгівлі (780 тис.), будівництві (350 тис.), меншою мірою – у промисловості (303 тис.). При цьому щороку в країні відкривають понад 250 тис. нових малих підприємств, а банкрутує 50 тис. Це великий внесок у розвиток держави, враховуючи те, що головною економічною та соціальною проблемою країни є боротьба з безробіттям [12].

Щодо малих підприємств в Україні, то в 2014 році на них було зайнято 1689,9 тис. осіб, що становить 26,8% від загальної кількості зайнятих працівників на підприємствах України.

Враховуючи наведені дані та з огляду додатково здійснювані дослідження сфер функціонування малих підприємств, підходів до використання ресурсів, гнучкості в процесі їх залучення та перепрофілювання загалом підприємницької діяльності в залежності від потреб середовища можна стверджувати, що особливість, роль та значення малого підприємництва в ринковій економіці і, загалом, у житті суспільства полягає в тому, що воно є одним з провідних секторів національних економік, оскільки визначає темпи економічного розвитку, демонструє розширення й оновлення пропозицій на внутрішньому ринку товарів і послуг, забезпечує зростання валового продукту, сприяє розвитку конкуренції в інноваційній сфері, призводить до насичення внутрішнього товарного ринку й наповнення державного бюджету та робить значний внесок в удосконалення і диверсифікації ринкової структури в економіці [13;14]. Маючи незначні масштаби своєї діяльності, ці суб'єкти господарювання мобільно реагують на очікування цільових ринків та проявляють гнучкість й високу здатність швидко пристосовуватись до нових обставин. У регіональному вимірі позначаються на раціоналізації використання всіх видів ресурсів, активізації накопичення людського капіталу й акумулюванні науково-технічного потенціалу [13;15].

В умовах потреби становлення національної економіки мале підприємництво виконує свою провідну роль і виступає гарантом стабільності економіки й підвищення рівня життя її громадян, адже з огляду на зарубіжний досвід воно є більшим стабілізуючим фактором, ніж велика індустрія. В усьому світі у ньому вбачають такий гнучкий сектор економіки, який спроможний за короткий період часу, ефективно здійснити ринкову й соціальну реструктуризацію в країні, подолати практично всі економіко-соціальні наслідки такої

трансформації та забезпечити подальше економічне зростання і розвиток усіх галузей національної економіки.

Список літератури

1. Мочерний С.В. Основи підприємницької діяльності: посібник / [С.В. Мочерний, О.А.Устенко, С.І. Чеботар]. – К.: Академія, 2001. – 280 с.
2. Основи економічної теорії / [Мочерний С. В., Єрохін С. А., Канищенко Л. О. та ін.]; за ред. С.В.Мочерного. – К.: ВЦ "Академія", 2001. – 472 с.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15..>, с. 37
4. Боцьора Л.О. Фінансовий механізм розвитку малого підприємництва в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економічних наук: 08.00.08 / Людмила Олександрівна Боцьора; М-во освіти і науки України, Львівський національний університет ім.Івана Франка. – Львів, 2015.
5. Данилків Х.П. Фінансово-кредитні інструменти інноваційного розвитку малого підприємництва в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економічних наук: 08.00.08 / Данилків Христина Петрівна; М-во освіти і науки України, Львівський національний університет ім.Івана Франка. – Львів, 2014.
6. Збарський В. К. Менеджмент малого і середнього бізнесу: Навчальний посібник. – К. : ДАКККіМ, 2006. – 361 с., с. 127.
7. Становлення і розвиток малого бізнесу в регіоні: колективна монографія / [за заг. ред. Н. І. Редіної]; Міністерство фінансів. – Дніпропетровськ, 2008. – 508 с.
8. Ларіна Р. Р. Малий бізнес в Україні: роль та особливості розвитку в національній економіці: монографія / Р. Р. Ларіна, О.В. Азаров. – Донецьк: "Вебер", 2007. – 300 с.
9. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22 березня 2012 року [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/>.
10. Реверчук С.К. Малий бізнес: методологія, теорія і практика/ С.К. Реверчук. – К.: Вид-во ІЗМН, 1996. – 236 с.
11. Малий бізнес: зарубіжний досвід. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.remzavod.biz/e9.html>.
12. Рубінський Юрій. Малий бізнес по-французьки / Юрій Рубінський. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.openbusiness.ru/html_euro/france_open11.htm.
13. Данилків Х. Економічна сутність та роль малого підприємництва в умовах розвитку ринкової економіки. / Х. Данилків // Формування ринкової економіки в Україні. – 2013. – Вип. 29. Ч. 1. – С. 126-133.
14. Данилків Х. Роль та значення розвитку малого бізнесу в ринковій економіці України / Х. Данилків // Актуальні проблеми розвитку національної економіки України: матеріали Міжнародної студентсько-аспірантської конференції (м. Львів, 13-14 травня 2011 р.). – Львів, 2011. – С. 150-151.
15. Данилків Х. Кредитні спілки як альтернативне джерело для кредитування малого підприємництва / Х. Данилків // Актуальні проблеми функціонування господарської системи України: матеріали ХХ Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Львів, 17-18 травня 2013 р.). – Львів, 2013. – С. 67-68.

УДК⁴ 338

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНИ

С.П. Постригань, ст.гр. АДМ-15-2М
Центральноукраїнський національний технічний університет

Стаття присвячена удосконаленню механізму реалізації державної політики у сфері енергозбереження України. Запропоновано напрями удосконалення механізму реалізації державної політики у сфері енергозбереження.

енергозбереження, державна політика у сфері енергозбереження, потенціал енергозбереження

⁴Науковий керівник: канд. наук.здерж. упр., доцент В.В. Зайченко

Сучасні тенденції світового розвитку – зростання техногенного впливу на довкілля, підвищення цін на паливно-енергетичні ресурси (далі – ПЕР) та наслідки глобального потепління – призводять до повільного зубожіння населення й погіршення його здоров'я, особливо в країнах з низьким енергоресурсним потенціалом і розвиненою виробничою інфраструктурою. Україна як країна з високим рівнем розвитку матеріально-технічної бази і недостатністю домінуючих на ринку первинних енергоресурсів найбільш повно відчуває зміни у світовій економіці, які призводять до невизначеності і фінансової нестабільності. Саме тому дедалі більшого значення набуває необхідність узгодженості дій держави і суспільства щодо формування сучасної енергоефективної ринкової економіки.

Застаріла енерговитратна виробнича база разом з усталеними суспільними стереотипами становить реальну перешкоду для формування енергоефективної економіки. Водночас, дефіцит ПЕР і енерговитратність виробництва (за відповідної державної політики, суспільного інтересу і підтримки) створюють величезний потенціал для реалізації політики у сфері енергозбереження та ефективного енергоспоживання.

Енергозбереження є одним із визначальних чинників для реалізації Енергетичної стратегії України на період до 2030 року: від нього залежить як ефективність функціонування національної економіки, так і енергетична безпека держави. Саме тому передумовою виконання основних завдань Енергетичної стратегії України є удосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері енергозбереження.

Вагомий внесок у розвиток науково-теоретичних і методологічних основ державної політики у сфері енергозбереження зробили вітчизняні і зарубіжні вчені та фахівці-практики, серед яких слід відзначити А. Алмейду, С. Аталі, В. Бушуєва, М. Гнідого, С. Денисюка, А. Дорошкевича, В. Жовтянського, М. Земляного, М. Ковалка, М. Кулика, В. Кухара, Б. Лапонша, О. Литвинова, Я. Малика, С. Мартішоу, А. Праховника, М. Рапцуна, В. Розена, Б. Стогнія, О. Суходолу, В. Тонкаля, А. Шевцова, А. Шидловського, Ю. Шульгу та інших.

Сьогодні проблема енергозбереження не є економічною чи технологічною проблемою, адже випереджальні темпи науково-технічного прогресу та інноваційний шлях розвитку економіки держави дають можливість широко впроваджувати енергоощадні техніку і технології. Тому проблема енергозбереження, з одного боку, політична, бо вимагає вдосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері енергозбереження, а з іншого – соціальна, бо потребує зміни принципів поведінки людини та утвердження нових ціннісних орієнтирів суспільства щодо енерговикористання. Зацікавленість суспільства в енергозбереженні та енергоефективності і закріплення їх пріоритетності в життєдіяльності суспільства – чинники, що дадуть змогу сформуванню енергозберігаючий тип суспільної свідомості.

Державна політика у сфері енергозбереження – це система цілеспрямованих заходів (дій) органів державної влади з метою формування механізмів державного управління для впливу на національну економіку щодо забезпечення ефективного та раціонального використання ПЕР. Під енергетичною безпекою держави розуміємо стан повної захищеності енергетичних інтересів населення, підприємств, установ, організацій, галузей економіки і держави загалом від внутрішніх і зовнішніх загроз, що базується на ефективно діючому паливно-енергетичному комплексі та системі суспільних відносин і забезпечується органами державної влади шляхом розробки, закріплення та реалізації державної енергетичної політики. Потенціал енергозбереження - це сукупність енергетичних можливостей держави, досягнутих за рахунок упровадження енергоощадних заходів та ефективного енергоспоживання, які можуть бути використані для забезпечення потреб суспільства (виробництва, особистих потреб людини та ін.).

Розвиток нормативно-правової бази у сфері енергозбереження можна умовно поділити на 4 етапи (табл. 1) [2].

Таблиця 1 - Етапи процесу формування і розвитку нормативно-правової бази енергозбереження

Роки	Етап	Особливості
1994-1997	Становлення та формування державної політики у сфері енергозбереження	Прийняття Закону України “Про енергозбереження”; створення Державного Комітету України з енергозбереження; прийняття Комплексної державної програми енергозбереження; розробка основних напрямів державної політики у сфері енергозбереження
1998-2001	Упровадження державної політики у сфері енергозбереження	Формування економічних та інвестиційних механізмів енергозбереження; популяризація і пропаганда економічних та екологічних переваг енергозбереження
2002-2004	Використання інноваційних перетворень	Оптимізація енергозбереження на основі широкого використання сучасних інформаційних технологій; державна підтримка наукових досліджень у сфері енергозбереження
з 2005- до цього часу	Проведення структурних трансформацій	Структурні зміни в системі державного управління енергозбереженням; створення Національного агентства України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів; удосконалення механізмів державного управління енергозбереженням

Бачимо, що на кожному етапі розвитку нормативно-правової бази у сфері енергозбереження, ставилися конкретні завдання для забезпечення процесу реалізації державної політики у цій сфері. Проте відкритими залишаються питання стимулювання і фінансового забезпечення заходів з енергозбереження, а також адаптації вітчизняного законодавства в галузі енергозбереження до норм і вимог Європейського Союзу.

Функціонування інституційного механізму реалізації державної політики у сфері енергозбереження забезпечується певними методами (прийняття нормативно-правових актів, Комплексної державної програми енергозбереження (далі - КДПЕ), галузевих і регіональних програм тощо), важелями (економічні і фінансові – система цін і тарифів на ПЕР, податкові і кредитні пільги, економічне стимулювання і фінансування енергоощадних заходів та ін.), інструментами (нормування питомих витрат ПЕР, сертифікація обладнання та приладів, енергетична експертиза проектів, стандарти енергоспоживання, ліцензування роботи аудиторських і консалтингових фірм та ін.).

Для кращого розуміння результативності політики у сфері енергозбереження пропонуємо поділ процесу її реалізації на два етапи, що пов’язано зі зміною центрального органу виконавчої влади (далі – ЦОВВ) у сфері енергозбереження [1].

На першому етапі (1995-2005 рр.) – державну політику у сфері енергозбереження провадив Державний комітет України з енергозбереження (далі – Комітет), що розпочав практичну роботу за умов падіння базових показників економіки, загальної дезорганізації виробництва. Діяльність Комітету дала змогу створити структуру державного управління, яка охоплювала всі рівні керівництва, зупинити негативну тенденцію збільшення енергоємності ВВП та забезпечити зниження цього показника на 40 % (з 1,2 кг у.п./грн. у 1995 р. до 0,77 кг у.п./грн. у 2004 р.). Ліквідація Указом Президента України у 2005 році цього органу і передання його функцій Міністерству палива та енергетики практично зруйнували державний і регіональний рівні управління енергозбереженням.

Реалізації державної політики у сфері енергозбереження на першому етапі показав, що діяльність Комітету базувалася на витратному механізмі; Комітет не розглядав енергозбереження як ресурс і не зміг сформувати ринкових механізмів управління енергозбереженням.

Другий етап (починаючи з 2006 р.) характеризується створенням Національного агентства з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів (далі – НАЕР) – Центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, який, відповідно до покладених на нього завдань, дасть змогу забезпечити дієве стратегічне управління у сфері ефективного використання енергоресурсів і налагодити співпрацю з місцевими органами виконавчої влади, що, своєю чергою, сприятиме вдосконаленню механізмів реалізації державної політики у сфері енергозбереження та енергоефективності в регіонах України.

Зміна ЦОВВ в галузі енергозбереження зумовлена невідповідністю організаційної структури державного управління енергозбереженням сучасним умовам і потребам ринкової економіки.

Державна політики у сфері енергозбереження має позитивні і негативні тенденції. До негативних тенденцій, характерних здебільшого для періоду становлення державної політики в означеній сфері, віднесено такі: продовження використання в енергетичній галузі морально та фізично застарілих основних фондів; поглиблення залежності вітчизняної енергетики від імпортованих енергоносіїв; повільні темпи зниження енергоємності економіки та ін. До позитивних тенденцій періоду розвитку довгострокової політики у сфері енергозбереження віднесено: орієнтацію на видобуток і використання власних енергоресурсів; зростання частки використання НВДЕ; впровадження вискоєфективних технологій і максимальне залучення потенціалу енергозбереження; адаптацію національного законодавства до норм і стандартів ЄС та інші. Систематизація тенденцій процесу становлення і розвитку державної політики у сфері енергозбереження підтверджує тісний зв'язок проблеми енергозбереження з проблемами окремих галузей, економіки держави та проблемами суспільства загалом.

Отже, для удосконалення державної політики у сфері енергозбереження України в органах державної влади, на різних рівнях, необхідно створити функціональні підрозділи з питань енергоефективності та енергозбереження, повноваження і ресурсне забезпечення яких визначає НАЕР. На регіональному рівні доцільно створити обласні державні управління з питань енергоефективності та енергозбереження, оперативне керування якими здійснює НАЕР. У районних державних адміністраціях та в міських державних адміністраціях міст Києва і Севастополя діятимуть відділи енергозбереження. Що стосується органів місцевого самоврядування, то в міських радах (міст обласного значення) необхідно створити міські відділи з питань енергоефективності та енергозбереження, а в міських радах інших міст – міські сектори енергоаудиту.

Список літератури

1. Єрмілов С. Проблеми та шляхи удосконалення державної політики України у галузі енергозбереження / С. Єрмілов // Економіка України [Текст]. — 2006. — № 9 (538). — С. 4—11.
2. Сердюк Т.В. Особливості реалізації політики енергозбереження в Україні: досягнення та шляхи вдосконалення / Т.В. Сердюк, С.Ю. Франишина // Вісник Хмельницького національного університету. — 2009. — №1. — С. 52-56.

УДК 657

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

А.Д. Ширяєва, магістр гр. ОА-15М-2
Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті висвітлено сутність понять «доходи» та «видатки», класифікаційні групи доходів та видатків згідно з чинними нині нормативно-правовими документами. Виявлено проблеми реформування обліку в бюджетних установах.

доходи бюджету, видатки бюджету, бюджетна класифікація, розпорядники бюджетних коштів, кошторис бюджетних установ

Нині актуальним є питання побудови досконалої системи формування доходної та видаткової частини державного бюджету, адже економічне оновлення потребує зміцнення державних фінансів з метою ефективного його розвитку.

У бюджетних установах бухгалтерський облік є системою контролю за наявністю та рухом коштів, зокрема, особливими об'єктами є доходи, видатки і виконання кошторису. До бюджетних установ відносяться:

- Верховна Рада;
- Адміністрація Президента;
- міністерства і відомства;
- місцеві державні адміністрації;
- органи місцевого самоврядування (районні, районні у містах, міські, селищні, сільські ради);
- державні підприємства, установи і організації, що фінансуються виключно з бюджетів усіх рівнів.

Специфіка діяльності бюджетних установ має характерні вимоги щодо формування інформації, необхідної для контрольних та облікових цілей, що вимагає дослідження методологічних та організаційних підходів ведення бухгалтерського обліку в бюджетному секторі. Для контролю за виділеними бюджетними коштами та результатами їх використання Кабінетом Міністрів України ухвалено Концепцію застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі [1].

Методологічні та організаційні підходи трансформації обліку в бюджетній сфері мають охоплювати:

- розвиток теорії та методики бухгалтерського обліку і формування звітності;
- удосконалення законодавства з метою забезпечення відповідності його вимог в обліку;
- нормативно-правових документів, а також відповідність міжнародним стандартам.

В умовах реформування вагомим аспектом є визначення сутності, класифікації доходів, видатків та виконання кошторису бюджетних установ.

З метою узагальнення доходів і видатків бюджету за різними ознаками розроблено бюджетну класифікацію. На сьогодні класифікація доходів та витрат бюджетних установ здійснюється відповідно до таких нормативно-правових документів як:

- Бюджетний кодекс України;
- Інструкція щодо економічної класифікації видатків бюджету.

Бюджетна класифікація – єдине систематизоване згрупування доходів, видатків та фінансування бюджету за ознаками економічної сутності, функціональної діяльності, організаційного устрою та іншими ознаками відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів [1].

Відповідно до Бюджетного кодексу України [2] класифікація складається з таких частин:

- класифікація доходів бюджету;
- класифікація видатків (у тому числі кредитування за вирахуванням погашення) бюджету;
- класифікація фінансування бюджету;
- класифікація боргу.

Доходи бюджету – усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України.

Класифікація доходів поділяється на групи, підгрупи, статті та підстатті. Усі доходи поділяються на:

- податкові;
- неподаткові;
- доходи від операцій з капіталом;

- безоплатні перерахування (трансферти).

Видатки бюджету – кошти, які спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. Видатки бюджетна класифікація поділяє:

- за функціональною ознакою (за головними розділами і підрозділами бюджету);
- за відомчою структурою (освіта, наука, культура, мистецтво, охорона здоров'я і т. ін.);
- за економічними ознаками (група, підгрупа, стаття, підстаття);
- за бюджетними програмами.

Класифікація видатків бюджету призначена для чіткого розмежування видатків бюджетних установ та одержувачів бюджетних коштів за економічними ознаками з розгорнутим розподілом коштів за їх предметними ознаками. Такий розподіл дає змогу виділити захищені статті бюджету та забезпечити єдиний підхід до всіх отримувачів з погляду виконання бюджету [1].

Ця класифікація є ваговою для планування та організації обліку видатків кожної бюджетної установи. Оскільки всі видатки плануються в кошторисі і відображаються в бухгалтерському обліку та звітності за кодами економічної класифікації видатків [1].

Коди економічної класифікації видатків бюджету застосовуються при складанні видаткової частини кошторисів розпорядників бюджетних коштів, розписів бюджетів, планів асигнувань відповідно до видів видатків, як поточних, так і капітальних, а також нерозподілених видатків та кредитування з вирахуванням погашення платежів до бюджету.

За обсягом наданих прав розпорядники бюджетних коштів поділяються на головних розпорядників та розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня.

Головні розпорядники бюджетних коштів – це бюджетні установи в особі їх керівників [3].

Розпорядник коштів бюджету нижчого рівня – розпорядник, який в своїй діяльності підпорядкований відповідному головному розпоряднику та (або) діяльність якого координується через нього. До розпорядників належать обласні управління освіти, культури, охорони здоров'я тощо [3].

Така класифікація дає змогу однаково обраховувати доходи і витрати бюджету, складати звітність про виконання бюджету, виконувати контроль і аналіз за кожним видом доходів і витрат, кодувати показники бюджетів при їх автоматизованій обробці. Одночасно всі показники є фінансовими планами, обов'язковими для виконання на всіх рівнях управління. Також вона дає можливість виокремити захищені статті бюджету та забезпечує єдиний підхід до всіх отримувачів з точки зору виконання бюджету та формування кошторису бюджетної установи.

Кошторис бюджетних установ – це документ, який підтверджує повноваження щодо отримання доходів та здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання своїх функцій та досягнення цілей, визначених на рік, відповідно до бюджетних повноважень [2].

Бюджетна установа може вести облік самостійно або обслуговуватися централізованою бухгалтерією. Але і в першому, і другому випадках для забезпечення своєї діяльності установа складає індивідуальні кошториси й плани асигнувань за кожною бюджетною програмою (функцією), яку вона буде виконувати.

За структурою кошторис складається з доходів та видатків і планується за рахунок загального та спеціального фонду бюджету.

Видатки плануються в сумі, що не перевищує надходження загального фонду, а за спеціальним фондом, разом із залишками коштів.

На рівні бюджетних установ доходами загального фонду є державні кошти, які надійшли на рахунок бюджетної установи із загального фонду державного або місцевого бюджету з метою її утримання.

Джерелом доходів загального фонду бюджетних установ є асигнування з державного бюджету чи місцевих бюджетів.

Висвітлення в обліку доходів і видатків відбувається у процесі виникнення, споживання та економічних вигод, а звітність містить інформацію про минулі операції і операції, пов'язані з рухом та отриманням грошових коштів у майбутньому.

Головною проблемою реформування обліку в бюджетних установах є різноманітність підходів щодо удосконалення системи обліку з урахуванням вимог міжнародних стандартів.

Крім того, недостатньо розроблені «питання переходу на єдині методологічні засади, а також створення уніфікованого організаційно-інформаційного забезпечення обліку» [1].

Отже, кошти бюджетних установ є складовою бюджетної системи, тому виникає гостра необхідність в постійному контролі за їх рухом та цільовим використанням в межах бюджетних призначень. Основною проблемою реформування обліку в бюджетних установах обліку є різноманітність підходів щодо удосконалення системи обліку з урахуванням вимог міжнародних стандартів.

Список літератури

1. Бабарицька Д. О. Деякі питання ведення обліку в бюджетних установах в умовах переходу на міжнародні стандарти [Електронний ресурс] / Д. О. Бабарицька. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Economics/7_110884.doc.htm
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2015 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Дейкало Л. Є. Роль розпорядників бюджетних коштів в бюджетному процесі / Л. Є. Дейкало, А. Ю. Чубак // Ефективна економіка. – 2015. – № 3, с.12

УДК 621.9.06

ПІДВИЩЕННЯ ШВИДКОДІЇ КУТОВОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ШПИНДЕЛЯ БАГАТОКООРДИНАТНОГО ВЕРСТАТА

І. В. Соколов, магістр гр. МБ(МВ)-15М2

Центральноукраїнський національний технічний університет

В статті розглянуто підвищення швидкодії кутового позиціонування шпинделя багатокоординатного верстата. Розроблено конструкцію поворотної шпиндельної головки з механізмом паралельної структури, кінематична схема, визначені кінематичні залежності між положенням робочого органу та переміщеннями приводів ланок механізму. Також отримано аналітичний розв'язок зворотних кінематичних залежностей, необхідних для управління приводами з механізмом паралельної структури

Механізм паралельної структури, кінематичні залежності, багатокоординатний верстат

Підвищення продуктивності високошвидкісної обробки на верстатах з ЧПУ є актуальним напрямком розвитку верстатобудування, зокрема з використанням механізмів паралельної структури.

Недоліком традиційних конструкцій багатокоординатних верстатів з поворотним шпинделем є велика вага та інерційність шпиндельної головки, що не дозволяє отримати високої швидкості кутового позиціонування шпинделя [1]. Метою даної роботи є підвищення швидкодії кутового позиціонування шпинделя багатокоординатного верстата.

Розроблений механізм (рис.1) складається з нерухомої основи 2, яка використовується для базування всієї конструкції, та платформи 1, на якій закріплюється інструмент 6 зі шпинделем 7.

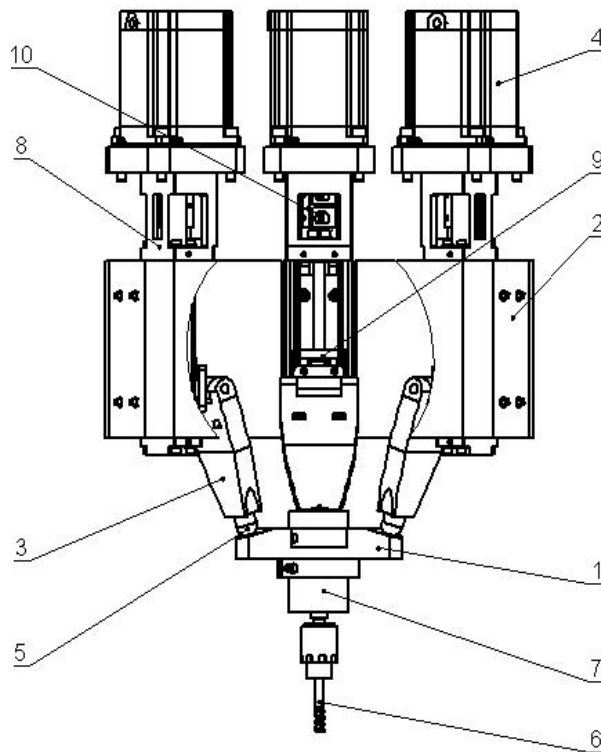

Рисунок 1 – Механізм паралельної структури для шпиндельного вузла багатокоординатного верстата

Обидві основи сполучають штанги постійної довжини. Штанги з'єднані з основою за допомогою направляючих 8 які дають штанзі 3 лише одну ступінь вільності. Рухається штанга по направляючій за допомогою електродвигуна 4 через каретку 9. А з основою рухомої системи координат штанга з'єднана за допомогою магніту, який вмонтований в частину штанги, за допомогою цього магніту штанга 3 з'єднується з кулькою 5, яка закріплена на основі [2].

Штанга постійної довжини з'єднується з однієї сторони з кареткою 9 з іншої сторони кулькою 5 через магніт. За допомогою електродвигуна 4 через муфту 10 передається оберти на направляючу 8 по якій рухається каретка 9 до якої приєднана штанга 3 яка передає рух на рухому частину 1 яка в свою чергу повертається на заданий кут. Всі три штанги працюють аналогічно таким чином платформа 1 може ставати під кутом який буде запрограмований таким чином інструмент 6 може обробити поверхню під кутом до будь якої направляючої

Така конструкція дає змогу нам переміщення по вісі Z, а також повороти відповідно інших осей. Якщо до конструкцію закріпити на напрямних які будуть переміщати всю конструкцію по осям X, Y, то верстат зможе обробляти деталі по п'яти координатам.

Для запропонованої кінематичної схеми визначені кінематичні залежності, що встановлюють зв'язок між положенням робочого органу та переміщеннями приводів ланок механізму.

Для вирішення зворотної задачі кінематики відомі положення координат розташування повзунів B_1, B_2, B_3 та довжина ланок L_1, L_2, L_3 потрібно знайти координати A_1, A_2, A_3 (рис. 2).

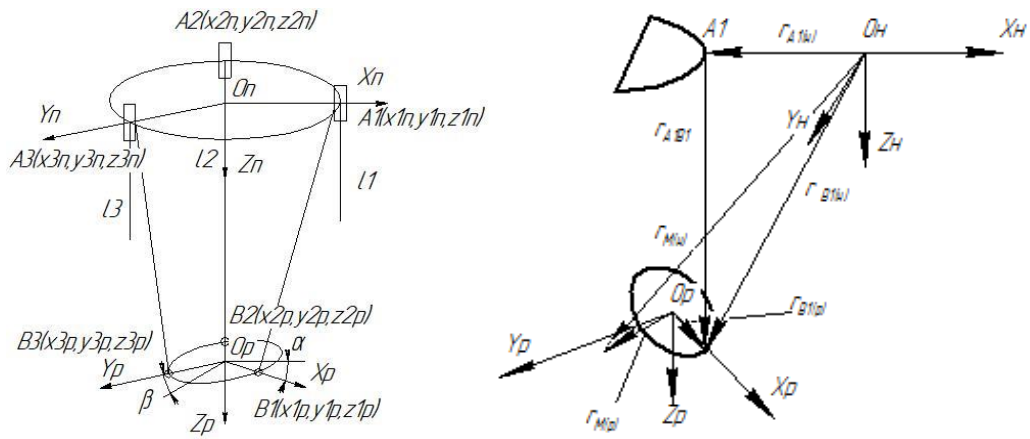

Рисунок 2 – Розрахункова схема механізму

Згідно розрахункової схеми (рис. 2) B1(Xp,Yp,Zp)...B3 – центр сферичних шарнірів, зв’язуючи кінематичні ланки постійної довжин з виконавчим органом. Координати задані у рухомій системі координат [2].

Для визначення l-координат (відстаней B1A1, B2A2, B3A3) між відповідними точками системи та виконавчим органом, необхідно знайти координати точок B1, B2, B3 виконавчого органу у нерухомій системі координат.

У даному випадку нижня платформа (і непов’язана з нею система координат) не повертається навколо вісі Zp. Таким чином, положення рухомої системи координат відносно нерухомої визначається трьома лінійними координатами (X_p^n, Y_p^n, Z_p^n) та двома кутами Ейлера (α, β) .

Для визначення координат (x_p^n, y_p^n, z_p^n) центру рухомої системи у нерухомій, запишемо рівняння для точки M, положення якої задано в обох координатних системах.

$$\vec{r}_n = M\vec{r}_p + \vec{r}_{M(n)} - Mr_{M(p)}$$

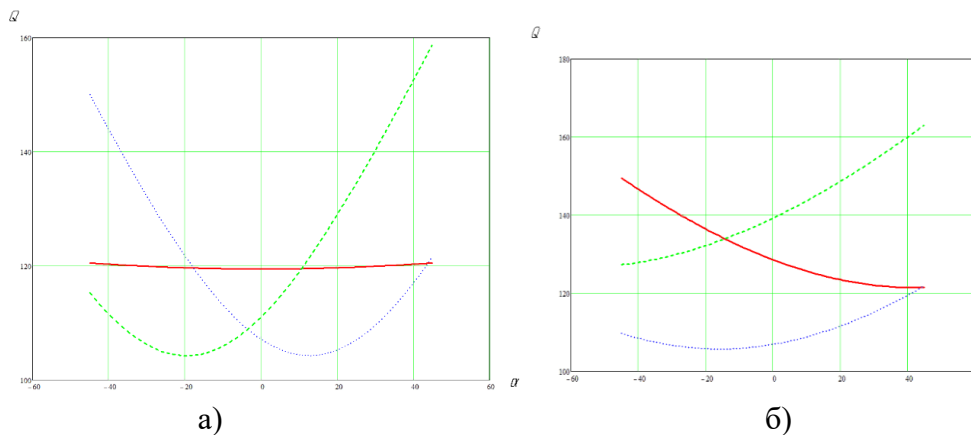
Таким чином, можна записати формулу переходу з рухомої системи координат в нерухому

$$\vec{r}_p^n = \vec{r}_{M(n)} - M\vec{r}_{M(p)}$$

Формула для знаходження координат інструмента

$$r_{Mp} = (X_{Mp} \ Y_{Mp} \ Z_{Mp})^T$$

На рис. 3 зображено графік переміщень приводів від переміщення платформи по координатам.

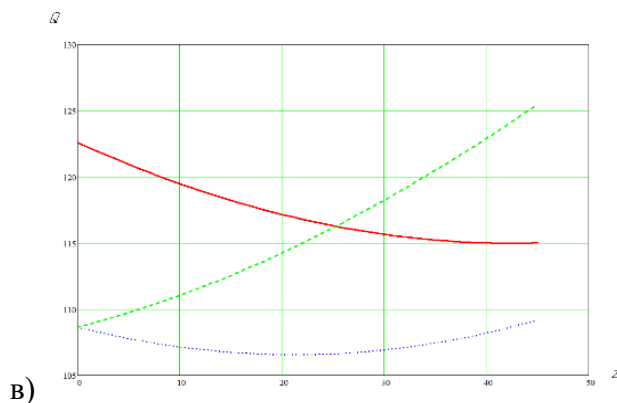

Рисунок 3 – Залежності переміщень приводів від переміщення платформи по координатам а) α , б) β , в) γ

Висновки. Розроблена конструкція шпиндельного вузла для п'ятикоординатного верстата, розроблена кінематична схема, визначені кінематичні залежності між положенням робочого органу та переміщеннями приводів ланок механізму. Отримано аналітичний розв'язок зворотних кінематичних залежностей, необхідних для управління приводами з механізмом паралельної структури.

Список літератури

1. Крижанівський В.А., Кузнецов Ю.М., Валявський І.А., Склярів Р.А. Технологічне обладнання з паралельною кінематикою: Навчальний посібник для ВНЗ. Під ред. Ю.М. Кузнецова. – Кіровоград, 2004. – 449 с.
2. Кириченко А.Н. Станки с паралельной кинематикой: быстрее, точнее, прочнее // Оборудование и инструмент для профессионалов. – 2005. – №9. – С. 26-28.
3. Кириченко А.М. Особливі положення плоских механізмів паралельної структури / А.М. Кириченко, С.М. Заїка, А.М. Федотьев // Вісник КДУ імені Михайла Остроградського. – Кременчук, 2010. – Випуск 5/2010 (64). Частина 1. – С. 94-99.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСКРЕТНОГО ТОЧІННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯМ СУПОРТНОЇ ГРУПИ ТОКАРНОГО ВЕРСТАТА

С.Д. Савраненко, магістрант гр. МБ(МВ)-15М2

О.В. Лисенко, доц., канд. техн. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет

Розвиток сучасної економіки вимагає постійного підвищення продуктивності та зменшення собівартості при забезпеченні необхідної якості виробництва. В умовах виробництва це забезпечується максимальною автоматизацією заводів, оснащенням обробними центрами, які дозволяють вести обробку на високих режимах різання.

При обробці пластичних конструкційних матеріалів (вуглецеві та переважна більшість легованих сталей, сплави алюмінію, мідні сплави, титан та ін.) на високих режимах обробки (швидкісне та надшвидкісне точіння), як правило, характерний зливний тип процесу стружкоутворення. В результаті різання в зоні обробки утворюється стружка, яка представляє собою суцільну, нескінчену та безперервну стрічку.

Стружка такого типу має негативні властивості – захаращує робочу зону, незручна для вивезення з робочої зони, через те, що має пилоподібні гострі кромки може нанести травму робочому. Але найгірше те, що вона через суцільність залишається у зоні обробки, намотується на інструмент, різцетримач та оброблювану деталь, що може призвести до пошкодження робочих кромки інструмента та обробленої поверхні деталі.

Для запобігання вказаних недоліків необхідно забезпечити гарантоване подрібнення зливної стружки в умовах автоматизованого виробництва.

В світовому машинобудуванні проблему гарантованого подрібнення стружки вирішують шляхом підбору різальних властивостей інструмента. За рахунок комбінації особливої спеціальної геометрії різальної частини різця підбраної під конкретний, доволі вузький діапазон режимів різання забезпечується стружколамний ефект при різанні та відведення стружки із зони різання.

Кожний із світових виробників інструменту випускає каталог своєї продукції з конкретними та чіткими рекомендаціями по його застосування. Не дотримання цих рекомендації призведе до зникнення стружколамного ефекту, підвищеного спарюванню інструмента та, в кінцевому підсумку, до його виходу з ладу. Це значно зужує можливості по застосуванню такого інструменту в умовах сучасного швидкопереналагоджуваного виробництва, оскільки при зміні операції, потребує придбання нового інструменту під нові режими різання, що також приведе до підвищення його собівартості.

Одним з ефективних способів гарантованого подрібнення стружки в процесі різання є спосіб кінематичного дроблення (рис. 1) – періодичне перериванні процесу різання завдяки накладання на формоутворюючий рух певного додаткового відносного руху інструменту і заготовки. Найбільш розповсюджений спосіб дискретного різання (рис. 1), який полягає в періодичному перериванні руху подачі.

Більш перспективним є вібраційне різання (рис. 1), яке не набуло значного поширення, внаслідок відсутності дієвих виконавчих пристроїв для реалізації необхідного діапазону частот та амплітуд коливальних рухів інструмента.

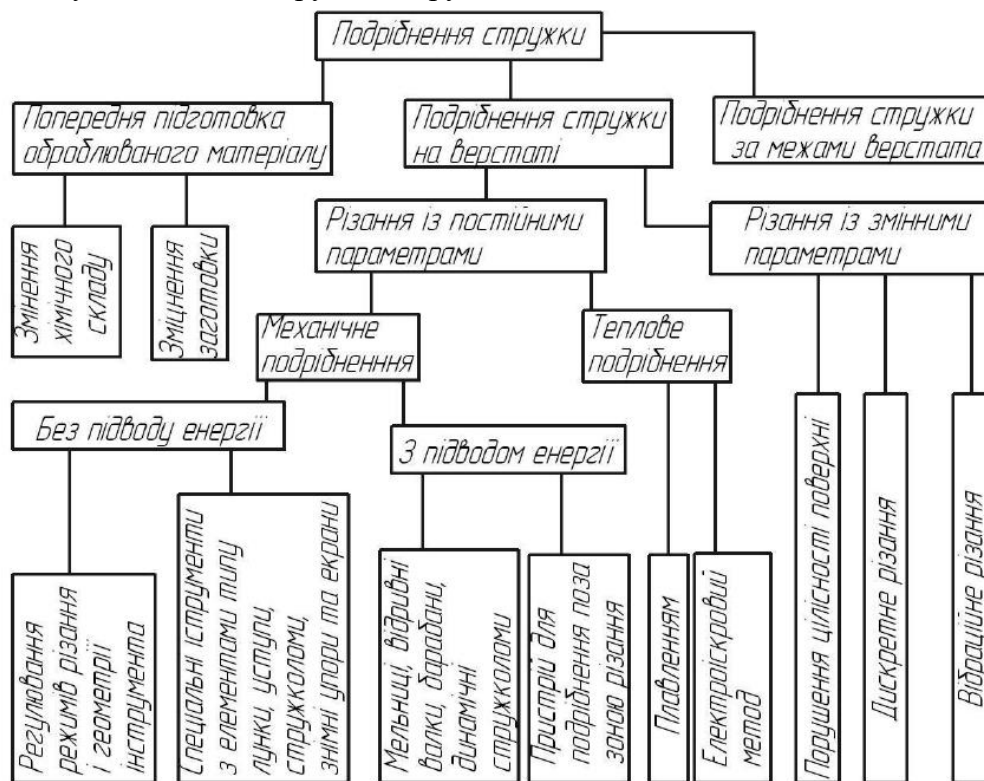

Рисунок 1 – Способи забезпечення подрібнення стружки при різанні [1]

Таким чином, розробка різцетримачів з пружними елементами, які реалізуючи вібраційне різання забезпечують гарантоване подрібнення стружки в процесі обробки є актуальною задачею.

Відомі наступні конструкції різцетримачів для точіння з подрібненням стружки [2]: пристрої для подрібнення зливної стружки на токарному верстаті, пристрої, що передають деталі періодичний зворотно-поступальний рух, вібросупорти, пристрої для дроблення стружки на токарному верстаті з приводом кутових вібрацій, різцетримачі з пружними елементами у

вигляді прорізної пружини (дроблення стружки в осьовому напрямку) та у вигляді тонких жорстких пластин (дроблення стружки в тангенціальному напрямку).

Аналіз існуючих конструкцій для забезпечення подрібнення стружки вібраційним різанням показав, що відсутність теоретичних досліджень процесу обробки різцетримачами з пружними елементами перешкоджає широкому впровадженню їх у виробництво.

Основним недоліком, який стримує використання вібраційного різання для гарантованого подрібнення стружки, є відсутність ефективних пристроїв, що забезпечують коливальний рух різця в необхідному діапазоні частот та з необхідною амплітудою.

Для подолання вказаного недоліку була складена узагальнена динамічна схема та математична модель динамічної системи супортної групи токарного верстата, що враховує вплив додаткових коливальних рухів різального інструменту від вібраційного приводу та властивості пружного корпусу різцетримача на точіння з подрібненням стружки. При цьому доцільно окремо розглянути пружні системи різального інструменту для моделювання процесу дроблення стружки в напрямку поздовжньої подачі та в тангенціальному напрямку. В результаті розроблені математичні моделі пружних систем різального інструменту для моделювання процесів дроблення стружки в напрямку поздовжньої подачі та в тангенціальному напрямку.

Запропоновано в якості базових форм пружних елементів для поєднання віджимної частини різцетримача з його основою використати паралельні пластини та прорізні пружини. На основі результатів теоретичних досліджень розроблені принципи раціонального проектування нових конструкцій різцетримачів з пружними елементами для точіння з гарантованим дробленням стружки.

Список літератури

1. Обертюх Р.Р., Слабкий А.В., Миськов В.П. Основні тенденції створення та розвитку способів і пристроїв для подрібнення стружки/ Збірник наукових праць. Процеси механічної обробки в машинобудуванні./ Вип. 10.– Житомир: ЖІТІ, 2011.– С. 251-265.
2. Пестунов В.М. Лисенко О.В. Механізми та способи дискретної обробки на верстатному обладнанні/ Загальнодержавний міжвідомчий науково-технічний збірник. Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин./ Вип. 36.– Кіровоград: КНТУ, 2006.– С. 65-72.

УДК:681.6

ПЕРСПЕКТИВИ БАГАТОКООРДИНАТНОГО 3D ДРУКУ МЕТОДОМ НАПЛАВЛЕННЯ

К. В. Шараватов, магістр гр. МО-16-М2

Центральноукраїнський національний технічний університет

В статті описано час появи FDM типу 3D друку і з якими матеріалами може працювати даний тип. Здійснено огляд та аналіз сучасних багатокоординатних 3D принтерів, які були зібрані в різних країнах для покращення процесу 3D друку.

3D друк, 3D принтер, метод наплавлення

Метою роботи є аналіз існуючих багатокординатних 3D принтерів для визначення перспектив та шляхів розвитку багатокоординатного 3D друку методом наплавлення та відповідного обладнання.

3D-друк — одна з форм технологій адитивного виробництва, де тривимірний об'єкт створюється шляхом накладання послідовних шарів матеріалу (друку, вирощування) за даними цифрової моделі [1]. Найбільш економічним типом 3D друку є Fused Deposition Modeling — FDM. Основною частиною таких принтерів, що з'явилися на ринку в 1991 р., є

екструдерна голівка. У ній матеріал (ливарний віск або пластик, що подаються з катушок) нагрівається до температури плавлення і подається в зону друку. Головка переміщається по двох координатах, синтезуючи певний шар моделі. Потім платформа опускається, створюється новий шар і т. д..

Переваги технології: легкість перебудови з одного нетоксичного матеріалу на інший, низькі витрати і досить висока продуктивність, малі температури переробки, а також мінімальне втручання оператора у функціонування обладнання, можливість створення кольорових моделей, відносно точний процес. Недоліки: між шарами утворюються шви, головка екструдера повинна постійно рухатися, інакше матеріал застигне і засмітить її, можливе розшарування у разі температурних коливань протягом циклу обробки, груба вихідна поверхня. [1].

Технологія знайшла застосування в автомобільній, аерокосмічній, електронній та ін. галузях промисловості [2]:

Друк FDM підходить для наступних видів пластику: ABS-пластик (термопластична смола), PLA-пластик (екологічно чистий пластик), HIPS-пластик (дуже міцний пластик), PC-пластик (твердий полімер, здатний пропускати світло), Laywoo-D3 (полімер), Laybrick (імітує текстуру пісчанику), PVA: PVAc и PVAI (добре поглинають вологу, можуть розчинятися у воді), нейлон (легкий та гнучкий пластик).

Етапи друку із застосуванням технології FDM: [1]

- моделювання виробу, додавання необхідних текстур;
- друк плавним пластиком шляхом видавлювання;
- постобробка: за допомогою ацетону поверхня виробу робиться гладкою.

Для цього типу друку використовуються механізмами паралельної кінематичної структури називаються пристрої, виконавчу ланку яких пов'язане з підставою з використанням декількох незалежних кінематичних ланцюгів. Кожну виконавчу ланку оснащено двигуном, або накладає деяку кількість зв'язків і обмежень на рух вихідної ланки.

Особливістю багатокоординатного 3D друку є те, що в залежності від повороту робочого органу змінюються основні діючі сили:

- тиск самого пластику внаслідок термічного розширення, зменшується з часом;
- сила тяжіння;
- ефект Бернуллі. При включеному охолодженні тиск повітря в районі сопла нижче, ніж біля входу нитки в екструдер. Якщо обдув потужний, атмосферний тиск досить швидко (за кілька секунд) видавить весь пластик. [3]

Відомі кілька 3D багатокоординатних принтерів.

П'ятиосьовий 3D принтер [4], розроблений в Італії, Davide Sher на базі ортогонального 3D принтеру, який має стандартні для нього переміщення, має поворотний робочий орган маніпуляторного типу, дозволяє охопити достатній кут друку;

П'ятиосьовий 3D принтер [5], розроблений в Університеті Осло зібрав студент Kallevik Grutle, на базі ортогонального 3D принтеру, має поворотний стіл і в дозволяє обертати виріб, більш ефективний при друці деталей типу вал.

Шестиосьовий 3D принтер ZHAW [6], розроблений в Університеті Цюриха, зібраний двома студентами на базі 3D принтеру типу Delta, має стандартний механізм Delta для переміщення екструдера та поворотний стіл з механізмом паралельної структури.

Шестиосьовий 3D принтер з контролером KFLOP [7], розроблений в Університеті Південної Каліфорнії, зібраний на основі механізму паралельної структури «гексапод» без поворотного столу, що дозволяє охопити невеликий кут робочого простору.

П'ятиосьовий гібридний 3D принтер [8], розроблений в Японії, став результатом спільних досліджень спеціалістів з компанії Epomoto Kogyo і Університету Культури і Мистецтв Сідзуока, а також в роботі брала участь займаються розробкою програмного забезпечення компанія C&G Systems, цей гібридний 3D принтер і ЧПУ верстат, має стандартні переміщення робочого органу, як для ортогонального 3D принтеру і поворотний

стіл який дає змогу друкувати більш точно, після друку гібрид оброблює ті поверхні які йому потрібні з меншою шорсткістю, точністю.

Для всіх згаданих принтерів потрібне програмне забезпечення і вміння його наладки, при розрахунку переміщень в Delta-системі координат беруть участь тригонометричні функції. Звідси і береться нелінійність, і, відповідно, прискорення.

Таким чином, багатокоординатні 3D принтери дозволяють заощадити на матеріалі та часі друку, отримати більш якісну поверхню виробу. Розповсюдження отримали в основному 3D принтери з поворотним столом, які дозволяють друкувати більш точно у порівнянні з принтерами з поворотною головкою, використовуючи меншу кількість матеріалу підтримки.

Список літератури

1. Адитивні технології [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Адитивні_технології
2. Интегрированные генеративные технологии/ под ред. А. И. Грабченко. – Харьков : НТУ «ХПИ», 2011. – 416 с.
3. Еще раз про влияние отката при печати [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <http://3dtoday.ru/blogs/dima-pb/once-again-about-the-impact-of-the-rollback-when-printing/>
4. 5axismaker Evolves 3D Printing onto the Surface of Objects [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <https://3dprintingindustry.com/news/5axismaker-shows-off-evolution-fff-surface-conformal-5-axes-3d-printing-51088/>
5. 5-axis 3D Printer [Електронне ресурс] // Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/15736899/5-axis_3D_Printer
6. Шестиосевой принтер с подвижным столом (прототип) [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <http://3dtoday.ru/blogs/zhvlt/a-sixaxis-printer-with-a-movable-table-prototype/>
7. 6-осевой 3D-принтер творит маленькие чудеса [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <https://geektimes.ru/post/196516/>
8. Первый в японии 5-осевой гибридный 3D-принтер [Електронний ресурс] // Режим доступу до ресурсу: <http://www.3dpulse.ru/news/nauchnye-razrabotki-tehnologii/pervyi-v-yaponii-5-osevoi-gibridnyi-3d-printer/>

УДК 336:316

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

В.В. Періжок, *ст. гр. ФК-15М (2)*

Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті розглянуто сутність та структуру фінансового механізму розвитку підприємства, визначено його мету, підсистеми та основні елементи. Охарактеризовано методи фінансового механізму, нормативно-правове, інформаційне та інфраструктурне забезпечення його функціонування.

фінансове забезпечення, фінансове регулювання, самофінансування, кредитування, інвестування

Формування та реалізація фінансової політики підприємства здійснюється посередництвом фінансового механізму, спрямованого на забезпечення сприятливих умов для операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Добре налагоджений фінансовий механізм розвитку підприємства є запорукою підвищення рівня фінансових результатів його функціонування, посилення конкурентних позицій в оточуючому бізнес-середовищі.

Дослідженню питань формування фінансового механізму підприємства присвячена низка наукових праць науковців України та зарубіжжя, зокрема: І. Балабанова, П.Бароле, М.Білик, І. Бланка, Р.Брейлі, А. Восєводіна, А.Волкова, М. Єрмошенка, С. Ілляшенка, Г. Кірейцева, Є.Коєна, Л.Костирко, І.Ломачинської, С.Мушникової, Л. Павлової, А. Поддєрьогіна та ін. Однак сьогодні ще існує потреба в обґрунтуванні теоретичного та методичного забезпечення фінансового механізму розвитку підприємства.

Мета статті полягає в дослідженні теоретико-методичної бази фінансового механізму розвитку підприємства.

Успішне функціонування сучасного підприємства залежить від налагодженої взаємодії механізмів формування та використання інтелектуальних, виробничих, фінансових ресурсів. Фінансовий механізм розвитку підприємства вважається одним із пріоритетних, оскільки чинить безпосередній вплив на зростання обсягів виробництва і збуту продукції, підтримання високого рівня платоспроможності та фінансової стійкості, максимізації ринкової вартості підприємства.

Теоретичне обґрунтування концептуальних основ формування фінансового механізму розвитку підприємств викликає необхідність детального аналізу науково-теоретичного підґрунтя формування понятійного апарату дослідження, зокрема конкретизацію сутності поняття «фінансовий розвиток підприємства», «фінансовий механізм».

Фінансовий розвиток підприємства можна трактувати як сукупність кількісних і якісних змін у фінансовій діяльності, які покращують фінансовий стан підприємства шляхом забезпечення фінансової рівноваги та сприяють підвищенню здатності підприємства протидіяти негативним впливам зовнішнього середовища.

Фінансовий розвиток підприємства розглядається як основний елемент загального розвитку підприємства, що характеризується таким станом фінансових ресурсів, який забезпечить достатній рівень платоспроможності та кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику.

Фоменко А. В. визначає механізм як принципову схему практичного використання важелів, методів, спрямованих на регулювання тих чи інших процесів або об'єктів у системі управління на всіх рівнях функціонування [1].

Фінансовий механізм розвитку підприємства можна представити як організаційне відображення фінансових відносин, тобто як організацію руху фінансових потоків. Під фінансовим механізмом розуміють сукупність методів і форм, інструментів, прийомів і важелів впливу на стан та розвиток підприємства.

Поддєрьогін А.М. ототожнює фінансовий механізм із цілісною системою управління фінансами підприємства [2].

Бланк І.О. вважає, що: «Фінансовий механізм – це система основних елементів, що регулюють процес розробки та реалізації управлінських рішень у фінансовій сфері підприємства» [3].

Костирко Л. А. визначає мету функціонування фінансового механізму стійкого розвитку підприємства як «досягнення стійкого фінансового забезпечення та відтворювальних процесів на підставі збалансованості інтересів всіх груп учасників фінансово-економічних відносин» [4].

Корбутяк А.Г. стверджує, що із врахуванням того, що фінансово-економічний механізм дає уявлення про те, за допомогою чого можна здійснити фінансовий вплив, і повинен показувати, як це зробити, то у його складі доцільно виділяти фінансові інструменти, за допомогою яких реалізуються прийняті рішення та фінансові індикатори, що достовірно відображають стан суб'єкта фінансових відносин. Отже, складовими фінансового механізму є фінансове забезпечення, фінансове регулювання та система фінансових індикаторів і фінансових інструментів, які дають змогу оцінити цей вплив [5].

Ми дотримуємось точки зору, що фінансовий механізм є сукупністю видів, форм та методів організації фінансових відносин, формування та використання фінансових ресурсів і способів їх якісного та кількісного визначення.

Мушникова С.А. вважає, що з точки зору визначення поняття «фінансового механізму розвитку підприємства» необхідним є поєднання загальнодержавних інструментів впливу, таких як: законодавча та нормативна бази, з, безпосередньо, інструментами впливу, враховуючи умови функціонування підприємств в рамках національної економіки. Якщо вважати, що фінансовий механізм дає уявлення про те, за допомогою чого можна здійснити фінансовий вплив, і повинен показувати, як це зробити, то у складі фінансового

механізму доцільно виділяти фінансові інструменти, за допомогою яких реалізуються прийняті рішення та фінансові індикатори, що достовірно відображають стан суб'єкта фінансових відносин [6].

Фінансовий механізм розвитку підприємства можна розглядати як інструмент реалізації його фінансової політики, вирішення її стратегічних і тактичних завдань. Структурно фінансовий механізм охоплює велику кількість різних елементів та складну систему взаємозв'язків між ними.

Метою фінансового механізму розвитку підприємства є таке управління формуванням та використанням фінансових ресурсів, що забезпечує безперервність процесу розвитку та позитивні фінансові результати діяльності.

Фінансовий механізм розвитку підприємства містить такі основні елементи: фінансові методи; фінансові важелі; фінансові інструменти; нормативно-правове, інформаційне та організаційне забезпечення. Підсистемами фінансового механізму розвитку підприємства є фінансове забезпечення та фінансове регулювання.

Фінансове забезпечення полягає у визначенні джерел формування, напрямків руху та пропорцій розподілу фінансових ресурсів. Фінансове регулювання передбачає маневрування фінансовими ресурсами і спрямовується на узгодження зовнішніх та внутрішніх суперечностей, що виникають у процесі забезпечення стійкого функціонування підприємства. Під інструментами фінансового регулювання розуміють певні прийоми, що використовуються державою для забезпечення пропорційності в країні (оподаткування, кредитування, цінове регулювання, бюджетне фінансування та ін.).

Фінансові методи є способом впливу фінансових відносин на діяльність та розвиток підприємства. Виокремлюють наступні методи фінансового механізму розвитку підприємства:

- бюджетне фінансування, яке передбачає безповоротне виділення коштів з бюджету;
- кредитування, що здійснюється на умовах поворотності, строковості, платності, забезпеченості;
- самофінансування, яке передбачає здійснення розвитку підприємства за рахунок власних коштів;
- оренду (лізинг), які пов'язані з передачею майна у користування за певну плату і на певний строк;
- інвестування, що означає вкладання грошей у відповідні проекти з метою отримання доходу, соціального чи екологічного ефекту.

Дія фінансових методів відбувається через конкретні фінансові важелі, серед яких: податки, збори, норми амортизаційних відрахувань, орендна плата, дотації, субсидії, субвенції, штрафи, пеня, премії, дохід, прибуток та ін.

Елементами фінансового механізму розвитку підприємства є показники, які відображають окремі аспекти його розвитку. До індивідуальних показників належать показники, які характеризують економічні процеси на мікрорівні: прибуток, виручка від реалізації; податки та відрахування до бюджету; собівартість; операційні витрати на одну гривню реалізованої продукції; валові капітальні інвестиції; рівень рентабельності тощо. Зведені показники дають фінансову оцінку ефективності виробництва та змогу визначити рівень збалансованості прогнозних показників.

Нормативно-правове забезпечення фінансового механізму включає нормативно-правові документи, які забезпечують організацію господарської діяльності та функціонування підприємства (Конституція України, укази Президента України, закони, постанови Верховної Ради, постанови Уряду, накази, листи та інструкції центральних органів виконавчої влади (міністерств, відомств), статут підприємства.

Інформаційне забезпечення фінансового механізму розвитку підприємства формує сукупність інформаційних джерел щодо управління рухом фінансових потоків підприємства, фінансового стану конкурентів, партнерів, розвитку фінансового ринку тощо.

Інфраструктурне забезпечення фінансового механізму розвитку підприємства утворює сукупність установ та інститутів, які здійснюють підтримку розвитку підприємства на всіх стадіях його функціонування (банківські та небанківські фінансово-кредитні установи, страхові компанії, венчурні компанії, бізнес-центри, бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, технологічні парки тощо).

Виділяють наступні рівні функціонування фінансового механізму розвитку підприємства: державний, на якому забезпечується розвиток підприємства завдяки ефективному застосуванню фінансових інструментів та важелів державою та її інститутами; ринковий, де відбувається застосування фінансових інструментів та важелів при взаємодії підприємства й інших суб'єктів господарювання; внутрішній, на якому здійснюється застосування фінансових методів та важелів безпосередньо самим підприємством.

Специфіка формування фінансового механізму розвитку підприємства визначається його приналежністю до тієї чи іншої сфери діяльності, галузі економіки, характером формування грошових фондів і напрямів їх використання, системою формування та розподілу прибутку, особливістю державної регуляторної політики.

Таким чином, фінансовий механізм розвитку підприємства можна трактувати як сукупність фінансових методів, інструментів і важелів, спрямованих на реалізацію економічних та соціальних функцій підприємства, активізацію його інвестиційно-інноваційного розвитку та покращення фінансових результатів діяльності.

Список літератури

1. Фоменко А. В. Механізм формування організаційно-управлінського потенціалу фінансової безпеки підприємств залізничного транспортного машинобудування / А. В. Фоменко // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»: зб. наук. пр. – Харків: НТУ «ХПІ», 2012. – № 51(957). – С. 84–91.
2. Фінансовий менеджмент [Текст]: підручник / під кер. А. М. Поддєрьогіна. – К.: КНСУ, 2005. – 536 с.
3. Бланк, І. О. Фінансовий менеджмент [Текст]: навч. посіб. / І. О. Бланк. – К.: Ельга, 2011. – 724 с.
4. Костирко Л. А. Фінансовий механізм сталого розвитку підприємств: стратегічні орієнтири, системи забезпечення, адаптація: Монографія / Л. А. Костирко. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2012. – 474 с.
5. Корбутяк А. Г. Передумови формування ефективного фінансово-економічного механізму підприємства в сучасних умовах / А. Г. Корбутяк // ScienceRise. - 2015. - № 5(3). - С. 53-57.
6. Мушнікова С. А. Фінансовий механізм розвитку підприємств в кризових умовах функціонування / С. А. Мушнікова // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2015. - Вип. 52. - С. 61-67.

УДК 336:71

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ

К.О. Попівнич, ст. гр. ФК-15МЗ

Центральноукраїнський національний технічний університет

У статті розглянуто підходи до визначення сутності фінансових та банківських інновацій, вказані причини та мета їх виникнення і розвитку. Наведено класифікацію банківських інновацій.

фінансова інновація, банківська інновація, інноваційний продукт, інноваційна технологія

Розвиток банківської системи сьогодні супроводжується такими негативними явищами, як зниження рівня ділової активності банків, падіння показників їх прибутковості, вихід деяких з них з ринку банківських послуг. Розгортання системної банківської кризи спричиняє зниження задоволеності користувачів банківських послуг, втрату суспільної довіри населення до банківських установ та руйнування стабільних клієнтських відносин між банками та економічними агентами. З огляду на це, останнім часом актуальності набувають питання щодо покращення обслуговування клієнтів банку та створення інноваційних

банківських продуктів і технологій, які мали б змогу у повній мірі задовольнити їхні потреби.

Дослідженню проблем розвитку банківських інновацій присвятили наукові праці такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: Бретт Кінг, Дж. Сінкі, О. Дзюблюк, С. Єгоричева, І. Карчева, Л. Кузнєцова, О. Мошенець, Л. Примостка, Н. Пантелєєва та інші. Їхні дослідження, зокрема, стосуються аналізу процесів розвитку інноваційних похідних фінансових інструментів, методики організації процесів впровадження інноваційних процесів у банках, особливостей інноваційних продуктів та технологій на ринку банківських послуг, дистанційного банківського обслуговування клієнтів, фінансових інновацій у банківській системі. У той же час стрімкий розвиток інформаційних технологій та особливості діяльності вітчизняних банків потребують дослідження можливостей активізації процесів впровадження новітніх банківських продуктів та технологій із врахуванням сучасної практики та перспектив банківської діяльності.

Метою статті є дослідження сутності банківських інновацій та характеристика їх видів.

Термін «інновація» вперше запроваджено австрійським економістом Й. Шумпетером, котрий визначав її як встановлення нової виробничої функції, яка виступає рушійною силою динамічного розвитку. Інновація, на його думку, означає появу нової комбінації, перехід від старої виробничої функції до нової [1].

П.Друкер та М.Портер пов'язували інновації із зростанням прибутковості, розширенням масштабів бізнесу та можливостей накопичення для наступного реінвестування капіталу, вказували на соціальну цінність інновацій [2;3].

О. Сохацька визначає інновації як зміни у фінансово-кредитній сфері через удосконалення інструментів, продуктів і послуг [4].

Багато наукових праць присвячено дослідженню фінансових інновацій. П. Туфано в роботі «Financial Innovation and First Mover Advantages» дослідив і визначив 58 фінансових інновацій за період 1974-1986 роки та відзначив ексклюзивність їх створення для найбільших інвестиційних банків. Факторами інтенсивного зростання інновацій на перспективу вчений вважав: високий рівень розвитку телекомунікаційних і комп'ютерних технологій, що дозволяє оперативно працювати з цінними паперами та значно знизити собівартість трансакцій; специфіку фінансової галузі, де теоретичні дослідження найлегше знаходять практичне втілення; специфіку фінансових інновацій, зокрема їх клієнтоорієнтованість [5].

Ф. Мишкін, досліджуючи виникнення фінансових інновацій, робить висновок, що вони є: наслідком зміни факторів попиту (ризик зміни процентних ставок - заставні з гнучкою ставкою, ринок фінансових ф'ючерсів, опціонний ринок для фінансових інструментів тощо); відповіддю на зміну структури пропозиції (трансакційні технології, комп'ютерні та телекомунікаційні технології - АТМ, пластикові картки, інтернет-банкінг тощо); реакцією на посилення законодавчого тиску (резервні вимоги та обмеження на розмір процента, що сплачуються за депозитами - євродолари, комерційні папери, рахунки типу NOW і ATS, одноденні репо-угоди, пайові фонди грошового ринку) [6].

Що стосується банківських інновацій, то вони пов'язані із розширенням і вдосконаленням технологій надання клієнтам диверсифікованого спектру послуг і включають створення і впровадження конкурентоздатних нових продуктів, процесів та послуг.

Б. Пшик вважає, що банківська інновація є комплексним процесом, широкомасштабним нововведенням, яке включає в себе наступні стадії: виникнення ідеї, її розроблення, упровадження в конкретному продукті чи процесі, доведення до комерційного використання і розповсюдження нового рішення, яке спричиняє якісні зміни у діяльності з метою отримання соціально-економічної вигоди [7].

На думку О.В. Меренкової, поняття банківських інновацій використовується для визначення нововведень у банківській діяльності, які характеризуються вищим технологічним рівнем та новими споживчими якостями [8].

В. Білошапка, А. Корчан вважають, що сьогодні на ринку України переважають запозичені банківські продукти (послуги), які для вітчизняного ринку є інноваційними, однак у закордонній банківській практиці використовуються давно. Одночасно дослідники виокремлюють наступні властивості інноваційного банківського продукту: новизна; задоволення ринкового попиту; високий ризик і високий ступінь невизначеності; гнучкість форм; наявність побічного, важко передбачуваного результату; здатність до комерціалізації [9].

Новизна споживчих властивостей банківських продуктів і послуг, покращення їх якості впливають на підвищення продуктивності праці завдяки покращенню операційної, фінансової, маркетингової, технологічної, кадрової, організаційної діяльності банків, сприяють підвищенню інтенсивності діяльності внаслідок зниження ресурсної витратності банківської діяльності на одиницю активів. Це дозволяє розширити ринок банківських послуг та збільшує доходи банку. З цього приводу І.Карчева стверджує, що заснована на інноваціях банківська діяльність забезпечує значне скорочення витрат та підвищення ефективності. У такій своїй якості інновація – потужний механізм, який забезпечує високу конкурентоспроможність, зміцнення ринкової позиції та підвищення ефективності. Вийти на конкурентний ринок першими – мета багатьох інноваційно-орієнтованих стратегій розвитку банків [10].

Метою впровадження інноваційних продуктів і послуг є підвищення конкурентоспроможності банку. При цьому слід зазначити, що нововведення в банківському бізнесі включають в себе не тільки технічні чи технологічні розробки, впровадження нових товарів і послуг, нових фінансових інструментів, але й нових форм бізнесу, нових методів роботи з клієнтами. Саме клієнти є основними рушіями інноваційного розвитку банків, оскільки завдяки їх потребам та вимогам створюються інноваційні продукти, послуги та технології.

Банківська інновація, на нашу думку, означає створення нового або удосконаленого продукту чи послуги, комерціалізованих у сфері банківської діяльності, що впливає на покращення обслуговування клієнтів, зростання доходів банку та зміцнення його конкурентоспроможності на фінансовому ринку.

На даний час відсутня загальноприйнята класифікація банківських інновацій. На наш погляд, заслуговує схвалення як така, що враховує сучасні світові тенденції в розвитку інноваційної банківської діяльності, класифікація банківських інновацій, запропонована І. Карчевою [10]. Нею розроблена класифікація сучасних банківських інновацій за такими ознаками:

- *продуктові інновації* (онлайн-продукти, платіжні картки та сервіси для карток, способи і методи дистрибуції банківських продуктів; електронні платіжні інструменти, платіжні мінітермінали);
- *канали обслуговування* (багатоканальне обслуговування, віддалений банкінг, соціальні мережі, філії як екосистеми для роботи з клієнтами, адаптивна архітектура каналів);
- *технологічні інновації* (цифрові технології, мережеві технології, CRM-технології, автоматизація та самообслуговування, багатофункціональні технології);
- *інституційні зміни* (вдосконалення банківського законодавства, оптимізація філійної мережі, інтернетизація та віртуалізація, оптимізація бізнес-процесів, організаційно-економічні інновації);
- *управління ризиками* (інтегровані системи управління ризиками, скорингові моделі, прогнозування та моделювання, стрес-тестування, управління системними ризиками);
- *регулювання та управління* (корпоративне та стратегічне управління, централізація управління, системи раннього попередження, управління капіталом, виведення з ринку);
- *платіжні системи* (використання віртуальних валют, оверсайт, упередження шахрайства, системи прискорених переказів, клірингові системи);

- *ринкові інновації* (everyday banking; програми лояльності, лідерство на ринку, безпека банківської діяльності, маркетингові інновації та інші).

Таким чином, глобалізація фінансових ринків, науково-технічні досягнення та прагнення банків зміцнити фінансову стійкість, надійність та конкурентоспроможність активізують інноваційну діяльність банківського сектору вітчизняної економіки. Інноваційні банківські продукти і технології пов'язані із впровадженням у практику банківської діяльності нововведень, які є результатом наукових досліджень, винаходів і відкриттів і впливають на підвищення якості обслуговування клієнтів та збільшення доходів. Методична цінність класифікації банківських інновацій полягає у забезпеченні ефективного управління інноваційним розвитком банківської системи.

Список літератури

1. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер. – М.: Эксмо, 2008. – 864 с.
2. Друкер. Энциклопедия менеджмента: Пер. с англ. / Ф. Питер – М.: Издат. дом “Вильямс”, 2004. – 432 с.
3. Портер Е. М. Конкурентное преимущество: как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / Е. М. Портер ; пер с англ. – М.: Альпина бизнес букс, 2005. – 715 с.
4. Фінансовий інжиніринг : навч. посіб. / за ред. О.М. Сохацької. - К. : Кондор, 2011. - 660 с.
5. Tufano P. Financial Innovation and First Mover Advantages / P. Tufano // Journal of Financial Economics. - 1989. - Vol. 25. - PP. 213-240.
6. Мишкін Ф. Фінансові інновації : передумови виникнення та еволюція форм / Ф. Мишкін // Фінансовий ринок України. - 2008. - №5. - С. 21-24.
7. Удосконалення фінансово-кредитного стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні : монографія / авт. кол. ; за наук. ред. канд. екон. наук, доц. Б. І. Пшика. – К. : УБС НБУ, 2010. – 263 с.
8. Меренкова О.В. Інноваційні технології банківської діяльності як елемент сучасного економічного мислення / О. В. Меренкова // Сучасна картина світу: Природа, суспільство, людина: збірник наукових праць. - Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. - С. 186-194.
9. Білошапка В. Місце інноваційних стратегій у підвищенні якості банківських послуг і продуктів / В.Білошапка, А. Корчан // Банківська справа. – 2013. – № 2. – С. 98-103.
10. Карчева І. Я. Сучасні тенденції інноваційного розвитку банків України в контексті концепції банк 3.0 / І. Я. Карчева // Фінансовий простір. - 2015. - № 3. - С. 293-299.

УДК 65.01:338

ОБГРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В.В. Варфоломєєв, ст. гр. ЕПР зм-16

Донецький національний технічний університет (м.Покровськ)

У статті визначено роль прийняття рішень в процесі управління підприємством. Охарактеризовано планування як етап формування господарських рішень на підприємстві. Розглянуто значення стадії контролю при формуванні рішень та їх реалізації. Висвітлено призначення аналізу та оцінки як невід'ємних елементів обґрунтування та здійснення господарських рішень.

процес управління, господарські рішення, місія суб'єкта господарювання, планування, контроль, аналіз господарської діяльності

Сучасний стан та результати діяльності суб'єктів господарювання в Україні характеризуються як недостатньо ефективні. Про це свідчить високий рівень зносу основних засобів (близько 80%), висока ресурсомісткість продукції, низький інноваційний рівень техніки і технологій. Як наслідок, питома вага збиткових підприємств в Україні становить близько 35%, а показники загального результату функціонування національного господарства погіршилися. Це свідчить про незадовільну якість управління як економікою в

цілому, так і діяльністю окремих підприємств, та управлінських рішень щодо створення і організації діяльності суб'єктів господарювання.

Слід відзначити, що достатньо велику кількість наукових праць українських та зарубіжних вчених спрямовано на теоретичну і практичну проробку процесу управління, обґрунтування і здійснення управлінських рішень. Проблема їх удосконалення присвячено праці таких дослідників, як: Акофф Р.Л., Амоша О. І., Мескон М.Х., Мочерний С.В., Хобта В.М., Червова Л.Г., Чумаченко М.Г., Чухно А.А. та інші. Однак на сучасному етапі потребують проробки особливості використання окремих методичних інструментів з урахуванням діючих умов господарювання.

Метою роботи є поглиблення теоретичних положень та удосконалення практичних інструментів обґрунтування господарських рішень.

Процес управління, невід'ємною складовою якого є рішення, повинен здійснюватися, виходячи з розгляду підприємства як економічної системи, що саморозвивається і самоорганізується, функціонує в певних умовах зовнішнього середовища, чинники якого істотно впливають на неї шляхом державного та ринкового регулювання у вигляді попиту на створюваний продукт, формування засобів праці, умов залучення позикового капіталу, можливостей забезпечення предметами праці і робочою силою [1].

Відправним моментом обґрунтування і прийняття господарського рішення є встановлення місії суб'єкта господарювання, формулювання цілей і завдань його діяльності, що здійснюється, виходячи із специфіки економічних інтересів, які є основним рушійним мотивом створення і розвитку підприємства. При цьому, якщо місія підприємства зберігається в довгостроковому плані, то цілі і завдання неминуче трансформуються під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища і необхідності постійної адаптації до зовнішніх змін.

Важливим етапом формування рішень є планування. Саме цей процес дозволяє розробити спосіб майбутніх дій і визначити траєкторію розвитку господарюючого суб'єкта. Для цього потрібно забезпечити високий ступінь обґрунтованості розвитку подій, побудови гіпотез, моделей економічних процесів, які можуть мати місце в майбутньому. Досягти такого ступеня можливо шляхом використання прогнозування, яке має бути обов'язковим, невід'ємним елементом на початковій стадії господарських рішень. Це дозволить оцінити очікувані позитивні і негативні наслідки і результати управлінського впливу у вигляді господарського рішення. Обов'язковою умовою прогнозування є альтернативність. Складання прогнозів у декількох варіантах дозволяє виявити різноманітні альтернативні способи подальших дій і вибрати найбільш ефективні господарські рішення.

Стадія реалізації буде специфічною для кожного процесу, тому її зміст і тривалість здійснення визначатимуться складністю і масштабністю розв'язуваної проблеми. Дана стадія вносить нову інформацію в умови здійснення господарського процесу у зв'язку з неможливістю врахування дії всіх різноманітних чинників під час планування. В результаті можуть формуватися додаткові витрати, змінюватися тривалість господарського процесу, що вимагає проведення на даній стадії уточнення планових розрахунків з урахуванням дотримання оптимальних пропорцій між витратами часу і коштів. Прийняті рішення на цій стадії повинні бути спрямовані на координацію дій для забезпечення досягнення поставленої мети у встановлений термін.

У реальній практиці господарювання вплив численних факторів зовнішнього середовища і ряду внутрішніх факторів обумовлює появу відхилень, які можуть перетворити найбільш ефективні в момент формування плани в недосконалі або практично неможливі для здійснення. Для того, щоб врахувати такі зміни, потрібно здійснювати контроль їх впливу на господарський процес. Таким чином, вже на цій стадії виникає необхідність вирішенні завдань контролю, які полягають у визначенні збігів і відхилень (виявлення недоліків чи їх відсутності, класифікація недоліків, кількісна оцінка недоліків), усунення відхилень (коригуючий ефект, мінімізація недоліків) та підготовки рішення щодо достовірності даних про потенційні можливості, результати роботи. Слід зазначити, що сфера здійснення

зовнішнього контролю визначається законодавчими та договірними положеннями, такими, як інструкції по бухгалтерській звітності, договори з перевірки, захист даних інформації, комерційної таємниці.

Стадія контролю здійснюється також паралельно зі стадією реалізації і тому дозволяє здійснити втручання в наступні етапи до завершення всього господарського процесу. Контроль може бути спрямований на виявлення та документальне підтвердження всіх недоліків, які виникли при здійсненні прийнятих рішень. Таким чином, у процесі контролю виникає проблема аналізу та оцінки, насамперед економічної, яка повинна визначити відповідність результатів організації виконання рішень поставленій меті.

Аналіз господарської діяльності має комплексний характер. Конкретними проявами комплексності є багатоаспектність, взаємозв'язок висновків, багатоваріантність і багатокритеріальність побудови. Багатоаспектність означає, що аналізуються в сукупності різні сторони господарської діяльності: економічна, соціальна, технічна та інші. Провідною стороною при цьому виступає економічний аспект. Важливим з'єднувальним елементом у процесі прийняття господарських рішень є економічний аналіз, який дозволяє, з одного боку, підсумково охопити здійснення господарських процесів, а з іншого забезпечує деталізацію складових, які формують результат [2].

У процесі аналізу вихідна інформація повинна проходити аналітичну обробку шляхом порівняння з іншими даними, визначення впливу факторів на величину результативних показників, виявлення невикористаних можливостей і встановлення перспектив. За результатами економічного аналізу рішення коректуються, чим забезпечується їх динамічність і ефективність. Аналіз, як етап прийняття рішення, є базою для оцінки якості виконання планових рішень і формування перспективи господарювання.

Невід'ємним елементом обґрунтування та здійснення господарських рішень є оцінка господарської діяльності як процесу. Головним її завданням стає встановлення якісних характеристик розвитку господарського суб'єкта та відповідності досягнутих результатів, встановленим під час обґрунтування рішення. Встановлені характеристики будуть покладені в основу прийняття подальших рішень щодо подальшого розвитку системи. Формування оцінки має здійснюватися відповідно специфічним особливостям об'єкта, щодо якого приймаються рішення.

Таким чином, удосконалення основних етапів формування господарських рішень на підприємстві дозволить підвищити якість прийняття більш обґрунтованого господарського рішення, яке є запорукою ефективних процесів, що здійснюються на підприємстві.

Список літератури

1. Чумаченко Н.Г., Заботина Р.И. Теория управленческих решений. - Киев: Вища школа. Головное издательство, 1981, - 248с.
2. Економічний інструментарій прийняття інноваційних рішень на підприємствах\ С.І.Кравченко, І.С.Кладченко, О.Ю.Шилова та ін. Під заг. ред. В.М.Хобти. - Покровськ: Пр АТ «Сумська обласна друкарня», 2016. – 272с.

ЗМІСТ

<i>Гайдаренко А.В.</i> <i>ОЦІНКА ПЕРСОНАЛУ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО НАДІЙНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....</i>	<i>4</i>
<i>Лю Юньлунь</i> <i>СУЧАСНІ ПІДХОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ.....</i>	<i>8</i>
<i>М.В.Лужняк</i> <i>КАДРОВА БЕЗПЕКА ЯК ПІДСИСТЕМА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....</i>	<i>12</i>
<i>Цяо Чжи</i> <i>АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДІЙНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....</i>	<i>15</i>
<i>Васильюк А. В.</i> <i>ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ СТРУКТУРИ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ.....</i>	<i>18</i>
<i>С.М. Головатий</i> <i>ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....</i>	<i>22</i>
<i>М.С. Жук</i> <i>МЕНЕДЖМЕНТ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ.....</i>	<i>24</i>
<i>Я.В. Лимар, , А.І. Гречка</i> <i>ОПТИМІЗАЦІЯ ЧОТИРЬОХКООРДИНАТНОГО МЕХАНІЗМУ ПАРАЛЕЛЬНОЇ СТРУКТУРИ З ДОДАТКОВИМ ШАРНІРОМ НА РОБОЧОМУ ОРГАНІ.....</i>	<i>27</i>
<i>Нетеса В.Є., Левченко А.О.,</i> <i>СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....</i>	<i>37</i>
<i>А. А. Пащенко</i> <i>ПІДВИЩЕННЯ ШВИДКОДІЇ ЛАЗЕРНО-РОЗКРІЙНОГО ВЕРСТАТА ВИКОРИСТАННЯМ ПАРАЛЕЛЬНОГО МАНІПУЛЯТОРА.....</i>	<i>41</i>
<i>С.П. Постригань</i> <i>НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНИ.....</i>	<i>45</i>
<i>Рисич М.М,</i> <i>ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....</i>	<i>48</i>
<i>О.В. Серебреннікова</i> <i>ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ РИНКУ ПРАЦІ.....</i>	<i>52</i>
<i>Ю.О. Гуржос, А.І. Гречка</i> <i>ДОСЛІДЖЕННЯ СИЛОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ПЛОСКОГО МЕХАНІЗМУ ПАРАЛЕЛЬНОЇ СТРУКТУРИ З НАДЛИШКОВИМ ПРИВОДОМ.....</i>	<i>53</i>

<i>Д. О. Колісник</i> <i>ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ</i>	61
<i>Лізунова А.О., Галайко Д.О.</i> <i>ОБЛІКОВЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ РОЗПОДІЛУ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ</i>	64
<i>Є.В. Селіщева</i> <i>ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИКОНАННЯ КОШТОРИСІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ - СПОРТИВНИХ ШКОЛАХ</i>	66
<i>Д.В. Сундукова</i> <i>УПРАВЛІННЯ ВІДТВОРЕННЯМ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА</i>	69
<i>О.О. Півень,</i> <i>ОРГАНІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМУНАЛЬНОГО РЕМОНТНО-ЕКСПЛУАТАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ КРЕП №3, М. КІРОВОГРАД)</i>	72
<i>Ю.С. Черчелюк</i> <i>ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ</i>	75
<i>О.В. Кислюк</i> <i>РОЗМІРНА ОБРОБКА ДУГОЮ КАТКІВ ГРАНУЛЯТОРА</i>	79
<i>Орлик М.В.</i> <i>ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ ТА КАДРОВА БЕЗПЕКА БАНКУ НА МАТЕРІАЛАХ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»</i>	83
<i>Орлик М.В.</i> <i>МІСЦЕ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ</i>	88
<i>Є.М. Бардиш</i> <i>ДОКУМЕНТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАДРОВОЇ СЛУЖБИ В ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ</i>	92
<i>В.М. Дяченко</i> <i>ОЦІНКА ВПЛИВУ ВИПРОМІНЮВАНЬ ПОБУТОВОЇ ТЕХНІКИ НА ЛЮДСЬКИЙ ОРГАНІЗМ</i>	95
<i>Я.В. Лимар А.І. Гречка</i> <i>ОПТИМІЗАЦІЯ ЧОТИРЬОХКООРДИНАТНОГО МЕХАНІЗМУ ПАРАЛЕЛЬНОЇ СТРУКТУРИ З ДОДАТКОВИМ ШАРНІРОМ НА РОБОЧОМУ ОРГАНІ</i>	98
<i>М.В. Малицький, Валявський</i> <i>РОЗШИРЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ВЕРСТАТА З ПАРАЛЕЛЬНОЮ КІНЕМАТИКОЮ</i>	107
<i>Мельник М. Л</i> <i>АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ</i>	112

<i>Т.О. Андрейченко</i> <i>УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....</i>	<i>115</i>
<i>І.Л. Бортник</i> <i>ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДИКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ.....</i>	<i>118</i>
<i>Карпов В.А., Коломієць Л.В.</i> <i>ОЦІНКА ЗНАЧЕННЯ БОБОВИХ КУЛЬТУР У СІВОЗМІНІ.....</i>	<i>121</i>
<i>Лізункова А.О., Галайко Д.О.</i> <i>ОБЛІКОВЕ СУПРОВОДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ РОЗПОДІЛУ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ.....</i>	<i>123</i>
<i>Л.В. Малик</i> <i>СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО ОБЛІКУ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....</i>	<i>125</i>
<i>О.А. Мелентьєв</i> <i>ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....</i>	<i>129</i>
<i>О.О. Нертук</i> <i>ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: МОЖЛИВІ РИЗИКИ.....</i>	<i>134</i>
<i>Т.В. Новікова</i> <i>ПІДХОДИ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СКЛАДУ І СТРУКТУРИ ПОКАЗНИКІВ БАЛАНСУ (ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН).....</i>	<i>138</i>
<i>О.О.Рагуля</i> <i>ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ МАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В ОБЛІКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....</i>	<i>142</i>
<i>А.А. Чайковський</i> <i>ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ І СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....</i>	<i>145</i>
<i>Д.С.Спірідонов</i> <i>ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ.....</i>	<i>148</i>
<i>А.В. Зибіна</i> <i>ОСОБЛИВОСТІ, УМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОРОЖНЬОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ ТА СИСТЕМИ ФІНАНСУВАННЯ.....</i>	<i>151</i>
<i>А.В. Зибіна</i> <i>МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....</i>	<i>156</i>
<i>Р.Ю.Деревянко</i> <i>ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЕВОЛЮЦІЇ ОЦІНКИ ТА ЇЇ РОЛЬ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ.....</i>	<i>161</i>

<i>О.С.Калюжний</i> СПОСОБИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ.....	165
<i>Ван Чжиган</i> ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПЛУАТАЦІЇ КИТАЙСЬКИХ АВТОМОБІЛІВ В УКРАЇНІ.....	169
<i>Т.А. Мішуровська</i> ПОДАТКОВА РЕФОРМА – ЧЕРГОВА ЗМІНА ЗАКОНОДАВСТВА ЧИ ДОСЯГНЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ? ВЛИВ РЕФОРМИ НА МАЛИЙ БІЗНЕС.....	172
<i>Т.А. Мішуровська</i> АУДИТ ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛ.....	177
<i>М.С. Щербакова</i> ГОСПОДАРСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ СОНЯШНИКУ ТА ПРОДУКТІВ ЙОГО ПЕРЕРОБКИ.....	180
<i>Т.О. Яковенко</i> ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ БАНКУ: СУТНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ.....	183
<i>Ю.М. Булава</i> ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	187
<i>Ю.М. Булава</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ АУДИТУ СУБ'ЄКТАМИ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	191
<i>В.Ю. Райчев, О.Е. Настасієнко</i> АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ФОРМАТУ ЗВІТУ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ.....	196
<i>К.А. Чередниченко</i> РОЗВИТОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	199
<i>А. О. Бацюсь</i> ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ГРНИЧОДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ.....	203
<i>С.П. Попова, Максименко,</i> РОЛЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У ФІНАНСУВАННІ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ.....	208
<i>В.М.Попов, В.В.Ткаченко</i> СУТНІСТЬ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ.....	212
<i>С.П. Постригань</i> НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНИ.....	217

<i>А.Д. Ширяєва</i> <i>ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ БЮДЖЕТНИХ</i> <i>УСТАНОВ.....</i>	<i>220</i>
<i>І. В. Соколов</i> <i>ПІДВИЩЕННЯ ШВИДКОДІЇ КУТОВОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ШПИНДЕЛЯ</i> <i>БАГАТОКООРДИНАТНОГО ВЕРСТАТА.....</i>	<i>223</i>
<i>С.Д. Савраненко, О.В. Лисенко</i> <i>ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСКРЕТНОГО ТОЧІННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯМ СУПОРТНОЇ ГРУПИ</i> <i>ТОКАРНОГО ВЕРСТАТА.....</i>	<i>226</i>
<i>К. В. Шараватов</i> <i>ПЕРСПЕКТИВИ БАГАТОКООРДИНАТНОГО 3D ДРУКУ МЕТОДОМ</i> <i>НАПЛАВЛЕННЯ.....</i>	<i>228</i>
<i>В.В. Періжок</i> <i>ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ</i> <i>ПІДПРИЄМСТВА.....</i>	<i>230</i>
<i>К.О. Попівнич</i> <i>СУТНІСТЬ ТА ВИДИ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ.....</i>	<i>233</i>
<i>В.В. Варфоломєєв</i> <i>ОБГРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....</i>	<i>236</i>